

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

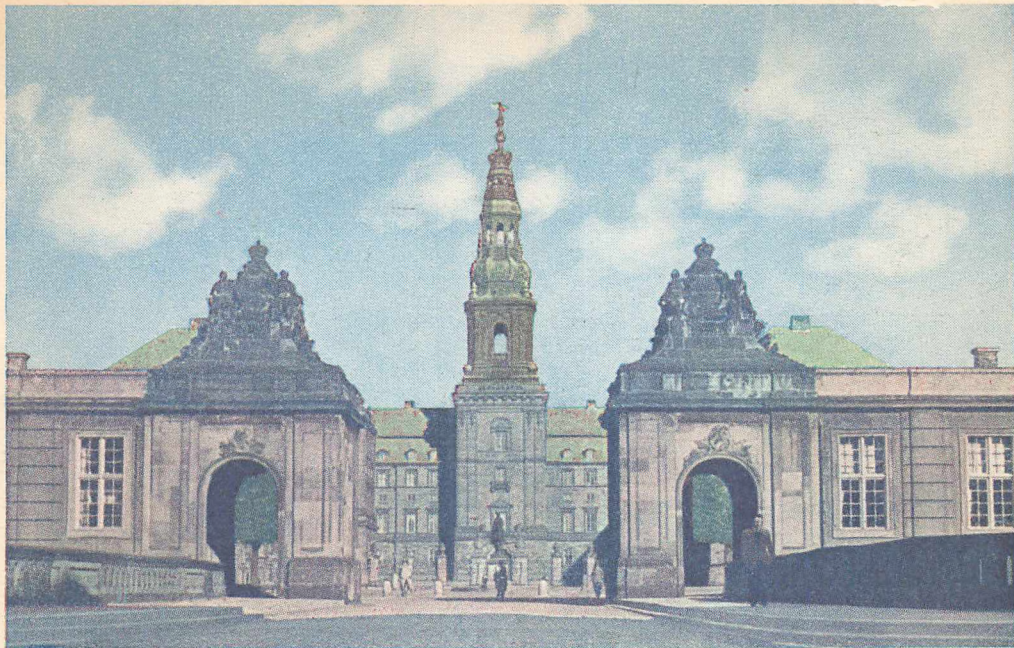
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVEND THORSEN

DANMARKS RIGSDAG

SÆRUDGAVE UDGIVET AF RIGSDAGENS PRÆSIDIUM
I ANLEDNING AF 100 AARET FOR DANMARKS RIGES GRUNDLOV

DANMARKS
RIGSDAG

SVEND THORSEN

DANMARKS RIGSDAG

Særdgave udgivet af

*Rigsdagens Præsidium i Anledning af Hundredeaaret
for Danmarks Riges Grundlov*

FORLAGET FREMAD

KØBENHAVN 1949

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	7
Fra Kongeslot til Rigsborg	9
Rigsdagens Retsstilling	30
Rigsdagens Aabning. — Partierne	36
En Lov bliver til	47
Formanden	79
Finanslovdebatten og Finansudvalget	90
Interpellationer og Dagsordener	106
Om Rigsdagsmænd	121
Talens Hus	166
Presselogen	179

FORORD

I Forbindelse med den forestaaende Hundredaarsdag for Danmarks første frie Forfatning, den 5. Juni 1949, har Rigsdagens Præsidium ønsket at medvirke til Udbredelsen af den her foreliggende Bog, navnlig med Henblik paa Landets Ungdom. Mærkeligt nok er der i de 100 Aar, vi har levet under Folkestyre, hidtil aldrig skrevet en Fremstilling af Rigsdagen som Arbejdssted eller gjort noget Forsøg paa at fastslaa Husets uskrevne Love og bestemme dets Aand. Med Svend Thorsens »Danmarks Rigsdag« er for første Gang givet en levende Skildring af Rigsdagen, dens Arbejde, Forhold og Mennesker. Uanset at Fremstillingen naturligvis er præget af Forfatterens personlige Syn, har baade Folketingets og Landstingets Præsidier, Medlemmer af Rigsdagen og hele Dagspressen dog været enige om, at Bogen er et væsentligt Bidrag til Belysning af de Vilkaar, hvorunder de af Folket valgte Repræsentanter nu gennem 100 Aar har søgt at virkeliggøre Demokratiet og de Frihedsidealer, der er nedlagt i Grundloven. Den ældre Læser byder »Danmarks Rigsdag« et Overblik over en oftest stykkevis og besværlig indvunden Erfaring, og for den unge Læser vil Bogen ikke blot være en underholdende Lærebog, den vil tillige kunne vække og styrke hans Interesse for det politiske Arbejde overhovedet, navnlig som det former sig paa Christiansborg. Især derfor har Rigsdagens Præsidium ønsket, at netop denne Bog blev let tilgængelig for Landets Ungdom i 1949, Forfatningsjubilæets Aar.

Rigsdagens Præsidium.

Jul. Bomholt.

FRA KONGESLOT TIL RIGSBORG

Rigsdagens Sæde er Christiansborg. — Paa Strandholmen, senere Slotsholmen, dengang sivbevokset og knapt synlig ved Højvande, byggede Biskop Absalon 1167 sin ringmursomkransede Borg, hvor han, naar han var træt af gejstlig Virksomhed, forfriskede Sindet ved at drive Jagt paa vendiske Sørøvere — han kaldte dem selvfølgelig ikke Vikinger —, der agtede sig op gennem Sundet. I hin Tid var Byen en Bonde- og Fiskerby. Først Erik af Pommern gjorde 1416 den voksende Køpmannehavn eller København til Landets Hovedby. Han byggede det oprindelige Københavns Slot med det vældige Blaataarn, der, mangfoldige Ombygninger til Trods, skulde staa som en fast Kærne i 400 Aar, og som i Aarhundreder endnu vil erindres for Fangen Leonora Christinas Jammersliv her. Med Christian VI's Christiansborg, det første af de tre, fjernes omsider helt de middelalderlige Bygningsværker. Kongesolen var gaaet op over det toneangivende Versailles, og et efter danske Forhold kolossalt Slot i Rokokostil, et dyrt, men pragtfuldt Udtryk for den enevældige Konges Ophøjethed, rejser sig paa det Sted, hvor der paa Absalons Tid kun laa en Lerbanke i den stride Strøm mellem Sjælland og Amager. Den danske Farao opførte en Pyramide, Undersaatterne stønnede ved den økonomiske Byrde, og for de talrige Bygningsarbejdere, som kom til Skade, maatte man indrette et Hospital ved Foden af det voksende Slot. Kældermurene var 3 m tykke, næsten ikke til at rydde, et Forhold, der skulde blive bestemmende for Dimensionen af de to følgende Slotte af samme Navn. Oppe i dette det første Christiansborg levede den pietistiske Christian VI og hans Dronning

som Eremitter i Forholdet til deres Folk — efter Majestætens eget Ud-sagn. Særlig gæstmilde havde de kongelige Herskaber paa Slotsholmen sjældnen været; medens Christian IV regerede, laa en Ulv i Lænke for Enden af Portindgangen, og nu holdt to blinkløse Livgardister til Hest Vagt foran Façaden ud imod Slotspladsen, der kun maatte passeres med Hatten i Haanden. Det første Christiansborg, hvor senere, i en højst letsindig Atmosfære, Kærlighedsaffæren mellem Struensee og Caroline Mathilde udfoldede sig, stod kun 1740—94; de vidtforgrene Varmekanaler og Kakkelovnsrør, hvori der samlede sig Sod, som kunde antændes, blev dets Skæbne. Efter Branden tilbagestod, som den Dag i Dag, kun Bygningerne langs Ridebanen, d. v. s. Staldene med Buegangene, Ridehuset, Hofteatret og Pavillonerne ved Marmorbroen over Frederiksholms Kanal.

Først i 1828 kunde det andet Christiansborg tages i Brug. Landet var da blevet fattigt og dets Fyrste, skønt jo ogsaa Frederik VI var enevolds, en jævn Mand. Medens den franske Kong Ludvig XIV's Aand havde præget Arkitekturen i det første Slot, fik det andet Stil efter Revolutions- og Napoleonstidens klassisk-antikke Idealer, den saakaldte Empire, der paa dansk Grund i en arm Tid ytrede sig som en skrabet, men ikke skræmmende Monumentalitet. Efter Branden i 1794 var Kongefamilien flyttet ned i Amalienborgs Palæer; hverken Oldenborgerne eller de hjemkære Glyksborgere forlod dem siden, med Frederik VII som eneste Undtagelse. Den unge Prins rykkede efter sin første Formæling ind paa det nye Christiansborg og fandt sig til Rette her for Livet. Det var derfor mod dette Slot, at Folketoget, der med Københavns Kommunalbestyrelse i Spidsen krævede en fri Forfatning, tog Retning hin berømte 21. Marts 1848, og det var her, Frederik VII svarede: »Naar det danske Folk kun vil have Tillid til den danske Konge og staa ham bi i Liv og Død, saa vil jeg ogsaa staa det bi som dets tro Leder!« Med disse Ord indleddedes Folkestyrets Forhold til Christiansborg. —

Ingen forlanger mere, at Slotspladsen skal passeres med ydmyg Holdning. Men tag kun Hatten af alligevel, thi store Ting er sket paa dette Sted og inden for disse Mure.

Da Den grundlovgivende Rigsforsamling d. 23. Oktober 1848 traadte sammen, skete det i Højesterets Festsal i Slottets søndre Fløj hen imod Ridebanen. Salen laa i Stueetage og Mezzanin ud til Kavalergaarden, den, der nu kaldes Rigsdagsgaarden, nærmere betegnet omtrent dør, hvor Rigsdagens Journalister i Dag har deres Samlingslokaler. Paa

Frederik VII's Christiansborg tilhøjre, Den røde Bygning tilvenstre.

Efter gammelt Træsnit.

Constantin Hansens velkendte Maleri af Rigsforsamlingen domineres Midten af Premierminister A. W. Moltke, let kendelig paa Elefantordens blaa Baand, men de virkeligt ledende var de Nationalliberale og da især D. G. Monrad, Magisteren og Drømmeren, Manden med den højeste Pande og de mest lysende Øjne, Politikeren med den farlige Drift mod de store Dybder. Hans lidenskabelige Tro paa »den folkelige Magt« skyldtes det, at Forsamlingen godtog den lige og almindelige Valgret, hvis første Begrundelse i Historien egentlig er det Ansvar, hvorunder Kristendommen stiller det enkelte Menneske, og den Værdighed, som derved samtidig tildeles det. I Tillid til, at Menigmand var i Stand til at skønne over Hovedlinjerne i Samfundsspørgsmaalene og til at vurdere de Mænd, hvem Magt overdroges, fik Danmark den 5. Juni 1849 en Grundlov, som befæstede en ren Folkerigsdag, uden Repræsentation for Klasser og Interesser, kun at Valgbarheden, ikke Valgretten, til Landstinget var afhængig af en vis, ikke særlig høj Indtægt eller Skatteydelse. Undersaatter blev fra Dag til anden Borgere, af de gamle Stænder skulde der blive et Folk. Menneskerettighederne, som de sidst

var fremført i 1789 af den franske Nationalforsamling, fastsloges i Grundloven: Forenings-, Tros-, Møde- og Pressefrihed, Ejendomsrettens Ukrænkelighed, Ret til Fattigunderstøttelse og Undervisning. — Endelig opstilledes gennem nogle Løfteparagraffer et Arbejdsprogram, der viste sig tilstrækkeligt for trekvart Aarhundrede: Retsplejens Adskillelse fra Forvaltningen, Offentlighed ved Domstolene, Lens og Stamhuses Overgang til fri Ejendom m. v. Dette var Junigrundloven. Det er med Rette sagt, at dens Navn hørtes som i et Sus af Bøgegrene og smældende Faner en høj Sommerdag. Men var Folket som Helhed modent til Gaven? Kun 33 pCt. af Vælgerne havde deltaget i Valget til Den grundlovgivende Rigsforsamling, og ved senere Valg gled man ned paa 20—25 pCt. Adskillige Bønder var endnu Absolutister, fordi de aldrig havde glemt, at de store Landboreformer omkring 1788 var blevet gennemført under den enevældige Kongemagt. Maaske var i 1848—49 den politiske Omdannelse — modsat hvad Tilfældet ellers plejer at være i Danmark — ilet forud for den sociale, hvilket altid vil give farlige Spændinger.

FOLKETS MÆND PAA KONGENS SLOT

Da den første Rigsdag traadte sammen den 30. Januar 1850, skete det for Folketingets Vedkommende i den samme Sal, hvor Grundlovsfædrene havde holdt deres Møder, hvad saa meget bedre lod sig gøre, som Domstolene netop ved Grundloven var udskilt som en tredie Statsmagt, hvorefter Højesterets Sessioner ikke mere aabnedes af Kongen. Landstingssal indrettedes i samme Fløj, men ud mod Slotspladsen, og derved at tre Værelser af Overhofmarskallens Lejlighed sammenlagdes. Salen laa omtrent, hvor nu Rigsdagens store Udvalgsværelser Nr. 1 og 2 ligger (det første for Tiden Socialdemokratiets Partiværelse), d. v. s. i Stueetagen lige op ad den nuværende Fællessal.

Rigsdagens Forhold i Frederik VII's Christiansborg, hvor vort Parlament arbejdede i de 35 første Samlinger, prægedes stærkt af, at de lovgivende Forsamlinger var indlagt i et kongeligt Slot, der var opført som Residens for Majestæten. Kofteklædte Bønder gik omkring i de store Sale, trykkede af Stedets Værdighed. Lokalerne imødekom kun de Krav, som Rigsdagens officielle Virksomhed, Møderne, stillede; Vilkaarene for Partiernes og den enkelte Rigsdagsmands Arbejde var ringe,

Udvalgsværelser maatte indrettes i tidligere Seletøjskamre. I Folketingssalen med den tøndehvælvede Loftsbue var der en vældig Afstand i Kultur mellem Medlemmerne. Konservatismen udgjorde et Højre, men Tinget beherskedes af den nationalliberale Aandsdannelse, af Mænd som Monrad, Orla Lehmann, C. C. Hall og Carl Ploug; det første Ting talte 101 Medlemmer, og af disse var 48 Embedsmænd, Præster og Professorer. Den anden store Gruppe var Bondevennerne, der krævede nye Landboreformer saasom Fæstets Afløsning ved Tvang og Hoveriets Afskaffelse; Lederne var dog ikke Bønder, men Prokuratoren Balthazar Christensen og Skomageren I. A. Hansen. Partirammerne var i øvrigt endnu langt fra faste, en Fjerdedel af Folketinget var uafhængigt og flytteligt, og netop derfor kunde de Nationalliberale i denne Sal med en vis Virkning udfolde deres formskønne Veltalenhed, der dog var saa idébestemt, at den ofte blot gjaldt Spørgsmaalene i Almindelighed. Svagheden ved Embeds- og Intelligenspartiet var i det hele dets bristende Forhold til Virkeligheden. Ulykkelig for Land og Folk blev de Nationalliberales romantiske Slesvigpolitik, der førte til Krigen 1864; og den sidste store nationalliberale Tale var den, som Monrad — paany ledende i en Skæbnestund — holdt i Folketinget den 7. Februar efter Dañnevirkens Rømning.

Den tabte Krig blev Junigrundlovens Forlis. Nu træder Jacob Brønnum Scavenius Estrup frem, en Mand af den i 1848 tilbagetrængte Godsejerstand, foreløbig kun som Indenrigsminister. Han troede ikke paa den lige og almindelige Valgrets Under; for ham var Grundbesiddelsen, Medejet af Landets Jord, den statsbærende Faktor. Brat af Slaget rammet, som Folk og Rigsdag var, gennemdriver han Grundlovsrevisionen af 1866, der skabte et Landsting, hvis Flertal bestemtes af ca. 1000 Godsejere, den mest velhavende Femtedel af Byernes Borgere og nogle kongevalgte. Det er træffende sagt, at Hartkorns-Realismen dermed afløste Guldalder-Idealismen. Og de fleste af Mændene fra 48, de Nationalliberale, affandt sig med Svækkelsen af Menigmands Stilling inden for Forfatningen, fordi denne samme Mand havde vist sig tilbøjelig til at lade sig repræsentere paa Rigsdagen ved sine egne, ved Bønder og Smaaborgere, ikke ved nationalliberale Professorer, til hvis Bedreviden Almuen burde have betroet sin Sag.

Stort var det, at Junigrundloven blev givet, men maaske ikke mindre betydningsfuldt at den gik tabt, thi derved fik Folket det, som Henrik Ibsen kalder Sorgens Gave. Den allerede vakte Evne til at tænke og virke demokratisk voksede nu stærkt; de store landøkonomiske Fremskridt i Aarhundredets sidste 30 Aar var

ikke blot et Resultat af stigende faglig Indsigt og Organisationsevne, men ogsaa et Led i Bondestandens politiske Selvoprejsning, rystet som den var over det, der skete i 66. Junigrundloven stod for Befolkningen som dens moralske Ret. Først hos Bønderne, siden hos Arbejderne udløste Overklassens Underkendelse af den menige Mands Ret i Staten frugtbare folkelige Kræfter. Grundloven af 1849 var sikkert forud for sin Tid, en Festklædning, som Folket først efterhaanden kunde fylde; det er sandsynligt, at Forfatningen af 1866 bedre dækkede den faktiske Samfundstilstand, men til Gengæld blev denne Forfatning hurtigt for snæver, utjenlig som Ramme om den folkelige Udvikling, der allerede var i Gang, og som forstærkedes just ved Junigrundlovens Beskæring i 66. Saaledes har begge Forfatninger deres Tragik; den første var dristig i Forholdet til Fortiden, den anden krænkede Fremtiden. Derfor kom det ikke til det Samarbejde mellem Herremænd og Gaardmænd, mellem »de store og de smaa Bønder«, hvortil det nye, landbobestemte Landsting jo inviterede.

Over for Estrup som Landstingets Mand ser vi nu de mægtige Konturer af Christen Berg som Folketingets, ja, som en Legemliggørelse af hele Venstreoppositionen. En bringebred Holger Danske-Skikkelse var han, lys og stærk som Rugen, med en urokkelig Tro paa det brede Folks Evne, Ret og Vilje, dertil en Mand af stor saglig Indsigt og en uhyre Arbejdskraft. Han er den første direkte Folkerepræsentant i vort politiske Liv; hvor han talte, kom Vælgerne i Tusindtal; i hans Virkeaar og for en stor Del ved hans Agitation voksede Valgdeltagelsen fra 50 til 70 pCt. Et Folk var ved at blive politisk aktivt helt ned til sin Rod. Først nu opstaar for Alvor Partierne. Hvad Christen Berg vilde, var simpelt hen Folkets Selvstyre. Straks efter 1849 havde Folketinget taget Føringen med Hensyn til Finansloven. Mange var af den Anskuelse, at Rigsdagen havde det i sin Magt at tvinge et Ministerium væk, især ved at nægte det en Finanslov, men først efter Det forenede Venstres Dannelse i 1870 rejses Kravet om Folketingsparlamentarisme — d. v. s. den Statsskik, efter hvilken det siddende Ministerium skal være udgaaet af det Parti, eller de samarbejdende Partier, som udgør Folketingets Flertal (i vore Dage anses et Ministerium, der nu ikke sjældent vil hvile paa et Mindretal, dog for parlamentarisk, saa længe et Flertal ikke har vendt sig imod det). Da Venstre ved Valget i 1872 opnaede absolut Flertal, maatte Partiet som Konsekvens af sit Standpunkt kræve Magten i Landet, og det gjorde det.

Her spærrede Højre og J. B. S. Estrup, fra 1875 Konseilspræsident, han, som mærkede dansk Politik ikke blot i sin Regeringstid, langt derudover. Estrup var aldeles uden Bredde, aandeligt som legemligt, men den spinkle Krop bar et skarpt, viljemættet Ansigt, og fra sin Moder havde han taget i Arv Scavenius'ernes hensynsløse Temperament —

han var langt mere en Scavenius end en Estrup. Over for Berg og Venstre hævdede han det gamle demokratiske Folketings og det nye privilegerede Landstings juridiske Ligeberettigelse og Tingenes statsretlige Forpligtelse til at blive enige. Efter hans Opfattelse havde Rigsdagen ingen Ministre, det havde kun Kongen, og følgelig tilkom der ikke Parlamentet nogen Indflydelse paa Ministeriets Sammensætning. Det var netop, hvad ogsaa Christian IX mente; han levede endnu i Feudalismens Begrebsverden. — Estrup ansaa den almindelige Valgret for en Daarskab, og i Kampen mod dens Udslag, Venstres Krav, stodelede han foruden paa sin Konge mest paa sin egen Viljekraft, den, hvormed han i Ungdommen havde holdt sin Tuberkulose nede, den, der havde sat ham i Stand til at opdyrke Skaføgaards ufrugtbare jyske Jord saadan, at han hellere opholdt sig her, paa sin Viljes Værk, end paa sit sjællandske Gods, det af Naturens Naade fede Kongsdal mellem Holbæk og Sorø med dets 172 Tdr. Hartkorn.

Sammenstødet mellem Berg og Estrup, det er Forfatningskampen, der varede i en Snes Aar og til Hælvten udspandt sig paa Christiansborg. Højre kom oftest hjem fra Valgene med Tab, men Estrups Vilje blev hver Gang mere ubøjelig. Efter Valget i Sommeren 1884 talte Partiet kun 19 Folketingsmænd. Blandt de nyvalgte var de to første Socialdemokrater, der fik Sæde paa Rigsdagen, P. Holm og C. Hørdum. Den Foreningsret, der var givet med Junigrundloven, og som ikke — saa lidt som de øvrige borgerlige Frihedsrettigheder — var blevet beskaaret i 1866, havde for Arbejderne betydet Ret til at danne ogsaa Fagforenin-

Slotsbranden 1884 udbredt i Rigsdagsfløjen. Efter gl. Træsnit.

ger; hidtil havde mange Arbejdere følt sig som en Del af Smaaborger-skabet, men nu var de ved at udskille sig som en særlig Klasse, der politisk tilsluttede sig Socialismen. Under Forfatningskampen regnede det paa Bonden, men det dryppede samtidig paa Arbejderen. Kun 19 Højremænd i Folketinget, altsaa, eller mindre end en Femtedel af det hele Ting! Mange ventede, at Estrup nu vilde give op.

Den 3.—4. Oktober brændte saa Christiansborg. I Anledning af Rigsdagens forestaaende Sammentræden var der fyret op i de ca. 50 Kakkellovne, der udbrød Ild, og de mange Trækkanaler blev paany Slottets Skæbne. Næste Morgen var det kun en Ruin. Katastrofen blev taget til Indtægt af Højre. Venstres »Morgenbladet« havde skrevet om Ruinernes tavse Sprog og om, at der ikke var noget Ord for, at det, der her var faldet, vilde blive rejst igen. Berg havde advaret mod denne Artikel, men Højres Vittighedsblad »Punch« bragte et Helsidesbillede af Venstres Fører, der viste ham staaende, bred og mægtig, paa Kanalens modsatte Side og udtale over mod det brændende Slot: »Paa denne Tomt rejses intet Christiansborg.« Om Aftenen den 3. Oktober havde en Tømmerlærling, Thorvald Jørgensen, der vilde være Arkitekt, siddet i Teknisk Skole i en Klasse, som vendte ud imod Grønttorvet, og set Vinduerne i Rømersgade blive stadig rødere. Snart rygtedes det, at Christiansborg brændte, og da Thorvald Jørgensen efter Undervisningens Ophør sammen med Kammeraterne stod foran Baalet, var hans første Tanke, at han hurtigt maatte dygtiggøre sig, saa at han kunde faa Arbejde hos den Arkitekt, som skulde genopføre Slottet. I de følgende Aar fremkom ogsaa Planer derom, men de blev ikke virkeliggjort. »Skal vi rejse Kongen et Hus, naar Folkets Hus — Grundloven — ligger i Grus?« spurgte Berg. Om det nu ødelagte andet Christiansborg sagde Venstre aabent, at det var blevet Slottet »forment at være et lykkeligt Hjemsted for Folkets Ønsker«.

Efter Branden overflyttedes Rigsdagen til Ingeniørkasernen (nu Østre Landsrets Bygning) paa Hjørnet af Bredgade og Fredericiagade, og her levede den i Udlændighed i en Menneskealder, højst upassende af en anden Autoritets Naade, eftersom dens Hjem var underlagt Krigsministeriet, hvad Lovgiverne paa forskellig ubehagelig Vis fik at mærke. Dog var det, mener samtidige, mere af Nødvendighed end af Ondskab, at man besluttede at anvende Soldaternes to store Sovesale til Mødesale for Tingene! I Kasernen blev Rigsdagens Vilkaar betydeligt forringede i repræsentativ Henseende, men i Aarenes Løb skabtes Udenomslokaler, der alt i alt gav langt mere praktiske Forhold i det daglige end paa Christiansborg. En Rigsdag kan ikke nøjes med Sale alene.

PROVISORIETIDENS RIGSDAG I FREDERICIAGADE

I de lavloftede Tingsale i Fredericiagade føres da Forfatningskampens sidste og alvorligste Del. Slotsbranden var jo kun et Intermezzo, tilbage stod den mulige Konsekvens af Sommerens knusende Valg-

nederlag for Højre. Det faldt dog ikke Estrup ind at vige. Ved sin Stædighed tjente han Konservatismens Fremtid i Danmark daarligt. Var Magten overdraget til Venstre i 1884, vilde den danske Bondestand næppe være blevet radikaliseret saa vidt, som det nu skete, sikkert helt ud over jordejende Bønders naturlige Forudsætninger og med Virkninger et godt Stykke op i det 20. Aarhundrede. Men Berg og Venstre fik ikke Regeringsansvaret — kunde man overhovedet gøre Bønder til Ministre? — de blev tværtimod dybt ydmygede. Da Folketinget i Samlingen 1884—85, den første paa Kasernen, gjorde Finanslovsforslaget til en »barberet Puddel«, idet især en Række militære Bevillinger blev strøget, og da Landstinget ikke vilde acceptere Folketingets Udgave af Loven, udstedtes den 1. April, idet Rigsdagen simpelt hen hjemsendtes (den kunde dengang altid sluttes efter to Maaneders Forløb), den første provisoriske, altsaa af Bevillingsmyndigheden *ikke* vedtagne Finanslov. Estrups Standpunkt var, at Ministeriet ingen Pligt havde til at skaffe en Finanslov til Veje, men kun til at fylde det tomme Rum, der opstod, hvis Rigsdagens to Ting ikke kunde enes. Han lod sig paa ingen Maade tvinge bort af Venstres Forsøg paa at gøre sig til Herre over Staten gennem Finansloven, han syntes tværtimod at befinde sig vel ved den nu aldeles klare Kamp.

Forfatningsstriden havde hindret et frugtbart Lovgivningsarbejde lige siden 1875, og Tiden, der nu fulgte, med de 9 provisoriske Finanslove, blev ogsaa en gold Tid. C. Berg var ikke blot en protesterende Mand, som ikke vilde »gaa paa Akkord med Uretten«, d. v. s. lave Forlig med Højre, der havde brudt Forfatningen, han var ikke et Tidselgemyt, men tværtimod af Natur frugtbar som den danske Ager; og det blev hans Tragedie, at han, udestængt af Estrup, ved sin Død i 1891 ikke havde faaet knyttet sit Navn til noget stort Lovgivningsværk, men hele sit Liv havde maattet tærskes i Avnehalm. Først efter Bergs Død blev der store Muligheder for Mellemlandpunkternes Mænd, en moderat Fløj af Venstre, som anførtes af Frede Bojsen; de ansaa den bestaaende lovløse Tilstand for demoraliserende og vilde desuden i Forstaaelse med Højre skabe visse sociale Reforme for at dæmme op for Socialismens Fremtrængen i Befolkningen. Der vedtoges nu om Alderdomsunderstøttelse og Sygekasser Love, der sigtede mod et storpolitisk Forlig. Dette kom til Verden i 1894, idet den bløde Del af Venstre og en stor Fløj inden for Højre, som efterhaanden havde forstaaet, at Konseilspræsidenten vilde blive sit Parti en farlig Mand, naaede hinanden. Fra den 1. April 1894 havde Landet da atter en regel-

Det andet Christiansborgs Brand, set fra Ridebanen.

Efter gammelt Træsnit.

mæssig Finanslov, forfatningsmæssige Tilstande var genoprettet. Estrup selv havde været modvillig over for Forliget, og skønt dets Forudsætning var, at han nu skulde trække sig tilbage, blev han siddende i flere Maaneder, ligesom han anvendte sin Indflydelse hos Kongen til at hindre Fredsslutningens naturlige politiske Konsekvens: at moderate Venstremænd blev optaget i det ny Ministerium; dette udgik altsaa fortsat af Højre. Denne hævnerrige Stædighed nedkaldte Fordærv over hans Parti! Skulde Forfatningskampens Radikalisering af Bønderne modvirkes, var det i yderste Øjeblik, og Midlet dertil vilde naturligvis være det at støtte de moderate, til Konservatisme grænsende Tendenser inden for Venstre ved nu at lade Bønder deltage i Landets Regering. Estrups Egoisme medførte, at Forligets Frugter udeblev. Sammenhængen mellem Forliget og Estrups Tilbagetræden tilslørede for Befolkningen, Bonden stod stadig udenfor, og herved blev det den forligsfjendtlige Del af Venstre muligt at tilføje Frede Bojsen og hans Mænd et drabeligt Nederlag ved Valget i 1895. De Moderate tiltraadte en mangeaarig Ørkenvandring, Bojsen selv trak sig snart ud af Rigsdagen og levede,

stærkt menneskesky, Resten af sine Dage paa Møn. Højre paa sin Side havde intet vundet i det offentlige Omdømme, det skrumpede stadig mere. Estrups Saga, en Viljes Saga, var til Ende, Virkningerne af hans Politik levede en Tid lang endnu.

Den, der efter Forliget tager Magten i Venstre, er I. C. Christensen, C. Bergs Lærling, Degneskolens og den evangelisk-lutherske Landsbykirkes Søn, men en Mand af stort skaarne Linjer og en blond Styrke, som groet op af sin vestjyske Hjemegn. Han hørte ligesom Berg og senere Th. Stauning til de store folkerepræsentative Skikkelser. Den borgerlige, kun halvadelige Godsejer Estrup udtrykte egentlig blot sig selv, maaske tillige en vis snæver Kreds af Jordbesiddere, men han havde ingen Samfølelse med Adelen som saadan og den ikke med ham — Hofjægermestertitler og Kammerherrenøgler ringeagtede han. Medens Estrup maatte sætte hele sin Viljestyrke ind mod sit skrøbelige Legeme for at tugte det til at taale Byrder, har de ægtefødte Folkeførere ofte en stærk og frodig Natur; deres aandelige og legemlige Egenskaber synes at være en Forlængelse og en lykkelig Afrunding af Grundtrækøi Dele af eller i hele Folket, der derfor med Glæde gænkender og hylder disse Mænd som Kød af sit eget Kød og Blod af sit eget Blod. Saadan forholdt Jyderne sig til I. C. Christensen, de danske Arbejdere til Th. Stauning. Over Politikere af denne sjældne Type er der i Regelen udbredt en statuarisk Ro; hvad der sker, sker mest i deres Indre. Det gjaldt i meget høj Grad I. C. Christensen, han kunde næsten ikke bringes ud af sin sindige Ligevægt, men de, der i enkelte Vredens Stunder saa hans Øjne, glemte dem aldrig; hans Viljestyrke var enorm. Til Bunds kan saadanne Skikkelser dog aldrig udforskes, der bliver altid en Rest tilbage, et X, der fortoner sig i det mystiske, men af Omgivelserne føles som en Myndighed, der hviler i selve Personligheden og i Grunden ikke har behov den Understøttelse, høje Stillinger i Staten giver. — I. C. Christensen traadte til paa et Tidspunkt, da Vælgerfolket var ved at køre træet af Forfatningskampen. Han tog som den Jyde, han var — nogle sagde, at han ogsaa var et Stykke af en Uldjyde — et nøgternt Skøn over Stillingen, godtog, skønt Bergianer, den Tilstand, der faktisk var skabt ved den moderate Venstrefløjs Forlig med Højre, og satte nu hele sin Kraft ind paa at slide dette Parti op, saa at det nødtes til at overgive Magten i Venstres Hænder. Berg var en Kampens Mand og ofte en Buser, I. C. den maalbevidste Forhandlings; han forhandlede ikke i Bojsens vigende Aand, men med praktisk Haandelag; uden udfordrende Ord, stadig undgaende den tilspidsede Konflikt, gjorde han

sig til Herre over de flest mulige Støttepunkter paa Vejen frem, og under de sidste, yderst svage Højreregeringer i Slutningen af Halvfemserne var han som Formand for Folketingets Finansudvalg den virkelige Magthaver i Landet. Endelig skred det aldeles under Højre. Ved Systemskiftet den 24. Juli 1901 dannedes det første Venstreministerium, med I. C. Christensen som bærende Kraft. En festlig Dag i vor politiske Historie; thi i 1848 var det trods alt kun en ny Generation, nemlig det gamle konservative Borgerskabs liberale Sønner, der tog Magten, men i 1901 en ny Klasse, Bonden. Det var nu omsider anerkendt, at den Teknik, man kalder Parlamentarismen, og som jo vil lægge den politiske Magt hos Rigsdagens Flertal, er en naturlig Konsekvens af Demokratiets Idé: at de manges Vilje skal herske. I. C. kunde ved Systemskiftet se ud over et Folketing, af hvis 114 Medlemmer de 92 tilhørte Venstre, et lifligt Skue, som ingen politisk Fører siden har kunnet glæde sig ved! Venstre syntes at skulle beherske i hvert Fald den første Halvdel af det nye Aarhundrede.

Men den, der lagde Øret til Jorden, hørte allerede Gungret af fremrykkende nye Befolkningsdele, Arbejderne og Husmændene; det er jo netop en af Velsignelserne ved et Folks Liv under en fri Forfatning, at et næste Lag altid opdrager sig selv og staaer rede til at rykke op. Men for Venstre som Parti blev det en Tragedie. Sammenhængen er denne: efter Forfatningen af 1866 var det nok Godsejerne, der herskede, men Bondestanden, som var politisk førende; efter Systemskiftet i 1901 herskede Bønderne, men det var blandt Arbejdere og Husmænd, den politiske Fremtid groede, og de var meget nærmere ved Flertalsmagten, end man dengang forstod. Inden længe maatte Venstre bittert begræde, at Estrup og Forfatningskampen havde hindret Partiet i at forme Landet, medens det var Tid, d. v. s. Bondetid i Danmark, og det saa meget mere, som adskillige af de Problemer, Venstres Ministerier nu kom til at staa over for, i højere Grad var Byernes end Sognenes, nemlig som Følge af den almindelige Udvikling, herunder Befolkningsforskydningen. Tilmed fik Partiet en Forbryder paa Halsen, P. A. Alberti. — Allerede i 1905, da Det radikale Venstre skilte sig ud af den store Venstremasse, brast det første Gang for I. C. Christensens Parti. C. Th. Zahle, en Haandværkers Søn, var en paalidelig Demokrat, politisk i Slægt med de gamle Bondevener, egnet til at opfange de radikale Reformkrav, der levede i Befolkningen, og som pressede paa, netop fordi de var blevet tilbageslængt og skærpet under Forfatningskampen. De Mænd, han i sine to Ministerier samlede omkring sig, var ham ofte overlegne, de

De fem Venstreførere:

**Bojsen.
Hørup.**

Berg.

**Høgsbro.
Holstein-Ledreborg.**

mindede i meget om de Nationalliberale, kun at de — et væsentligt Forbehold — netop havde en skarp Realitetssans i Udenrigspolitikken. Det Ministerium, som Zahle, der var en saare kløgtig Formidler, altid paa Tærne, dannede i 1913, gjorde da den vældige Høst at bringe hele Arven fra det 19. Aarhundrede i Hus: i 1915 den nye Grundlov, der afskaffede Landstingsprivilegierne og gav Kvinder og Tyende Valgret, i 1918 den offentlige Retspleje, i 1919 Afløsningen af Len, Stamhuse og Fideikommissar, samtidig med at det sidste Fæste forsvandt; i 1920 endelig ordnedes vort Grænsespørgsmaal paa den nationale Selvbestemmelsesrets Grund, ogsaa en Virkeliggørelse af de Tanker, det danske Folk havde gjort sig efter 1864. Alt dette skete med Arbejderpartiets ubetingede Støtte — Radikale og Socialdemokrater var siden 1913 i Flertal i Folketinget — medens moderate Strømninger i Dele af det da afsporede Venstre var mærkbare i Grundlovssagen, til hvilken dog Navnene Niels Neergaard og Klaus Berntsen er knyttet med stor Hæder. — Karakteristisk for den reformrige Tid under den første Verdenskrig er i øvrigt Rigsdagsarbejdets Udstrækning til hele Aaret og dette, at Erhvervenes Organisationer inddrages i et nært Samarbejde med Administrationen. Begge Dele var nødvendige for at løse de fra Dag til Dag foreliggende Opgaver. Man mente, at denne Tilstand vilde ophøre med Krigen. Det var et Fejlsyn. Den Tid var for stedse forbi, da Rigsdagen kunde nøjes med fra Oktober til April at diskutere Forfatningspolitik — et Emne, der var lige friskt og fristende, naar man næste Gang mødtes — og derudover blot virke som Bevillingsmyndighed, idet Erhvervenes og dermed Landets Trivsel under alle Vilkaar ansaas for bedst forvaret hos Borgerne selv. Men Fejlsynet var forstaaeligt; man skal paa en vis Afstand af Skoven for at kunne se dens Konturer.

PAA DET TREDIE CHRISTIANSBORG

I Estrups Tid havde Forholdet mellem Christian IX og Folketinget været spændt. Da Kongen den 15. November 1888 fejrede sit 25 Aars Regeringsjubilæum, og der i den Anledning var stor Kur, savnedes Folketingets Formand, Sofus Høgsbro, blandt Gratulanterne. Den dybe Misstemning fortog sig efter Systemskiftet, og i Oktober 1901 aabnede den gamle Konge selv den første Rigsdagssamling under Venstres Regering, idet han udtrykkelig udtalte, at »efter mange Aars Forløb have

Vi atter personlig villet bringe Rigsdagen Vor Kongelige Hilsen«. Om-
slaget i det politiske Vejr medførte, at en Lov om Christiansborg Slots
Genopførelse blev vedtaget og stadfæstet den 15. November 1903, paa
40 Aarsdagen for Christian IX's Regeringstiltræden. I 20 Aar havde
Slottet staaet som Landets største Ruin, et trist Monument over det
politiske Havari i 80'erne. Nu skulde det være forbi. Arkitekt Thorvald
Jørgensen, Tømrerlærlingen fra 1884, vandt den efterfølgende Konkur-
rence, i Kappelstrid endog med selveste Martin Nyrop, Raadhusets Byg-
mester.

Allerede paa en Guldmedaillerejse 1894—96 havde den sejrende Arkitekt besøgt
Slot efter Slot i Europa, han forsøgte heller ikke siden nogen Lejlighed til at
studere Slottes Arkitektur, og i mere end 21 Aar blev Bygningen og Indretningen
af det tredie Christiansborg nu hans Gerning. Thorvald Jørgensens Projekt op-
højedes til Lov den 5. April 1906, men under Modstand. En af Grundene til, at
Slottet ikke blev genopført straks efter dets Brand, maa søges deri, at Ministeriet
Estrup havde ønsket et særligt Rigsdagshus bygget samtidig med et nyt Konge-
slot, medens Rigsdagen dengang var Modstander af en saadan Adskillelse. Efter
Loven af 1903 havde det staaet de konkurrerende Arkitekter frit at lave Tegning
til særlige Bygninger for Konge, Rigsdag og Højesteret eller at samle de tre
Statsmagter under eet Tag, men delt eller samlet skulde de helst bo paa Ruinens
Grund. Thorvald Jørgensens Projekt gik ud paa kun een Bygning, idet han ansaa
en monumental tredelt Løsning for umulig paa et saa begrænset Areal. Adskillige,
og navnlig Venstres store Akademiker, Ærke-Parlamentarikeren Niels Neergaard,
protesterede imidlertid nu imod, at Rigsdagen skulde bo i en Sidefløj til et Konge-
slot; han ønskede en selvstændig Bygning for Parlamentet, og denne ellers saa
sagtmodige Mand drev det endda til at udtale, at Rigsdagen sandsynligvis vilde
nægte at flytte ind i »Sidefløjen«. Bag Neergaards Modstand mod Enhedsløsningen
laa nok ogsaa Franskmanden Montesquieus Teori, i det væsentlige akcepteret
ogsaa i den danske Grundlov, om Nødvendigheden af en skarp Adskillelse mellem
de tre Statsmyndigheder, den lovgivende, den udøvende og den dømmende. Her-
efter er det Rigsdagens Sag at lovgive, Statsoverhovedets (Kongens) og hans
Ministres Sag at udøve Lovene, d. v. s. føre dem ud i Livet, og Domstolens Sag
at idømme Straf for Overtrædelse af Lovene samt at afgøre Strid om deres An-
vendelse. Montesquieu krævede en saadan klar Adskillelse, for at de tre Stats-
magter ikke skulde samles paa een overmægtig Haand, nemlig Tyrannens. Hans
Tanker prægede den Forfatning, som det franske Folk skrev sig efter Revolu-
tionen 1789. Hvad vi halvandethundrede Aar senere saa under Diktaturerne var jo
netop, at den udøvende Magt (Hitler, Mussolini og deres Ministre) gjorde sig til
Herre ikke blot over den lovgivende, men ogsaa over den dømmende. I 1903—06
kunde der dog ikke i vort ligevægtige Kongerige skabes Flertal for, at de elemen-
tære Statsmagters sideordnede Kompetence nødvendigvis maatte komme til Udtryk
i tre selvstændige Bygninger, saa meget mindre som Kongemagten jo her i Landet
formelt er Parthaver i Lovgivningen, idet Kongens Underskrift fordres, for at et
af Rigsdagen vedtaget Lovforslag kan ophøjes til Lov. Tilmed næsten tvang de
praktiske Omstændigheder som nævnt til en Enhedsløsning.

Thorvald Jørgensens Standpunkt sejrede altsaa. Men hermed havde han rigtignok stillet sig selv en saare vanskelig Opgave som Arkitekt, nemlig den at bygge en *Rigsborg*. Hvordan et Kongeslot passende kunde se ud, det vidste man til Overflod, der forelaa ogsaa hævdvundne Forestillinger om Rets- og Rigsdagsbygninger, det var i det hele for en dygtig Arkitekt muligt at skabe en idépræget Ramme om hver enkelt af disse Institutioner, men hvorledes naar de skulde leve under samme Tag? At de tidligere havde boet i Fællesskab paa Christiansborg betød intet, da Kongen jo dengang blot var velvillig Vært for Lovgivningsmagt eller Højesteret i det til *ham* byggede Slot. Thorvald Jørgensen løste Opgaven paa den Maade, at han skabte et samlet arkitektonisk Udtryk for de tre Statselementer ved, uden Forbillede, at bygge et Raadhus i Rigsformat, nemlig vort, det tredie Christiansborg. Man har sagt, at det massive Slot virker som en Stenkommode. Vel, men Arkitekten tilstræbte just at give sin Bygning et Præg af Alvor, fordi den skulde rumme saa ophøjede Institutioner, afgørende for Rigets Trivsel. Derfor brød han med Barokkens muntre, næsten letfærdige Stil; han anvendte i Stedet for Sandsten Granit og lod til 1. Sals Højde Slottet mure op af Hav- og Marksten fra 750 danske Kommuner. »Rex. Lex. Jus.« (Kongemagt, Lovgivningsmagt, Domsagt) staar der paa den Grundsten, som Frederik VIII den 15. November 1907 indmurede i Fundamentet til Slottets Taarn. Det historisk-romantiske Islæt i Rigsborgtanken fandt tydeligt Udtryk derved, at Stenen var gjort af Granit fra Absalonsruinerne og blev muret i Kalk fra Middelalderen med Anvendelse af den Sølvmurke, hvormed Christian VI lagde Grundstenen til det første Christiansborg. Ikke mindre klart fremtræder Idéen i den Tale, Indenrigsminister Ove Rode holdt ved Rejsegildet i Slotsgaarden i Efteraaret 1916; han sagde da bl. a.:

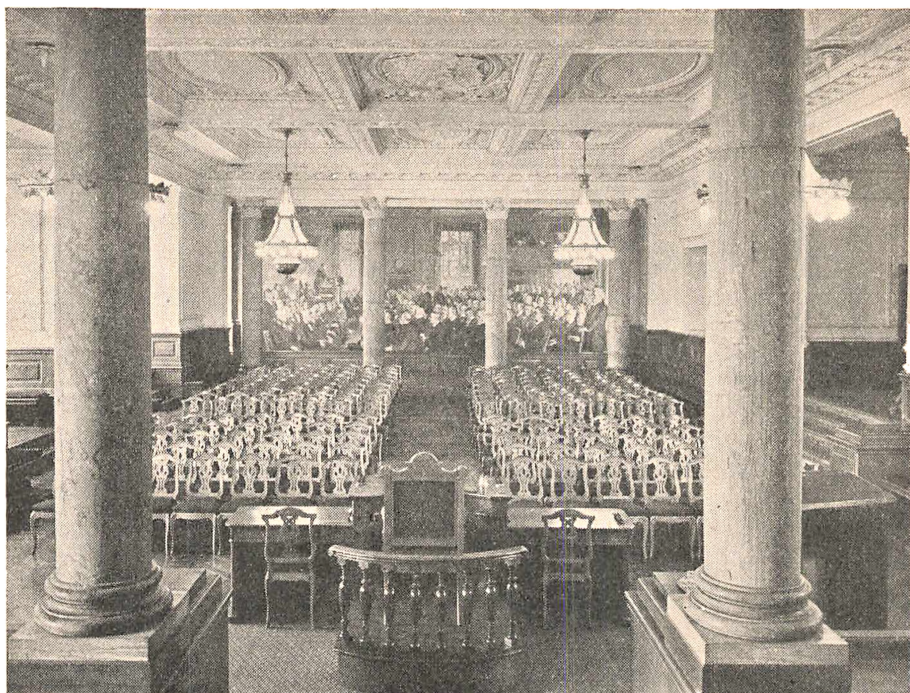
»Her under os rinder endnu Kildevældet i Absalons Brønd, og i underjordiske Gange staar de afdækkede Rester af det gamle Københavns Slot. Vi omslutes af mægtige Mure, hvis Kærne trods Brand og Ødelæggelse er bevaret fra det første og andet Christiansborg, men foran rejser sig nyt af Grunden Taarnet paa det nye Christiansborg. Fast plantet i Fortiden, vokset op af Statsmands-Eje og af Kongeslot løfter sig nu Rigsborgen. Kongemagt og Folkemagt, Lovgivning, Dom og al Statsmagts Udøvelse skal engang her have Sæde, og det Spir, som vil løfte sig over dem alle, være da Tegnet paa fast Enhed i Rigets Styrelse.«

Slottets Genopførelse kostede 15 Mill. Kr.

Den søndre Fløj blev, som allerede i 1848—49, Rigsdagens Bolig. Det var naturligt at anbringe Parlamentet ned mod Ministerialbygning-

gen. Her stod endnu, som et Levn fra Christian VI's Slot, Forbindelsesbygningen (Zahlkammerporten) med den lukkede Overgang mellem Christiansborg og Den røde Bygning; det var ad denne praktiske og den Dag i Dag meget benyttede Passage, at Christian VII i sildige Nattetimer med et galant, men ikke særlig udvalgt Selskab af Damer og Herrer dansede en vaklende Kædedans fra Slottet over i Kancelliet, mellem hvis høje Protokoller der fejredes vilde Orgier. — Da Rigsdagen den 28. Maj 1918 flyttede ind paa det tredie Christiansborg, følte Medlemmerne det, som om der var gaaet Inflation i alle Størrelsesforhold. De kom jo fra de klubagtige Lokaler i Fredericiagade, hvor man efterhaanden havde hygget sig helt godt, skønt i flere skumle Snævringer to Mand knapt kunde sno sig forbi hinanden uden at vælte de diskret anbragte Spyttebakker. De mægtige Rumforhold paa Christiansborg, der straks ses af de pompøse Trappepartier og den udstrakte Vandrehal, var — som hele Rigsborgens Format — bestemt af Ruinens Mure, der i videst muligt Omfang skulde benyttes ved Genopførelsen. Men bortset fra, at selve Rammen, ikke just Værelsernes Antal — der er ialt 190 samt 88 andre Rum — er for stor for en Folkerepræsentation som den danske, er Christiansborgs Rigsdagsfløj sikkert en af de bedst indrettede Parlamentsbygninger i Verden. Rigsdagens to tidligere Hjem havde jo oprindeligt tjent henholdsvis Kongen og Hæren; nu først fik de lovgivende Forsamlinger et Hus, der var bygget ud fra de Hensyn, dets Anvendelse netop som Rigsdag dikterede.

Skæres Rigsdagsfløjen igennem med et Snit, vil man se følgende: I Kælderen Trykkeri, Barberstue, Badeanstalt og Køkken. I Stueetagen findes ud imod Slotspladsen den ved Rigsdagens Aabning anvendte Fællessal med Oscar Matthiesens store Freskomaleri, forestillende Tingenes Fællesmøde i Folketingssalen i Fredericiagade den historiske 5. Juni 1915; det tog otte Aar at gøre dette Billede færdigt. I den anden Ende, altsaa ud imod Ridebanen, er Restaurationen anbragt, og imellem, under de kolossale Trapper, Tingmændenes Garderober. Over alt dette er de to Tingsale placeret ligeligt ved hver sin Ende af den lange Vandrehal, saaledes at Folketing og Landsting — med et Udtryk af Ove Rode — taler til og mod hinanden. Folketingssalen, der hæver sig op gennem tre Etager, vender, som rimeligt er, ud imod Statuen af Frederik VII, medens Landstinget har Front mod Ridebanen og Christian IX. Avislæsesale er direkte tilsluttet Tingsalene. Fra Vandrehallen, Rigsdagens Hovedfærdselsaare, er der umiddelbar Adgang til Tingformændenes Værelser samt til Rigsdagens Bureauchef og Administrationskontorer. Stenograferne har deres Værelser i en indskudt Etage nedenunder. I Mellemetagen er Omklædningsrum og Arbejdsværelser, hvor det enkelte Medlem kan isolere sig. Paa anden Sal, i samme Etage som Partiernes, Finansudvalgenes og de øvrige Udvalgs Værelser, er Biblioteket og Arkivet anbragt. Øverst oppe bor

Rigsdagens Fællessal, i Baggrunden Oscar Matthiesens Freskomaleri af Fællesmødet den 5. Juni 1915.

Telefoncentralen, Statsrevisionen, den interparlamentariske Gruppe og andre Institutioner, hvis Arbejde ikke er direkte afhængigt af Møderne i Tingene. Det siden Aarhundredskiftet stærkt udviklede og fæstnede Partiliv er der gjort store Indrømmelser, ikke blot gennem de velbeliggende Partiværelser, men ogsaa ved særlige Værelser for Partiernes Formænd, der ofte søges af mange Mennesker, og for deres Sekretariater. Partierne behandles overhovedet som Institutioner af omtrent samme Værdighed som selve Tingene. I det andet Christiansborg optog Rigsdagen kun Stueetagen og et Stykke af Mezzaninen, i det tredje den hele Sydfløj samt det halve af Hovedfløjen. Det samlede Gulvareal udgør 3 Tdr. Land, og under Samlingen er 40 Rengøringskoner travlt beskæftiget i de tidlige Morgentimer. Paa hygiejniske Indretninger er der i Sandhed ikke sparet; det siges, at endnu omkring 1870 maatte Rigsdagens Medlemmer støtte deres Renlighedstrang til et enkelt Vandfad og et Stykke skrumpet Sæbe; nu fosser Vandet i syv, otte store, hvide Toiletter hvert 10. Minut, og alle Rigsdagens 226 Medlemmer vil kunne spise Blommer uden af den Grund at komme i Bekneb. Man faar det Indtryk, at Arkitekten, hver Gang han ikke rigtig har vidst, hvad han skulde gøre ved et Rum, trøstende har sagt til sig selv: Jo, eet er fornødent

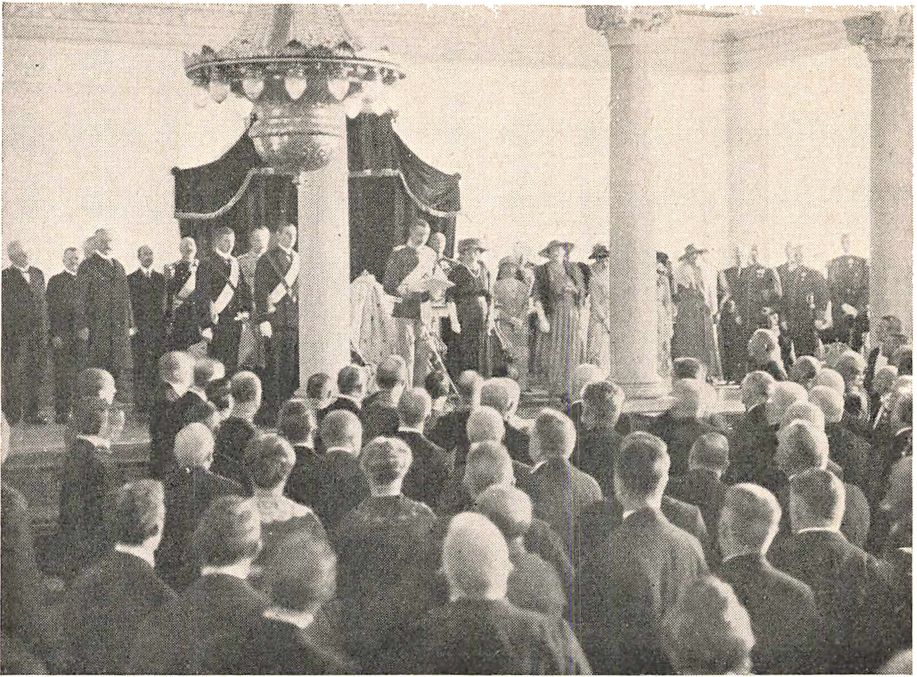
Rigsdagens Hus har et festligt, historisk-romantisk Præg, som luner de store Rum, og dertil adskillige meget smukke Interiører, tegnet af

Thorvald Jørgensen selv; hans egen kunstneriske Færdighed var stor, og han havde dygtige Malere og Billedhuggere til Raadighed. Statuer af Saxo Grammaticus, Snorre Sturleson, Tyre Danebod, Gorm den Gamle, Absalon og Valdemar den Store pryder den ydre og den indre Forhal. I det saakaldte Samtaleværelse ved Vandrehallen hænger foruden Herman Vedels Billede af Grundlovsudvalget fra 1915 værdifulde Malerier af henfarne Forgrundsfigurer i dansk Politik fra Monrad til Lars Dinesen; dette Værelse er Rigsdagens Pantheon, hvorfor der netop aldrig »samtales« her; her ruger de store Minders Stilhed. Rigsdagsfløjen efterlader det Indtryk, at den er rejst og indrettet af et Slægtled, som mærkede en vis Overskudskraft og med Tillid saa Nationens Fremtid i Møde. Den lyse Stemning, der beherskede Folket i Aarene mellem den første Verdenskrigs Ophør og Genforeningen, har præget Indretningen af Rigsdagens tredie Hus. Som en usynlig Overskrift over Folkerepræsentationens Arbejde her i de første Aar efter 1918 stod Kai Hoffmanns Vers:

Sværdtid er endt.
Det er Plovtid paany.
Vennetid, Frændetid,
Grotid og Gry.

Helge Rode sang, at nu malede Dybbøl Mølle eget Brød til egen Dug. Blandt Tidens mange Drømme var ikke den onde, at om 20 Aar skulde den tyske Haand hvile tungt over det *hele* Danmark.

I de 35 Aar Rigsdagen boede paa det andet Christiansborg, beherskedes den først af Embedsmændene, siden af Godsejerne. Tiden i Fredericiagade tilfaldt stort set Bondemagten; det var C. Bergs, V. Hørup, I. C. Christensens og C. Th. Zahles Rigsdag. Den Rigsdag, som den 28. Maj 1918 tog sin Bolig paa det tredie Christiansborg i Besiddelse, idet Kong Christian X nu efter Grundlovsændringen og Nyvalget for første Gang kunde tale til »Danske Mænd og Kvinder, Medlemmer af Rigsdagen«, blev først N. Neergaards, Genforeningens, Madsen-Mygdals, senere Christmas Møllers, Th. Staunings og Arbejdervældets Rigsdag. Ejendommelig for hele Mellemløbet som ogsaa for det parlamentariske Arbejde i Dag er det, at Rigsdagen ustandselig ved Verdensforholdenes Udvikling stilles over for *bundne*, tilskikkede Opgaver, dengang Værn for Valuta, Beskæftigelse og Eksport. Et Parti løber nu kun sjældent en Mil forud for de andre for dèr at rejse en Programfane, de af alle anerkendte ubetingede Nødvendigheder beslægtet nemlig de fleste Kræfter, og Forskellen mellem Partierne viser sig ho-

Kong Christian X aabner Rigsdagen den 5. Oktober 1920, den første hvori Sønderjyder efter Genforeningen tog Sæde.

vedsagelig ved et forskelligt Syn paa de bundne Opgavers rette Løsning. Dog mærkes samtidig i næsten alt Lovgivningsarbejde en Understrøm af stigende Styrke, nemlig en Bestræbelse for at lade den ved Grundlovsændringen i 1915 vundne politiske Lighed ledsages af en økonomisk. Det parlamentariske Demokrati vil, rigtig forvaltet, altid befordre ogsaa et økonomisk Demokrati, og saa hænder det, som vi saa det i 30'erne, at i visse Kredse bliver Hurraraabene for Grundloven færre og svagere, nogle hysser endda, medens for den store, besiddelsesløse Del af Folket til Gengæld Begrebet Fædreland, der var nok saa luftigt, naar det paa kaldtes ved det gamle Højres Grundlovsfester i Kongens Have, nu fremtræder som et realitetsunderbygget Folkehjem.

Thorvald Stauning dominerer hele denne Periode. Han var — som I. C. Christensen — mere en Karakter end en Begavelse, ikke en Taler og Journalist som Borgbjerg, ikke en politisk Lærd som P. Munch. Blandt Forudsætningerne for hans store, udlignende Gerning i det danske Folk er det nære Samarbejde netop med Borgbjerg og Munch. Fra den første fik han Tilskyndelsen til at likvidere de forældede Dele

af Socialdemokratiets Program, de, der saa at sige var inspireret af Slaget paa Fælleden i 1872, og gøre Partiet til et bredt Folkeparti. Men at et samlet Socialdemokrati, uden drattende Dele, kunde gøre denne Svingning, det skyldtes Staunings Autoritet. Maaske var hans Forhold til P. Munch endnu nærmere end til den aandslivlige Partifælle. De var mere beslægtede i Temperament, rolige, blufærdige Mænd begge, men først og sidst: de havde dybt hinanden behov. Stauning havde Brug for Munchs omfattende Kundskaber, og Munch, Manden fra det lille Parti, havde ikke mindre nødig Samarbejdet med Stauning og hans store Vælgerhær, thi kun derved kunde han opnaa politisk Indflydelse. Enige i den praktiske Politik nærmeste Maal som de tilmed var, befandt ingen af dem sig vel, hvis den anden var ude af Sigte. Stauning og Munch, det er David og Jonathan i dansk Politik, aldrig har de dog med et Ord sagt det til hinanden.

At Thorvald Stauning krævede Supplement er sikkert nok, men det var, og det er det for den historiske Vurdering af Personligheden afgørende, altsaa ikke *ham*, som supplerede de andre. Han og ingen anden var trods alt Manden, ogsaa i Forhold til Borgbjerg. Hvorfor? Her staar vi igen ved den store Politikers Gaade, der aldrig kan løses til Bunds. Hans Kløgt og Dømmekraft var stor, det er sandt; hans herskende Evne var maaske netop en næsten søvngængeragtig Sans for Balancelinjen, den Vej, der mellem Modsætninger kunde ryddes for en frugtbar Udvikling. Han var Praktiker, af Natur Skipper, en simpel Ro, et tænksomt Strøg gennem Skægget var hans Væsens Kendemærke. Arbejderne, ja, vel hele Folket vedkendte sig denne Mand, der var gjort i eet stort Snit, og som altid syntes at gemme paa en sidste Reserve; deraf den Tryghed han meddelte sine Omgivelser. Det gjaldt ham som I. C. Christensen: selve Personligheden fortabte sig i det mystiske — og man skal ikke efterforske det, der er spundet af Kattertrin og Maaneskin. —

Man kommer en Dag gaende langs Christiansborg, hvor for 200 Aar siden Hoffets pudrede, silkeklædte Herrer parlerede Fransk med de yndige Fiskebensskørter. Rigsdagens Fællessal er stillet til Raadighed for et eller andet politisk Landsmøde, kraftig Sang derindefra høres, maaske »Frem, Bondemand, frem!«, maaske »Danmark for Folket«. En Lysning gaar gennem Sindet ved dette historiske Perspektiv, og et gammelt Vers fremtræder med en ny Mening. Ja:

Vel er det at være født / og at ende sine Dage / i Danmark.

RIGSDAGENS RETSSTILLING ·

Vi kommer ikke uden om en Smule Statsret. Rigsdagen er et øverste Statsorgan ligesom Kongemagten. Det er dens grundlovsbestemte Ret at træde sammen hvert Aar den første Tirsdag i Oktober, hvad enten nogen har haft Bud efter den eller ej. Hidtil er det kgl. aabne Brev dog aldrig udeblevet (undtagen i Besættelsens sidste Aar, da baade Kongemagt, Regering og Rigsdag strejkede), og det vil næppe nogen Sinde ske. Lige saa betydningsfuldt for Rigsdagens Retstilling inden for Forfatningen er det, at den ikke kan hjemsendes, før der er vedtaget en Finanslov eller en midlertidig Bevillingslov, d. v. s. tilvejebragt lovlig Hjemmel for Skatternes Opkrævning og for Afholdelse af Statens Udgifter. Denne Bestemmelse blev udtrykkelig indsat i Grundloven af 1915 efter de Erfaringer, der var gjort under Ministeriet Estrup. Ej heller kan noget Mandskab udskrives og noget Statslaan optages uden ved Lov. Vel kan Kongen i særdeles paatrængende Tilfælde, naar Rigsdagen ikke er samlet, udstede foreløbige (provisoriske) Love, men de skal straks efter den følgende Rigsdags Sammentræden forelægges i Folketinget, og bekræftes de ikke, er de dermed bortfaldet. Regeringen bestaar af Kongen og Ministrene tilsammen (hvorfor det egentlig er urigtigt at omtale et Ministerium som »Regeringen«), og dens Sæde er *Rigsdagens* Forsamlingssted, altsaa København, ikke Marselisborg eller andetsteds. Forinden en ny Konge tiltræder Regeringen, afgiver han en højtidelig Forsikring om ubrødelig at vñle overholde Grundloven; Forsikringsakten udstedes i tvende ligelydende Originaler, af hvilke den ene overgives Rigsdagen for som et Pant at

opbevares i dennes Arkiv. Hvert af Rigsdagens Ting afgør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg; det kan ikke tilkomme andre. Embedsmænd, som vælges til Rigsdagsmænd, behøver ikke Regeringens Tilladelse til at modtage Valget, thi det bør ligge uden for Regeringens Kompetence at paavirke Lovgivningsmagtens Sammensætning. Kongen kan opløse Folketinget, d.v.s. udskrive Valg inden den normale 4-aarige Valgperiodes Udløb. Dette betyder, at hvis et Ministerium har faaet et Mistillidsvotum i Folketinget, kan Statsministeren, med Kongens Tilslutning, iværksætte en Appel til Vælgerne, men Kongen maa dog i et saadant Tilfælde med fuld parlamentarisk Føje kunne søge dannet et nyt Ministerium med fornøden Basis i Folketinget, saaledes at Valg undgaas. Videre er Rigsdagen en Enhed, det ene Ting kan ikke handle i det andets Fravær; heraf følger, at hvis et af Tingene opløses, maa det andet Ting udsætte sine Møder, indtil hele Rigsdagen igen træder sammen, og dette skal — atter et Træk i Lovgivningsmagtens Retsstilling — ske inden to Maaneder efter Opløsningen. Et Ministerium kan altsaa ikke hoppe paa een Stylte og klare sig med f. Eks. Landstingets Tilslutning.

Den *forenede* Rigsdag er en yderst sjælden Forekomst; den dannes ved Sammentræden af Folketing og Landsting og har til Opgave, naar der ved Tronledighed ingen Tronfølger er, at vælge en Konge og fastsætte den fremtidige Arvefølge. Vi har hidtil kun haft een forenet Rigsdag, nemlig 1852—53, da det kunde forudses, at Oldenborgerne vilde uddø paa Mandssiden med Frederik VII; Resultatet blev Tronfølge-loven af 31. Juli 1853, hvorved Prins Christian (IX) udnævntes til Tronfølger og Huset Glyksborg til Arvehus.

En anden Sag er, at den samlede Rigsdags Medlemmer kan afholde et Fællesmøde, f. Eks. til Modtagelse af kgl. Budskaber, saaledes som det skete ved Tronskiftet den 21. April 1947 efter Christian X's Død. Saadanne Møder kan være fortrolige; under den første Verdenskrig afholdtes adskillige Fællesmøder, hvor Ministrene for lukkede Døre gav Rigsdagen Oplysninger om Forhold, der ikke egnede sig til offentlig Drøftelse, handelspolitiske og militære. Fortrolige Fællesmøder af Tingene er imidlertid ikke hjemlet i Grundloven, Forsamlingen bestaar derfor, forfatningsmæssigt set, af Privatmænd, og de Vedtagelser eller Udtalelser, som Møderne kan resultere i, har følgelig ingen retlig Betydning. Derimod kan de have en stor moralsk, jævnfør det lukkede Fællesmøde den 23. Oktober 1918, hvorfra umiddelbart før Tysklands Sammenbrud den Udtalelse udgik til Offentligheden og til de fremmede Gesandter, at »ingen anden Ændring i Slesvigs nuværende Stilling end en Ordning efter Nationalitetsprincippet stemmer med det danske Folks Ønske, Følelse og Interesse«. Oprettelsen i 1923 af Rigsdagens udenrigspolitiske Nævn, hvis Drøftelser sker for lukkede Døre, har meget ind-

skrænket Anvendelsen af det fortrolige Fællesmøde, men endnu saa sent som i 1931 gav dog Udenrigsminister Munch i et saadant Møde Rigsdagen Meddelelse om vor Landbrugseksports Vilkaar efter den i England opstaaede Krise, ligesom Statsminister Stauning i 1933 paa tilsvarende Maade meddelte Haag-Dommen i Grønlandstvisten med Norge.

De enkelte Tings Møder er i Henhold til Grundloven offentlige, thi uden Offentlighed intet Folkestyre, men Formændene eller et vist Antal Medlemmer kan før en Sags Behandling forlange, at alle uvedkommende fjernes, hvorpaa Tinget afgør, om den paagældende Sag skal forhandles i et offentligt eller hemmeligt Møde. Netop Grønlandstvisten foranledigede, ligesom tidligere Spørgsmaalet om de vestindiske Øers Salg, et Par lukkede Tingmøder. Naar saadanne sjældne Situationer foreligger, finder man i Rigsdagstidende nok selve Sagen anført — hvor det stenografiske Referat af Forhandlingerne skulde have staaet kun en Række Streger; der optages vel Referat, men det er et historisk, foreløbig utilgængeligt Dokument.

Ligesom Kongens Person efter Grundloven er fredhellig, er Rigsdagen ukrænkelig. Den, som antaster dens Sikkerhed og Frihed, og den, der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling — det være sig en General, som koncentrerer Tropper omkring Rigsdagen, eller en Folkemængde, som forholder sig truende — gør sig skyldig i Højforræderi og straffes med Fængsel fra 1 til 16 Aar, under skærpene Omstændigheder endog paa Livstid. Det er altsaa en grov Statsforbrydelse at forgribe sig paa Rigsdagen. Den, der blot ved Larm eller Uorden forstyrrer Tingenes Møder, kan straffes med Bøder eller Fængsel i indtil 2 Aar.

Saaledes har Grundlov og Straffelov sikret Rigsdagens Ukrænkelighed. Om Medlemmernes juridiske Særstilling vil siden blive talt.

MINISTRENES STILLING

Ministrene er de øverste Rigsembedsmænd, idet de i et konstitutionelt Monarki som vort, hvor Kongen er ansvarsfri og ikke kan udøve Regeringshandling uden en Ministers Medunderskrift (Kontrasignatur), simpelt hen er de øverste ansvarlige Ledere af Staten; bag dem staar i hvert Fagministerium en Kile af Tjenestemænd. Historisk har Minister-Institutionen udviklet sig af Kongehoffet: Marsken, d. v. s. Hestetjeneren eller Staldmesteren, blev Krigsminister, Sekretæren eller Kansleren Justits- og Indenrigsminister, Kammer- eller Hushovmesteren Finansminister. Endnu hedder det i vor Grundlov, at Kongen (Estrup underforstod: frit) udnævner og afskediger sine Ministre, skønt hele

Rigsdagens forrige Bolig, Ingeniørkasernen paa Hjørnet af Bredgade og Fredericia-gade, nu Østre Landsrets Sæde.

den vundne Forfatningskamp jo gik ud paa det modsatte. Sætningen har da ogsaa kun betinget Gyldighed, eftersom Folketingsparlamentarisme jo er gældende Statsskik i Danmark; det kan med Delikatesse siges saaledes: Kongen maa som ansvarsfri nødvendigvis regere gennem et ansvarligt Ministerium, men da et saadant kun faar Livskraft ved Folketingets Tilslutning, raadslaar Statsoverhovedet forinden Ministeriets Udnævnelse med Rigsdagens Partier. I øvrigt er den konstitutionelle Konges Formidling af Magtskiftet, naar Statsskibet efter et Valg gaar over Stag, af megen Betydning, ja, giver netop den indskrænket-monarkiske Regeringsform dens evolutionære Karakter. I Danmark skifter vi hellere Statsministeren paa Amalienborg end paa Gaden. Et Ministerium kan nærme sig stærkt til at være et Udvalg af Rigsdagen, særlig et Samlingsministerium. Kongen kan retsgyldigt kun afskedige

sit Ministerium, naar den efterfølgende Statsminister, der forudsættes at have Folketinget bag sig, kontrasignerer Dokumentet; der skulde altsaa ikke kunne opstaa noget Tomrum, hvor Rigsdagen er sat ud af Spillet. Ministrenes Virksomhed er en tredobbelt; de er Kongens ansvarlige Raadgivere, de stiller i Rigsdagen Forslag om nye Love samt forsvarer Ministeriets Politik, og de leder som Administrationschefer en Gren af Statsforvaltningen, deres Fagministerium. De er følgelig baade Politikere og Embedsmænd.

Kongen udøver altsaa sin Regeringsmyndighed gennem sine Ministre, som i Forening udgør Statsraadet, naar Kongen præsiderer Mødet. Her forelægges Lovforslag, der ønskes fremsat for Rigsdagen, og her stadfæstes Lovene af Kongen i den Form, hvori de er blevet vedtaget. I Statsraadet drøftes ogsaa storpoltiske, især udenrigspolitiske Spørgsmaal, navnlig i kritiske Stunder; det er velkendt, at Raadet den 5. Aug. 1914 tog Stilling til Tysklands Krav om Minespærring af Bælterne. Baade Kongen og Ministrene kan tilkendegive deres Syn paa Sagerne ved Tilførsel til Statsraadsprotokollen, og for at de kan udtale sig friest muligt, værnes dens Indhold i et meget langt Tidsrum, ogsaa over for historisk Forskning. I Modsætning til Statsraadet er de hyppigt, undertiden dagligt forekommende Ministermøder private Møder, om end saare betydningsfulde; her drøfter under Statsministerens Ledelse det samlede Ministerium det løbende Arbejde og den politiske Situation. Vel kan den ene Minister ikke administrativt blande sig i en anden Ministers Embedsomraade, men Ministeriets politiske Solidaritet medfører, at paa disse Møder kan enhver rejse ethvert Spørgsmaal og ytre sig til en hvilken som helst Sag. Statsministeren og Udenrigsministeren møder regelmæssigt til Konference med Kongen en Gang ugentlig; de øvrige Ministre kun, naar der fra Amalienborg ytres Ønske derom.

Som Statens højeste Administrationschefer er Ministrene de reelle Indhavere af den udøvende Magt, der formelt er hos Kongen. Just som saadanne har de i flere Lande — ud fra Kravet om en skarp Adskillelse mellem den udøvende og den lovgivende Magt — været adgangsfornet til Parlamentet og er det fortsat i U. S. A., hvor Præsidenten ikke er ansvarlig over for Kongressen, men den reelle Udøver af Magten og hans Ministre kun private Medhjælpere. I Danmark har Ministrene, ikke andre Embedsmænd, altid haft Adgang til Tingsalene, hvad enten de var Medlemmer af Rigsdagen eller ej, da de jo skal staa til Ansvar over for denne. I Sverige fik de det først 1866, i Norge 1884.

Eidsvoldgrundloven havde strengt gennemført den franske Teori om Statsmagternes Adskillelse, men efterhaanden som Stortinget krævede den overvejende Indflydelse paa alle Statens Anliggender, maatte det ogsaa, med Opgivelse af den tidligere »splendid isolation«, kræve, at Ministrene stillede i Tinget; enhver Forhandling i et Parlament er jo til syvende og sidst en Forhandling med en Minister. Det parlamentariske Styre i Norge regnes da netop fra 1884. — Ministrene har et dobbelt Ansvar, nemlig et juridisk, idet Kongen med en Ministers Medunderskrift, vel oftest en ny Ministers, eller Folketinget kan tiltale dem for deres Embedsførelse for Domsmagten, her repræsenteret ved Rigsretten, og et politisk-parlamentarisk Ansvar over for Rigsdagen; dette sidste ytrer sig efter vor Statsskik derved, at Ministeren, eventuelt det hele Ministerium, maa gaa af, hvis han eller det i betydende Sager faar et Flertal imod sig i Folketinget. Det ses ogsaa heraf, at Statsstyrelsens Tyngdepunkt er Rigsdagen.

RIGSDAGENS AABNING PARTIERNE

Et Grundtræk ved vor Rigsdag er dens jævne Former. Vort Demokrati er i Forhold til det engelske og svenske saa ungt, at det ingen pompøse Skikke har taget i Arv, hvorimod den danske Angst for al opstyltet Højtidelighed er det i Kødet baaret. Naar den svenske Rigsdag skal træde sammen, faar Kongens Ceremonimester travlt. Allerede Forløbet af Gudstjenesten i Stockholms Slotskirke er bestemt af strenge Regler. Fra Kirken vandrer Rigsdagens to Kamre i Procession med Formændene i Spidsen over i Slottets Rigssal, hvor foruden Kronprinsen, Hertugerne og Hertugindeerne tillige Serafimerridderne er mødt frem. Foran Tronen er nedlagt den kgl. Krone og Rigets Spir. Fra selve Tronen aabner Kongen, hvis Ankomst i Sandhed former sig majestætisk, Rigsdagssamlingen med en Tale, og hvert Kammers Formand bringer ham sin undersaatlige Hyldest, der paahøres staaende af Kammerets Medlemmer.

Vi Danske, der daarligt kan se Fjerbusken i en Amtmands Hat uden at tænke paa, at den jo egentlig er et Levn fra Negerkraalen, hører om slig Højtidelighed med et skeptisk Smil. I Danmark er den aarlige Rigsdagsgudstjeneste ganske formløs, og Kongen har hidtil sædvanligvis aabnet Samlingen kun ved Tronskifte.

Ved disse sjældne Lejligheder springer Rosenborgs Søvløver paa Christiansborg; de virker dekorativt, men stemte dog ved Tronskiftet i 1906 ikke Folketingsmand, Professor L. V. Birck til mere Alvor, end at han, inden Frederik VIII ankom, satte sig overskrævs paa en af dem og stoppede sin Pibe; han var ganske vist ogsaa den største og farligste Løvejæger, det danske Samfund har haft i

dette Aarhundrede, frygtet navnlig i Buskkrattene omkring Børsen og Niels Juels Statue. Nej, vi Danske har ringe Sans for Festivitas! Aldeles uden Nytte er Iagttagelse af visse Former dog ikke, og i 1925 blev det besluttet, at Rigsdagen fremtidig skulde aabnes paa mere højtidelig Vis end hidtil. I Fællessalen samles derfor nu Tingenes Medlemmer, Administrationens højeste Embedsmænd og de fremmede Staters Gesandter, hvorefter Ministeriet med Statsministeren i Spidsen samt Tingenes Formænd og Næstformænd holder deres Indtog paa Tribunen og med Front mod Forsamlingen indtager de for dem beregnede Pladser. Denne Procession huede til en Begyndelse ikke alle, nogle følte det, som skulde de deltage i Menuetten af »Elverhøj«; vaklende Fjed forekom, navnlig den daværende Landstingsformand, Ole Hansen, fremtraadte med et mærkeligt udslukt Aasyn; det stivede af, at Statsministeren, Th. Stauning, jo nok kunde ligne en russisk Storfyrste af Huset Romanov. Efterhaanden har Højtideligheden faaet en naturlig, fast Form, saaledes at Mødet mellem paa den ene Side Ministeriet og Rigsdagens Dignitarer, paa den anden Tingenes menige Medlemmer og Embedsmændene, af alle opfattes som en værdig, omend beskeden Indledning af Parlamentets Arbejde. Kong Frederik IX, der viderefører sin Bedstefaders og Faders Holdning, har fra sin første Regeringsdag vist den danske Rigsdag en ganske særlig Agtelse, og mange saa sikkert gerne, at Statsoverhovedet hvert Aar aabnede den ordinære Samling. Naar Statsministeren har holdt den saakaldte Trontale, der simpelt hen rummer Ministeriets Program for den nye Samling, anmoder han Tingene om at konstituere sig under Aldersformændenes Ledelse. Fra Forsamlingen udbringes et »Danmark leve!«, og enhver gaar til sit. —

Naar i vor Rigsdag enhver gaar til sit, gaar han til sit Parti. De politiske Partier er i Danmark omtrent af samme Konstans som vore Landskaber ude i Naturen. Deres Størrelse kan variere, Kærnen synes uudryddelig. Denne Kærne er vel oftest en økonomisk Grundinteresse, men herom lejrer sig et Fællesskab i Idéer, Livsanskuelse og socialt Syn, ligesom Troskab over for en historisk Tradition hyppigt virker samlende. Et Parti er ikke blot en økonomisk Kampenhed. Alle Partier tæller Mænd og Kvinder, hvis politiske Overbevisning, d. v. s. Opfattelse af, hvad der tjener Samfundets Vel, gaar paa tværs af den Klasseinteresse, de antages at have. De fagligt organiserede Arbejdere udgør ikke 30 pCt. af Landets Forsørgere, men ved Valget i 1943 havde Socialdemokratiet 44,5 pCt. af Stemmerne. Det Venstre, der voksede op under Forfatningsstriden, blev stort, ikke fordi det forfulgte et materielt Maal, men i Kampen for Bondestandens Ære. Man maa have Magten for at kunne virkeliggøre sine Idéer, og Magt opnaas kun ved et Samarbejde, der virker som en Løftestang for den enkeltes Kræfter. Deraf bliver Partiet til ude i Befolkningen. Vil nogen sætte sine Kræfter ind paa at afskaffe Partierne, maa han danne et nyt Parti ved at henvende sig til Vælgerne, d. v. s. søge at give et Bundt Viljer en ny Retning.

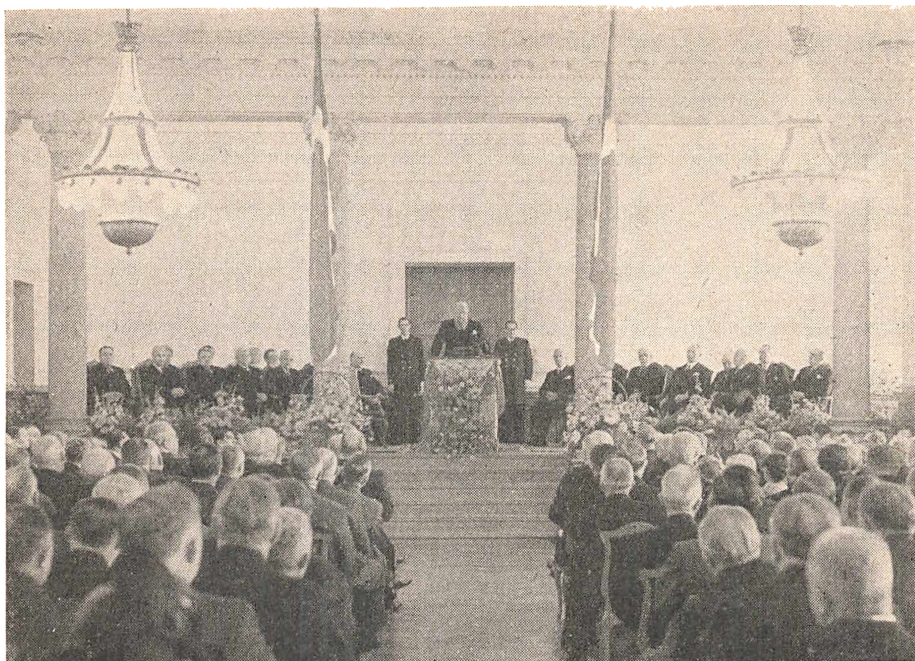
Hvad andet skulde han gøre? Den demokratiske danske Rigsdags Grundvold er Folkets politiske Selvvirksomhed, som den udfolder sig gennem Partierne. Disse er ikke et Maal i sig selv, kun Midler for de skabende Kræfter, men deres faste, institutionsagtige Karakter viser, at de bunder dybt i Folkeejendommeligheden, saaledes at Rigsdagen med dens Partiskel blot er en Afspejling af den faktiske Tilstand i Befolkningen. Det var Diktaturstatens Enhedsparti ikke; vi saa, at da det autoritære System faldt sammen, traadte de kuede Partimodsætninger øjeblikkeligt frem. Den Fasthed, Partierne har antaget i Danmark, har medført det store Gode, at en Regering i Regelen kan dannes med et solidt Flertal, saa at den ikke stadig maa frygte parlamentariske Overrumplinger, men kan faa Arbejdsro i en længere Periode. Orden og Udvikling i dansk politisk Liv er derved sikret. En partiløs Rigsdag kunde overhovedet ikke arbejde. Den partidelte, d. v. s. den meningsdelte Rigsdag tvinger desuden Regeringen til at begrunde og staa til Ansvar for sine Handlinger, hvorved Borgernes Rettigheder beskyttes.

Ved Grundloven af 1915 omdannedes, som vi ved, Landstinget, og Kvinder og Tyende fik Valgret. Lige saa betydningsfuldt var det dog, at § 32 foreskrev en ligelig Repræsentation paa Rigsdagen af de forskellige Anskuelser blandt Vælgerne, d. v. s. Forholdstalsvalgmaaden, for derved forebyggedes Tilsidesættelsen af ret talstærke, men over de indtil da lukkede Valgkredse ugunstigt spredte Mindretal. Ved Folketingsvalget i 1913 havde Højre for 81.000 Stemmer faaet kun 7 Mandater, Det radikale Venstre 31 for 68.000 Stemmer. Da der i 1918 første Gang valgtes efter Forholdstal, omend kun delvis, gik de Konservative straks frem til 22. Den nye Valglov maatte imidlertid styrke Partiernes Stilling som Instrumenter for det politiske Liv, fordi den gik ud fra, at Vælgere og Kandidater af ensartede Anskuelser sluttede sig sammen i Landspartier, og i Praksis kun gav saadanne Partier Andel i de Tillægsmandater, der skal sikre det retfærdige Valgresultat. Vort Repræsentationssystem's Tyngdepunkt blev lagt over i Partiet. Derefter blev det meget svært for en Folketingskreds at vælge en Privatist, en Mand uden for Partierne. Nu vælges en Folketingsmand praktisk talt altid ved et Landspartis Støtte og paa dets Program. Gennem Partiet øver han sin Gerning. Mange har set en Fare i den »Monopolisering« af de bestaaende Partier, der ledsagede Forholdstalsvalget. Den har dog ikke været større, end at to politiske Partier, der ikke eksisterede paa Rigsdagen i 1920, har Fodfæste i Dag: Danmarks kommunistiske Parti og Danmarks Retsforbund. Adskillige har

haft Foden inden for før dem, netop fordi Forholdstalsvalget giver de smaa, begyndende Partier — men ikke den enkelte Kreds, der tidligere lettere kunde bære sin egen Mand frem — en Chance, og at det ikke er blevet til mere, er jo kun en Bekræftelse af, at de klassiske Partier er ægtefødte Børn af gamle, folkelige Bevægelser i vort Land. Men den stærke Stilling, som Partiet og særlig dets Top, Partistyrelsen, har faaet, rummer naturligvis Problemer. Det hænder, Partiet ytrer Ønske om, at en Kreds opstiller en bestemt Mand eller Kvinde, og heri har man set et Forsøg paa Voldtægt af Vælgernes Frihed. Det er dog en ensidig Opfattelse. Er der her et Onde, saa ligger det meget dybere. Hvad Grundlov og Valglov garanterer, er, gennem Landets Opdeling i Valgkredse, en rimelig geografisk, d. v. s. lokal Repræsentation paa Rigsdagen, og, gennem Forholdstalsvalget, en retfærdig politisk Repræsentation. Disse værdifulde Garantier kunde maaske være tilstrækkelige, hvis vi endnu levede under Liberalismen, da Rigsdagen stort set kun havde behov at beskæftige sig med Finanserne og debattere de grundlæggende Idéer, men de er ikke tilstrækkelige i Dag, da Parlamentet som Følge af Udviklingen ogsaa maa tage Stilling til talrige økonomiske og kommercielle Forhold, som tidligere regulerede sig selv. Den lokale og den politiske Repræsentation kan selvsagt tillige meget vel være en i de nævnte Henseender stærk Repræsentation, nogen Garanti derfor er der blot ikke, og en Partiledelse, der paa et bestemt Punkt føler sin Front svag, kan derfor helt naturligt ønske netop en af den udpeget Dygtighed valgt, f. Eks. en Repræsentant for de Erhvervs- og Fagorganisationer, der spiller en stadig større Rolle i det moderne Samfund. Det hele Parti vil jo være bedst tjent med en alsidig, saglig stærk Rigsdagsgruppe, hvis Medlemmer formaar at hævde sig i Udvalgene, hvortil det parlamentariske Arbejde mere og mere henlægges. Socialdemokratiet og Danmarks kommunistiske Parti, lejlighedsvis og stedvis ogsaa andre Partier, anvender ved Folketingsvalgene nummereret Partiliste; idet Partiets Kandidater inden for Amts- eller Storkredsen er nummererede i den Rækkefølge, hvori de ønskes valgt. Socialdemokratiet har her fulgt den Hovedlinje, at Kandidaten i den Opstillingskreds, der ved det foregaaende Valg havde den største Procent af socialdemokratiske Stemmer, placeres øverst paa Amtslisten ved det nye Valg; derved kan f. Eks. en Landkreds, hvor Partiet er i stærk Vækst, faa sin Mand valgt frem for Købstaden, der absolut set maaske har et meget større Antal socialdemokratiske Stemmer, men hvor Partiet er stagnerende. Saaledes praktiseret fremmer Nummereringen jo

Kappestriden mellem Opstillingskredsene; den mindre Landkreds er ikke paa Forhaand slaaet ud. Betydningen af Nummereringen, og dermed af de gode og mindre gode Virkninger den kan have, er dog stærkt overdrevet i det offentlige Omdømme; en af Statistisk Departement foretagen Beregning har vist, at et endda meget stort Flertal af de paa nummererede Partilister valgte Medlemmer af Folketinget ogsaa vilde være blevet valgt uden Nummerering. Endelig kan Vælgerne ved at stemme »personligt« i tilstrækkeligt Omfang tilsidesætte Rækkefølgen; det er forekommet. Ved Udpegningen af Kandidaterne viser Vælgerne megen Selvstændighed, ogsaa i de Tilfælde hvor Partiledelsen maaske har tilkendegivet, at en bestemt Mand vilde være ganske særlig velkommen i Rigsdagsgruppen. Da efter K. M. Klausens Død Socialdemokratiet i Frederiksberg 2. Kreds skulde samles om en ny Mand, mødte selve Stauning paa Vælgerforeningens Generalforsamling for at anbefale den unge, meget populære og for Partiet meget nyttige Folketaler og Journalist Marinus Kristensen. Alligevel vedtog Vælgerforeningen at opstille sin Formand, O. E. Einer-Jensen.

Et andet Forhold af Interesse er den enkelte Rigsdagsmands Stilling over for sit Parti. Principielt er han ikke bundet ved nogen Forskrift af sine Vælgere, men alene af sin Overbevisning. Han er Medlem af et kollektivt Statsorgan, Rigsdagen, han har derfor at varetage hele Landets Interesse, ikke blot sit Partis eller sin Valgkreds' Særinteresser. Et Retsansvar har han kun over for Staten, hvilket kommer til Udtryk derved, at der ikke afkræves den nyvalgte anden Erklæring end den højtidelige, han maa aflægge paa at overholde Grundloven. Heroverfor staar saa Rigsdagsmandens faktiske Afhængighed af sit Parti. Vel kan hverken dette eller hans Vælgere forlange Mandatnedlæggelse, hvis han udtræder af Partiet, men hans parlamentariske Liv vil derefter oftest blive meget kort — det vil i Regelen kun være til førstkommende Valgdag, naar det politiske Ansvar over for Vælgerne melder sig. Formelt er der altsaa Mulighed for en dramatisk Spænding mellem de to forskellige Former for Ansvar, i Virkeligheden har de aabenbare Konflikter været meget faa. Aarsagen er vel for en væsentlig Del at søge i det Forhold, at de mange Partier, vi har i Danmark, har gjort det enkelte temmelig »rendyrket«; her samles virkelig kun Mænd og Kvinder, som i alle afgørende Spørgsmaal har samme Indstilling. I. C. Christensen udtalte i sin Tid, at Venstre ikke var et Hotel, hvor enhver kunde tage ind. Men bag denne eksklusive Holdning ligger jo netop en Erkendelse af et dybtgaaende Meningsfælles-

Th. Stauning aabner som Statsminister en ordinær Rigsdagssamling i Fællessalen.

skab i det enkelte Parti. At et Partis Medlemmer oftest stemmer »efter en Snor« selv i Sager, der ikke kan være Partiet som saadant særlig magtpaaliggende, er derfor kun naturligt og ikke, fordi Knutten har været forevist forinden paa Partimødet, hvor den gjorde et ilde Indtryk. En i de fleste Partier stigende Liberalitet over for det Medlem, som vil indtage et Særstandpunkt, har selvsagt lettet den enkeltes Stilling inden for Partiet. Men naturligvis: et Parti kan ikke være et Kar, der falder i Staver, naar der skal øses i det; lejlighedsvis forekommer der Situationer af saa stor politisk Vigtighed, at Partiet over for sine Medlemmer maa tilkendegive, hvorledes der forventes stemt i Salen, nemlig som Flertallet ønsker det. I saadanne Øjeblikke kan den enkeltes politiske Skæbne staa paa Spil. Det bliver da hans Sag i Enrum at overveje, om Partiets Hovedopgave ikke er mere værd end Særmeningen — ogsaa for den, der har den.

Saa stærke de politiske Partier end er, er Folket dog sat over dem, nemlig paa Valgdagen. Denne ene Dag har vi for saa vidt slet ingen Partier, som alle Mandater er ophævet. Det ligger i Vælgernes Haand

at forme Leret helt fra nyt. I et Demokrati som vort kan Partierne ikke bestaa fra Dag til anden, uden at Folket selv vil det. Paa Valgdagen er Herredømmet Vælgernes; nogle har ved at gaa ind i Vælgerforeningerne — den eneste Vej til fuldt at udnytte sin politiske Borgerret — allerede været medbestemmende med Hensyn til Kandidatlisternes Navne; mange »stemmer personligt«, der er en stærkt stigende Tendens til frit at vælge og vrage mellem de opstillede. Naar det samlede Resultat saa foreligger hen paa Morgen, har man da en Følelse af, at Folkets Stemme er Guds Stemme? Vel ikke, hvis der kun er flyttet et Par Mandater mellem Regeringspartierne og Oppositionen, eller hvis der blot foreligger en banal, interessebestemt Bekræftelse af Erhvervsstatistikens Tal, men naar de store Skred indtræffer — som til Venstre i 1920, som til Socialdemokratiet i 1935 — da har Valget efterladt det samme Indtryk som en Højesteretsdom. Luften er pludselig blevet rensset og ren. Der ligger Stilhed over Landet.

TIL PARTIMØDE

I vort parlamentariske Livs Barndom ansaas det nærmest for upasende, at Rigsdagens Medlemmer opdelte sig i Partier, og Partimøderne afholdtes derfor ofte i en eller anden Katakombe ude i Byen. Ordet »Parti« forekommer overhovedet ikke i Grundloven (men Begrebet forudsættes dog nu ved Bestemmelsen om Forholdstalsvalg), og det har sikkert været Grundlovsfædrenes Mening, at Brydningen mellem de forskellige Anskuelser, ogsaa »Partifæller« imellem, skulde foregaa for Offentlighedens Øjne i selve Salen. Nu er Partimødet anerkendt som en Hovedhjørnesten i det politiske Liv, der jo i Dag stiller en Række Krav, som ikke kunde forudses i 1848—49. Møderne begynder i Regelen Kl. 11½, og de er Fællesmøder for Partiets Medlemmer af Folketing og Landsting, et vigtigt Forhold, fordi det ene Ting derved fra første Færd er orienteret om og kan øve Indflydelse paa de Sager, som er til Behandling i det andet. Hver Tinggruppe kan ganske vist holde Særmøder under sin egen Formand, men oftest vil Folketingsgruppens Formand tillige være Formand for den samlede Rigsdagsgruppe, der altsaa virker som et Partiting. Den fælles Formand vil næsten undtagelsesløst være en fremstaaende, »ministermoden« Politiker; hvis det drejer sig om et Oppositionsparti, er han maaske den kommende Statsminister, har hans Parti Regeringen, er han rimeligvis

ikke blevet Medlem af denne, fordi ethvert Ministerium har Brug for »en Mand i Salen«, især som storpolitisk Ordfører. Det er dog ingenlunde altid, at et Partis Formand tillige er dets Hovedordfører, thi han har mange Gøremaal: ikke blot skal han opstille Dagsordenen for det daglige Partimøde og lede dette, han skal tillige nøje følge hele det parlamentariske Arbejdes Gang, derunder Stillingen i Udvalgene, og er hans Parti Bærer af en Mindretalsregering, maa han føre de ofte vanskelige Forhandlinger med Støttepartierne. Han angiver, naar Medlemmernes Deltagelse i en Afstemning i Salen er ubetinget nødvendig, han er overhovedet Partiets Arbejdsleder og, eventuelt gennem sin Sekretær, dets »Indpisker«. — Gennem Formanden refereres de aktuelle Spørgsmaal, ogsaa de fortrolige, hvis de da ikke er af en saadan Art, at han under de Forhandlinger, hvori han har deltaget, er blevet taget i Ed paa sin Tavs- heds indtil videre.

Det normale Forløb af et Partimøde er dette: de Lovforslag, som nys er fremsat for Rigsdagen, drøftes under fri Diskussion i Hovedtræk; det forventes, at enhver, som har noget paa Hjerte, fremfører sin Mening og Erfaring frisk fra Fad. Ordførerne udpeges inden for den Kreds af Medlemmer, som har en særlig Indsigt i de paagældende Sager. Siden, naar 1ste Behandling i Tinget forestaar, redegør hver enkelt Ordfører nærmere for sin Sags Omstændigheder, skitserer et Standpunkt, og der tages Beslutning om den Stilling, Partiet vil indtage til Lovforslaget i Salen. Hvis det er sandsynligt, at Forslaget henvises til Udvalgsbehandling, vælges der ogsaa Medlemmer til dette kommende Udvalg, enten efter Bestyrelsens eller et særligt, permanent, af Gruppen nedsat Udvalgs Indstilling, og gerne saaledes at der tages Hensyn til muligt afvigende Opfattelser eller Interesser inden for Partiet. Venstre har i dette Øjemed et »Velfærdsudvalg«, hvortil der ny-

I. C., selv en klog Mand, søger en »klog Mand« med sin bekendte Ræv; den har brændt Poterne.
Tegning af Alfred Schmidt.

vælges een Mand aarlig for fem Aar, men med den Klausul, at han aldrig siden kan genvælges — formodentlig for at forebygge, at de forskellige Hverv fordeles efter sløv Sædvane og personlige Sympatier. I vor Tid tages der ved Udpegningen af Ordførere og Udvalgsmedlemmer et langt større Hensyn til de unge end forhen. I Fredericia-gade gik der som Regel adskillige Aar, inden en nyvalgt blev betroet at være Ordfører. Det var lettere at fravriste Olaf Poulsen Rollen som Løjtnant von Buddinge end at fratage en gammel Folketingsmand et velerhvervet Ordførerskab. Kun ved Finanslovbehandlingen kunde den nyvalgte tillade sig at tage Ordet, og det var endda ikke velset, at den ikke flyvefærdige Storkeunge her ytrede sig om noget andet Emne end et lokalt. Nu skal det gaa mærkeligt til, hvis en Rekrut ikke faar i det mindste eet Ordførerskab i Løbet af sit første Rigsdagsaar; ingen bliver »siddet ihjel«, men det kan, fordi Stoffet er blevet saa strengt, mere nu end før forme sig tragisk for den Mand eller Kvinde, som indvælges paa Rigsdagen i saa sen en Alder, at de fysiske og aandelige Kræfter er i Tilbagegang. Jo større et Parti er, des mere kan dets Medlemmer specialisere sig ved Ordførerskaberne, jo mindre, des større bliver den enkeltes Arbejdsbyrde, fordi han da skal dække adskillige Felter. Det er ogsaa nemmere at være Medlem af et Regeringsparti end af et Parti i Opposition; Ministeriet er jo paa sit Partis Vegne førende i Lovgivningsarbejdet, medens de Partier, der ikke deltager i Regeringen, selv maa tage Initiativet og Besværet, hvis de — om ikke for andet saa for at folde Programmet ud — ønsker at fremsætte egne Lovforslag. Under den saglige Debat i Salen bliver det helt naturligt Ministeren, der tager Hovedstødet for sit Parti. Et Regeringsparti vil dog altid have en særlig stærk Følelse af Ansvar for Tingenes Gang; dets Ministre deltager saa vidt muligt i de daglige Partimøder og kan her modtage Tilskyndelser, eventuelt ogsaa Kritik. Det er Partiformandens intime Opgave at balancere Forholdet mellem Partiet og det af dette udgaaede Ministerium.

Partimødet beslæglægges imidlertid langt fra alene af de Drøftelser, som de fremsatte Lovforslag foranlediger, herunder de hyppige Referater fra Partiets Repræsentanter i de arbejdende Udvalg. Nej, ethvert aktuelt Spørgsmaal kan rejses, her gror det fra Bunden! Et Medlem fremfører friske og grove Eksempler paa ulovlig Sammenlægning af bestaaende Landbrug, et andet paaviser, at den planlagte Tilbageføring til de oprindelige Ejere af den Jord, som Tyskerne beslæglagde under Besættelsen, forløber meget langsomt, et tredje Medlem refererer paa

Grundlag af lokale Erfaringer, at Fordelingen af Petroleumsmærkerne har skabt Uro. Paa denne Maade opstaar der en nær Kontakt mellem Partimødet og Befolkningens daglige Liv. I nogle Tilfælde skønnes en Henvendelse underhaanden til Regeringen maaske tilstrækkelig — her tænkes altsaa paa et Oppositionsparti — i andre bliver det til en Interpellation i Tinget, men det sker, at Partiet for at faa et betydningsfuldt Problem, rejst paa denne eller anden Maade, undersøgt til Bunds, nedsætter et Udvalg, hvori eventuelt ogsaa særlig sagkyndige Partifæller uden for Rigsdagen indtræder. Ofte udføres der et meget omfattende Arbejde i disse private Udvalg, hvis Beretninger kan resultere i, at Partiet fremsætter et Lovforslag; kommer Regeringen først, vil det indsamlede og bearbejdede Materiale i hvert Fald være værdifuldt for de af Partiets Medlemmer, der skal deltage i Udvalgsarbejdet om Regeringsforslaget. Partimødet eller Partitinget er altsaa en Arbejdsplads. »Her knægtes Himmelstormere, men formes Mænd!« udtalte H. P. Hansen, Slagelse, da han engang bød de nyvalgte velkommen. I travle Uger maa Drøftelsen af den almindelige politiske Situation ikke sjældent henlægges til Aftenmøder; her kan maaske ogsaa et Medlem, der er særlig kyndigt med Hensyn til et aktuelt Spørgsmaal, holde et Foredrag om dette. Den, der vil være orienteret, tør ikke forsømme Partimødet, for om hvad der er foregaaet og oplyst her, kan han ikke siden læse, saaledes som om Møderne i Salen. Nok føres der en Protokol, men af et magert Indhold.

Partimøderne omgærdes altid med stærke Skanser. Forhandlingerne foregaar som bagved en aflaaet Pengeskabsdør, og den Rigsdagsmand, der »farer med Snak« fra et Partimøde, vil snart finde sin Stilling paa Christiansborg truet. Ønsker man at tale med en af Mødets Deltagere, kan det kun ske derved, at en Rigsdagsbetjent kalder vedkommende ud, idet han, efter at have lukket den udvendige Dør op, holder en Papplade med Rigsdagsmandens Navn ind mod den indvendige Dørs Rude. Paa Partimødet tales der lige ud af Posen, thi dette er Stedet for den indbyrdes Kritik og for Planlæggelse af Partiets Politik, saaledes som den i rette Øjeblik, men ogsaa først da, skal komme til Udfoldelse — til Død og Fordærv for Modstanderne og til Vælgernes begejstrede Overtaskelse og Tilslutning! Netop derfor gælder det om ikke at være letsindigt meddelsom over for brave Kolleger af et andet Parti, med hvem man bor paa Hotel eller Pensionat, ligesom en alt for stor Aabenmundethed over for Annemarie derhjemme heller ikke er tilraadelig — Kvinder søger nu engang sammen i Mandens Fravær, og saa ved man aldrig . . . ! Selv om Forhandlingerne har været nok saa bevægede og nok saa vigtige, er der intet at se paa Ansigterne, naar Partiets Medlemmer strømmer ud for at spise deres Frokost nede i Snapstinget, inden Tingenes Møder begynder.

Paa Væggene i Partiværelserne, der dog snarere er Sale, hænger foruden

smukke Malerier Billeder af de Tænkere, Forfattere, Digttere og Politikere, der har haft Betydning for Partiets Udvikling, Gengivelse af vigtige Aktstykker, som betegner Partiets politiske Vej frem gennem Tiden, Fotografier af de Ministerier, der er udgaaet af Partiet. Her er man med andre Ord paa partihistorisk Grund, hvilket dog ikke udelukker, at nogle Medlemmer om Aftenen, naar Dagens Arbejde er endt, uden al Højtidelighed kniber sig en L'hombre under Forfædrenes Billeder. En særlig Fortjeneste af Parti- og Udvalgsværelsernes Udsmykning har den forlængst afdøde Senatorskikkelse Herman Trier. I Aarene efter Rigsdagens Overflytning fra Fredericiagade til Christiansborg ofrede den gamle Landstingsmand megen Tid paa denne Opgave, som han med Nidkærhed forfulgte ogsaa i Stunder, der ikke syntes egnede. Da Rigsdagen efter Ministeriet Zahles bratte Afskedigelse i Marts 1920 stod paa den anden Ende, og Socialdemokratiet holdt et for Krisens Forløb vigtigt Partimøde, bankede det paa Døren; den hvide Trier traadte ind med Brillerne skudt op i Panden og ledsaget af en Rigsdagsbetjent, som bar et Maleri under hver Arm: »Ja, vi skulde jo se at faa disse Billeder hængt op!« lød Oldingens Gravrøst, upaavirket af de politiske Begivenheder, der maaske endnu ikke var naaet ind til hans Bevidsthed. Den højærværdige Trier var en Mand, man ikke gerne sagde imod, men efterhaanden forstod han, at Partiet mente, Ophængning af Billeder ikke var Situationens umiddelbare Krav, og han trak sig derfor tilbage for nogle Dage. Men op kom de.

EN LOV BLIVER TIL

Loven er Politikkens Resultat; den binder nogle og gør andre fri. Visse Love har været flere Menneskealdre undervejs, Tilløb paa Tilløb er gjort, andre kun nogle faa Dage eller Uger; de første opfylder om-sider Krav, hvorom der har været ført historiske Kampe i Befolkningen, de sidste fjerner blot farlige Sten fra Vejen. Mellem Loven med den dybe Rod og den korte ligger den nyttige Reformlov af Jævnstørrelse, hvis Forberedelse i Regelen har strakt sig over 1—3 Aar. Et Lovforslag daler nemlig ikke ned fra Himlen. Dets Oprindelse er oftest et Behov i Folket, der er kommet til Udtryk i Pressen og paa Rigsdagen, og som derefter et eller flere Partier har anerkendt. Naar en saadan Knude er opstaaet, vil Kongen, Rigsdagen eller den Minister, under hvis Omraade Sagen henhører, ikke sjældent lade nedsætte en Kommission om den, d. v. s. henwise den til en Forbehandling. Deri gør man i de fleste Tilfælde klogt, fordi der derved paa et tidligt Stadium opnaas en objektiv Belysning af saavel de principielle som de praktiske Omstændigheder ved Sagen, tilvejebragt gennem den Betænkning, der til sin Tid afgives af Kommissionen, hvori, i den nu almindeligst forekommende Type, foruden Folk fra interesserede Erhvervs- og Fagorganisationer ogsaa juridiske og nationaløkonomiske Universitetslærere samt Embeds- og Rigsdagsmænd, der har et særligt Forhold til den paagældende Sag, vil have Sæde. At medtage Medlemmer af Rigsdagen i de Kommissioner, gennem hvilke især det praktiske Livs Mænd — man kunde ogsaa sige Repræsentanter for Samfundets ikke politisk organiserede Kræfter — inddrages i vigtige Loves Forberedelse, kan være

nyttigt, allerede fordi Parlamentet derved holdes orienteret fra første Færd, men ikke sjældent medbringer Rigsdagens Kommissionsmedlemmer desuden en anselig Sagkundskab inden for det paagældende Omraade. I den nyeste Tid er f. Eks. hele den under Indenrigsministeriet gennemførte, højst betydningsfulde Lovgivning om Statens Forhold til Byggeriet tilrettelagt i saadanne særligt nedsatte Udvalg, i hvilke Rigsdagen var saglig særdeles vægtigt repræsenteret. — Folkestyret har altsaa taget den snævrere Sagkundskab i sin Tjeneste ved Lovenes Forberedelse, især derhen, at en Række betydningsfulde Forudsætninger, juridiske, økonomiske og tekniske, bliver klarlagt under Kommissions- eller Udvalgsarbejdet. Derved faar Ministeren et værdifuldt Materiale i Hænde, maaske endda et fuldt udarbejdet Lovforslag. Et saadant vil altid fremtræde med betydelig Vægt, selv om maaske kun et Flertal inden for Kommissionen, ikke den hele, staar bag Forslaget. Dog kan Ministeren aldrig være bundet, end ikke af en enstemmig Indstilling. Han maa som Politiker indtage en fri og uafhængig Holdning over for Arbejdsresultatet, vurdere det ikke blot fra et alment, samfundsmæssigt Synspunkt, men ogsaa efter de foreliggende økonomiske Muligheder, altsaa efter hvad man har Raad til. Med Sagkundskaben forholder det sig jo, bortset fra dens noksom bekendte Uenighed, i nogen Maade ligesom med den Snedker, der kan bygge En det fortræffeligste Hønseshus, men dog ikke af den Grund har Forstand paa, om det kan betale sig at holde Høns. Endelig maa Kommissionsforslagets politiske Gennemførlighed prøves, afhængig som den er af Magtforholdene paa Rigsdagen, og Embedsmændene maa erklære sig om Administrationsmuligheden.

Hvad der her er talt om, er nærmest Udkastene til de store grundlæggende Lovgivningsarbejder, hvorunder Folket maaske skal leve i Slægtled. Mange andre Lovforslag af Vigtighed, men mere aktualitetsbestemte, bliver dog udarbejdet i selve det vedkommende Fagministerium. I et Ministermøde drøftes først selve Problemet og den Retningslinje, man ønsker det løst efter; i et saadant Møde er Rigsdagen den »stille Deltager«, da Ministrene, der i Regelen selv er udgaaet af Parlamentet, véd, dette vil kræve, at den kommende Lov skal have en bestemt aandelig-politisk Holdning, den nemlig, som harmonerer med den i Rigsdagen herskende Samfundsopfattelse. Efter Drøftelsen kan den vedkommende Fagminister give sine Embedsmænd Ordre m. H. t. Lovforslagets Indhold og Tendens. Arbejdet begynder: Oplysninger fra Ind- og Udland maa tilvejebringes, Forholdet til bestaaende Lovgivning belyses — især maa den nye Lov jo gaa klar af Grundloven; Paragraf-

ferne skal opstilles, saa at de slutter sig fast omkring det saglige Stof og det politiske Sigte o. s. v. Ofte er der nu i Den røde Bygning Lys i Vinduerne til langt ud paa Natten. Hvad Ministeren stræber efter, er at kunne forelægge sine Kolleger et foreløbigt Udkast til den kommende Lov, og meget muligt maa Vanskeligheder, der viser sig under Arbejdets Gang, jævnlig drøftes baade i Ministermødet og med det eller de Partier, der bærer Regeringen.

Hvorledes er nu under hele denne Proces Forholdet mellem den politiske Minister og hans Embedsmænd? Med fine Ord kan man sige, at Ministeren repræsenterer det dynamiske Element, hans Medhjælpere det statiske. Initiativet, Reformviljen, er det Politikerens Sag at hævde, og den er sluttelig Spar Es, men den forstandige Minister har dog intet Ønske om, at hans Embedsmænd straks udbrøder i et »Kaliffens Ord er Visdom!« Der vil i ethvert Ministerium være en vis Træghed, som det er Administrationschefens Opgave at bryde, men denne Træghed er ofte kun den negative Side af den meget betydelige Erfaring og sikre Tradition, som Ministerialembetsmændene repræsenterer, ogsaa nu, da de sidste Rester af Enevældens reelt raadende Embeds- og Intelligensaristokrati forlængst er borte og afløst af demokratiske Tjenestemænd. Naar Ministeren har optrukket Hovedlinjen, er det derfor hans Medhjælperes Pligt at paavise de saglige Hensyn, som muligt kan tale for en Modifikation af det anlagte Grundsynspunkt eller dog for at vælge andre Fremgangsmaader end de først paatænkte; et frugtbart Sammenspil mellem den politiske Leder og den forvaltningskyndige Stab vil i Regelen udvikle sig, og sluttelig bringes Lovforslagets Paragraffer teknisk paa en Fod, som med Fastholdelse af Lovens Formaal forener andre berettigede Hensyn. Den danske Centraladministrations Mænd er veluddannede, hæderlige og dygtige, de kan klare endda meget haarde Belastninger, men det er ikke deres Sag at tage Initiativet, og de vil ogsaa sædvanligvis være uegnede dertil, bl. a. fordi det meste af deres Kraft beslægtedes af selve Administrationen. Endog en af vort parlamentariske Statsstyres Kritikere, Kai Fr. Hammerich, erkender (i Bogen: »En dansk Forfatningsændring?«):

»Selv et loyalt og dygtigt Bureaukrati kan ikke tilføre Statslivet mere end Ballast og Bæreevne. Det kan holde Fartøjet svømmende, men Kraften, Farten og Retningen kan det ikke give. Det Statsskib, der blot flyder paa Bureaukratiets Bæreevne, maa ligge stille eller drive med Strømmen, men er ude af Stand til at støvne frem mod det bevidste Maal at vinde Land for en ny og bedre Samfundsordning.«

Dertil har vi en Rigsdag og en Regering; derfor sidder i hvert enkelt Fagministerium en politisk Minister ved Rorpinden. Det falder Embedsmændene let at underordne sig denne Kendsgerning. Nok repræsenterer de inden for et snævert Fagomraade ofte en større Indsigt end Ministeren, men saa lidt som han kan i vore Dage nogen enkelt Tjenestemand sagligt beherske samtlige de Forhold, der er henlagt under et

Kun Klaus Berntsen har opnaaet at være Rigsdagsmand i 50 Aar. I September 1925 gjorde Rigsdagen i den Anledning en Fest for ham. Jubeloldingen blev ført til Bords af Folketingets daværende Formand, H. P. Hansen, Slagelse.

Ministerium. Videre vil den politiske Chef fra sin Virksomhed i Rigsdag, Regering og Statsraad i Regelen sidde inde med en betydningsfuld Merviden, og endelig paahviler ikke blot det politiske, men ogsaa det juridiske Ansvar for Ministeriets Gerninger ham og ingen anden. Fagmænd i snævrere Forstand har sjældent haft Sukces som Ministre. Baade Erhvervene, Centraladministrationen og Etaterne synes afgjort at foretrække en Minister, hvis væsentligste Kvalifikationer er Almensans, Orienteringsevne over for saglige Forhold og — Indflydelse paa Rigsdagen! Ikke mindst paa dette sidste lægges der Vægt. Det er stadig af Værdi at kunne »spille paa Underhuset som paa en gammel Violin«. Da i sin Tid et udpræget Erhvervsministerium havde faaet en ikke politisk skolet Købmand som Leder, kom, da efter en mellemliggende Periode Partiet atter skulde danne Regering, fremtrædende Handels- og Industrimænd til den designerede Statsminister og anmodede i Himmelsens Navn om, at Ministeriet nu blev overdraget en Politiker. Ove Rode, hvis Gerning som den første Krigs Indenrigsminister nu alle priser, havde,

oprindelig Journalist og Litterat, naturligvis ikke Kendskab til alt, hvad der foregik af tekniske Ting nede i hans Ministeriums Maskinrum, men han var Politiker i det store Format, d. v. s. at han besad Kombinationsevne og formaaede at tænke nye, frugtbare Tanker om Tidens Behov. Derfor bøjede hans Embedsmænd sig ærbødigt for deres Chef, ja, var ham hengivne. Man kan maaske studere til Departementschef, der kræves i hvert Fald en Embedseksamen, men Universitetet dimitterer ikke Ministre! Winston Churchill, der dog i nogle ret afgørende Aar var Minister for et særligt Anliggende, drev det aldrig til stort mere end Mellemskoleeksamen.

Inden der lægges sidste Haand paa et Lovforslag, sendes det sædvanligt til Udtalelse hos interesserede sagkyndige Organisationer, navnlig hvis den kommende Lov angaar Erhvervsforhold. Det er betryggende for Administrationen, at Erhvervene i Tide faar Lejlighed til at ytre sig om den Lovgivning, som direkte berører dem, men naar alle vedkommende er hørt, bliver det Ministerens Sag at træffe Afgørelsen ud fra Hensynet til Almenvellet, saaledes som han opfatter det, ellers vilde vi paa ny være havnet i den Stændertid, hvormed der saa bevidst blev brudt i 1848. — Et Lovforslag bliver altsaa inden Fremsættelsen for Rigsdagen forberedt ud fra baade politiske, saglige, juridiske og administrative Synspunkter. Det følger heraf, at det for Oppositionen, der ikke i samme Udstrækning som Regeringen kan trække paa Embedsmaskineriet, altid vil være besværligt, om end ikke umuligt, at stille et større, kompliceret Lovforslag paa Benene; for Enkeltmand er det næsten ugørligt, og det er maaske derfor ingen Tilfældighed, at her i Landet ingen Lov bærer en bestemt Lovgivers Navn, medens man i U. S. A. taler om Volstead-bill (Forbudsloven) og Shermann-bill (Møntloven). Et privat Initiativ, taget af et lille Parti eller af Enkeltmand, kan dog være gavnligt; selv et privat Lovforslag, der i første Omgang maaske bliver »sylvet« i et Udvalg, kan vise sig at indeholde Tanker, der siden hævder sig ved egen Magt, eller som endda Regeringen maa tage sig af. Danske Love fremgaar imidlertid oftest af kollektivt Arbejde, og naar et Ministerium fremsætter et Lovforslag, fremtræder det derfor ogsaa som Regeringens, uden at nogen Minister tager personligt Forbehold. Regeringspartiet har ofte deltaget i Forbehandlingen lige til Semifinalen, men det anses ikke for passende at lade Partiet tilgaa Eksemplarer af den endelige Udgave, før den paagældende Fagminister har refereret Lovforslagets Indhold for Kongen i Statsraadet og dær indhentet hans Samtykke til dets Fremsættelse for Rigsdagen.

*FØRSTE BEHANDLING:
FORPOSTFÆGTNINGEN*

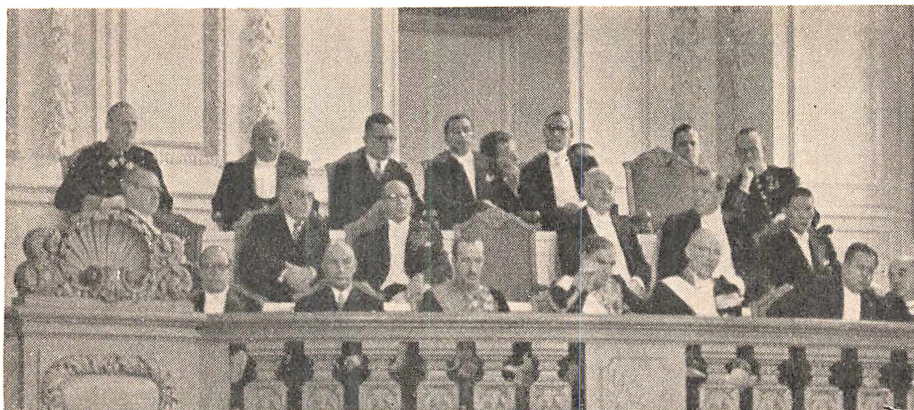
Naar alt er i Orden, meddeler Ministeren skriftligt Formanden i et af Tingene, at han agter at fremsætte sit Lovforslag. Finansloven skal behandles først i Folketinget — et Tegn paa dets Forrang — og andre Lovforslag »med Penge i« eller af stærk politisk Karakter vil saa godt som altid ogsaa blive forelagt først i dette Ting. Vi gaar nu ud fra, at det Lovforslag, som Ministeren vil fremsætte, er Forslag til Lov om Formuestigningsafgift og Stabiliseringslaan (Eengangsskatten); det gør vi ikke for at fæste os ved denne betydningsfulde Lovs reelle Indhold, men for at følge et saadant Lovværks Gang gennem Rigsdagen. Det skal blot lige nævnes, at Lovforslagets Baggrund var den »Penge-
rigelighed«, som opstod ved Nationalbankens tvungne Kreditudvidelse i Besættelsestiden, og som Regeringen ønskede imødegaaet, især ved en Afgift paa de Formuestigninger, Krigen havde efterladt, men dog ogsaa ved at paalægge alle større Formueejere et Tvangslaan — alt til Fordel for Pengevæsenets Stabilisering. Fra ca. 100.000 Skatteydere foresloges inddraget henved 1,3 Milliard Kr. — Daværende Finansminister Thorkil Kristensen har sendt sin Meddelelse til Folketingets Formand (det drejer sig jo i høj Grad om en Lov med Penge i!), og denne har fra sit Sæde anmeldt Lovforslaget for Tingets Medlemmer. I samme Møde — det kunde ogsaa være sket i et senere — fremsætter Ministeren da sit Lovforslag i en timelang Tale. Et Lovforslag kan ganske vist nu forelægges Folketinget skriftligt, idet »Talen« saa gaar direkte i Rigsdagstidende, men naar det drejer sig om vigtige, principielle Forslag, vil Ministrene formentlig altid foretrække at henvende sig personligt og mundtligt til Tinget. Naar Talen er sluttet, bliver Lovforslaget i trykt Stand omdelt til Medlemmerne; det er nu at betragte som Tingets Ejendom, Rigsdagen »sidder paa det«, og i Landstingets førstkommande Møde meddeler Formanden, at Finansministeren i Folketinget har fremsat Forslag til Lov om Formuestigningsafgift og Stabiliseringslaan — dette sker, for at interesserede Medlemmer af Landstinget, f. Eks. kommende Ordførere, fra første Færd kan følge Slagets Gang. For Folketinget foreligger altsaa nu foruden Ministerens Fremsættelsestale selve Lovforslaget, hvori ikke blot Paragrafferne har Interesse, men i meget høj Grad ogsaa de »Bemærkninger«, der giver Motiverne for hver enkelt Bestemmelse. Opstaar der for Domstolene siden Tvist om Lovens Forstaaelse, kan »Bemærkningerne«s Indhold blive det afgørende.

Folketinget kan dog ikke straks give sig i Kast med Lovforslaget. Forretningsordenen, der ikke kan fraviges uden Tingets Samtykke, bestemmer nemlig, at et Forslag skal være omdelt i to Dage inden 1ste Behandling. Tingenes Forretningsordener, som vi her møder for første Gang, er Tillæg til de Grundtræk for Forretningsgangen, der findes i selve Grundloven (at et Lovforslag skal behandles tre Gange i hvert Ting o. s. v.), og Bestemmelsen om, at der normalt skal hengaa to Dage mellem Fremsættelse og Behandling, tjener til at sikre, at Tinget faar sømmelig Tid til at sætte sig ind i Lovforslaget. Naar der omsider er ansat 1ste Behandling, faar Ordførerne Ordet i Rækkefølge efter deres Partiers Størrelse. Lovforslaget skal her forhandles i dets Almindelighed; principielle Forhaandssynspunkter fremføres, man føler hinanden paa Tænderne for at naa til et Skøn over, hvor Ændringsforslag med Resultat kan stilles, og det er tilladt at bebude og kortelig drøfte saadanne; sjældent siges der et absolut Ja eller et kategorisk Nej til Lovforslaget, Ordførerne undgaar at binde sig. Det skal de ogsaa helst lade være med for ikke at slaa Forhandlingsmulighederne i Stykker. I den svenske Rigsdag eksisterer en saadan Fare ikke, dør gaar et Lovforslag i Udvalg, saa snart det er fremsat, altsaa før nogen har udtalt sin Mening om det. I Danmark har man ønsket den mundtlige 1ste Behandling opretholdt; den øger Offentlighedens Forstaaelse af Lovforslagets Karakter, og dens Forløb kan tillige være vejledende for de Mennesker, hvis Forhold Forslaget direkte angaar, og som maaske agter senere at henvende sig til det Udvalg, som forventes nedsat om Sagen. I 1933 gennemførtes imidlertid ved en Ændring af Folketingets Forretningsorden *Taletidsreguleringen*, og den har begrænset Medlemmernes oratoriske Udfoldelse, særlig ved 1ste Behandling, hvor der indtil da ofte blev »talt ud af Vinduerne«, d. v. s. mere til Vælgerne end til Tinget.

Indtil 1933 gjaldt ingen anden Begrænsning end denne, at et Medlem ikke uden Tingets Samtykke kunde faa Ordet tredie Gang i samme Møde til samme Sag, bortset fra »korte Bemærkninger«; enhver, ogsaa det menige Medlem, kunde tale saa længe, han vilde. Men Rigsdagens Arbejdsstof var stadigt voksende, i 1929—30 var en alvorlig international Tillidskrise blæst op, ny Sværtid anedes. I gamle Dage forløb Rigsdagsarbejdet saa regelmæssigt, at Folketingets Formand rejste sig præcis Kl. 4 og henvendt til Taleren spurgte, om det ærede Medlem var nær Afslutningen af sin Tale; hvis det ikke var Tilfældet, blev Mødet straks hævet, og Emnet genoptoges næste Dag. Anderledes omkring 1930. Opgaverne var begyndt at melde sig med Kastevindes Pludselighed, endnu værre end under den første Krig, Arbejdet blev forjaget, og adskillige tvivlede paa det parlamen-

tariske Systems Effektivitet under Tidens Vilkaar. Var man alligevel ikke klogere i Hitlers Tyskland og i Mussolinis Italien? Ændringen af Folketingets Forretningsorden i 1933 tog just Sigte paa at fremme Tingets Forhandlinger især af fremsatte Lovforslag. Maalet søgtes altsaa naaet ved en almindelig Regulering af Taletiden, der nu blev forskellig for Ordførere og andre, og ved, netop gennem Reguleringen, at gøre 2den Behandling, hvortil Ændringsforslagene foreligger, til den centrale. Tanken var tydeligt den at lade den saglige Forhandling træde i Forgrunden paa Bekostning af de almindeligt politiske, ofte tidkrævende Betragtninger, hvortil næsten ethvert Lovforslag kan give Anledning. Denne Bestræbelse er siden opretholdt. Paa Folketingets Formandsplads er indrettet en elektrisk Tidmaaler, der er sat i Forbindelse med en grønt lysende Lampe, som synlig for Formanden og Taleren lyser to Minutter før Taletidens Udløb, og med en rødtlysende, der tændes ved den tilmaalte Tids Slutning. Formanden er altsaa blevet en Slags Færdselsbetjent, og i Folketinget saa lidt som paa Raadhuspladsen er det let at faa Signalerne prompte respekteret. Den Idé har da ogsaa været fremsat, at Taleren burde staa paa en Faldlem, saa at han automatisk forsvandt, naar hans Tid var udløbet, men hertil har Tinget ikke hidtil villet give sit Samtykke. Formanden er dog ikke uden Magtmidler: hvis et Medlem taler i længere Tid end den tilladte, kan han, efter een Gang at have mindet Taleren om, at Tiden er udløbet, fratage ham Ordet, og sker dette, kan det vedkommende Medlem ikke paa ny faa Ordet i samme Sag. Der er ingen Tvivl om, at Taletidsreguleringen virkelig har afkortet Forhandlingerne — ogsaa derved, at ingen maa tale mere end to Gange — men næppe saa meget som ventet, fordi Talerne nu hyppigere end før benytter sig af deres Ret til at gøre »korte Bemærkninger«. Landstinget har ikke reguleret Taletid.

Ved 1ste Behandling kan Partiernes Ordførere første Gang tale $\frac{1}{2}$ Time, anden Gang 10 Minutter, andre Medlemmer første Gang $\frac{1}{4}$ Time, anden Gang 5 Minutter. Der gøres altsaa en tydelig Forskel mellem Ordførere og menige Medlemmer, men det er værd at bemærke, at her som ved de efterfølgende Behandlinger har ethvert Medlem Ret til at faa Ordet til den paagældende Sag. Og intet hænger paa Tilfældighed, han eller hun kan blot lade sig skrive paa Listen, det er ikke som i det engelske Underhus nødvendigt at »fange Formandens Øje«, der jo kan være mere eller mindre opladt over for det enkelte Medlem. Naar et saa betydningsfuldt og indviklet Lovforslag som det om Een-gangsskatten er til Behandling, vil Formanden i øvrigt benytte sin Adgang til at udvide Taletiderne, i hvert Fald Ordførernes. Hvad angaar Ministrene, er de i Henhold til Grundloven berettigede til at forlange Ordet, saa ofte de vil, idet de dog skal iagttage Forretningsordenen. Dette vil ved en 1ste Behandling sige, at Ministeren første Gang kan tale $\frac{3}{4}$ Time, anden Gang $\frac{1}{4}$ Time og hver efterfølgende Gang, han ønsker at gaa paa Talerstolen, 10 Minutter.

Fremmede Diplomater i den for dem reserverede Loge i Folketinget, 1948.

Ved 1ste Behandling af et politisk vigtigt Lovforslag vil foruden Fagministeren i Regelen ogsaa Statsministeren være til Stede som Observatør, maaske ogsaa andre Ministre. Man bemærker tillige, at de helt smaa Partiers Ordførere ofte er de ivrigst og længst talende. Det skyldes, at de vil give det kommende Udvalg, i hvilket de ikke har nogen Mulighed for at blive repræsenteret, et Ord med paa Vejen. Et Udvalg bestaar i Regelen af 15 Mand, og da Folketinget tæller 150 Medlemmer, skal der altsaa 10 Stemmer til for med Sikkerhed ved Forholdstalsvalg at besætte en Stol i Udvalget. Derfor er det en Sejrsdag den Dag, et lille Parti i Vækst er naaet op paa 10 Mands Grænsen, og tilsvarende maa et større Parti i Tilbagegang alvorligt frygte den Dag, da det ikke mere ved egen Kraft kan vælge en Mand til et 15 Mands Udvalg. Hvis de smaa Partier har en ganske særlig Interesse i at deltage i Udvalgsarbejdet om et bestemt Lovforslag, tager Tinget oftest Hensyn dertil ved at lade Udvalget bestaa af 17 Medlemmer. Det er som Regel Regeringspartiets Ordfører, der foreslaar et Lovforslag henvist til Udvalgsbehandling; ethvert Ønske herom imødekommes, uanset hvem der fremsætter det, og følgelig stemmes der ikke over Forslag om Udvalgs Nedsættelse, saa lidt som over selve Lovforslagets Overgang til 2den Behandling.

Under Førstebehandlingen af Eengangsskatten viste det sig, at saavel Socialdemokratiet som Kommunisterne helst saa den nødvendige Pengeopsugning iværksat helt ved Formueafgift, ikke som foreslaaet delvis ved Laan. Fra radikal Side udtaltes, at Lovforslaget var »et brugbart Grundlag for de forestaaende Udvalgsforhandlinger«.

BAG UDVALGETS LUKKEDE DØRE

Saa er vi i Udvalget, den Smedje, hvor Lovene tilhamres. Det første valgte Medlem sammenkalder til det »sættende« (konstituerende) Møde, hvor der vælges en Formand, der i Regelen vil tilhøre Regeringspartiet, og en Sekretær, som fører Udvalgsbogen og ordner de løbende Forretninger sammen med Formanden. Med et lykkeligt Forløb af 1ste Behandling kan Partiernes Repræsentanter nu frit gaa til Problemerne paa saglig Vis; man opnaar lettere et Resultat, naar ikke alt for mange skal træffe Afgørelsen; Oplysninger f. Eks. om Personer og udenrigspolitiske Forhold kan gives bag Udvalgets lukkede Dør (ligesom i et lukket Byraadsmøde visse fortrolige Meddelelser), Enkeltheder, der vilde trætte i Salen, kan undersøges, frugtbare Tanker, som ikke er hentet direkte fra Partiprogrammet, kan uden Risiko fremsættes, fordi Bordet ikke fanger i Udvalget — alt til Fremme af Samarbejdet og til Fordel for en god, saglig Løsning. Udvalgsmedlemmerne er ogsaa »private« i den Forstand, at de kan kaste Jakken, hvis de har Lyst dertil, og ryge Tobak; en god Cigar styrker som bekendt Tanken. Den formelle Fremgangsmaade er i øvrigt den, at man gennemgaar Lovforslagets Paragraffer, idet Formanden læser dem op en for en og beder Medlemmerne ytre sig til dem. Under dette Møde med den Erfaringsmasse, der er ophobet i Rigsdagen, anskues Forslaget Stykke for Stykke fra Virkelighedens Plan. Der er nemlig to Slags Sagkundskab. Paa den ene Side en akademisk, hvis Styrke er Systematikken, Evnen til at optrække Konsekvenser ud til Siderne, samt den administrative Erfaring — denne Sagkundskab repræsenteres af Ministeriets Embedsmænd, der jo ofte stærkt vil have præget Lovforslaget, som det ser ud ved Fremsættelsen for Rigsdagen. Paa den anden Side er der den Sagkundskab, der beror paa direkte Livserfaring; maaske omfatter den hos det enkelte Udvalgsmedlem ikke det hele Lovværk, kun et Hjørne, men til denne Del har han til Gengæld et umiddelbart Forhold, han behøver ikke at betragte den gennem Rudeglas eller Papir, han kan gribe i den med begge Hænder. Embedsmændene kan ad boglig Vej have gjort sig fortrolige med den historiske Udvikling og de teoretiske Hovedlinjer, hvad det paa-gældende Lovgivningsanliggende angaar, de kender ogsaa den administrative Praksis ud og ind — men ingen kan læse sig til Virkeligheden, den kan kun opleves, og derpaa beror den menige Rigsdagsmands Autoritet. Det er Udvalgsmedlemmernes Sag, selv i de Tilfælde, hvor der

ikke kan rokkes ved Lovforslagets politiske Linjer, at prøve Paragraf for Paragraf paa Baggrund af deres Førstehaandsviden som Gaardejer, Arbejder, Husmand, Grosserer — ligemeget som hvad; men kun herved sikres Befolkningens Medarbejde paa Loven. Saa lille Danmark er, rummer det dog meget forskellige Levevilkaar, og en Lov, der skal gælde det hele Folk, maa derfor nøje prøves: den Mand, som fra sit Boelssted kan høre Vesterhavet dundre, har eet at bemærke, Københavneren, der fra sit Dagligstuevindue kan se Fyrværkeriet i »Tivoli«, noget andet. Til de saglige Brydninger føjer sig de af Interesserne dikterede, uden skarpt Skel i Overgangen, fordi selve Opfattelsen af Virkeligheden, og navnlig af Udviklingens Maal, vil være paavirket af Interesser og politisk Syn. Efterhaanden som Forhandlingerne skrider frem, samler Udvalgets Formand Synspunkterne op og fastslaar med Mellemrum, hvorom det altsaa nu drejer sig.

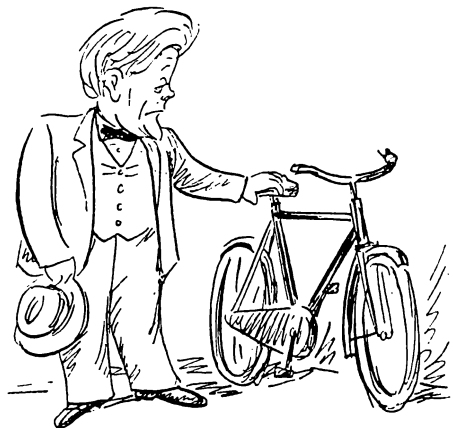
Medens denne Proces staar paa, sker der Henvendelser til Udvalget ude fra. Nogle Organisationer indsender en Skrivelse, hvori de redegør for deres Syn paa Lovforslaget, andre møder med en Deputation — Udvalget angaaende Eengangsskatten modtog ikke mindre end 29. De hentes høfligt ind af Formanden eller Sekretæren og bliver budt Sæde, hvorefter deres Ordfører udvikler, hvad man har paa Hjerte. Der spørges, om nogen har noget at tilføje, Spørgsmaal og Svar kan krydse hinanden, men Udvalget indlader sig ikke i nogen egentlig Debat med Gæsterne. Til Slut udtaler Formanden, at det fremførte vil indgaa i Overvejelserne, og idet Deputationen trækker sig tilbage, efterlader den sig i Regelen en skriftlig Fremstilling, der nu indgaaer i Materialet. Det hænder, at en Deputation gør et stærkt Indtryk paa Udvalget. Det var Tilfældet under en Behandling af Invalidelovgivningen. Der mødte en lille Deputation, hvis Ordfører var blind; hans Manuskript til Talen, formet som Stikord i Blindskrift, hang paa hans Vest, og stadig følende med Fingrene talte han i en halv Time til Udvalget, paahørt i dyb Tavshed.

En Dag er man kommet saa vidt, at der kan indkaldes foreløbige Ændringsforslag. De omdes i trykt Stand, men er ikke bindende for de forhandlende Parter, der naar som helst kan trække dem tilbage; netop fordi det er af Værdi, at Partierne kommer op af deres Skyttegrave, at alle Muligheder frit prøves, er der Hævd for, at foreløbige Ændringsforslag ikke omtales offentligt, altsaa heller ikke under en eventuel efterfølgende Debat i Salen. Omtrent paa dette Tidspunkt vil Udvalget antagelig anmode om Samraad med Ministeren, maaske for at faa en nærmere Forklaring paa visse tekniske Spørgsmaal, som det allerede skriftligt har stillet og faaet skriftligt besvaret. Ministeren deltag kun i Udvalgsarbejdet efter Indbydelse. Naar han kommer og

gaar, rejser Medlemmerne sig. Han indfinder sig jo som Administrationschef, efter Fremsættelsen tilhører Lovforslaget Rigsdagen, og i Udvalget føles Skellet mellem den udøvende og den lovgivende Magt stærkere end under Forhandlingerne i Tinget. Det viser sig ogsaa derved, at Udvalget bestræber sig paa ikke at diskutere Lovforslaget politisk med Ministeren; man begrænser sig helst til at drøfte saglige Spørgsmaal. Disse kan være saa specielle, at ogsaa en Embedsmands Forklaring er ønskelig, og i saa Fald tilkaldes den vedkommende gennem Ministeren, da intet Rigsdagsudvalg direkte kan henvende sig til Administrationen om Oplysninger, ligesom den tilkaldte Tekniker kun udtaler sig til Udvalget i Ministerens Nærværelse. Denne Skik har sin Begrundelse i, at det er Ministeren, ikke Embedsmanden, der er ansvarlig over for Rigsdagen, og da det er Ministeren, som skal føre Loven ud i Livet, maa han ogsaa have Ledelsen. Omvendt maa en Minister, der selv udtrykker Ønske om at medtage en Embedsmand til Drøftelserne, indhente Udvalgets Tilladelse dertil.

Og nu nærmer vi os de hede Døgn! Kan Partierne naa hinanden, eller kan de ikke? Tendensen mod Forlig vil i mange Tilfælde være stærk. Om visse Love gælder det ligefrem, at de vil være temmelig virkningsløse, hvis de ikke støttes af alle Partier som Tegn paa, at en udbredt offentlig Mening staar bag dem. Dertil vil det altid under det parlamentariske System, hvis Hensigt netop er at udligne Interessekonflikter mellem Samfundsklasserne paa fredelig Vis, en Politik uden Mord, være naturligt med Fastholdelse af eget Formaal at tage Hensyn til andres. Fra Forfatningskampens Tid har Forliget et daarligt Rygte, men et er at »gaa paa Akkord med Uretten«, d. v. s. affinde sig med den krænkende Fjende, noget andet at søge et sagligt Kompromis med en omtrent jævnstærk Modstander for gennem Indrømmelser at inddrage ham i Samarbejdet — naturligvis uden at udlevere ham det Arvesølv, ethvert Parti gemmer paa: de Idéer og Idealer, der bestemmer Partiets Væsen. Den politiske Historie frembyder adskillige Eksempler paa, at et Parti, som har indgaaet Kompromis efter Kompromis, naar det gælder de skelsættende Idéer pludselig bliver som Muhammeds Soldater, der flyver til Hest for at forsvare, ja, udbrede den rette Lære. Forliget er derfor ikke Udtryk for Halvhed og Sløjhed, men, som Bertel Dahlgaard har sagt, »det samarbejdende Folkestyre«s Arbejdsform, nødvendigjort ogsaa af Forholdstalsvalget, der har berøvet et enkelt Parti en uretfærdig erhvervet Flertalsmagt, og lettet ved Tidens mange bundne Lovgivningsopgaver, hvor det i Regelen mere gælder Interesser end

Idéer. Med fuld Respekt for den solide Andel, materielle Interesser havde ogsaa i tidligere Slægtleds Politik, er det dog klart, at i Tiden siden 1914 er Rigsdagens økonomiske Arbejdsstof blevet mangedoblet. Spørgsmaal om Priser paa Varer og Bolig, om Kroneværdien, om Handelspolitik og Valutaforanstaltninger, om Arbejdslønninger m. v. har — fremkaldt af den hele Verdenstilstand — næsten uafbrudt staaet paa Dagsordenen i den sidste Menneskealder. Hvad det gælder om i Politik, bliver da mindre Idékampens »alt eller intet« end Interessekampens »noget«, og den fornemste parlamentariske Evne bliver Evnen til at finde frem til en, ogsaa saglig set, fin Afvejning af et Interessekompromis. Spørgsmaalet, og navnlig for Udvalgsformanden, som skal være den ledende, er, om han, for at tale med vor store Humorist R. Storm Petersen, baade har et saa grundigt Kendskab til »de faktiske Forhold inden for Jernindustrien« og en saa udviklet psykologisk-politisk Forstaaelse, at han, naar Tovtrækningen og Taktikken har haft sin rigelige Tid, sluttelig kan stille netop det Forslag, som formaar at samle hele Udvalget eller dog et stort Flertal. I samme Øjeblik, dette arkimediske Punkt er fundet, bliver Kompromisset, d. v. s. den politiske Handling, til.

En berømt Cyklist.

Tegning af Jensenius.

Det var just her, den afdøde Socialdemokrat Niels Fisker, Hovedmanden for de store Forlig i Trediverne, da baade Bønder og Arbejdere hærgedes af Krisen, og da der tilmed var forskelligt Flertal i Rigsdagens to Ting, besad en Evne, man vilde kalde mystisk, hvis han ikke havde været saa erfaren i Bondens og Arbejderens Livsforhold. Han og Venstremanden Dr. O. Krag var Fædrene til det Kanslergadeforlig, der blev sluttet om Natten den 30. Januar 1933, og som gjorde, at dansk Økonomi og Socialpolitik havde fundet et nyt Leje, da vi andre om Morgenens slog Øjnene op, foruden at en Storlockout var afblæst. Efterhaanden som det saglige Arbejde i Udvalgene reelt dominerer Rigsdagsmandens Gerning, er det her, et nyt Medlem maa arbejde sig op; det vil han have Mulighed for, hvis han ejer en af Politikerens nobleste Evner: Evnen til at gøre den øjeblikkelige Samfundstilstand

til Genstand for en ligevægtig Totalbetragtning og derefter til hver enkelt Befolkningsdel, under Hensyn til Helhedens Vel, udmaale, hvad der tilkommer den. Det er Almensansen, som er Politikerens Kendetegn og Pryd. Tid kan det tage at naa til et Resultat, saa megen Tid, at f. Eks. den dygtige Ingeniør forarges derover; han glemmer blot, at de tekniske Problemer, han maaske er vant til at løse i en Ruf, angaar døde Ting, der kan beherskes med en Logaritmetabel og et Vaterpas, medens Samfundsproblemerne er langt vanskeligere at haandtere, fordi det her drejer sig om politiske Magtspørgsmaal og om levende, modstandsdygtige Menneskers Interesser, Følelser og Idealer. I øvrigt »snakkes« der næppe stort mere paa Rigsdagen — i Udvalg eller Tingsal — end andre Steder, hvor man skal forhandle sig til Rette, f. Eks. i de store Erhvervs- og Fagorganisationer; Forskellen er blot den, at Rigsdagen i Modsætning til de andre »Parlamententer«, der kan nøjes med at meddele et Slutresultat og lade den forbilledligt enige, lykkeligt smilende Bestyrelse fotografere, Dag for Dag følges op af Pressens Referater og Reportage, hvorved Offentligheden faar et Indtryk af den langstrakte Proces.

Drejer det sig om et politisk vigtigt og sagligt kompliceret Lovforslag, maa Udvalgets Medlemmer i de sidste Døgn før Betænkningens Afgivelse sove med Bukserne paa, hvis de da overhovedet kan komme i Seng. Ofte vil der i Opløbet blive stillet Forslag, som et Partis Repræsentanter ikke kan akceptere uden at have spurgt deres Parti, fordi Forslaget afviger fra den Linje, som efter Aftale skulde følges. Den derved opstaaede Situation maa da drøftes i et Gruppemøde; fra dette Møde vandrer Partiets Medlemmer tilbage til Udvalget, eventuelt med en ny Retningslinje, der igen skaber en ny Situation . . . og derved kan det Dagen lang skifte mellem Gruppe- og Udvalgsmøder. Meget sandsynligt nedsættes der ogsaa et Underudvalg bestaaende af blot en Mand fra hvert Parti, som sætter sig hen og forsøger at løse Knuderne, eller det kommer til afsides, separate Forhandlinger mellem de Udvalgsmedlemmer, hvis Partier synes at kunne enes om en Flertalsindstilling. Paa dette Slutstadium plejer Samarbejdet mellem Udvalget og det vedkommende Fagministerium at blive nært: Udvalget eller en Del af det beslutter sig for Ændringsforslag af en bestemt Karakter og anmoder Administrationen om et Udkast til deres Formulering under Hensyntagen til teknisk-administrative Forhold. Det livlige Sammenspil mellem Udvalget og Partierne ledsages altsaa af et ikke mindre livligt mellem Udvalget og Centraladministrationen. Paa denne Maade op-

staar en Række Ændringsforslag, der er »stillet af Udvalget og tiltraadt af Ministeren« eller »stillet af Ministeren og tiltraadt af Udvalget«, i begge Tilfælde eventuelt kun af en Del af Udvalget. Til Lovforslaget om Eengangsskatten blev der, skønt et Forarbejde var gjort i det saakaldte Professorudvalg, og skønt Hovedretningslinjerne var drøftet med Repræsentanter for nogle af Partierne, hvorefter den endelige Udformning var foretaget i Finansministeriet, stillet ikke mindre end 112 Ændringsforslag; de blev ikke alle vedtaget, men Lovforslaget ændredes dog ret indgribende som Følge af Udvalgsbehandlingen. Den indbyrdes Tilpasning af saa mange Ændringsforslag saavel som deres Indarbejdelse i den oprindelige Tekst er i sig selv et stort og vanskeligt Arbejde, da en Ændring i f. Eks. § 15 jo meget vel kan faa Konsekvenser baade for foregaaende og efterfølgende Paragraffer, og disse Konsekvenser maa drages, hvis Loven ikke skal blive selvmodsigende.

Til allersidst udarbejdes Betænkningen, som — foruden Ændringsforslagene — i Tilfælde af Enstemmighed indeholder det hele Udvalgs, ellers et Flertals og et eller flere Mindretals Synspunkter over for Lovforslaget som Helhed, samt de Bemærkninger, man har ønsket at gøre i Anledning af selve Ændringsforslagene. Betænkningen affattes af Ordføreren for Udvalget, som vælges i et af de sidste Møder; undertiden tager man Formanden. Udvalgets Betænkning har juridisk Betydning, fordi de gjorte Bemærkninger nærmere belyser Meningen med Lovforslaget. Bagude er som Bilag aftrykt de vigtigste af de Henvendelser, Udvalget har modtaget. Saa endelig kan Betænkningen anmeldes for Tinget og omdeles til dette og Pressen. Naar man er naaet saa vidt, er Udvalgets Medlemmer ofte dødtrætte. Under Opløbet har de som Blegansigter kun vist sig en sjælden Gang i Salen. — Det er desværre en Kendsgerning, at Sygdom og Død gør en stor Høst blandt Rigsdagens Medlemmer. En Parlamentarikers Liv har altid været uregelmæssigt, men naar til Rejserne og Vælgermøderne føjes Nattemøder og anstrengende døgnlange Udvalgsforhandlinger i selve Rigsdagen, hænder det, at Helbredet tager uoprettelig Skade. Nattevaagen og megen Tobak er ikke godt for Hjertet. Der sidder mange tidligt graanedede Mænd paa den danske Rigsdag. Ingen paa Christiansborg er i Tvivl om, at Niels Fiskers Død fremskyndedes stærkt af hans Slid i Udvalgene. Andre Navne kunde nævnes.

Under det meget grundige Udvalgsarbejde om Eengangsskatten opnaaedes der ikke Enighed, da Socialdemokratiet og Kommunisterne fastholdt det Standpunkt, at Pengeinddragningen helt burde ske ved

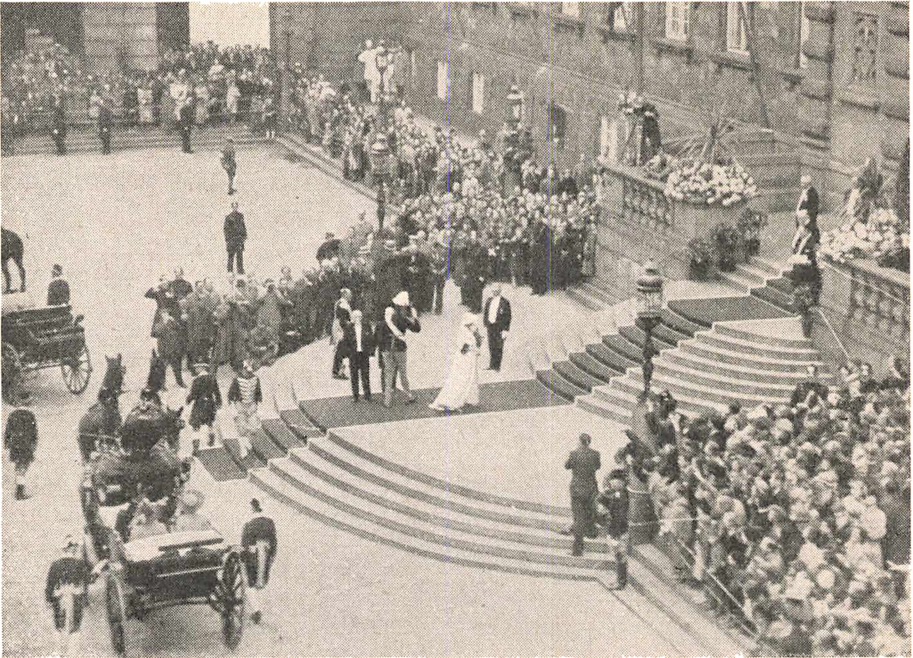
Afgift, ikke delvis ved Laan, ligesom de to Partier foreslog, at Netto-provenuet blev bragt op paa et Beløb i Nærheden af 2 Milliarder Kr., d. v. s. omtrent fordoblet. Et Flertal bestaaende af Venstre, Det konservative Folkeparti og Det radikale Venstre vilde af Hensyn til Erhvervs-livet ikke forhøje Inddragningen, men Skatteskalaen foresloges ændret, det afgiftsfri Fradrag nedsat, den laanepligtige Kreds udvidet m. v. De Konservative havde dog helst set Lovforslagets Vedtagelse udsat nogle Maaneder, og Kommunisterne indtog det Særstandpunkt, at Indtægten ved Loven ikke uden videre skulde bruges til Afbetaling af Statens Gæld til Nationalbanken, men foreløbig hensættes paa en Konto, hvor-over der kunde disponeres efter Rigsdagens Bestemmelse. Selve Betænkningen fyldte 29 Sider, Bilagene 131.

ANDEN BEHANDLING: DEN SAGLIGE DEBAT OM ÆNDRINGSFORSLAGENE

Ligesom der mellem et Lovforslags Fremsættelse og dets 1ste Behandling skal hengaa to Dage, kan 2den Behandling ikke uden Tingets Samtykke ske, før Udvalgets Betænkning har foreligget for Tinget i to Dage, da Medlemmerne maa have rimelig Tid til at sætte sig ind i Betænkningen — der i Tilfældet Eengangsskatten jo var et fyldigt Dokument. Undertiden vil de ikke udvalgsberettigede Partier have stillet selvstændige Ændringsforslag, der i saa Fald foreligger paa Blade uden for Betænkningen. 2den Behandling er Lovforslagets Hovedbehandling; der kan fremsættes Udtalelser saavel om Lovforslaget i Almindelighed som om de enkelte Paragraffer og de stillede Ændringsforslag. Debatten har nu tydeligt faaet et Tilskud af Saglighed fra Udvalgsarbejdet. Taletiderne er længere end ved 1ste Behandling, nemlig for Udvalgets officielle Ordfører samt for Partiordførerne den dobbelte i første Omgang, altsaa 1 Time, anden Gang $\frac{1}{4}$ Time. Ministerens Taletid er henholdsvis $1\frac{1}{2}$ Time, $\frac{1}{2}$ Time og derefter 10 Minutter, saa ofte han maatte ønske at tage Ordet. Der er altsaa afsat rigelig Tid til en alsidig, saglig Behandling af Lovforslaget og de Ændringsforslag, som er stillet til det. Vil ogsaa menige Medlemmer have Ordet, kan de første Gang tale $\frac{1}{4}$ Time, anden 5 Minutter. Lovforslaget om en Eengangsskat, som var blevet Folketinget forelagt den 24. Maj 1946, kom efter Udvalgsarbejdet, under hvilket der var afholdt 17 Møder, om-

sider til 2den Behandling den 5. Juli. Udvalgets Ordfører var Venstremanden Himmelstrup, som redegjorde for Arbejdets Forløb samt for de Ændringsforslag, Flertallet var enedes om at stille. Derimod beskæftigede han sig i første Omgang kun periferisk med Mindretallets Ændringsforslag, følgende den gode Skik, at der ikke polemiseres mod disse og Særbegrundelserne, før de paagældende Partiers Talsmænd selv har haft Ordet. Partiordførerne var Aksel Møller (K. F.), Bertel Dahlgaard (R. V.), begge tilhørende Udvalgets Flertal, medens V. Buhl (S.) og Aksel Larsen (D. K.) repræsenterede Mindretallet, sidstnævnte som omtalt tillige et Særstandpunkt. Vandene var dog ingenlunde ubetinget delte. For adskillige af de ialt 112 Ændringsforslag kunde, som det fremgik af Betænkningen, alle Partier stemme; i nogle Tilfælde kunde, forstod man under Forhandlingen, Socialdemokrater og Kommunistere stemme for Flertallets Ændringsforslag, saafremt deres egne Underændringsforslag blev forkastet; Mindretallet vilde desuden unnlade at stemme om, d. v. s. ikke stemme imod, visse af Flertallets Ændringsforslag, hvis dets selvstændige Forslag om Ændringer i de paagældende Paragraffer forkastedes. Debatten gjaldt især, hvorvidt den foreslaaede Eengangsskat var tilstrækkelig til Pengevæsenets Stabilisering, og hvorvidt Ansættelsen af de afgiftspligtige Formueværdier var retfærdig og rationel, navnlig med Henblik paa den Formue, som henstod i fast Ejendom. For Retsforbundet, der ikke havde været repræsenteret i Udvalget, erklærede Norlev, at hans Parti ikke vilde tage noget Medansvar for Lovforslagets Gennemførelse, da det baade var utilstrækkeligt over for Formaalet og uretfærdigt i sine Virkninger; han vilde ikke deltage i de »Clearingmord«, der nu forestod. Endelig tog to Konservative Ordet for at tilkendegive Særstandpunkter, nemlig Victor Larsen, der kun vilde stemme for Lovforslaget for at undgaa noget værre, og Tesdorpf, som mente, at den foreslaaede Ordning vilde gøre mere Skade end Gavn, hvorfor han ikke kunde stemme for den ved 3die Behandling.

Saaledes omtrent vil enhver 2den Behandling af et vigtigt og omstridt Lovforslag forme sig. — Naar ingen mere begærer Ordet, skrider man til Afstemningen; den varede i dette Tilfælde $1\frac{1}{2}$ Time. Om Afstemninger foreskriver Grundlovens § 60, at Tinget ikke kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer er til Stede og deltager i Afstemningen. En vis, betydelig Del af Tinget skal altsaa have taget Stilling til et Lovforslag, inden det kan gaa videre paa den forfatningsbestemte Bane.

Kong Christian X og Dronning Alexandrine ankommer til Rigsdagen den 15. Maj 1937, 25 Aars Dagen for Kongens Tronbestigelse.

Det var ved et Misbrug af denne i og for sig saare rimelige Bestemmelse, at Højre ved at udvandre af Salen gjorde Landstinget beslutningsudygtigt i Juni 1914, da først Forslaget til den nye Valglov, siden Grundlovsforslaget var til Behandling; de 31 gamle Herrer forlod i Gaasegang Tingsalen, hvorefter der kun kunde præsteres 33 Stemmer, altsaa lige akkurat *ikke* een over Halvdelen, eftersom Landstinget dengang talte 66 Medlemmer; var Højre ikke udvandret i Protest, vilde de to betydningsfulde Lovforslag være blevet vedtaget, selv om Partiet havde stemt imod, da jo i saa Fald Kravet om, at over Halvdelen af Medlemmerne skal være nærværende, for at en Afstemning kan foretages, til Rigelighed havde været opfyldt. Den Sabotage, som Højre dengang iværksatte over for den nye Grundlov, blev Partiet en dyr Affære ved den kort efter følgende Landstingsopløsning, som fjernede enhver Mulighed for, at Tinget kunde stoppe Forfatningsreformen. Grundlovens § 60 kan undertiden være en haard Herre, men dens Bud bliver ubetinget adlydt. Er der foran en Afstemning Tvivl om, at mere end Halvdelen af Tingets Medlemmer er til Stede i Rigsdagsbygningen, saaledes at det fornødne Antal ikke vil kunne hidkaldes ved den Ringning, der gaar forud for enhver Afstemning, saa griber den juridiske Tingssekretær til et Middel, der ikke har fundet Omtale i Grundloven, men som dog har vist sig ganske praktisk: han beder diskret Garderobedamen optælle de tilstedeværende Hatte! Hvis Formanden derefter højtideligt meddeler Tinget, at Afstemningen vil være at udsætte

til i Morgen, betyder det, at der har været et Par Borsalinoer for lidt i Garderoben.

Afstemningen sker ved, at Medlemmerne rejser sig fra deres Pladser og optælles af de to tjenstgørende af de fire af og blandt Tingets Medlemmer valgte Sekretærer; de har Overblik over hver sin Halvdel af Salen. Sekretærerne oplyser Formanden om Antallet af Ja- og Nejstemmer. Hvis det samlede Antal afgivne Stemmer ikke udgør over Halvdelen af Tingets Medlemmer, og Formanden skønner, at der er Medlemmer til Stede, som har ønsket hverken at stemme for eller imod Forslaget, opfordrer han dem til at rejse sig, og dertil er de pligtige; de medregnes da som deltagende i Afstemningen. Er Udfaldet af en Afstemning givet paa Forhaand — f. Eks. hvis Udvalgets Indstilling er enstemmig — kan Formanden erklære et Afstemningspunkt for afgjort uden Afstemning, hvis ingen saadan begæres. Er der Usikkerhed om Udfaldet af en Afstemning, kan han dekretere Navneopraab, hvorefter Medlemmerne, idet de opraabes efter en Liste, maa svare »Ja«, »Nej« eller »Stemmer ikke«. Navneopraab kan ogsaa skriftligt forlanges af 15 Medlemmer; dette vil hyppigst forekomme netop ved 2den Behandling, fordi man kan have Interesse i senere, f. Eks. under en Valgkamp, at kunne dokumentere, hvorledes det enkelte Medlem har forholdt sig til bestemte politisk, ja, maaske endda moralsk interessante Ændringsforslag. Navneopraabets Resultat fremgaar nemlig i Enkelt-heder af Rigsdagstidenden, medens ved en almindelig Afstemning kun selve Tallene noteres, saaledes at de formentlige Bukke ikke dokumentarisk kan udskilles fra Faarene. Ministre har naturligvis kun Stemmeret, for saa vidt de tillige er Medlemmer af Tinget.

Navneopraab kan virke ret monotone, fordi det jo tager Tid at komme igennem 150 Navne. De kan ogsaa sløve den opraabende Sekretær. Blandt de tingvalgte Sekretærer, der sidder ved Pulten neden for Formandsstolen, var for et Par Menneskealdrer siden Venstremanden Bønløkke, valgt i Grenaa. Han havde foretaget Snese af Navneopraab, og saa gik det en Dag dog aldeles galt. Bønløkke raabte op af sin Liste, medens Medlemmerne svarede:

— Berg!

— Ja!

— Bøjsen!

— Ja!

— Brandes!

— Ja!

— Bønløkke! (Intet Svar).

Sekretæren saa truende ud over Tinget:

— Bønløkke! raabte Bønløkke nu vredt og saa højt, at han opdagede, han

selv var til Stede, og fik noteret sin Afstemning paa Listen. — Man vil maaske undre sig over, at han var trættet allerede ved Bogstav B; dette Bogstav behøver dog ikke ved saadanne Afstemninger at være det næstførste. Nok opraaes Medlemmerne efter deres Navnes Bogstavfølge, men ved hvert nyt Navneopraab begyndes med det følgende Bogstav, for at ikke Øllgaard altid skal være den, der maa sidde lige til den bitre Ende.

Naar i øvrigt blot over Halvdelen af Medlemmerne er til Stede og deltager i Afstemningen, er simpelt Flertal afgørende for dens Udfald. Der kræves altsaa ikke kvalificeret Majoritet. Herfra gør Grundlovens § 80 dog en Undtagelse, idet den fastsætter, at hvis et Lovforslag vedrørende Ekspropriation af Ejendom er vedtaget, kan $\frac{1}{3}$ af Folketingets Medlemmer kræve, at det ikke indstilles til kgl. Stadfæstelse, før Rigsdagen paa ny har vedtaget Lovforslaget efter Nyvalg til Folketinget.

Ved 2den Behandling stemmes der først over det eller de Ændringsforslag, der er stillet til den enkelte Paragraf, og derefter om Paragraffen saaledes ændret. Det Lovforslag, som overgaar til 3die Behandling, er altsaa det af Ministeren fremsatte i den Skikkelse, det har faaet efter Vedtagelsen af Ændringsforslagene.

TREDIE BEHANDLING: FARVEL TIL LOVFORSLAGET

Hvis der til den tredie og sidste Behandling foreligger Ændringsforslag, vil de oftest være af redaktionelt afpuksende Art og stillet af Ministeren. Behandlingen falder i to Afsnit. Den gælder først de eventuelle Ændringsforslag og de Paragraffer, hvortil de er stillet; her er Taletiden stærkt indskrænket. Naar Ændringsforslagene er bragt til Afstemning, skrives der til den endelige Behandling af Lovforslaget. Man kan her udtale sig om Sagen i dens Helhed, nogenlunde inden for samme Tidsramme, som gælder ved Førstebehandlingen. Opstaar der en virkelig Debat ved 3die Behandling, vil den ikke sjælden blive haard; Terningerne er jo nu kastet, intet kan gøres om, og et Parti vil derfor, hvis det angribes, energisk hævde, at dets Standpunkt er det helt rigtige. Det er fuldt forstaaeligt, at der ved denne Lejlighed jævnlig »tales ud af Vinduerne«, d. v. s. til Vælgerne gennem Pressen. Medens ved de foregaaende Behandlinger formelig Afstemning som nævnt kan undlades, naar Omstændighederne taler derfor, især da hvis alle Partier er enige, skal der stemmes ved en Sags 3die Behandling. Tinget maa nødvendigvis, inden Lovforslaget forlader det, tage klar Stilling

til Forslaget i dets endelige Skikkelse. Ved Folketingets 3die Behandling af Eengangsskatten vedtoges Lovforslaget med 105 Stemmer mod 2 (Tesdorpf og Boeck-Hansen), medens 1 Medlem (Starcke) hverken stemte for eller imod. Tilhørere, der havde overværet Lovforslagets 2den Behandling, hvor megen saglig Uenighed var kommet til Orde, undrede sig maaske over, at Socialdemokrater og Kommuniste nu sluttelig alligevel stemte for Lovforslaget i den Skikkelse, som Venstre, Det konservative Folkeparti og Det radikale Venstre var enedes om at give det. Men deri var der intet mærkeligt. Selv om en Opposition ved 2den Behandling har faaet sine Ændringsforslag forkastet, vil den dog i Regelen, saafremt den kan billige Lovforslagets Formaal og Princip, bidrage til dets endelige Vedtagelse i Tinget, ganske simpelt fordi den maa foretrække noget for intet.

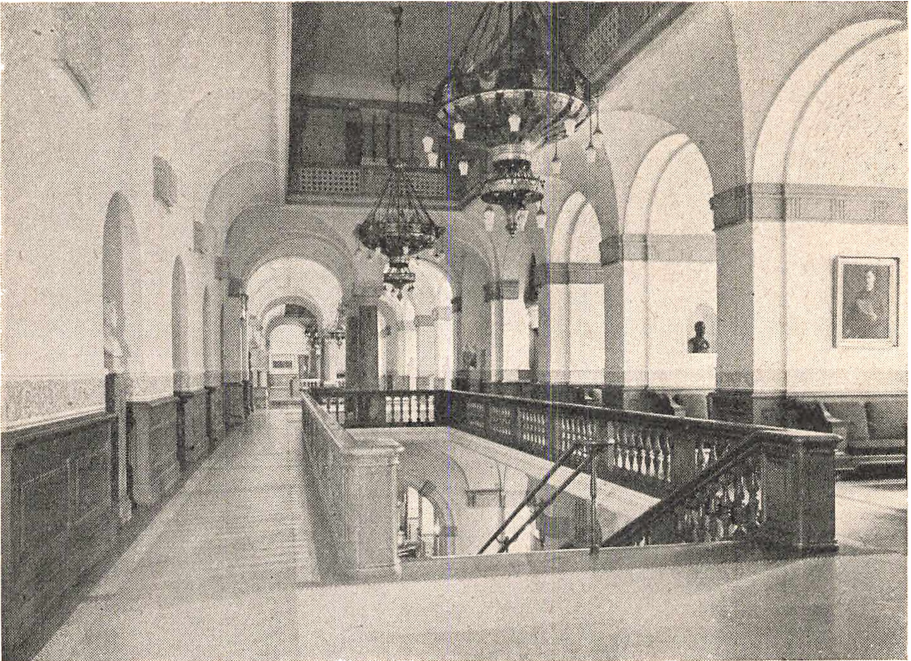
Vi ser, at naar Meningsbrydningen har haft sin Tid, og der skal handles, er det Flertallet, som træffer Afgørelsen. Har Flertallet da altid Ret? Hertil er der kun med Hal Koch at svare, at Retten staar over os alle, ingen kan række den helt, men i Handlingens Øjeblik er det Flertallet, der viser, hvor langt Erkendelsen af det rigtige er naaet. Naar Flertallets Vilje sker, vil i hvert Fald de færrest mulige blive forfordelt. Og endelig: under Demokratiet er ingen Fejltagelse uoprettelig, fordi der altid er et nyt Valg forude. Gribes der fejl, maa Folket desuden selv betale derfor og lære deraf; just derpaa beror for en Del den Selvopdragelse, der er knyttet til Folkestyret.

Det Folketingsudvalg, som har været nedsat om en bestemt Sag, kan vedblive at bestaa indtil Samlingens Slutning, fordi der hyppigt vil være forskelligt Efterslæt. Det kan f. Eks. være praktisk, at Udvalget i en Maaned eller to, efter at Loven er gennemført, har Mulighed for at holde Føling med Ministeren.

Folketingets Forhandlinger om Eengangsskatten fylder 215 Spalter i Rigsdagstidende. Lovforslaget oversendtes umiddelbart efter 3die Behandling til Landstinget i trykt Stand, som alle andre underskrevet af Folketingets Formand og en af Tingets Sekretærer.

GENNEM VANDREHALLEN

Vi vil gennem Vandrehallen følge Lovforslaget paa dets Vej over til Landstinget. Christiansborgs Rigsdagsfløj er Folkets Hus, og Vandrehallen, især det lille Torv foran den dobbeltfløjede Dør ind til Folke-

Vandrehallen set fra Folketinget.

tingssalen, er Danmarks Forum Romanum. Ofte hele Dagen, men navnlig lige før Tingets Møde skal begynde, rører der sig her et bevæget Liv. Her foregaar det store Komsammen af Borgere, der — for at blive i Romerbilledet — søger Konsulernes Bistand, eller som vil hviske dem gode Raad i Øret. Her driver ogsaa Politikens »evige Jøder«, Outsiderne og Kværuanterne, deres Spil. Ganske vist: kun bag den strengt aflaaede Fløjdør, hvor Folketingsformandens Skikkelse anes i fjern Ophøjethed, holder Antonius sin store Tale til Folket fra Rostra — men beroede mon ikke ogsaa det gamle Romertorvs Tillokkelse mest paa den private Borgers Politiseren? Til det antikke Forums Søjlehal med Gudebilleder svarer her den lange Række af Buster i Marmor og Bronze, som er opstillet langs Hallens Sider, rækkende lige fra A. W. Moltke over Orla Lehmann og Viggo Hørup til Th. Stauning. Tænk om deres Tunger en Nat blev levende, hvilken Debat vilde det ikke blive om Udviklingen 1849—1949, selv om Estrups spotske Røst maatte savnes, da hans Buste af visse Aarsager ikke findes i Hallen. — Vandrehallen er gjort over en stor Tanke. Med Grundloven i Sølvskrinet, ved-

hængt Rigets Segl, med Minderuden for Genforeningen, hvorfra et Farvespil som fra Ruderne i en katolsk Cathedral gydes ind over Hallen, med de fem mægtige Lysekroner i Loftet er Hallen det sidste storlaaede Stykke Vej op imod Capitol. Hallens Midterparti foran den store Kamin (det var omtrent paa dette Sted, Ilden udbrød baade i 1794 og 1884) er Rigets Midte. I Vandrehallen har et beskedent Husmandsfolk en sjælden Gang leget med sine Drømme om Overflod, Skønhed og historisk Sammenhæng. Her færdes man ikke med Hat paa Hovedet, hvad I. C. Christensen altid personlig i faa, men sikkert for den vedkommende uforglemmelige Ord meddelte den, der ikke havde fornøden Takt. Og dog er Vandrehallen altsaa ogsaa den menige Mands Vej til Rigsdagen. Alvorlige, ja triste Skuespil ses i denne Hal. Her stiller Invaliden sine Krykker fra sig og holder Socialministeren an, naar han gaar til Mødet, for hvad bliver det til med den Invaliderente? Her famler Husmanden, der er sprunget Sogn og Amt forbi, sine Papirer frem for at lægge sin Sag i Rigsdagsmandens Haand, og her søger en Sogneraadsformand Indenrigsministeren for at gøre ham opmærksom paa en ny Vanskelighed, der er ved at opstaa ude i Kommunerne. I Nicherne føres paa de haarde Sofaer mangen fortrolig Samtale. Aar ud og Aar ind stilles Rigsdagens Medlemmer i denne Hal Ansigt til Ansigt med friske Udsnit af den Virkelighed, det er deres Opgave at tjene og forbedre.

Da Rigsdagen i 1918 flyttede ind paa det tredie Christiansborg, var Vandrehallen det store Eventyr. At tænke sig: *vandre* . . . det var man just ikke vant til i de mørke Smøger i Kasernen i Fredericiagade! Nogle vilde i Begyndelsen iføre sig baade Hat og Overfrakke og medtage Kæp, naar Turen skulde gøres mellem de to Ting. En for sit digre Legeme bekendt Folketingsmand blev grebet af en Art Pladsangst og antydede efter Sigende et Ønske om, at der blev udlagt Maddepoter med passende Afstand; han skal i denne Sammenhæng have henvist til de gode Erfaringer, som Grønlandsfarere havde gjort med Beauvais' og Mads Rasmussens plomberede Konserves. Sikkert er det jo i hvert Fald, at Vandrehallen, hvis Længde, op imod 100 m, skyldes Bygningens Overdimensionering, blev et Stadion for Rigsdagsmændene, hvor man ofte ser dem i ilsomt Løb mod en af Tingsalene. Et elektrisk Normalur nede i Forhallen driver alle de i Rigsdagens Lokaler anbragte Ure; disse er indrettet som Signaturer, de er forneden delt i to Felter, det ene med et F, det andet med et L, og naar Formanden i et af Tingene trykker paa en Knap, lyser det paagældende Bogstav, medens Klokkerne ringer og kalder Medlemmerne til Møde eller Afstemning i henholdsvis Folketing og Landsting. Især ved Afstemningerne skal et Medlem jo meget gerne være til Stede, og hvis han i det Øjeblik, Signalet lød, opholdt sig paa saa fjerntliggende Steder som Barbersalonen i Kælderen eller et Udvalgsværelse paa 2. Sal, saa ligner han ved Ankomsten til Tingsalen en Deltager i Frederiksborgløbet, der

Folketingets Møde er blevet udsat under en højspændt politisk Situation, men des livligere udfolder Drøftelserne sig paa det danske Forum i Vandrehallen. Tegningen af Hans Bendix for 15—20 Aar siden.

omsider viser sig ved Vibenshus. Altsammen fordi Christian VI i sin Tid byggede sit Slot for stort! Fra Vandrehallen er der ogsaa Indgang til Kassererkontoret. »Ja,« sagde en gammel vestjysk Landstingsmand til en nyvalgt Kollega, »derinde faar du dine Penge, oppe paa Biblioteket henter du dine Kundskaber, Resten gaar af sig selv!«

Endnu i et Par Aar efter Indflytningen paa Christiansborg huserede Maleren Rasmus Larsen i Vandrehallen, beskæftiget med den Frise, der over Panelet løber hele Hallen rundt. De mange smaa, morsomme Dyrebilleder og Fyndord, han indlagde i Frisen, afslørede hans bedske Humor. Under to skræppende Krager staar der:

Kragen sad paa Kviste,
sagde hvad den vidste.

Saa fik en sladdervorn Rigsdagsmand *den!* Medlemmerne anede aldrig, hvad de næste Morgen vaagnede til. En Dag stod der:

Pluk ikke Frugten,
førend den er moden.
Skal Ukrudt luges op,
saa glem ej Rode ...

— det varede flere Dage, inden Kunstneren kom i Tanker om, at han havde glemt et n, da han gik til Middag. Eller: Ikke enhver Høne, der kagler, lægger et Æg. Eller: Stakket er Stridens Glæde. Der blev en sveden Lugt i Vandrehallen! Til Slut enedes man med et anerkendende Smil om at kalde Rasmus Larsen »den onde Maler«. Saa sent som i 1948 malede han under Tavlen med Dagens Udvalgsmøder ... en Syltekrukke!

En Højskoleforstander forærede i sin Tid Rigsdagen en fin Vindmaaler af Messing; den er anbragt paa en Væg i Vandrehallen, men staaer i Forbindelse med Taarnspiret og maaler Vindhastigheden pr. Sekund deroppe. Ved Siden af Maaleren hænger en lille Tavle, hvor Rigsdagsmændene kan læse, hvilke Virkninger de forskellige Vindstyrker har. Anvisningerne er de officielle, af Meteorologer anvendte, og derfor affattet ganske uden Tanke om, at de ogsaa kan tydes politisk. Men det kan de. *Stille*: Røgen stiger lige eller næsten lige op (Enighed i en Samlingsregering). *Middelmaadig*: Strækker Vimpelen, bevæger tynde Grene paa Træerne (jævnt forløbende Finanslovdebat). *Stærk*: Bevæger Grene og svage Stammer, hæmmer Gang i det fri (Mistillidsvotum til Ministeriet). En Vindhastighed paa 10—12 m i Sekundet er *Orkan*: Hustage blæser af, store Træer brækkes eller væltes (Regeringen falder). Den lille Tavle rummer virkelig en fint differentieret Beskrivelse af Tilstandene i Folketingssalen, der snart er som et dørskt Vand, snart som et stormpisket, skummende Hav. Rent praktisk har Vindmaaleren mest Interesse for de jyske Rigsdagsmænd; blæser Vinden altfor mange Sekundmeter over Christiansborg, naar de om Fredagen skal hjem, saa tager de ikke Damperen, men Toget.

I LANDSTINGET

Vi staaer nu i det andet høje Ting, Landstinget. Salen virker som en fornem Salon, den er lavere og mindre end Folketingets, og den har hvidlakeret Træværk, ikke som Folketingssalen mørke Egetræspaneler. Vi staaer i de ældres Ting, til hvilket kun de 35-aarige har Valgret, endda kun indirekte, i et Senat, hvis Medlemmer vælges for otte Aar, ikke som Folketingets for lumpne fire (der endda kan være usikre nok), i en lovgivende Forsamling, der af Forfatningen er anvist den Opgave at være en halv Snes Aar bagefter Udviklingen i Folketinget — hvad enten nu denne har bevæget sig i radikal eller konservativ Retning. Den langsomme Fornyelse opnaas ikke blot ved de længere Valgperioder, men ogsaa derved, at Landstinget i Modsætning til Folketinget ikke fornyes totalt, kun med Halvdelen hvert fjerde Aar, de 19 landstingsvalgte Medlemmer endda kun hvert ottende; ved dette Tingvalg sætter jo det gamle Ting et vist Præg paa det nye, efterlader sig et Testamente. Hvis Landstinget har en Yndlingssang, maa det være St. St. Blichers:

Læ vos aalti blyw ve de!
Faa'r sin Baa'n ka kjennes ve!

Og medens Folketinget med Kongens Samtykke kan opløses, hvis en Regering ønsker at konstatere den politiske Tilstand i Vælgerfolket, kan Landstinget som Helhed ikke — hvis der ikke er Tale om en Grundlovsændring — sendes ud til Vælgernes Dom, medmindre det vedbliver at modsætte sig et Lovforslag, der er vedtaget af Folketinget, afvist af Landstinget og derefter atter vedtaget af Folketinget efter et Valg, som er foretaget paa Grund af Valgperiodens Udløb. Det er altsaa en svær Nøgle, der sidder i Landstingets Dør! Det Problem, som knytter sig til et Landsting, der skal regulere tilfældige Stemningsudslag i Vælgerbefolkningen, har altid været dette: hvorledes skal det sammensættes, hvis Tinget 1) ikke skal blive en blot og bar Gentagelse af Folketinget eller 2) saa forskelligt fra det folkevalgte Kammer, at vedvarende Strid opstaar? Disse Spørgsmaal er endnu ikke endeligt besvaret — saa lidt som Spørgsmaalet om, hvorvidt vi overhovedet bør have et Landsting.

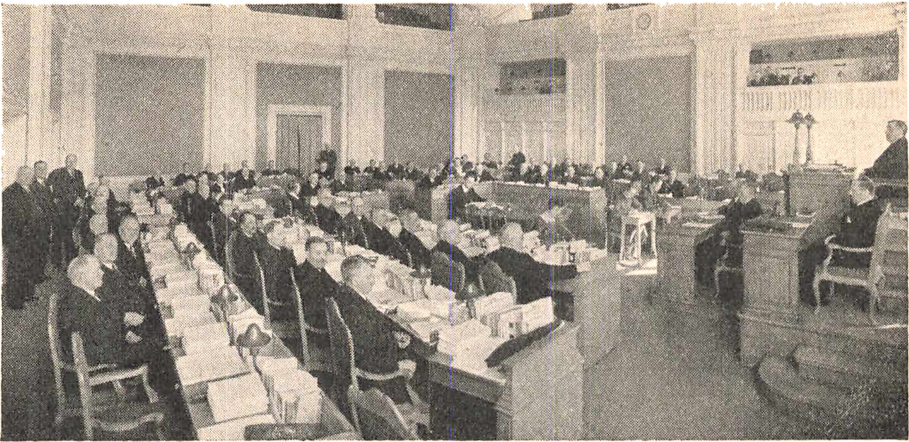
Den, som er gammel nok til før første Verdenskrig at have set 1866-Grundlovens Landsting i Funktion, den næsten 90-aarige Estrup sidende med Stok i Haand, anspændt lyttende, han maa sige til sig selv, naar han ser ud over det nuværende Ting: Ih, hvor forandret! Landstinget tabte efter Grundlovsændringen i 1915, d. v. s. ved Valget i 1918, straks det Præg af et Overhus for det store Hartkorn, som det havde haft lige siden 66. I 1901 sad der 9 Lens- og Stamhusbesiddere og 6 Godsejere i Tinget, og Navne som Moltke, Juul, Reedtz-Thott, Ahlefeldt, Danneskiold-Samsøe, Sehested, Frijs og Tesdorpf dominerede dets Konservatisme endnu i 10—15 Aar. Da efter den nye Grundlov Landstingets Medlemmer valgtes af et Vælgerkorps, der kun adskilte sig fra Folketingets derved, at dets yngste Aargange var 10 Aar ældre, ombyttedes Godsejerne fra Hotel »Phønix« i Bredgade med Bønderne og Husmændene fra »Grundtvigs Hus« og med Fagforeningernes Tilidsmænd. Det gjorde en Forskel, ikke blot i social Henseende, Tinget oplevede virkelig en Renæssance.

I Landstinget mødes to Strømme. Den ene bestaar af gamle, erfarne fhv. Folketingspolitikere, Mænd som — for at holde os til de afdøde eller afgaaede — Edvard Brandes, Emil Wiinblad, C. Th. Zahle, Schovelin og Rytter. Det var med Henblik paa sig selv og saadanne Skikkelser, at Brandes sagde: »Jaha! I Landstinget sidder der gamle Slanger, som endnu kan sno sig!« Det er uhyggeligt at sammenligne Tinget med et Terrarium, men det er stadig rigtigt, eller har i hvert Fald indtil fornylig været det, at nogle af de gamle deroppe er saadanne slumrende Slanger, der blinker med Øjnene hver Onsdag og Fredag — oftere holder

Tinget nødtigt Møde — og især hen imod Samlingens Slutning ruller sig ud og forlanger en Kanin, ja, undertiden endog hvisler mod Finansloven.

Den anden Strøm, der gaar mod Landstinget, bestaar af yngre Politikere, som søger deres Startplads dér, ikke sjældent Folk med betydelig praktisk Erfaring eller teoretisk Indsigt, undertiden Mennesker, som paa Grund af ydre Fremtræden, Temperament eller større privat Virksomhed ikke har megen Mulighed for at hævde sig direkte over for Vælgerne, men foretrækker det for Landstinget ejendommelige indirekte Valg gennem Valgmænd. Stofskiftet i Landstinget er jo overhovedet noget lavere end i Folketinget, Pulsen svagere. Enkelte af dets »overvejende og regulerende« Medlemmer bevæger sig saa adstadigt i Salen, at Tilskueren tror sig staaende foran et Akvarium, indeholdende de sjældne, gyldne Fisk, der kun slaar et lille Slag med Halen hvert femte Minut. I denne tempererede Forsamling gjorde den dynamiske og sagnomspundne Michael Christian Lyngsie en meget mærkelig Figur i Aarene 1925—31; han talte yderst sjældent, sad blot paa sin Plads og skuede som en Trolld ud gennem de store Brilller; hans Tingfæller væddede om, hvorvidt nogen af dem bag fra turde røre ved ham med en Finger og sige »Buh!« — Dog, det kommer mindre an paa livlige Fagter end paa den stædige Energi og Sammenholdet. Og i den Henseende var Landstingets yngre Aargange beundringsværdige i det første Aarti efter 1918. Situationen var jo den, at en Etatsraadsfamilie, hvis Prestige og Økonomi havde været alvorlig rystet, skulde generhverve sin Anseelse. Dygtigheder var derfor velkomne. K. K. Steincke, Nina Bang, Oluf Krag, J. P. Stensballe, C. V. Bramsnæs, H. Hauch, Ludvig Christensen — alle gjorde de hurtigt en smuk Karrière, og det kom nok af, at de blev sendt ud i Verden fra et nøjsomt Hus, hvor Arbejdsomhed var nødvendig, hvis man skulde blive til noget. Paa Rigsdagen mistænkte man dengang Landstinget for at holde et maanedligt Familieraad paa tværs af alle Partiskel; sikkert er det, at man i Fællesskab glædede sig over den Fremgang, som Jens Peter og Carl Valdemar gjorde, ja, selv Karl Kristian, som ellers tegnede noget vanskelig, gik det saamænd rigtig godt, saadan da.

Fare hen, fare hen! synger Vinden i Eventyret om Valdemar Daae og hans Døttre. I Rigsdagen med dens hurtige Magt- og Slægtskifte hyler der et »Fare hen!« i alle Sale og Gange. Bøj dig over Landstingssalen, og du hører det stærke Sus af svindende Tid. Forlængst er de borte, ogsaa de gamle, anselige Højremænd uden for Adelen, de mærkelige Skikkelser paa Overgangen mellem den privilegerede Valgret og den lige og almindelige. De tænkte i hele deres Manddom som Estrup, men skulde i deres Alder handle som Christmas Møller, hvorved de geraadede i sørgmuntre Situationer. Frem for Mindet stiger Proprietær Emil Piper. Han var valgt af Københavnsegnens grundbesiddende Højre, hvis Forestillinger om Samfundets rette Indretning i det væsentlige var sammenfaldende med østprøjsiske Junkeres. *Tronen* (Sorgenfri) og *Sablen* (Gardershøjfortet) var i Forgrunden af deres Bevidsthed, hvorimod *Alteret* vistnok for de fleste, dog ikke for Piper, stod som en

Fra et Møde i Landstinget.

noget fjern Nødvendighed. Det daværende Højre, meget forskelligt fra Det konservative Folkeparti, fandt i hvert Fald i Københavns Amt sit Samfundsideal i det gamle Kina; man ønskede, at som alt havde været uforandret i 1000 Aar, skulde det være det i 1000 Aar endnu, lige med Undtagelse af den fremadskridende Kongerække og den forhaabentlig stærkt stigende Jordværdi. Emil Piper samlede i sin Personlighed den *konservative* Bondes Karaktertræk. Selv Ejer af 20 Tdr. Hartkorn var han dybt overbevist om Grundbesiddelsens Førsteret i Staten, men han var en betydelig Karakter, en god Mand og en beskeden Mand, ikke at bevæge til at tage mod Ordner; hans Maal var med Udgangssted i sin store Gaard at øve Indflydelse i dansk Politik som en Kongens Mand og en Guds Mand, saadan som *han* forstod det. I mangfoldige Aar havde Emil Piper været Sogneraadsformand i Lyngby, da det foran Kommunevalget 1913 kunde forudses, at det vilde knibe for Højre at holde Flertallet i Sognet. En stor Uro greb Partiet. Piper forlangte sig opført paa Listens Kampplads, da han ikke ønskede at være Medlem af et Sogneraad, hvis Formand var, d. v. s. vilde blive, Socialdemokraten Johan Wilmann. Og ganske rigtigt. Optællingen viste, at Sognekongen Emil Piper var faldet. Gardinfabrikken havde besejret Proprietærgaarden Hummeltofte. Den Nat og de nærmest følgende sov mange Borgerfamilier i Lyngby kun ved Lys. — Paa en Personlighed af Landstingsmand Pipers Støbning maatte det gøre et meget stærkt Indtryk, da Klaus Berntsen i 1912 fremsatte det frisindede Grundlovs-

forslag, der sluttelig førte til Grundloven af 5. Juni 1915. Han betegnede det som »et Slag i Ansigtet« paa Højre; han deltog i Udvandringen af Tingsalen i Juni 1914, men akcepterede alligevel Grundlovsforliget. Det var da ikke uden Aarsag, Professor Birck gav den Mening til Kende, at Emil Piper i Grundlovssagen havde opført sig som en Ko paa en Vindeltrappe; men en naadeløs Bemærkning, da det var just det Piperske Slægtleds Skæbne at komme saa ugraciøst i Klemme. Som Det konservative Folkepartis første Formand nærmede han sig Venstre, i hvilket der dog vel, naar alt kom til alt, maatte være bosiddende Folk. Virkelig blev der opnaaet et godt Forhold mellem de to Partier, og Pipers oppiskede Nerver var ved at falde til Ro, da han døde i 1928. — Hans Efterfølger som Partiformand blev den omtrent jævnaldrende Landstingsmand, Brygger Charles Tvede, en solid og nobel Dygtighed, der ligesom Piper nu med Tillid klyngede sig til det »borgerlige Samarbejde«. Dog, med Tvede endte det — i fuldt Alvor sagt — vistnok i den rene Tragedie. Fortiden havde en for stor Prioritet i ham. Han havde ligesom Piper overvundet sig til Samarbejdet med Venstre, men da Christmas Møller krævede Samarbejde ogsaa med Ministeriet Stauning-Munch og uden om Venstre, da brast den gamle Mands Hjerte. Dette var Situationen i 1931; den unge Leder af Folketingsgruppen tilstræbte, trods megen Uro i sit Parti, baade af saglige Grunde og for at bryde Venstres Førerskab i den borgerlige Politik et selvstændigt konservativt Forlig med den radikal-socialdemokratiske Regering om visse Kriseforhold. Tvede deltog i Forhandlingerne, og da han en Aften, inden de var afsluttet, naaede til sit Hjem i Helsingør, faldt han død om ... saa kan enhver tænke sit. — Længst er nu denne ulykkelige og forjagede Overgangsslægt borte. Ja, sandelig: »Hu-u-ud! fare hen! — det er Omqvædet paa Visen.« —

Det Modsætningsforhold, som bestod mellem Folketinget og Landstinget indtil 1936, da de to Kamre fik samme Flertal, skabte megen Uvilje mod det danske Senat, der efterhaanden af store Dele af Befolkningen betragtedes som i bedste Fald et Omsvøbsdepartement, skadeligt for det parlamentariske System, tvingende til principløse Kompromisser. Kritikere har tillige ment, at Landstinget altfor meget er blevet en Aftægtsstue for gamle, veltjente Folketingsmænd — i 1938 havde 14 af dets 76 Medlemmer tidligere haft Sæde i Folketinget, nu kun 10 — og at Tingets saglige Indsats overhovedet ikke mere er en førsterangs, dets Forhandlinger »en tyndere Suppe kogt paa Folketingstidende«. Maaske vil da Landstinget i dets nuværende Skikkelse forsvinde inden

saa længe. En Kendsgerning er det imidlertid, at selv om dette Ting i relativt faa og korte Møder overvejende beskæftiger sig med Lovforslagenes saglige og tekniske Indhold, hænder det, at der netop i Landstinget fremføres en frimodig og langsigtet Betragtning, der virker som en politisk Ilttilførsel. Tinget tæller stadig uomtvistelige Dygtigheder, som vanskeligt vil kunne undværes paa Rigsdagen. Deres Indsats i Arbejdet kan ikke maales alene efter Gerningen i selve Tinget, ogsaa den Virksomhed, de udfolder som Deltagere i Partimødet, hvor jo de to Tinggrupper forhandler i Fællesskab, maa tages i Betragtning — det

Edvard Brandes. Tegn. af Jensenius.

daglige Partiting er nok en forholdsvist ny Formation, Grundloven kender det ikke, men dets Indflydelse er endog meget stor. En Forfatningsændring, der indfører Etkammersystemet uden samtidig at søge Mænd og Kvinder af den bedste »Landstingstype« inddraget i Rigsdagsarbejdet, er sikkert ikke paa-tænkt. Vi har næppe haft nogen Regering, som ikke har takket Landstinget for værdifuldt Arbejde i en eller flere Sager.

Tilbage til Lovforslaget om en Eengangsskat. Finansministeren forelagde det for Landstinget den 9. Juli i den af Folketinget vedtagne Skikkelse. Den efterfølgende hurtige Behandling i Landstinget maa ses netop paa Baggrund af, at i Virkeligheden den hele Rigsdag, gennem »Partitingene«, nu i seks, syv Uger havde beskæftiget sig med den meget vigtige Sag. Lovforslaget underkastedes en kort Udvalgsbehandling, under hvilken Partierne opretholdt deres fra Folketinget kendte Standpunkter, men Socialdemokratiet ansaa det for unyttigt nu at stille Ændringsforslag. Et konservativt Udvalgsmedlem, M. C. Korsgaard, erklærede ved 2den Behandling ikke at kunne medvirke til Lovforslagets Gennemførelse, hvad Venstremanden Hauch for sit Vedkommende allerede havde udtalt ved 1ste Behandling. Det eneste positive Resultat af Udvalgsbehandlingen blev, at Ministeren paa Udvalgets Foranledning præciserede Forstaaelsen af § 6, Stk. 1 — af Værdi saavel for Administrationen som for Domstolene. Sluttelig vedtoges Lovforslaget enstemmigt med 63 Stemmer (idet altsaa i hvert Fald 2 Medlem-

mer afholdt sig fra at stemme) og stadfæstedes af Kongen den 12. Juli.
— Vi har set en Lov blive til.

Et af Rigsdagen vedtaget Lovforslag, der ønskes stadfæstet af Kongen, forelægges ham altid i tre Eksemplarer. I selve den allerunderdanigste Anmodning er indlagt, fastgjort med en Silkesnor, et Eksempel uden Lovforslagets Titel, fordi denne er nævnt i Følgeskrivelsen; herpaa ønskes Underskriften. Videre forelægges det fuldstændige Lovforslag, underskrevet af Formanden for og en Sekretær i det Ting, hvor Loven sidst blev behandlet, saa at Kongen kan forvise sig om, at Rigsdagen har vedtaget Loven. Endelig overrækkes til hans Eje og Brug et Eksempel indbundet i hvidt Moiré; er der foretaget Ændringer i Lovforslaget under dets Behandling i Rigsdagen, altsaa siden Kongen sidst saa det, vedlægges tillige Forslaget i dets oprindelige Skikkelse. Stadfæstelsen finder i Regelen Sted i Statsraadet, men kan i hastende Tilfælde ogsaa ske uden for dette — endog telegrafisk, hvis Kongen opholder sig f. Eks. paa Graasten Slot; i saa Fald bekræfter Kongen senere sin Underskrift i Statsraadet. Loven træder normalt i Kraft Ugedagen efter den Dag, da det Nummer af Lovtidende, hvori den bekendtgøres, er udgivet, og har Gyldighed for Borgerne fra Døgnets Begyndelse. Staar der i Loven udtrykkeligt, at den »træder i Kraft straks«, maa der omgaaende trykkes et Nummer af Lovtidende, indeholdende Loven; samtidig offentliggøres Teksten i Regelen i den dagligt udkommende Statstidende. Det af Kongen underskrevne Eksempel af Loven beror i det paagældende Fagministerium, hvorfra det før eller siden vandrer over i Rigsarkivet.

HVIS DE TO TING ER UENIGE

Et Lovforslags Vedtagelse af Rigsdagen kræver altsaa seks Behandlinger, tre i hvert Ting, og vel at mærke i samme Samling, da der efter dansk Statsret ikke er retlig Kontinuitet mellem de enkelte Rigsdags-samlinger. Men hvis nu Landstinget ikke vil vedtage et Lovforslag i Folketingets Affattelse? I saa Fald sendes det tilbage til dette Ting, hvor det underkastes en saakaldt Enestebehandling. Kan Folketinget godtage de af det andet høje Ting indførte Ændringer, der maaske kun drejer sig om tekniske Forbedringer, er Sagen dermed i Orden, Lovforslaget bliver Lov; men fastholder Tinget *sin* Affattelse, gaar Forslaget tilbage til Landstinget til fornyet Behandling dèr. Opnaas der ej heller nu Enighed, er Lovforslaget bortfaldet. Dog skal, hvis et af Tingene forlanger det, hvert Ting udnævne et lige stort Antal Medlemmer til at træde sammen i et Udvalg, som afgiver Betænkning og gør Indstilling til Tingene. I Regelen vil Fællesudvalget bestaa af

Medlemmerne af de to 15-Mandsudvalg, der tidligere har været nedsat om Sagen. Indstillingen kommer til en afsluttende Enestebehandling i hvert Ting, og er der trods alt opnaaet Enighed, kan Lovforslaget, saaledes vedtaget, ophøjes til Lov af Kongen. Enes man ikke, bortfalder Forslaget, da jo saa alle de i Forfatningen anviste Stadier er prøvet forgæves. Under Ministeriet Stauning blev der indtil 1936, d. v. s. indtil Ministeriet ogsaa i Landstinget fik Flertal for sin Politik, nedsat adskillige Fællesudvalg mellem Tingene. Som det ses, vil et Lovforslag i saadanne Tilfælde blive underkastet ikke mindre end 10 Behandlinger af Rigsdagen; det skal da gaa sært til, om blot saa meget som et Komma staar paa Hovedet.

FORMANDEN

Rigsdagen har to Formænd, men da Hvervet som Folketingets Formand jo maa være den højeste Tillidspost inden for Folkestyret, og da Stillingens Ejendommelighed klarest fremtræder i Folketinget, samler vi Opmærksomheden om dette Tings Formand. Han vælges, saavel som Landstingets, af Tinget selv; Kongen eller Ministeriet har ingen Ret hverken til Udnævnelse eller Stadfæstelse. Det er Formandens Pligt at vaage over, at intet Lovforslag strider imod Grundloven, og i modsat Fald at afvise det. Hans Magtfuldkommenhed er saa stor, at nogle har ment, han burde vælges særskilt af Tinget ved almindeligt Flertalsvalg (ligesom Landstingets), medens man nu ved Forholdstalsvalg under eet vælger et *Formandsskab*, nemlig en Formand og fire Næstformænd, en Metode, der jo normalt giver Tingets største Parti Formanden. Hidtil har dog det Synspunkt sejret, at Formandens suveræne Stilling med Hensyn til Arbejdets Tilrettelæggelse, d. v. s. Fastsættelse af Tid og Dagsorden for Tingets Møder, gør det hensigtsmæssigt, at han er udgaaet netop af det største Parti, der jo i Regelen vil være Bærer af Ministeriet. Vel forudsættes hos Tingformanden absolut Loyalitet til alle Sider, men det anses for fremmede for Arbejdets Gang, at der bestaar en naturlig Kontakt mellem Formanden og Ministeriet. I Overensstemmelse med, at han er partivalgt, har han Ret baade til at tale, hvad dog kun sjældent sker, og til at deltage i Afstemningerne. Er Folketinget formelig hjemsendt, kan det kun genindkaldes inden den ordinære Samlings Begyndelse ved kgl. aabent Brev, d. v. s. hvis Regeringen ønsker det, men er det blot hjemsendt paa Ferie, bestemmer For-

manden, om en politisk Udvikling har antaget en saadan Karakter, at Tinget bør afbryde sin Hvile og paa ny træde sammen. I visse Situationer kan da denne Formandens Handlefrihed blive af megen Betydning.

Er det danske Folketings Formand altsaa en saare mægtig Mand, maa han dog undvære Magtens Symboler, tildels ogsaa dens Sødme, i Grunden kun med den Undtagelse, at han er »højtæret« ligesom Ministrene. I England vælges Underhusets Speaker en Gang for alle, han bliver siddende, selv om Flertallet skifter, og i hans Valgkreds stiller de øvrige Partier ikke op imod den vældige. Hr. Julius Bomholt derimod nyder intet Privilegium i Esbjergkredsen, men maa tage Tønnen med sine Modkandidater. Hans engelske Kollega lønnes med ca. 100.000 Kr. om Aaret, har en pragtfuld Bolig, kører i en guldindvirket Karet, ledsages, hvis han nedværdiger sig til at færdes til Fods, af en Livvagt, og naar han omsider, formodentlig meget sent, ønsker at trække sig tilbage, pensioneres han med 80.000 Kr. og tilbydes Adelskab. I Danmark er Hvervet en Del magrere. Tingenes Formænd har hver en smuk og rummelig 4 Værelsers Lejlighed ved Rigsdagen, men oppebærer samme Vederlag som menige Rigsdagsmænd, idet de derudover kun har et, ofte sikkert haardt anspændt Repræsentationstillæg paa nogle faa Tusinde Kroner. Ogsaa her: Paa det jævne! — saadan som det bedst stemmer med dansk Indstilling. Vort Folketings Formand har heller ikke som sin Kollega i Underhuset Folkemagtens Spir liggende symbolsk foran sig paa Husets Bord. Dog faar han sin Kraft just af denne Magt, men tillige af sin Personlighed, saaledes at hans Position altsaa kan være mere eller mindre befæstet. Gennemgaaende er det anselige Skikkelser, der har siddet paa Folketingets Formandsstol. Mænd som Matematikeren C. G. Andræ, der konstruerede det ældste Forholdstalsvalg-system, den store Latinist J. N. Madvig, C. Berg, Sofus Høgsbro, Herman Trier, I. C. Christensen, Jensen-Klejs og H. P. Hansen, Slagelse, fra hvis sluttede Personlighed der udgik en Myndighed, som forplantede sig til de fjerneste Kroge i Rigsdagsbygningen. Den historiske Linje er klar: fra Embedsmand over Bonde til Arbejder, indtil Formandssædet nu indtages af Arbejderens Son, der, støttet netop af den demokratiske Udvikling, er blevet Akademiker. Vi har her i Landet nægtet Folketingets Formand Magtsymboler, men den nuværende er altsaa i sig selv et Symbol.

I Formandens Person midtsamles Tingets Værdighed; det er derfor naturligt, at netop han har til Opgave at værne om denne Værdighed, idet han sørger for, at god Orden opretholdes. Det drejer sig her navn-

lig om Forhandlingsformen. For det første skal sideordnede Statsfaktorer som Kongemagten, Domstolene og det andet høje Ting omtales paa tilbørlig Maade, ligesom naturligvis fremmede Landes Regeringer. Under Lovforslagenes Behandling skal Medlemmerne henvende deres Tale til Tinget, thi der polemiseres ikke mod det enkelte Medlem, men mod de Anskuelser han har, de Systemer eller Institutioner han ønsker indført eller fjernet. Under Debatten bør Deltagerne vise Respekt for Modpartens Mening, som forudsættes at have en saglig Begrundelse, og de skal navnlig afholde sig fra Omtale af, hvad der uforbindende er fremført og sket i nedsatte Udvalg, fra personlige Fornærmelser, Polemik paa private Forhold, der er Tinget uvedkommende, samt fra Referat af private Samtaler, det være sig mellem Medlemmer indbyrdes eller mellem Medlemmer og Ministre. Kun Ordet fra Talerstolen gælder! Der maa ikke polemiseres mod Bladartikler, men deres Indhold kan anføres i Argumentationen. En Sag, der er til Behandling i det andet Ting, drøftes ikke. Naar Formanden skrider ind, fordi han finder et af disse Hensyn krænket, er hans Afgørelse en Højesteretsdom og kan altsaa ikke appelleres. Udtalelser, der fremsættes fra Formandssædet i det Øjemed at opretholde god parlamentarisk Orden, bør ikke gøres til Genstand for Diskussion. Den i formel Henseende dygtigste og strengeste Formand, Folketinget har haft, er Herredsfoged Christopher Krabbe, der beklædte Stillingen 1870—83; da Krabbe havde irttesat en Taler, og denne derefter ytrede: »Jeg har dog den Mening ...«, faldt han straks ind: »Naar det ærede Medlem har en Mening, er det en privat Mening, men Formandens Mening er en Rettesnor!« Basta!

Formanden, Hr. Julius Bomholt, følger misbilligende — endda med Haanden paa Klokken — en Taler, der aabenbart befinder sig i en farlig Passage. Tegning af Jensenius.

Næsten undtagelsesfrit vil et Klemt med Klokken eller en Paatale være tilstrækkeligt til at »genoprette Ordenen«. Skulde det ikke være Tilfældet, er der levnet Formanden visse Magtmidler: han kan, efter forgæves at have kaldt et genstridigt Medlem til Orden, fratage ham Ordet samt nægte ham at betræde Talerstolen senere i samme Møde. Ved grove Ordenskrænkelser, f. Eks. et kor-

porligt Overfald — der i den danske Rigsdag dog kun er en teoretisk Mulighed — kan Tingets Præsidium (Formand og Næstformænd) bestemme, at det paagældende Medlem udelukkes i indtil 14 Mødedage, med Virkning ogsaa for hans Deltagelse i Udvalgsarbejdet. Skulde »almindeligere Uorden« (Tumult) opstaa i Salen, paahviler det Formanden helt at afbryde Mødet. Uanset, at en saadan Udtalelse straks vil blive paatalt fra Formandssædet, skal det her siges, at disse sidste Regler synes mere nødvendige i visse udenlandske Parlamenter end i det danske.

DEN UDVIDEDE YTRINGSFRIHED

De Krav, der stilles til Forhandlingsformen, ligger altsaa paa et ret højt Niveau. Dog er det jo ikke Meningen, at Rigsdagen skal være et Præstekonvent, den skal tværtimod være Stedet for det frie Ord, som er Saltet i Folkestyret, men Ordet bliver ikke frit, hvis det ikke har en vis rummelig Plads at røre sig paa. Ordet, der skaber Daad, ved at opbygge eller nedbryde, kan ikke altid fremtræde som en nystrøget Balletpige, der nydeligt knikser baade til højre og venstre; det er et Mandsord, undertiden et groft, der kun er forpligtet paa Sandheden. Det beror paa en Misforstaaelse, at den parlamentariske Tale altid skal være en særlig artig Tale; der kan forekomme Situationer, hvor selve Folkestyrets Idé kræver det modsatte. Førnævnte Christopher Krabbe tangerede dette Problem, da han engang over for en oprørt Minister udtalte, at det som Formand var hans Opgave at værgе ham mod Angrebene Art og Form, men ikke mod deres *Vægt*. Sæt at Folketingsmand, Professor L. V. Birck under de Debatter, der i Foraaret 1908 fandt Sted om P. A. Albertis Forhold, havde sagt: »Den ærede Justitsminister er en Forbryder, som ved Falsk og Bedrageri har tilegnet sig 16 Mill. Kr.!« — saa havde det, højst paradoksalt, maaske været Formandens Pligt at paatale, at Birck ikke, som Sædvane er, benævnte Ministeren »højtæret«, men over for selve den frygtelige Paastand havde han haft at holde Klokkeren i Ro, ellers vilde han have lagt sig paa tværs af Meningen med Drøftelse af offentlige Forhold i en Rigsdag, som er den at holde Samfundet sundt. Det er Formandens Sag at paatale personlige Ringeagtsytringer, ikke at afværge Beskyldninger, sidst af alle de groveste. Just derved tjener han i givet Fald Rigsdagens Værdighed bedre end paa nogen anden Maade. Artig kan enhver være, men det er fortjenstfuldt at arbejde sig frem til Sandheden og sige den. Dog vil netop en behersket Form ofte have størst Virkning. Det var først, da Grev Mogens Frijs rejste sig i Landstinget og stilfærdigt gav Udtryk for sin

Bekymring ved den Uro, der stod om Landets Justitsminister, at den kolde Sved pibede frem paa Albertis Pande, saa at han Gang paa Gang maatte tørre sig med Lommetørklædet.

Selve Grundloven giver Rigsdagens Medlemmer en udvidet Ytringsfrihed, idet dens § 56 bestemmer, at intet Medlem for sine Ytringer kan drages til Ansvar *uden for* Rigsdagen uden Tingets Samtykke. Dette betyder, at i det Øjeblik Formanden har aabnet Mødet, og de store Døre ud til Vandrehallen er blevet lukket, udgør Tingsalen en særlig Retskreds, som ikke har Ansvarsregler tilfælles med Landets øvrige. Det kan ikke af en Rigsdagsmand kræves, at han formaar at føre fuldt Bevis for alle de Udtalelser, han fremsætter under Røgtelsen af sit offentlige Hverv; hvis han ikke havde større Talefrihed end private Personer, men stadig maatte ængstes for f. Eks. Straffelovens strenge Paragraffer om Æresfornærmelser, vilde megen Svamp og Korruption kunne trives, som nu, netop paa Grund af den udvidede Ytringsfrihed, bliver iltet væk i Tide. Betingelsen er just, at et Angreb lader sig føre, selv om der kun er 66 pCt.s Sikkerhed for de fremsatte Paastande; kræves der 100 pCt., vover maaske ingen at tage Ordet, og alt bliver ved det gamle, om end ikke ved det gode. En Mand som Peter Sabroe skød ofte langt over Maalet, naar han i Folketinget kritiserede Tilstandene paa Landets Opdragelsesanstalter og krævede bestemte Forstandere fjernet, hans Angreb havde i meget høj Grad Rigsdagsmandens udvidede Ytringsfrihed som Forudsætning, men en Eftertid har erkendt, at det impulsive ærede Medlem for Aarhus nordre trods alle Fejlgreb bidrog stærkt til Omstillingen inden for Børne- og Ungdomsforsorgen. Rigsdagsmandens udvidede Ansvarsfrihed gælder baade over for offentlige og private Søgmaal, det være sig til Straf eller Erstatning. Ikke Domstolene, men Tinget selv trækker Grænsen for, hvad det er tilladeligt at udtale. Hvis nogen føler sig gaet for nær, kan han henvende sig til Tinget med Anmodning om, at det ophæver det paagældende Medlems Retsbeskyttelse, men der er, og bør være, Tradition for, at Rigsdagen kun undtagelsesvis udleverer et Medlem til Retsforfølgning — i flere andre Lande, f. Eks. Norge og Belgien, kan det overhovedet ikke lade sig gøre. En anden Sag er, at en Rigsdagsmand jo kan fremsætte saa grove Injurier mod Enkeltperson, at det vil være rimeligt, om han gentager dem uden for Tingsalen, saaledes at han kan sagsøges. Beskyttelsen er nemlig udtrykkelig knyttet til selve Mødet; den er allerede ophørt, hvis ærekrænkende Udtalelser fremsættes i Vandrehallen i Fortsættelse af en livlig Debat i Salen, og den gælder naturligvis ikke

Udtalelser paa Vælgermøder eller i Blade. Paa den anden Side er Beskyttelsen af Tingmødets Talefrihed saa konsekvent gennemført, at end ikke naar Mandatet er ophævet, kan en Rigsdagsmand drages til Ansvar for, hvad han har sagt paa Tinge.

Hvad vi her har talt om, er Beskyttelsen af den parlamentariske Ytringsfrihed, især med Henblik paa private Søgmaal. Men derudover nyder Rigsdagsmanden en almindelig Beskyttelse mod Retsforfølgning, der ikke tilkommer andre Borgere, idet Grundloven bestemmer, at saa længe Rigsdagen er samlet, kan han, selv om han er kommet i Konflikt med Straffeloven, ikke tiltales eller underkastes Fængsling uden Samtykke af det Ting, hvortil han hører, med mindre han er grebet paa fersk Gerning. Denne Bestemmelse kan føres helt tilbage til det engelske Parlaments Kamp mod Kongemagten, og dens Hensigt er at sikre Rigsdagens frie, fuldtallige Møde. Den »parlamentariske Immunitet« bestaar altsaa, saa længe Rigsdagen er samlet, og den omfatter ogsaa Rigsdagsmandens *Gerninger*. Dette betyder dog ikke, at han frit kan myrde og skænde i Vinterhalvaaret, thi er der Tale om en virkelig Forbrydelse, vil Tinget naturligvis imødekomme Rigsadvokatens Anmodning om Immunitetens Ophævelse, og efter en Dom for en i den offentlige Mening vanærende Handling bortfalder desuden selve Mandatet. Men det betyder, at har han faaet f. Eks. en Fængselsdom for Injurier, fremsat uden for Rigsdagen, kan han under Samlingen ikke uden Tingets Samtykke hensættes til Afsoning, end ikke hvis det drejer sig om en Højesteretsdom, altsaa en endelig. Det offentlige har intet Krav paa hans Person, før Rigsdagssamlingen er forbi, og har det vedkommende Medlem ikke udstaaet sin Straf, inden Rigsdagen paa ny træder sammen, maa han frigives, med mindre Tinget samtykker i, at Fængslingen opretholdes, og at han saaledes udebliver fra det parlamentariske Arbejde.

AFSTEMNINGERNE

Rigsdagens Medlemmer har altsaa en udvidet Ytringsfrihed, fordi det fremmer Sundhedstilstanden i Samfundet, at de frit kan udtale sig om offentlige Anliggender uden at risikere Retsforfølgning. Til Gengæld er det Formandens Opgave at vaage over, at den parlamentariske Talefrihed ikke bliver misbrugt, og dette kan være nok saa vanskeligt, eftersom meget her nødvendigvis maa bero paa et Skøn, der tilmed skal udøves næsten paa staaende Fod. Imidlertid: da andre Dommere ingen Kompetence har i den særlige Retskreds, som Tingsalen udgør, er Formanden selv Dommer, og ethvert Medlem er derfor pligtig at underkaste sig hans Kendelse.

Af en mere teknisk Karakter er det Besvær, der kan knytte sig til en Afstemnings rette Gennemførelse. Naar Talen er om store Lovforslag med maaske over 100 Paragraffer, hvortil der fra de forskellige

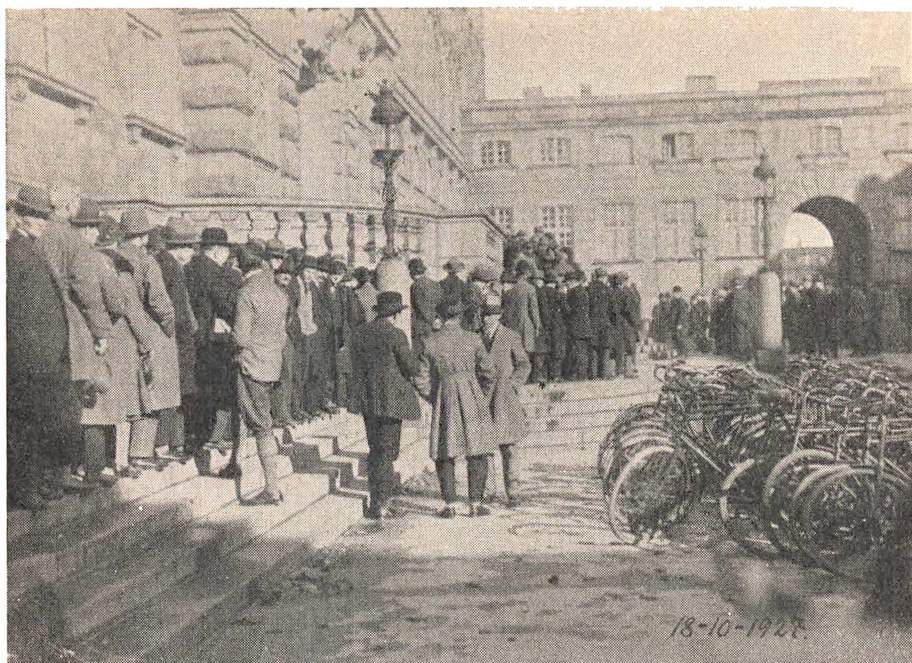
Partier er stillet et Par Snese Ændrings- og Underændringsforslag, foreligger der en Kryds- og Tværsordsopgave, som kan give en fæl Hovedpine. Selv om Partiernes Standpunkter klart fremgaar af den trykte Betænkning, kan det være et logisk Arbejde af Rang at stille Skemaet for Afstemningen rigtigt op. Endda er det ikke altid muligt at slutte sig til Forløbet, da Forudsætningerne undertiden ikke er faste, men flydende. I saadanne Tilfælde kan Skemaet spænde lige fra Visheder til Sandsynligheder, Muligheder og Undermuligheder. Da Ministeriet Stauning gennemførte Loven om Skolens Tilsyn, forelaa der ved 2den Behandling i Folketinget foruden Regeringspartiernes Ændringsforslag talrige Forslag til Ændringer fra Venstre og Det konservative Folkeparti. Hvis Venstres Ændringer blev forkastet, vilde Partiet stemme for *nogle* af de Konservatives, for *andre* ikke, og hvis Det konservative Folkepartis blev forkastet, vilde dette Parti stemme for *nogle* af Venstres Ændringsforslag, men for *andre* ikke. Det var frygtelig indviklet. Trods alt Forarbejde kan Formanden ikke undgaa Improvisationer. Bliver et Ændringsforslag til en bestemt Paragraf uventet taget tilbage, kan det faa Indflydelse paa 7—8 andre Ændringsforslag, og saa gælder det for Afstemningens Leder om at have et stærkt Hoved og holde det koldt. Det er nemlig en farlig Bridge, der her spilles! I saadanne Situationer, som overhovedet under den formelle Ledelse af Tinget, maa Formanden naturligvis støtte sig til sin højtbetroede juridiske Sekretær, der siden 1912, da I. C. Christensen blev Folketingets Formand, har haft Sæde ved hans højre Haand. Ansaret for alle Afgørelser er dog selvsagt alene Formandens.

TILHØRERNE, RIGSDAGENS GÆSTER

Da Rigsdagens Møder efter Grundlovens § 63 er offentlige, indfinder de, der vil overvære Tingenes Forhandlinger, sig med forfatningsmæssig Ret, og de behandles principielt som velkomne Gæster. Medlemmer og Ministre disponerer hver over et Adgangskort. De store Tingsale paa Christiansborg gør, at der ikke, saaledes som i Fredericia-gade, kan være nogen umiddelbar Kontakt mellem Rigsdagsmænd og Publikum, og det er nok ganske praktisk. Om Kammerherre Otto Scavenius, Basnæs, der ofte overværede Folketingets Møder, berettes, at han var en temmelig højroestet Kommentator. Da hans Slægtning Erik

Scavenius i 1909 første Gang havde talt som radikal Udenrigsminister, udbrød han: »Ja, ja, lille Erik, naar nu de kommer og eksproprierer og udstykker Klintholm, saa er du ikke længere nær saa radikal, som du er i Dag!« Ogsaa paa Christiansborgs Tilhørerpladser fremsættes sikkert adskillige Randbemærkninger til Forhandlingerne i Salen, men i det store Rum virker de ikke som Bidrag til Debatten. Der er i Folketinget Plads til 4—500 Tilhørere, naar der er stopfuldt. Hvis Tilhørerne imod Forventning ikke forholder sig rolige, kan Formanden lade dem, der forstyrrer Roen, og om fornødent samtlige Tilhørere fjerne. Pladserne blev første Gang rømmet under et Nattemøde i Maj 1873; det var kommet til et yderst heftigt Sammenstød mellem Venstremanden Tauber og Kultusminister C. C. Hall, den sidste tiljublede af de mange Højremænd blandt Tilhørerne — København var jo dengang næsten en ren Højreby — og da Formanden, Krabbe, gjorde dem opmærksom paa, at de var Tingets Gæster og derfor hverken maatte ytre Bifald eller Mishag, pøb de ad ham — og saa var det sket! Rømning er forekommet nogle faa Gange siden, men det vil, hvis Uro opstaar, i Regelen være nok, at Formanden rører Klokken eller udsteder en Advarsel. Fra Logerne paa sin højre Haand behøver Tingets Leder i hvert Fald ikke at frygte Optøjer; de fire rødt-betrukne Guldstole lige over Uret paa Væggens Midte er nemlig reserveret Medlemmer af Kongehuset (der dog vist endnu aldrig har indfundet sig dør — hvorimod Frederik den VIII som Kronprins var en hyppig Gæst i Fredericiagade), medens Tilhørerpladserne paa hver Side af Kongelogen er forbeholdt Landstingets ikke meget kaade Medlemmer og, nærmest Formandssædet, Diplomaterne. Her ses tillige under højpolitiske Debatter med Vindkast, der kan være farlige for Ministeriets Liv, og fra hvilke Kongen derfor ønsker direkte Referat, hans Kabinetssekretær, hvis Opgave dog ogsaa kan være til Amalienborg at medføre et vigtigt Lovforslag, som hurtigt gennem Majestætens Underskrift skal have Lovgyldighed.

Den 19. August 1909 banede en Kvinde, Mary Westenholz, sig Vej til den utilstrækkeligt bevogtede Folketingssal; hun greb Formandens Klokke og talte Dunder til Tingmændene, der var midt i en Forsvarsdebat, idet hun beskyldte dem for Mangel paa Ansvarsfølelse. Vil en Frk. Westenholz i Dag ind i Folketinget, maa hun lade sig vælge derind; paa den Maade kom Fru Inger Gautier Schmit i 1943 i retmæssig Besiddelse af Klokken, idet hun da som den første Kvinde valgtes til 2. Næstformand. Paa Christiansborg er Forholdene ikke primitive som

Stor Debat i Vente; Folk, der vil op paa Tilhørerpladserne, staar i Kø i Rigsdagsgaarden.

i den gamle Kaserne, og der er et Betjentkorps (indtil 1918 »Bude«) paa 34 Betjente, Formænd, Vagtmestre og Inspektører. Vel gør kun et Faatal egentlig Vagttjeneste, men der er ikke mere umiddelbar Adgang til de indre Lokaler.

Den, som ønsker at tale med en Rigsdagsmand, maa henvende sig til Vagtmesteren foran Uret i Forhallen; her maa den Besøgende udfylde en Blanket, der sendes op til det vedkommende Medlem, og erklærer dette sig villig til Modtagelse, foretager Betjeningen det videre fornødne. Saa længe det overhovedet var muligt, holdt Rigsdagen »aaabent Hus«, men da i Trediverne Voldsmetoder blev fin Politik, var det ikke mere muligt. Den 10. December 1930 affyrede en arbejdsløs »Kommunist« fra Folketingets Tilhørerpladser et skarpt Revolverskud, medens Socialminister K. K. Steincke talte om Socialreformen. Kuglen ramte Loftet. Han blev straks overmandet af en Rigsdagsbetjent og anholdt sammen med et Par demonstrerende Kammerater. Dommen blev 40 Dages Fængsel. Den 13. April 1938 affyrede en sønderjysk Nazist blandt Tilhørerne to Skud med en Skræmme-pistol, medens Agitationsplakater samtidig flagrede ned over Salen. Ogsaa denne Gang stod Steincke paa Talerstolen, nu oven i Købet som Justitsminister! Han fattede straks det centrale i Situationen, idet han udbrød: »Jeg er jo vant til at staa for Skud!« Dom: 40 Dages Fængsel til Revolvermanden og 20 Dages Hæfte

til tre medskyldige Demonstranter. Ved den efterfølgende Rigsdagssamlings Aabning indførtes derefter den fornævnte Kontrol med Adgangen til Bygningen. Paa Tilhørerpladserne er der altid placeret et Par bomstærke Rigsdagsbetjente og nogle regulære Politimænd, deriblandt en civilklædt Opdager. Efter at det i Tredivernes europæiske Politik havde vist sig, at Pakker og Mapper undertiden kunde indeholde politiske »Aktstykker« af en meget virkningsfuld, men ikke strengt saglig Karakter, skal nu alt saadant deponeres i Garderoben. Baade fra Folketingets Formandssæde og fra Vagten paa Tilhørerpladserne kan der slaas Hovedalarm, hvorefter der i Betjentstuen falder en Klap, som viser, hvor det er galt fat, og hvor Hjælp derfor ønskes. Samtidig ringer en Klokke kraftigt, og alle Udgangsdøre lukkes, saaledes at ingen slipper ud af Bygningen uden efter Undersøgelse. I den indre Forhal er der i et særligt Lokale hele Døgnet en fast Betjentvagt med Telefon direkte til Politigaarden. I spændte Situationer vil der jo altid staa Blæst om Parlamentet, Rigsdagsgaarden fyldes da ofte af Demonstranter, og Talere entrør den store Trappe; det er Borgernes Ret at demonstrere, men det skal ske paa sømmelig Vis, og er der Aarsag til Mistanke om Voldstendenser, tager et større Hold Politibetjente Opstilling i Bygningen, rede til at gribe ind. Paa saadanne Dage hænder det ogsaa, at Politiet allerede i Forhallen mønstrer Tilhørerne for om muligt at genkende kære Ansigter.

Rigsdagen ser i Grunden med Modvilje paa hele dette Apparat, men et Parlament maa jo frem for alt passe paa, at det er paa Højde med sin Tid. De to faste Nattevagter har en mere uskyldig Opgave; vel kan det nuværende Christiansborg ikke brænde, alle Etageadskillelser er af Jernbeton, og Slottet er delt i fem Dele, adskilte ved Brandmure, men Ildløs kan opstaa i et enkelt Rum, Døre være ulaasede, Vandhaner løbe o. s. v. — for at overvaage alt dette afpatrouillerer Vagterne Rigsdagsfløjen fire Gange hver Nat, idet de skal opsøge 18 Steder, hvor der hænger Nøgler til Trækning af det medbragte Kontrolur, som om Morgenens afleveres til Husinspektørens Eftersyn. Hvem tænker i øvrigt paa, at dybt nede under alle Kældre gennemvandrer et Opsyn daglig de næsten kilometerlange underjordiske Gange, gennem hvilke Varmen i Rør fra Slotsholmens Kedelanlæg spredes i Hundreder af Rum. Ikke blot Christiansborg, men ogsaa Ministerialbygningerne, Rigsarkivet, Slotskirken, Det kongelige Bibliotek, Nationalmuseet og Postgirobygningen opvarmes fra dette Nordens største Anlæg for Centralvarme.

RIGSDAGENS STYRE

Mellem Samlingerne repræsenterer Folketingets Formand sit Ting og, sammen med sin Kollega i Landstinget, Rigsdagen. Videre leder Formændene dels i Forening, dels hver for sig — idet de dog i stigende

Grad forhandler med Næstformændene og Udvalgene for Forretningsordenen — Rigsdagens indre Forhold. Formænd og Næstformænd udgør tilsammen det højærværdige *Præsidium*, d. v. s. Lovgivningsmagtens egen Regering. Rigsdagens Administration er ret omfattende. Budgettet, der i 1945—46 beløb sig til ca. 3,4 Mill. Kr., affattes af Rigsdagens Bureau og vedtages af Formændene; det revideres af en af Formændene valgt Revisor, det decideres af Formændene, hvorefter en Regnskabsoversigt meddeles Rigsdagen. Administrationen udøves gennem Bureauet, som forestaas af en Bureauchef, der sorterer direkte under Præsidiet. Bureauet var oprindeligt nærmest blot et Mellemlid mellem Rigsdagens Medlemmer og Trykkeriet, nu er det Midtpunktet for al Administration og Ekspedition i Bygningen og dertil en betydningsfuld Central for Arbejdet i Udvalgene. Rigsdagens Tjenestemænd ansættes af Formændene; de har ikke kgl. Udnævnelse, et Udtryk for Parlamentets Uafhængighed af Statsadministrationen.

FINANSLOVDEBATTEN OG FINANSUDVALGET

Rigsdagssamlingens fornemste Forhandling er Folketingets Finanslovdebat, der finder Sted paa Baggrund af den Programtale (Trontale), som Statsministeren har holdt ved Rigsdagens Sammentræden, men som naturligvis ogsaa har Relation til det umiddelbart efter for Tinget fremlagte Forslag til Finanslov for det kommende Finansaar, Rigsdagssamlingens Hovedlov, der salutes ved, at Folketinget i en Ugestid tager Læseferie, for at Medlemmerne kan sætte sig ind i det omfattende Værk. Debatten falder i tre Dele: Første Behandling i Oktober indledes med et storpolitisk Afsnit, hvor foruden Partiernes Ordførere ogsaa Statsministeren, Finansministeren og i Regelen tillige Udenrigsministeren taler; Hovedemnet er Regeringens hele Politik. Derefter faar de menige Medlemmer Ordet, bl. a. for fra deres Valgkredse at fremdrage Spørgsmaal, hvorpaa siden Fagministrene svarer under eet og paa Rad og Stribe — det er de saakaldte Ministerdage. Naar i Marts Finansloven staar foran sin Vedtagelse, afsluttes Trediebehandlingen med en ny storpolitisk Debat; denne udskydes dog undertiden til Tillægsbevillingslovens Behandling en Gang i det nye Finansaars første Uger. Der holdes altsaa baade en Efteraars- og en Foraarsrengøring. De to storpolitiske Afsnit omtales som Generaldebatten, modsat en Specialdebat, hvad enten man nu derved vil forstaa Forhandlingen om ethvert andet Lovforslag end Finanslovforslaget eller Drøftelsen af de mange specielle, særlig lokale Emner, der som nævnt ogsaa er knyttet til Finanslovens Behandling.

Under de storpolitiske Afsnit er det de tunge Kanoner, der dunder.

Det drejer sig her om de politiske Hovedlinjer og de aktuelle Størspørgsmaal. Derfor omfattes Generaldebatterne med en særlig Interesse baade af Rigsdagen selv og af Offentligheden. Her udfolder den politiske Energi sig med særlig Kraft, her knitrer Stridens Lyn, men her, under Brydningen, grundlægges ogsaa lidt efter lidt de Meningsændringer, der efterhaanden vil præge Politikens Gang. Det kan vare længe, inden en Sandhed trænger igennem til almindelig Anerkendelse, den hævder sig dog til sidst, da det ikke er raadeligt for nogen at handle imod den. Just fordi den storpolitiske Finanslovdebats Emner er de almene, har denne Forhandling en ganske særlig meningsdannende Karakter. Nye Anskuelser aflejrer sig langsomt, men sikkert. Salen kan være som en Mark, der stille tager Regn, naar Fremtidens Ord lyder af en Talers Mund. Ikke saadan at forstaa, at noget Medlem sluttelig, som paa et Møde i Frelsens Hær, staar op og vidner, at han er »omvendt«, det være endda langt fra ham, men i Sindene vil der under Indtrykket af de fremførte Argumenters Vægt være foregaaet en lille Meningsforskydning, der siden forøges og bliver til ny Politik. Som et Eksempel paa en Sandhed, der i det sidste Aarti har banet sig Vej frem især over Finanslovdebatten, kan nævnes Anerkendelsen af, at en tilfredsstillende Økonomi for Landbruget ikke er et Spørgsmaal blot om Bøndernes Velbefindende, men om hele det danske Samfunds Velfærd. Finanslovdebatten er paa sit Højdepunkt overhovedet den store Meningsprøve, hvor Lovgiveren enten dobbelt føler sin Mening som sin personlige Ejendom, fordi den har kunnet taale Modsigelsens Belastning, eller rystes i sine Anskuelser, hvilket uvægerligt vil faa politiske Konsekvenser i det lange Løb. Den mønsterværdigt førte Debat former sig i Virkeligheden som et Samvirke mellem Regeringspartiet og Oppositionen »i Sandhedens og Opklarings Tjeneste«. Parlamentarismen forudsætter Kritikens Medarbejde — et Modspil, og det er derfor, omend overraskende, kun naturligt, at Oppositionens Leder i det engelske Underhus honoreres med 2000 Pd.

Fra Finanslovdebatten:
Hver Gang en ny Taler tager Ordet, skiftes Vandglasset. Tegning af Jensenius.

Sterling aarlig; han er jo betroet en Opgave, hvis rette Løsning er af Vigtighed for Staten. Dette erkendte allerede D. G. Monrad, da han i sine »Politiske Afhandlinger« (1869) skrev:

»Tabet af et dygtigt Medlem er ikke alene et Tab for det Parti, han tilhører, men et Tab for alle Partier. Uvilkaarligt, ved Forholdenes Magt, løfter og sænker det ene Parti det andet. Ligesom i en Samtale Aandrigthed og Aandløshed, Fylde og Mangel paa Kundskaber udøver Indflydelse paa hinanden, saaledes er det samme Tilfældet paa Rigsdagen, hvis Forhandlinger jo ikke er andet end de folkekaarne Mænds Samtaler indbyrdes og med Regeringen. Det er derfor ogsaa en Kendsgerning, at en dygtig Opposition udøver Indflydelse paa Regeringens Dygtighed. Ønsker du at være veltalende, at udfolde din Skarpsindighed og udvikle din Rigdom paa Kundskaber, saa ønsk at staa over for en veltalende, skarp-sindig og kundskabsrig Modstander; hans Ord vil virke paa dine aandelige Kræfter som Pisk og Spore.«

Og Viggo Hørup i 1898:

»Den Gemenhed sættes ud i Folket, at det ikke er Ordet, det kommer an paa, men Handling. Stymperne spidser Øren; alle de, der aldrig fandt en Tanke, der havde Ærinde til noget Menneskes Forstand, eller et Ord, som nogen gad staa stille et eneste Minut og høre paa, forstaar, at det er noget for dem. Usselryggene stimler til, enhver, der har en skiden Sag, som ramler over Ende for et ærligt Ord, sværger paa, at Talen er af det onde, og at der bør være Fred til at handle uden at sinkes af Folk, som skræpper op med deres besværlige for og imod.«

Taletiderne er ved Finanslovens første og tredie Behandling betydeligt udvidede; det er navnlig bemærkelsesværdigt, at menige Medlemmer under Førstebehandlingen har først $\frac{1}{2}$, siden $\frac{1}{4}$ Time til Raadighed. Finanslovens Forhandling er den menige Folketingsmands Chance. I hvert Fald een Gang om Aaret skal den, der mest føler sig som Lokalrepræsentant, have Lov til nogenlunde frit at udfolde sig, til Gavn for sin By og Egn. I gamle Dage, da Rigsdagsmanden i højere Grad end nu, efter Forholdstalsvalget, opfattedes som Kredens »egen Mand«, var det for Hjemegnen næsten en Flagdag, naar man i Amtstidende saa, at han havde talt »derinde«. Referatet blev læst flere Gange og Talen siden almindelig diskuteret i Hjemmene og ved Brugsforeningens Disk. De Medlemmer, der ikke tilhører Partiordførernes Kreds, kan selvfølgelig ytre sig ogsaa om politiske Spørgsmaal, men i Regelen vil de begrænse sig til over for Fagministrene at fremføre Klager over samt Forslag, Forespørgsler og Henstillinger om Forhold i deres Valgkreds; een omtaler Overfartsforholdene ved Hvalpsund, en anden Digeanlæggene paa Manø, en tredie Ønskeligheden af en Reparation af Kirken Tveje Mer-

løse, men mindst 35 kritiserer Forhold vedrørende D. S. B. — der er een sikker Tilhører paa Ministerbænkene under Finanslovdebatten, og det er Trafikministeren! Denne ofte ugelange Fremdragen af stedlige Spørgsmaal, som ikke altid har megen almen Interesse, kan falde trivielt ud, men man maa da holde sig klart, at hvad der i Virkeligheden sker er dette, at en meget lang Række Samfundsforhold belyses, i Regelen med kritisk Adresse til Centraladministrationen. Vel lever vi ikke mere under Enevælde, og nok er Embedsmændene i Den røde Bygning gode Demokrater, men da Enevælden faldt, blev dens Forvaltningsform staaende, værnet af Efterfølgeren, det nationalliberale Embedsmandsparti: den stærke Centralisation, som samler alle Traade i København, og det er derfor kun gavnligt, at Provinsens Kritik kommer til Orde i Rigsdagen mindst en Gang om Aaret. Den danske Administration er dertil meget mere »lukket« end f. Eks. den svenske, der i vidt Omfang foregaar i offentligt Lys; svarer vort Embedsværk negativt paa et Andragende, er det ikke pligtigt at begrunde Afslaget. I Løbet af en Finanslovdebat skabes der alt i alt en nyttig Uro ovre i Centraladministrationen. Her fremtræder Værdien af Fagministrenes Dobbeltstilling som Politikere og Forvaltningschefer med stor Tydelighed; de kan over for Folketingets Medlemmer berigtige Kritik, som hviler paa Misforstaaelse eller utilstrækkelig Underretning, og modsat kan de, naar de med Fortrykket af Rigsdagstidende i Haanden gaar over til deres Departementer, afhjælpe Urimeligheder og fremkalde nyt Initiativ; i begge Tilfælde kommer den i Tinget fremsatte Redegørelse til Offentlighedens Kundskab gennem den i de vedkommende Forhold særligt interesserede Del af Pressen. Den, der efter Rigsdagssamlingens Slutning ser Fortegnelsen over den Mangfoldighed af Spørgsmaal, der har været fremført under Finanslovdebatten, maa tænke paa Frederik V's Fødselsdag den 31. Marts 1755; nævnte Dato udgik der en officiel Opfordring til alle og enhver om, høje og lave, lærde og ulærde, til Overhofmarskal A. G. Moltke at indsende Afhandlinger angaaende alle de Sager, »der kunde være tjenlige til at opretholde Landets Flor, og hvortil der ikke krævedes anden Videnskab end den, der burde være alle og enhver bekendt.«

Til Folketingets Finanslovdebat knytter sig Mindet om bestemte Talere uden for Ordførernes Kreds. Vi vil i Erindringen fastholde to konservative Skikkelser. I de Aar, Professor L. V. Birck var Rigsdagsmand — »for mine Synders Skyld«, som han sagde — var hans aarlige Finanslovtale en Begivenhed som en Premiere paa Det kgl. Teater. Medlemmerne mødte fuldtalligt, i en vis Forstand i Kjole og

hvidt, for at overvære hans tit blodige Samfundsrevy. Det oftest tilbagevendende, men altid rigt og vittigt varierede Tema var »Pengegrisen«, med hvilket Navn han bærede den Mand, hvis leterhvervede Pengeindtægt stod i et udfordrende Misforhold baade til Arbejdets samfundsmæssige Værdi og, værre endda, til det Ansvar, den vedkommende følte over for Samfundet. Paa sit særlige Omraade, Analyseringen af Privatkapitalismens Udskejelser, var Birck ikke mindre frygtet end P. Sabroe paa sit, snarere mere, for Bircks Træfsikkerhed var større. Naar han i Folketinget havde sluttet sin Tale — fremført af en Mand, hvis Aasyn ligesom oplystes af Aand, Intelligens og Viden — hørtes tydeligt Pengegrisenes Hyl og forskræmte Øf-Øf'er, idet de i et Hjørne af Stien borede Trynen i Halmen. Professor L. V. Birck var en Pryd for den danske Rigsdag, og ved sine Finanslovtaler inspirerede han megen nyttig Lovgivning.

Og saa den gamle Hugaf Dr. Arnold Fraenkel, ogsaa en af de store Privatiser! Hans Speciale var den moderne By- og Industristats sociale, økonomiske og trafikale Problemer, hvorom han talte særdeles kyndigt, men overmaade langstrakt. Jeppe Aakjær siger i et Digt om Karlsvognen, at for dette Stjernebillede er et Aartusind kun som et Hug gennem Rør. Det vil maaske være en Overdrivelse at paastaa, at Dr. Fraenkel som Finanslovtaler havde det samme grandiose Forhold til Begrebet Tid, men ikke nogen stor. At følge et af hans i øvrigt saa interessante Foredrag, det var i hvert Fald som at staa paa Kronborgs Bastion og se en Damper passere. Kl. 10 Formiddag øjnes Damperen nede ved Vedbæk.

— Naa, dør er »Jolanthe« af København for udgaaende! siger Lodserne. Jaja, det ta'r jo endda et Stykke Tid, inden hun runder Pynten.

Og det gør det! Naar Lodserne kommer tilbage efter Middagen hjemme hos Mutter, er »Jolanthe« kun godt og vel ud for Kronborg, og først naar de gaar hjem ved Aftenstid, er Skibet ved helt at forsvinde nordpaa, paa den anden Side Kullen. — Netop saadan var det med Dr. Fraenkel som Taler. Langsomt og grundigt pejlede han sig frem gennem den uhyre Manuskriptbunke. Kun de, som interesserede sig stærkest for socialøkonomiske Spørgsmaal, fulgte hele Talen, idet de nu og da indtog en stimulerende Pille. De andre knob sig lejlighedsvis en Kop Kaffe nede i Snæpstinget.

— Hvor langt er Fraenkel? raabte man saa fra Bordene til et Medlem, der kom lige fra Salen.

— Omtrent ud for Espergærde! lød Svaret.

Saa var der Ro til Kaffen.

Fraenkel havde den Lykke at udtræde af Tinget i 1932, Aaret før Taletidsbegrænsningen blev indført. Med Kendskab til hans Temperament kan man ikke uden at holde Haanden for Øjnene tænke paa, hvad der vilde være sket, i Fald han havde søgt Genvalg. Hans Modstykke som Taler, i hvert Fald ved en bestemt Lejlighed, var den ligeledes konservative Godskesen, der i Landstinget gav Tilslutning til en foregaaende Ordfører med blot et: Ligesaa!

Den, der vil overvære en politisk Debat paa Toppunktet og derved gøre sig selv en intellektuel Glæde, skal sætte sig paa Folketingets Tilhørerpladser den Dag, da Finanslovens første Behandling ventes afsluttet, eller endnu bedre den Dag, Loven ventes endeligt vedtaget. I de

sidste Timer af Generaldebatten under tredie Behandling tvinges hver enkelt Aktør til at yde sit allerbedste, ganske særlig hvis et Valg er umiddelbart forestaaende. Paa dette Stadium af Forhandlingen er det grovere Materiale forlængst gaaet gennem Harpen, tilbage er nu kun de fire, fem springende Punkter, hvorom hele den politiske Situation drejer sig, de, der vil vise sig at være afgørende for Vælgerdommens Udfald. Hvad man nu oplever er, som en af Parlamentarismens kyndigste Iagttagere, Dr. jur. Sven Clausen, saa rigtigt har sagt: en Procedure for Folkets Domstol, den dialektiske Metode overført til politiske Forhold. Efterhaanden er alle regulære Taletider brugt op, og de diskuterede Medlemmer anmoder da Formanden om at faa de »korte Bemærkninger«, af indtil et Par Minutters Varighed, der kan tilstaaes ifølge Forretningsordenen. Hele Slutdebatten foregaar i Regelen over saadanne Bemærkninger. Argumentationen bliver stadig snævrere, samlende sig om en Kærne, det helt væsentlige. Mening prøves mod Mening, og naar Findelingen har naaet det logisk fuldkomne, sætter pludselig en eller anden Ræv i et Spring ud af sin Hule med Brand i Luntten ... et Standpunkt har maattet opgives! En Sandhed med Bund i er fastslaet.

Fra Finanslovdebatten:
Retsstatsmanden Oluf Pedersen overvulkaniserer
Hekla. Tegning af Jensenius.

Denne Kendsgerning negligeres ingenlunde af Tingets Medlemmer, nej, de ved jo, at det uimodsigelige Argument har Sprængvirkninger i hele Salen, ud over alle Partiskel. Bøten bliver særdeles nøje noteret, ogsaa fordi man nu forstaaer, hvad der altsaa *ikke* lader sig fremføre paa Vælgermøderne. Den »korte Bemærkning« er netop fortrinlig egnet som Ramme for denne tilspidsede Slutdiskussion, fordi dens stramme Form koncentrerer Polemikken om en enkelt Tanke eller Tankegang, den væsentlige nemlig, fremført under et stærkt Meningspres. Undertiden arter den sidste halve Time sig som en Holdkamp, idet flere fra eet Parti eller flere fra to samarbejdende Partier kaldes frem mod Modstanderne. Man tror da, skønt Legen kan være dødsens alvorlig, at overvære en svensk-dansk Landskamp: Ydervingerne render op paa Fløjene, de centrer, men

venstre Innerwing kikser, Dromedaren, dog Halfbacken faar lykkeligvis fisket Bolden og givet den frem til Centreforward, som nu, nu, nu, aah nu . . . sender den i Nettet med et overbevisende Brag! At sende en Bold i Nettet i Folketinget, det vil sige at placere det endegyldige Argument, som enhver nok skal lade staa og dertil Utak have. Alle, der har overværet en saadan Debat i Rigsdagen, vil begribe, hvad Sven Clausen mener, naar han skriver: »Der er *Morskab* ved den politiske Dialektik under det parlamentariske Monarkis System, der er en Festivitas og et aandeligt Opbud over de store polemiske Sammenstød og Debatter, som fuldt ud kan staa Maal med *Teatrets* Festivitas og *Skrankens* Skarpsindighed.«

Den politiske Energi vil under den afsluttende Generaldebat næsten altid være saa stor, at Formanden nødes til at lade Tinget »tale sig ihjel«. Indrømmer han langvarige Spisepauser, vender Kæmperne blot tilbage med fornyede Kræfter, og Mødet kan da fortsætte i det uendelige. Det længste Møde, der nogen Sinde har været holdt i Folketinget, fandt Sted Fredag den 18. November 1921 under Finanslovdebatten; det begyndte Kl. 12 Middag og varede til næste Morgen Kl. 8.15, da Borgbjerg omdelte »Social-Demokraten« med Referat af en stor Del af Mødet. Tingets Formand hverken maa eller vil hindre Debattens rimelige Udfoldelse, men alt skal jo have en Ende, og da han ved, at der hen imod Slutningen uden Indgreb kan køres paa »korte Bemærkninger« i timevis, sker det, at han, skønt intet unormalt tidligere er iagttaget ved hans Sanser, pludselig hverken kan høre eller se de Medlemmer, som forlanger Ordet for bare endnu een eneste, altid *ganske* kort Bemærkning, kun en Henaanding saa at sige! Den sidste halve Time tilbringer Formanden staaende, snart med en truende, snart med en tryglende Mine, lurende paa det Øjeblik, da han, i ikke alt for nøje Overensstemmelse med Sandheden, kan sige: »Da ikke flere har begæret Ordet, gaar vi til Afstemning!«

Man kommer til at holde af det danske Folketing saadan en Nat. Her sidder adskillige Mænd og Kvinder med stor Indsigt og klar Forstand, Folk, for hvem Politik er den største Alvor og en nobel Gerning.

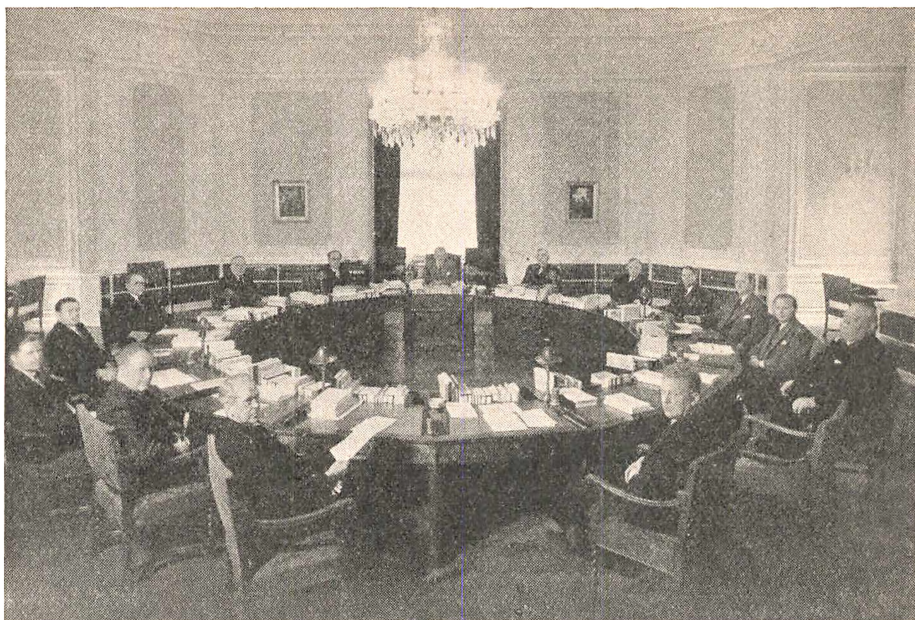
FINANSUDVALGET, DETS STILLING, OPGAVE OG ARBEJDSMAADE

Hvad er Finansloven? Ved Eksamensbordet vil det korrekte Svar være: det af Lovgivningsmagten vedtagne Budget, i Kraft af hvilket

Statens Indtægter og Udgifter bliver at afholde i det Tidsrum, hvori Loven har Gyldighed. — Folkestyret har sin Oprindelse i Skattebevillingsretten, af denne udviklede sig Lovgivningsmyndigheden og den politiske Kontrol med Regeringen. Stændernes Bevillingsret kan føres tilbage helt til Middelalderens Feudalstater, den tilsidesattes ganske vist i de fleste Lande af Enevælden, men i England fastslaaes Parlamentets Skattebevillingsret endeligt ved *The Declaration of Rights* 1689, og i Sverige er Folkets Ret til Selvbeskatning af endnu ældre Dato; Svenskerne regner jo deres Rigsdag fra 1435; især i den »Frihedstid«, der fulgte efter den krigslystne Karl XII's Død i 1718, blev Kongemagten, som næsten havde ruineret Landet, bundet paa Hænder og Fødder af Stænderne. De danske Stænderforsamlinger interesserede sig efter 1835 levende for Statens Finanser. Under Forfatningskampen var Folketingets Finansudvalg Rigsdagens Brændpunkt.

Vor Grundlovs § 47 bestemmer, at paa hver ordentlig Rigsdag, straks efter at samme er sat, fremlægges i Folketinget Forslag til Finansloven for det følgende Finansaar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter. Samtidig nedsættes Finansudvalget; dette er et staaende, d. v. s. et i hele Samlingen bestaaende Udvalg, modsat et Udvalg for enkelte Sager. Finansudvalget er Tingets, ja, Rigsdagens Hovedudvalg, i sig selv en lille Rigsdag, der undertiden endog er bemyndiget til at udøve visse Funktioner, efter at den egentlige Rigsdag er hjemsendt, f. Eks. godkende de nærmere Vilkaar, paa hvilke et allerede besluttet Statslaan agtes optaget. Blandt Udvalgets Formænd har været historiske Skikkelser som Monrad, Tscherning, Bojsen, Hørup og I. C. Christensen. Udvalget residerer paa 2. Etage i Taarnbygningen, omtrent dør, hvor Leonora Christina sad fangen, medens Blaataarn stod — men Skam faa den Skatteyder, der tænker ondt derom! Formanden har et meget smukt Værelse, de 14 menige Medlemmer, der efter Forholdstal vælges af Partierne blandt deres mest finans- og administrationskyndige Mænd, og saaledes at de forskellige Landsdele saa vidt muligt repræsenteres, har hvert eller parvis et særligt Arbejdsværelse. Udvalget vælger blandt sine Medlemmer en Sekretær; ved de vidtløftige Forretningers Førelse bistaaes Formanden af en af Rigsdagens Tjenestemænd.

Formelt kan Finanslovforslaget jo ikke henvises til Finansudvalget før efter Afslutningen af Forslagets første Behandling, d. v. s. ved Juletid, men reelt begynder Udvalget sit Virke umiddelbart efter Rigsdagens Sammentræden den første Tirsdag i Oktober. Administrationen har arbejdet med den kommende Finanslov lige siden Juli, idet Fagmini-

Finansudvalget samlet til Møde.

sterierne har indsamlet Budgetbidrag fra de under dem hørende Styrelser. Omkring den 15. August beror hele Materialet i Finansministeriet, men dette syer ikke kritikløst de enkelte Ministeriers Bidrag sammen og kalder Resultatet et Forslag til Finanslov. I 1924 indførte C. V. Bramsnæs en skarp Kontrol med Statsbudgettet; Finansministeriet udsteder allerede fra første Færd, ud fra et finansielt Helhedssynspunkt, visse Instrukser, som Fagministerierne ved deres Planlægning maa overholde, og endda kan det, naar Ministeriernes Forslag er Finansministeriet i Hænde, meget let ske, at Bevillinger, der ikke er uomgængeligt nødvendige, glider ud. Men sluttelig opstaar der altsaa et Finanslovsforslag, nemlig det, som forelægges Rigsdagen af Finansministeren. Det første, der sker i Finansudvalget, er, at Forslaget opdeles i 14 Afsnit, saaledes at hvert Medlem (med Undtagelse af Formanden, der leder det samlede Udvalgs Arbejde) faar sit eget Afsnit at gennemgaa og siden at »foredrage« for Udvalget. Nu maa det fastholdes, at Finanslovsforslaget f. Eks. for Finansaaret 1. April 1947—31. Marts 1948 fremlægges for Folketinget i Oktober 1946, altsaa paa et Tidspunkt, da 1) man er midt i det løbende Finansaar, der begyndte den 1. April 1946, da 2) Statsregnskabet

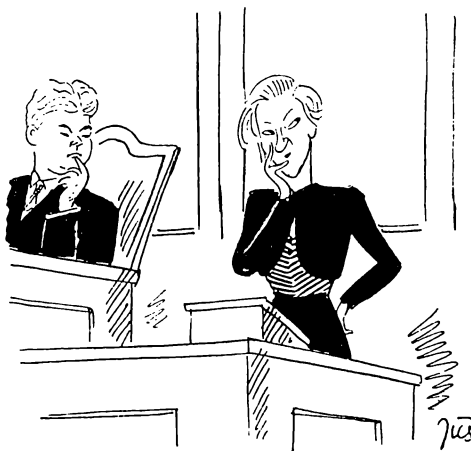
for det foregaaende, som jo udløb den 31. Marts 1946, foreligger, og da altsaa 3) ogsaa Budgettet for det kommende, der begynder 1. April 1947, er Rigsdagen bekendt. Gennemgangen kan derfor forme sig som en Sammenligning mellem Posterne paa det svundne Finansaars, det indeværende Finansaars og det kommende Finansaars Finanslov. Hvad Udvalgets Medlemmer efterforsker, er da især, om der er større Bevægelser i de tre Aars Tal, nye Bevillinger, principielle Ændringer, og paa de Punkter, hvor dette er Tilfældet, refereres det for det samlede Udvalg og bliver eventuelt »noteret« med Henblik paa et senere Samraad med den paagældende Fagminister. Ethvert Ønske om Tilkaldelse af en Minister, er det endda fremsat kun af et enkelt Medlem, imødekommes. Denne Gennemgang af Finanslovforslaget varer fra Oktober til hen imod Jul. Arbejdet er meget stort, skønt de ved bestaaende Love bundne Bevillinger, f. Eks. Udgiften til Aldersrente, jo ikke kan foranledige mange Bryderier i denne Sammenhæng. Men Sagen er, at den danske Finanslov er overmaade specificeret. Den engelske er en beskeden Tryksag paa et halvt Hundrede Sider, men den danske, Bilag og Register medregnet, et Værk paa 2—3000 Sider. Baade i England og Sverige har man udskilt visse ordinære Indkomster (Indtægter af ældre Skatter, af Statens Formue og Erhvervsvirksomhed, af Møntvæsenet m. v.), som ikke passerer det aarlige Statsbudget, men i Danmark skal alt over Finansloven, ingen bestaaende Skatter og Afgifter kan opkræves, før denne Lov er vedtaget, ej heller nogen Udgift afholdes af gamle, faste Indtægter. Det er klart, at jo mere specificeret Budgettet er, des større bliver Rigsdagens Indflydelse, fordi Administrationen, som paa Finansloven maa søge Hjemmel til Udgifternes Afholdelse, da er meget stærkt bundet. Under Forfatningskampen fyldtes Rigsdagen just ikke af Tillid til Embedsmændene i Den røde Bygning, Finanslovens Masker vedblev derfor ogsaa efter Systemskiftet at være meget fine, og først i de senere Aar har man indrømmet de største af Statens Driftsvirksomheder, f. Eks. D. S. B. og Postvæsenet, som kan have en vis Dispositionsfrihed behov, Adgang til at opføre Budgetbeløbene i Hovedsummer. De øvrige Statsinstitutioners Budgetter er fortsat meget specificerede, og med Bevilningernes voksende Størrelse og Forskelligartethed er Finansudvalgets Arbejde blevet forøget indtil Bristepunktet.

Rigsdagens Herredømme over Finansloven, Budgetkontrollen, gør i Virkeligheden en Kontrol med hele Regeringens Førelse mulig. Først og fremmest ved, at Folketinget gennem sit Finansudvalg kan følge Statens Udgifter saa at sige Post for Post Aaret igennem. Men ikke

alene derved, thi fra Finansloven gaar der jo Radier ud til næsten hvilke som helst offentlige Forhold, og saadanne kan da ogsaa drøftes under Ministersamraadene, selv om de ikke nøje knytter sig til en bestemt Bevilling. Maaske drejer det sig blot om en i Pressen fremført Kritik af urimelige Togforsinkelser eller om Tagsten, der siges fra gammel Tid at være hengemt paa Christiansborgs Loft, og som nu under Materiale mangelen burde stilles til Raadighed for Byggeriet; i disse Tilfælde maa henholdsvis Trafikministeren og Indenrigsministeren holde for. Men Samraadene kan angaa langt mere betydningsfulde Spørgsmaal. Ethvert Parlament stilles over for Problemer, der ikke har eller kan faa Lovforslags Form, og som egner sig bedst til en nogenlunde fortrolig Drøftelse. Just i saadanne Tilfælde fungerer Folketingets Finansudvalg som et vigtigt Bindeled mellem Rigsdagen og Regeringen. Hvis det er Ministeriet, der tager Initiativet til Drøftelsen, viderebringer Udvalgsmedlemmerne Sagen til deres respektive Partier og tilkendegiver siden Partiernes Syn eller Beslutning; men det kan ogsaa meget vel forme sig saadan, at et Parti beder sine Finansudvalgsmedlemmer forlange Samraad om et bestemt Forhold, hvorefter Ministerens Redegørelse refereres for Partimødet. Finansudvalget har i Tidens Løb faaet en saa central Stilling i vort politiske Liv, at Regeringen indhenter dets Mening næsten ved alle vigtigere Skridt paa Statens Vegne. Resultatet af de Drøftelser af denne Karakter, som jævnlig sker, er det langt fra i alle Tilfælde nødvendigt at unddrage Offentligheden, men det er i hele Samfundets Interesse, at visse Statsanliggender i givet Fald kan finde deres Afgørelse inden for en snæver Kreds af Borgernes valgte Tilidsmænd.

Hvad nu selve Finanslovforslaget angaar, vil fire ugentlige Møder, til hvilke Finansudvalgets Medlemmer ikke sjældent maa forberede sig ved flere Timers daglig Dokumentlæsning, have ført Arbejdet saa langt frem, at de finansielle Samraad med de forskellige Ministre kan afholdes op imod Jul. Man ønsker oplyst, om en tidligere given Bevilling er benyttet efter dens Forudsætning, eller om en bestemt Disposition har været økonomisk forsvarlig. For enkelte Konti gælder det, at hvad der spares paa en Underkonto kan anvendes paa en anden, men Regelen er, at Besparelser paa en Bevilling skal komme Statskassen til gode. En Mængde Spørgsmaal rejses og besvares, i Byggesager indhentes Udtalelser fra Statens Bygningsdirektorat, i Lønsager fra Lønningsraadet. Det hævdes, at fhv. Ministre, som har Sæde i Finansudvalget, ofte er skrappe Forhørere af deres Efterfølgere, hvis Forvaltningsomraade de jo har et

særligt nøje Kendskab til! De mere principielle Spørgsmaal føres efterhaanden til Afgørelse i Partierne, og her har vi Forklaringen paa, at Finanslovdebatten i Salen kun i ringe Grad drejer sig om Lovforslagets finansielle Indhold, bortset fra selve Udviklingen i Statens Finanser; de vigtigere Bevillingsspørgsmaal vil nemlig forinden være afspændt. I et stort Antal Tilfælde lykkes det at naa til Enighed, men det staaer altid et Partis Finansudvalgsmedlemmer frit at »tage Forbehold« i en bestemt Sag og opretholde den til Debat nede i selve Tinget, altsaa for Offentlighedens Øjne; det forekommer hvert Aar. Naar Samraadene er afsluttet — Udvalget tager aldrig sin Stilling i en Ministers Nærværelse — afgives Betænkningen til anden Behandling. Finansudvalgets Betænkninger indeholder ikke Udtalelser, kun Tal som Ændringsforslag til de allerede staaende Talposter; disse Ændringsforslags Indarbejdning i, d. v. s. Indregning i det systematisk opbyggede Lovforslag er en Tortur, der let holder Maal med et Ophold i den mørke Middelalders Pigtønde, og som i et Par Døgn gør Tjenestemændene sanseløse. Endnu ved Andenbehandlingen er Ændringsforslagene dog blot faa. Finanslovforslaget behandles i Salen afsnitsvis, idet der forhandles og stemmes om hvert Ministerium for sig.

Fra Finanslovdebatten:

Fru Gloerfelt - Tarp beklagede sig over Manglen paa et bestemt Klædningsstykke i Butikkerne, men hun vilde ikke sige hvilket. Tegn. af Jensenius.

Det er først efter Nytaar, at det for Alvor gaar løs i Finansudvalget. Finanslovforslaget skal jo efter Grundloven fremlægges straks i Oktober, altsaa $\frac{1}{2}$ Aar inden Loven (den 1. April det følgende Aar) begynder at være i Kraft, og $1\frac{1}{2}$ Aar inden den slutter med at være i Kraft (nemlig den 31. Marts det næstfølgende Aar). Konsekvensen heraf maa blive, at Forslaget i ikke ringe Grad kun er en Kalkulation. I Maanederne efter Fremlæggelsen vil det, især da i økonomisk bevægede Tider, blive nødvendigt for Administrationen, efterhaanden som den faar bedre »Udkig«, at stille en lang Række Ændringsforslag til Finanslovforslagets tredje Behandling i Marts — i Marts 1947 forelaa der ikke færre end 522. Allerede denne Bunke kan give Finansudvalget en Del at bestille. Men

dermed er det ikke gjort. Ogsaa den løbende Finanslov har uvægerlig vist sig ufuldkommen: Indtægterne indgaar anderledes end i sin Tid ventet, Udgifterne er paavirket af Forhold, der ikke var til at forudse. Der maa derfor vedtages en Efterbevillingslov, *Tillægsbevillingsloven* kaldet, hvorved de forlængst bevilgede Udgifter og beregnede Indtægter forhøjes eller nedsættes med det nødvendige Beløb. Tillægsbevillingsloven, der altsaa regulerer det Aar, hvori man lever, former sig som en meget lang Række Ændringsforslag til den gældende Finanslov, i Regelen flere Hundrede. Ved denne Lov godkendes i Virkeligheden mange Udgifter, der allerede er afholdt uden Lovhjemmel — i hvert Fald uden anden Hjemmel end den, der kan afledes af Nødvendighedens Lov. Den Usikkerhed, hvormed Finansloven, man kan ogsaa sige Verdens Gang, er behæftet, er nemlig saa stor, at Statens Funktioner vilde lide alvorligt Afbræk, i Fald der ikke var en Udvej til ved Overskridelser eller en ny Postering at afholde Udgifterne ved uopsættelige Opgavers Løsning. Ministrene bestræber sig naturligvis for at henskyde »det uforudsete« til Optagelse paa den næste ordinære Finanslov, men drejer det sig om stærkt paakrævede Foranstaltninger, der ikke kan udsættes, f. Eks. Genopførelse af en brændt Statsbygning, søger de, hvis Rigsdagen er samlet, Folketingets Finansudvalg og udbeder sig Forhaandstilslutning til Udgiftens Optagelse paa den kommende Tillægsbevillingslov. Er Rigsdagen ikke inde, maa Ministeren eventuelt handle paa eget Ansvar, d. v. s. »paa forventet Efterbevilling«, og han vil ikke komme til Skade af den Grund, hvis Finansudvalget senere skønner, at han blot har disponeret i Statens Interesse. Det er almindeligt anerkendt, at en Sikkerhedsventil er nødvendig, og har Ministeren faaet et Tilsagn af Finansudvalget, kan han gaa ud fra, at heller ikke Folketinget til sin Tid vil have noget at indvende. Dog er det hyppigt brugte Udtryk, at »Finansudvalget har vedtaget«, uden Mening. Udvalget kan ikke *vedtage* noget. Folketingets Finansudvalg kan kun for sit Vedkommende *tiltræde* dette eller hint, thi for det første er Vedtagelsen forbeholdt Tinget, og for det andet findes der tillige et Landsting med et af dette valgt Finansudvalg, gennem hvilket Sagen ogsaa skal passere. Vel medfører Folketingets Fortrinsstilling, at Landstinget i Regelen maa begrænse sig til at »læse Korrektur« paa Finanslovsforslaget, men vi lever jo faktisk under et Tokammerssystem. I visse Love er det udtrykkeligt bestemt, at begge Finansudvalg skal høres, og foreligger der for Folketingets meget principielle Spørgsmaal, vil Landstingets ogsaa blive raadspurgt. I de faa Dage Finanslovsforslaget beror i Landstinget, vil dette Ting i Hoved-

sagen interessere sig for, om alle Udgifter, der flyder af bestaaende Love, virkelig er opført paa Forslaget; der maa selvsagt ikke »lov gives paa Finansloven«, hverken i negativ, d. v. s. udgiftsnedsettende, eller positiv, altsaa udgiftsforøgende Retning. Endnu for 15—20 Aar siden gav en forskellig Forstaaelse af de gældende Militærloves Udgiftskrav Anledning til Finanslovkonflikter mellem de to Ting.

Ligesom andre Rigsdagsudvalg, men hyppigere end disse, foretager Folketingets Finansudvalg Besigtigelser paa Stedet, naar man ønsker nærmere at prøve et Bevillingskrav. Udvalget skal passe paa ikke at omkomme i *Papir*, og er der Tvivl om Betimeligheden af at iværksætte et større Arbejde, kan Begreberne styrkes, hvis man ulejlig sig til Aastedet; det er jo dog Borgernes Penge, der disponeres over. — Ved en saadan Lejlighed viste det sig — det forekommer ikke ofte — at en bestemt Minister havde trukket en ret tvivlsom Veksel paa »forventet Efterbevilling«. Finansudvalget havde fundet det rigtigt at tage ud for at se, om det, som af Administrationen paastaat, var nødvendigt at iværksætte en større Bygningsreparation. Ved Ankomsten traf Udvalget en Maler, der gik og fløjtede som Stæren i Uppsala. Det maatte stemme til svær Mistanke, da Malerarbejdet jo gerne er det sidste paa en Ejendom. Men Maleren fløjtede altsaa lysteligt og bekræftede paa Forespørgsel gerne, at Haandværkerne vilde være færdige og ude af Huset om et Par Dage.

— Har I Pengene? spurgte Finansudvalgets Form., Holger Larsen (Vejle A.).

— Det betaler Staten, og hidtil har jeg i hvert Fald faaet mine! svarede Maleren; der var ikke noget at klage paa her.

Udvalget erkendte, at den videre Drøftelse af Tilfældet maatte foregaa andetsteds, og skønt det ved Besigtigelsen viste sig, at Reparationen havde været nødvendig, omend ikke absolut uopsættelig, har den paagældende Minister næppe banket alt for haardt paa Finansudvalgets Dør, da han siden blev indkaldt til Forklaring.

Hvis ved en Grundlovsændring Tidspunktet for Finanslovsforslagets Fremlæggelse for Rigsdagen blev rykket frem til Januar, altsaa til kun tre Maaneder før det nye Finansaars Begyndelse, kunde meget Arbejde spares, fordi Budgettet da vilde være mindre usikkert. Under den nuværende Tilstand maa Finansudvalget, medens Ændringsforslag i Snesevis strømmer ind til den nye Finanslov, samtidig lappe paa den gamle,

Fra Finanslovdebatten:

Man kan godt høre og skrive samtidig; det gør her Alsing Andersen. Tegning af Jensenius.

nemlig ved Hjælp af Tillægsbevillingsloven. Allerede som det for Statsforretningernes Gang nødvendige Bindeled mellem Rigsdag og Administration — et Forum, hvor hastende Sager hurtigt kan afgøres — vil Folketingets Finansudvalg altid være en kontinuerligt arbejdende Maskine, der kun i nogle Sommermaaneder kan lukke Dampen ud, medens Kedelen renses, men Udvalget er under de bestaaende Forhold utvivlsomt svært overbelastet. Det Medlem, der vil forberede sig grundigt til Møderne, maa undertiden læse 50—100 Aktstykker daglig: Indstillinger, Ansøgninger, Betænkninger og kritisk tage Stilling til dem. Det er ikke uden Grund, at Finansudvalgets Medlemmer, der dog næsten alle tilhører Tingets »bedste Trediedel«, med faa Undtagelser ikke er meget aktive i Salen. Naar Hensyn tages til Væksten i Statsbudgettet, herunder ogsaa Udlaansvirksomheden, kan man roligt hævde, at en Bestyrelsespost i Landmands- eller Handelsbanken saavel i Henseende til Ansvar som Arbejde er for lidet at regne sammenlignet med Stolen i Folketingets Finansudvalg. Især i Slutningen af Marts, naar de sidste Ændringsforslag indløber, de sidste bevillingssøgende Deputationer modtages, og de sidste Samraad afholdes, samtidigt med at de daglange Møder i Tinget paakalder Opmærksomheden, er Hvervet byrdefuldt. Men saa lidt som andet Udvalgsarbejde i Rigsdagen, der flyder direkte af Mandatet, er Arbejdet i Finansudvalget særlønnet. Ingen falder paa at stille Krav derom, og det er stadig stærkt eftertragtet at opnaa Sæde i dette Udvalg.

Naar til sin Tid Statsregnskabet foreligger, bliver det gennemgaaet af de fire lønnede Statsrevisorer, der i Samarbejde med Hovedrevisoraterne paaser, at samtlige Statens Indtægter er opført i Regnskabet, og at ingen Udgift er afholdt uden Hjemmel i Finansloven eller anden Bevillingslov. Statsrevisorerne kan fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddelt. Det aarlige Statsregnskab, ledsaget af Revisorerens Bemærkninger, forelægges Rigsdagen til Godkendelse. Mulige Overtrædelser føres altsaa frem for Rigsdagen og dermed for Offentligheden. Folketinget kan rejse Anklage for Rigsretten mod en Minister, der som ansvarlig Forvaltningschef groft har overskredet sin finansielle Bemyndigelse eller ikke tilbørligt har varetaget Statens økonomiske Interesse.

RIGSDAGSLEDEN MELDER SIG

De sidste Uger før Finansaarets Udløb er strenge baade for Finansudvalget og den øvrige Rigsdag. Naar ved Foraarstid Kræfterne næsten er opbrugt under det forcerede Arbejde, da opstaar der paa Christiansborg en Slags Malaria eller en

mildere Form for Sindssyge. De haardest belastede begynder at rave, med blodskudte Øjne spørger de: hvem? hvad? hvor? En almindelig Irritation breder sig. Rigsdagsleden er der! Den har sin Oprindelse ogsaa i en vis Tomhedsfølelse. Ingen har saa store Muligheder som Politikeren for at paavirke Samfundet . . . der er blot saa langt fra den parlamentariske Handling til dens Resultat, fra Aarsagen til Virkningen. Paa Christiansborg, hvor store Beslutninger træffes, dør ses ikke, som snart i enhver Smedie, en huggende Stempelstang, der symboliserer, ja, er selve den virkende Kraft, og som Øjet derfor gerne dvæler ved. Landmanden, der er vant til at se Mulden vende sig for Plovjernet, blot han sætter Hestene i Gang, og Mureren, som ved Fyraften kan maale, hvor meget Nybygningen er vokset i Dagens Løb, de vil begge, hvis de bliver Rigsdagsmænd, savne dette umiddelbare Forhold til Arbejdsresultatet. Rigsdagen vedtager en Lov, der maaske vil faa indgribende Virkninger, men først Maaneder efter, naar Samfundet knirkende begynder at indrette sig paa Paragrafferne, først saa høres den *Klang af Ting, der sker*, som Mennesker elsker. Naar den af Vinteren og Anstrengelserne trættede Parlamentariker omkring 1. April staar og ser ud over Tingsalene, hvis Pultrækker er som tilsneede af gamle Lovforslag og Betænkninger, sukker han og siger med Shakespeare: Words, words, words! Han er da meget uretfærdig mod sig selv og sin Gerning, men han ligger under for en Depression, som er knyttet til alt Aandsarbejde, og som Levertran og frisk Luft er gode Midler imod. — Med den friske Luft er det kun saa som saa paa selve Rigsdagen. Hvis et Vindue aabnes i Vindretningen, kan der gaa Brud paa Ventilationssystemet. Fra Rigsdagsgaarden suges gennem store Riste Luft ned i Kælderen, hvor den passerer Filtre, der holder Kulstøv tilbage, Fordampningsbakker, som øger Fugtighedsgraden, Eftervarmningskamre og roterende Vifter, der sætter Sus i den Luft, som faa Minutter forinden var en ganske almindelig Københavnerluft, der drev rundt paa Gader og Stræder. I Aarene efter 1918 kunde man, trods denne fornemme Behandling af Rigsdagens Luft, se Medlemmer opføre sig som Karusser i en Blikspand . . . hvert andet Minut maatte de op for at snappe efter Vejret. Endnu forekommer paa Dage med tung Luft den sovende Rigsdagsmand. I 1927 installeredes et Ozon-Anlæg, der giver Lufttilførselen et ekstra Tilskud af Ilt — der frembringes saa at sige kunstige Lyn i Kælderen — men skønt Atmosfæren nu skulde være som efter et forfriskende Tordenvejr, er Klagerne aldrig ganske ophørt. I 1929 ulejlighedes den højeste tekniske Videnskab; den erklærede, at der intet nævneværdigt var at indvende mod Luften. Dog, hvornaar har udsendte Universitetsmænd kunnet paagribe »den hvide Dame«, der vitterligt spørger paa visse Slotte? De, der sover i Enkegrevindens Værelse, ved bedre! Christiansborgs Luft har stadig en vis sløvende Virkning. Ved Foraarstid vil de fleste Rigsdagsmænd helst ud af Bygningen; det er ganske uberettiget, naar det paastaas, at Rigsdagen næsten ikke er til at faa hjem, hvis den endnu er inde paa det Tidspunkt, da »Tivoli« aabner!

INTERPELLATIONER OG DAGSORDENER

Rigsdagen omtales oftest som Lovgivningsmagten, det er her, Statsviljen dannes, men omtrent lige saa betydningsfuld er dens Kontrol paa Folkets Vegne med hele Regeringens Førelse. Vi har set, at Folketingets Herredømme over Finansloven og den til Lovforslaget knyttede Finanslovdebat giver rig Lejlighed til at holde den udøvende Magts Repræsentanter, Ministrene og Administrationen, til Ilden. Grundloven indeholder imidlertid en Række Bestemmelser, der yderligere fæstner Rigsdagens Mulighed for at føre politisk Kontrol med Regeringen. De skal omtales i det følgende.

Ifølge Grundlovens § 61 kan enhver Rigsdagsmand i det Ting, hvortil han hører, bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring. Det drejer sig her om den saakaldte Interpellationsret. Adskillige Gange i hver Rigsdagssamling vil man ved Folketingsmødets Begyndelse — Interpellationer fremføres oftest i Folketinget — høre Formanden meddele, at et Medlem eller en Kreds af Medlemmer inden for et Parti har ønsket at stille en Forespørgsel (Interpellation) til en bestemt Minister. Forespørgselsens Fremme er afhængig af Tingets Samtykke, men dette gives altid, medmindre en offentlig Debat om den paagældende Sag anses for at være i Strid med Landets Interesser; under den tyske Besættelse nægtede Folketinget flere Gange at fremme Interpellationer, rejst af hel- eller halvnazistiske Smaapartier, der havde til Hensigt ad denne Vej at spænde Ben for Regeringen og det nationale Samarbejde. Det kan ikke diskuteres, hvorvidt en Interpellation bør nyde Fremme, da Interpellanten jo

i saa Fald, nemlig gennem Forhandlingen herom, tilnærmelsesvis kan opnaa det samme, som han tilsigter med selve den Interpellation, Tinget maaske misbilliger. Men det er altsaa overordentlig sjældent, en Forespørgsel ikke fremmes. Adgangen til at interpellere Ministeriets Medlemmer er netop en af Mindretallets Rettigheder, og den respekteres som saadan af Flertallet, er det end nok saa stærkt. Interpellanterne værnes ogsaa af Folketingets Forretningsorden, der bestemmer, at Forespørgselen skal forhandles senest paa den 10de Mødedag, efter at Tinget har givet Tilslutning til dens Fremme; den kan altsaa ikke »syltes«, selv om den er ubehagelig for Regeringen.

Under Forfatningskampen gik Interpellationer næsten af Brug, fordi Regeringen ikke tog Hensyn til, hvad Folketinget eventuelt besluttede at udtale, naar Debatten om den ved Forespørgselen rejste Sag var endt. Nu derimod forekommer Interpellationer jævnligt. Ogsaa under Finanslovens Behandling bliver Ministrene jo for saa vidt »interpellerede«, som Medlemmerne rejser Snese af Spørgsmaal, paa hvilke der svares fra Regeringsbænkene, men disse Spørgsmaal har i Regelen en personlig og lokal Karakter, hvorimod den virkelige Interpellation søger at interessere det hele Ting, idet den oftest kun anvendes ved større Spørgsmaal af politisk Natur og hyppigt har til Hensigt at lade Behandlingen slutte med en Udtalelse af Tinget. De Emner, hvorom Regeringen interPELLERES, er mangfoldige; det kan gælde, hvad Handelsministeren agter at foretage sig for at sikre Befolkningens Forsyning med Tørv, men ogsaa hvorledes Udenrigsministeren agter at forholde sig i Anledning af en ny Fase i det sydslesvigske Spørgsmaal. I de sidste 10—15 Aar har den Omstændighed, at det for at gennemføre hele Kriseadministrationen har været nødvendigt at lade Erhvervene deltage i Forvaltningen, f. Eks. af Im- og Eksportforhold, givet Anledning til adskillige Interpellationer; det er klart, at store Byrder er løftet af Statens Skuldre ved denne Praksis, der ogsaa til en vis Grad har garderet mod Kritik fra Erhvervs-side, men det er lige saa klart, at Systemet rummer en Fare for, at endog vigtige Afgørelser kan træffes uden for Rigsdagens, d. v. s. Offentlighedens Kontrol, hvis Parlamentet ikke er aarvaagent. Her bliver da den grundlovsbestemte Adgang til gennem en Forespørgsel at kalde Ministrene til Ansvar for deres Administration meget nyttig. Ja, selve dette, at en saadan Adgang bestaar, har utvivlsomt en forebyggende Virkning. Den Betydning, Forespørgselsinstituttet tillægges, fremgaar ogsaa af de indrømmede Taletider: ved den indledende Motivering maa Interpellanten tale $\frac{1}{4}$ Time, og naar den paagældende Minister, for

hvem ved en saadan Lejlighed en ubegrænset Tid staar til Raadighed, har svaret, da 1 Time; en Ordfører for hver af de andre Partier samt Ordføreren for Forespørgerne (Interpellanten) kan dernæst faa Ordet to Gange, først i $\frac{1}{2}$ Time, siden i $\frac{1}{4}$ Time, ligesom alle andre Medlemmer kan begære Ordet. Man ser, at Folketingets Forretningsorden lige-stiller en Interpellation med et Lovforslags Behandling.

Den Debat, der fremkaldes ved Forespørgseler, vil ikke sjældent ende med, at der stilles een eller flere »Dagsordener«. Maaske anbefaler Forespørgerne, der oftest vil tilhøre Oppositionen, Tinget at fastslaa, at Ministerens Erklæring i den paagældende Sag ikke var tilfredsstillende, og at han derfor ikke mere har Tingets Tillid. Dog, har Ministeren kunnet klare blot nogenlunde for sig, vil under de eksisterende, faste Partiforhold en saadan Dagsorden enten blive nedstemt eller mødt med en af Flertallet stillet Dagsorden, som derefter vedtages. Hermed er ikke sagt, at Forespørgernes Aktion i alle saadanne Tilfælde har været unyttig; nok er meget faa, om overhovedet nogen Fagminister i nyere Tid faldet som direkte Offer for en Dagsorden, men Hagerne tog alligevel adskillige, der under Forhandlingerne ikke gjorde Indtryk af at have Krammet paa Tingene, og som Ministerchefen derfor udskiftede ved passende Lejlighed, maaske saaledes at den vedkommende, ligesom endnu i England, blev »sparket op ad Trapperne« til en smuk, men ikke alt for vigtig Stilling.

Det vil imidlertid være nødvendigt nærmere at bestemme, hvad der egentlig skal forstaaes ved »en Dagsorden«. Efter hvert Mødes Slutning meddeler Formanden Tinget Tidspunktet og Dagsordenen for det næste Møde; denne Dagsorden eller Arbejdsplan trykkes og omdeles til Medlemmerne. Helt forskellig fra denne Fortegnelse over de Sager, som Tinget skal behandle, er de Dagsordener, der omtales i Folketingets Forretningsordens § 26, hvori det hedder: »Der kan under enhver Forhandling fremsættes et med Grunde understøttet Forslag om (tidligere: Paastand paa) Overgang til den næste Sag paa Dagsordenen . . . (motiveret Dagsorden)«. I denne Forstand — og det er den, der her kommer os ved — er »Dagsorden« jo et afledet Ord, der dækker over en Menings-tilkendegivelse. En saadan Dagsorden kan altsaa fremsættes under enhver Forhandling, hyppigst vil det dog ske i Tilknytning til en Forespørgsel (Interpellation) og under Finanslovdebatten; da under denne sidste ethvert aktuelt Emne Statsstyrelsen vedrørende kan inddrages, vil der her meget let opstaa stærke Spændinger, som fører til Lynnedslag i Form af Dagsordener; fra det Øjeblik, en Dagsorden er fremsat, be-

gynder en ny »Tidsregning« for Talerne, som nu maa have ekstra Plads at røre sig paa. En Dagsorden indledes med Ordene: »Idet Folketinget« . . . saa følger en Motivering, og indtil fornylig skulde den strengt taget altid slutte saaledes: . . . »gaar Tinget over til næste Sag paa Dagsordenen«. Imidlertid, hvis Tinget vedtager at gaa over til den næste Sag paa Dagsordenen og altsaa afviser den foreliggende, er det i Regelen ensbetydende med et groft Mistillidsvotum til Regeringen, især da hvis det er Finansloven, som Tinget ikke ønsker at behandle. Paa denne Maade fældedes overraskende Ministeriet Holstein-Ledreborg under Finanslovbehandlingen i Oktober 1909, idet C. Th. Zahle stillede en Dagsorden, som Radikale, Socialdemokrater og nogle Højremænd stemte for, hvorved den blev vedtaget med 49 Stemmer mod 44 — det var første Gang, et Ministerium veg for et Mistillidsvotum i Folketinget, og for saa vidt blev Parlamentarismen knæsat i Danmark ved denne Lejlighed. Da imidlertid Dagsordenen blev et stadig hyppigere anvendt Middel til Tilkendegivelser om Regeringens Politik (Tillids- og Mistillidsvota), en Udvikling, der ogsaa hang sammen med den Forøgelse af Partiernes Antal, som Forholdstalsvalget bragte, forslog den gammelkendte, stive Form for en Dagsorden ikke længer. I 1922 indledtes da en ny, betydningsfuld Praksis. Ministeriet Neergaard opretholdtes af et »borgerligt Samarbejde« mellem Venstre og Det konservative Folkeparti, men den Kritik, der fremførtes mod Statsministeren i Anledning af, at han havde tiltraadt en Erklæring om Landmandsbankens Tilstand, der viste sig ikke at holde Stik, deltes af mange Konservative. Da Socialdemokratiet under Finanslovdebatten stillede Forslag om en Dagsorden, som Regeringen erklærede ikke at kunne modtage, foreslog Det konservative Folkeparti, der nødigt saa Ministeriet Neergaard styrtet, en Dagsorden, som indledtes med Ordene: »Uanset Erklæringen af 9. Juli« . . . der tages altsaa en vis Afstand fra Statsministerens Forhold ved den paa-gældende Lejlighed . . . »gaar Tinget over til videre Behandling af Finanslovsforslaget«. Hvorefter Regeringen var reddet. Man vilde jo rigtignok ogsaa have givet den en slem Bjørnelab ved først at udtale Tillid og dernæst foreslaa Overgang til næste Sag paa Dagsordenen! Siden da har der udviklet sig en mere smidig Brug af Dagsordenerne, men den Praksis, at en Dagsorden ogsaa kan slutte med et Forslag om, at den foreliggende Sags Behandling skal fortsættes, er dog først blevet udtrykkelig anerkendt ved en Revision af Folketingets Forretningsorden, som foretoges i Sommeren 1947 med Virkning fra Begyndelsen af den ordentlige Samling 1947—48. Et Forslag til en Dagsorden skal, inden

det forhandles, skriftligt være meddelt Formanden; det samme gælder de Ændrings- og Underændringsforslag, som eventuelt stilles under Forhandlingen. Formanden kan afvise en Dagsorden, der ikke har en rimelig Forbindelse med den Sag, der behandles. Hvis en Dagsorden, som en Minister eller Ministeriets Chef har erklæret ikke at kunne modtage, alligevel vedtages af Tinget, betyder det under vort parlamentariske System Ministerens eller Regeringens Afgang.

Gennem Dagsordenerne kan Rigsdagen altsaa til enhver Tid ytre sin Mening over for det siddende Ministeriums Politik og Administration, og da det *kan* dreje sig om Regeringens Fald eller fortsatte Bestaaen, vil Dagsordensdebatterne ofte være blandt den politiske Diskussions Højdepunkter. I Virkeligheden fuldkommer Folkestyrets Cirkel her sig selv. Ministrene er de egentlige Ledere af Statsstyret, men deres retlige og politiske Ansvar stiller dem i Afhængighed af Folkerepræsentationen, navnlig af Folketingets Flertal, og naar da atter Rigsdagens Sammensætning bestemmes af Vælgerne, faar disse en afgørende Indflydelse ogsaa paa den udøvende Magt. Eller som Sven Clausen har formuleret det med særligt Henblik paa Kontrollen med Administrationen: »Det er en fuldkommen logisk Tanke, at enhver Embedsmand har Ansvar over for Ministeren og Ministeren igen over for Rigsdagen, hvis Sammensætning Folket til syvende og sidst bestemmer selv, saaledes at enhver Embedsmand har Ansvar over for den (den lovundergivne), han kommanderer med.« Alle, selv de øverste, maa under Folkestyret — men ikke under Diktaturet — finde sig i at blive kaldt til Ansvar for deres Handlinger. Enhver Afgørelse maa kunne staa for Kritik og belægges med Grunde. Hvis Folket, repræsenteret ved Rigsdagen, ikke billiger Regeringens Storpolitik eller dens Administration, er just et Mistillidsvotum en lovlig Udvej til at fjerne Regeringen, uden at det hele Samfund rives med i Faldet. En anden Sag er saa, om Rigsdagen, specielt Folketinget, altid har praktiseret Interpellationsretten og Adgangen til at stille Dagsordener med det Maadehold, som disse store Goder burde paakalde. Derom kan der være Tvivl. Ikke helt sjældent har der været et Misforhold mellem det Skafot, der højtideligt var rejst, og den Smule Forbryder, som førtes ind. Det er ogsaa flere Gange sket, at et Tordenvejr begyndte med en Serie Manddraberlyn, og dog blot endte — saadan former en Torden sig jo ofte — med lidt Skvalder ude i Horisonten. Men det er uundgaeligt, at Dagsordensdebatter, hvori der ikke er alvorligt Bid, fordi selve Baggrunden ikke slaar til, svækker Offentlighedens og lidt efter lidt ogsaa Rigsdagens Interesse for disse ved given

Lejlighed saare nyttige Opgør. Man maa vide, hvornaar Ambulancen virkelig holder sig rede i Rigsdagsgaarden, og hvornaar den ikke gør det. Det skal dog paa den anden Side indrømmes, at selv en halvflov Dagsordensdebat kan bidrage til Offentlighedens Orientering. Aldeles naivt er det naturligvis at tro, at hyppige Interpellationer med dertil knyttede Debatter ubedrageligt viser, at Misbrug og Korruption gaar i Svang i offentlige Forhold. Skidenfærdige Folk staar jo dog sjælden i Vaskehuset to Gange om Ugen. Man kan trygt gaa ud fra, at det offentlige Liv er endog betydelig mindre smudsigt end meget privat, der ikke behøver at frygte Kritik i Rigsdag og Presse.

DE NYE SPØRGETIDER

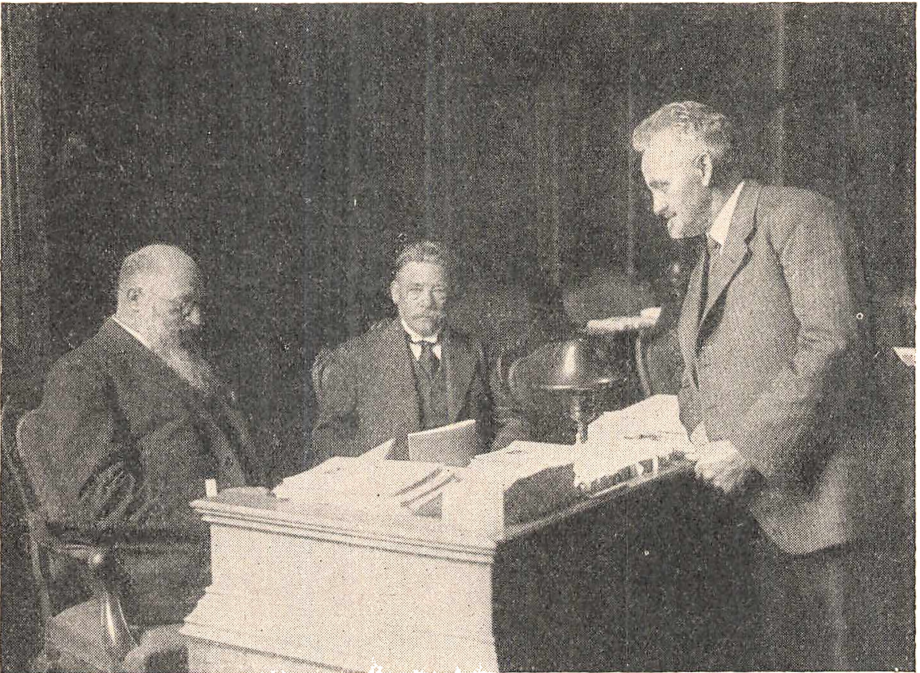
Antallet af Interpellationer vil rimeligvis blive mindre, efter at Folketinget i 1947 ved den nævnte Revision af sin Forretningsorden vedtog at indføre Spørgetider, kendt i flere andre Lande. I Englands Underhus er »Spørgetimen« en ærværdig og meget vurderet parlamentarisk Institution. I Samlingen 1945—46 blev der af Medlemmerne stillet over 26.000 Spørgsmaal til Regeringen, hvorved, forstaar man, saavel Ministrene som de Embedsmænd, der tager sig af den daglige Forvaltning, blev holdt ret kraftigt til Ilden, endda de vistnok havde det hedt allerede. De fire ugentlige Spørgetimer i Parlamentet udnyttes især af de menige Medlemmer, Mændene paa de bageste Bænke, der her faar en Lejlighed til at gøre sig nyttigt gældende, samt til, især hvis deres Spørgsmaal har en vis Nyhedsværdi, at faa Navnet frem i Pressen og Radioen. — I det danske Folketing havde man længe følt det upraktisk, at Medlemmerne var nødt til at gribe til Interpellationer, ogsaa hvis de blot ønskede at rette Spørgsmaal af rent saglig Karakter til en Minister — medmindre man da befandt sig midt i Finanslovdebatten. Selve den omstændelige Form, en Interpellation, tvang efter Traditionen desuden let Ordvekslingen ind i et politisk Spor, skønt en Forespørgsel jo ikke behøver at have Brod mod Ministeren, hvad i de senere Aar adskillige Interpellationer da heller ikke har haft. Men alt i alt: Tinget har altsaa besluttet at gøre et Forsøg med en Spørgetid en Gang eller to ugentlig i den Hensigt at aabne Adgang til hurtigere Orientering om aktuelle Begivenheder eller Forhold, end de hidtidige parlamentariske Former har tilladt. Ved Afgrænsningen af »Spørgsmaal« over for »Forespørgseler« (Interpellationer) er der lagt Vægt paa, at Spørgsmaalene alene er et Middel til at skaffe hurtig *Oplysning*.

Ønsker et Medlem at indhente Oplysning om et offentligt Anliggende, indgiver han sit Spørgsmaal skriftligt — kort og bestemt affattet — til Formanden, der videresender det til Ministeren. Hvis Spørgeren begærer mundtligt Svar, opføres hans Spørgsmaal paa Listen over Spørgsmaal i Tingets førstkommende »Spørgetid«, for saa vidt det er modtaget senest to Dage forinden; Ministeren kan altsaa ikke paaregne mere end et Par Dage til Svarets Udarbejdelse. Medlemmet har Ret til at begrunde sit Spørgsmaal og maa hertil bruge 5 Minutter. Hvis Mini-

steren erklærer, at han ikke ser sig i Stand til at besvare Spørgsmaalet — hertil kan han jo i givet Fald have respektable Grunde — er Sagen dermed sluttet. Svarer han — ogsaa han har 5 Minutter — kan Spørgeren een Gang stille supplerende Spørgsmaal, inden for en kort Bemærknings Ramme, hvorefter Ministeren afsluttende faar Ordet. Andre Medlemmer kan ikke deltage i Forhandlingen, og Tinget kan ikke i Anledning af Ordvekslingen fatte nogen Beslutning. Gives skriftligt Svar, som forventes at indløbe inden 8 Dage, foranlediger Formanden baade Spørgsmaal og Svar trykt i Rigsdagstidende; et skriftligt Svar vil vel hyppigst forekomme, hvis mange Tal skal anføres. Man ser, at Ordningen er gjort over Formlen »Kort Proces«, og det er just heraf, man venter de gode Virkninger: hurtig Oplysning og Taleøkonomi. Men naturligvis, hvis et Medlem finder, at et Spørgsmaal ikke er besvaret tilfredsstillende i Spørgetiden, staar det saavel ham som hans Parti frit at forfølge Sagen gennem en Interpellation. Om Spørgetiden ogsaa vil kunne aflaste den lokale Udfoldelse under Finanslovdebatten, vil Fremtiden vise. Institutionen er endnu ikke tilstrækkelig prøvet. I Samlingen 1947—48 blev der stillet i alt 127 Spørgsmaal, flest til Handelsministeren, der som Forvalter af Rationeringen især blev hjem søgt af kvindelige Medlemmer. I øvrigt synes de mindre Oppositionspartier stærkest at udnytte Adgangen til at stille Spørgsmaal. — Ogsaa Landstinget har nu indført en Spørgetid.

DEN PARLAMENTARISKE KOMMISSION — RIGSRETTEN

I Interpellationen har Rigsdagen et virksomt Middel til at udøve Kontrol med Regeringens Førelse. Et endnu mere virksomt, men et sjældnere anvendt, er dog de parlamentariske Kommissioner, som hvert af Tingene i Henhold til Grundlovens § 45, Stk. 1, kan nedsætte af sine Medlemmer til at undersøge alment vigtige Sager. En saadan Kommission er berettiget til at fordre skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder, hvorimod et almindeligt Rigsdagsudvalg kun kan henvende sig til Ministrene. Indtil 1945 havde i Tidens Løb Folketinget nedsat kun tre saadanne Kommissioner, Landstinget endda kun een, men efter Landets Befrielse for den tyske Besættelse nedsatte Folketinget den parlamentariske Kommission, der endnu arbejder med Opklaringen af Besættelsestidens politiske Forhold. Saadanne Kommissioner har netop til Opgave at klarlægge et Begivenhedsforløb, men Folketinget, ikke Landstinget, kan paa Baggrund af Undersøgelsens Resultat — i øvrigt ogsaa uden forudgaaende Kommissionsarbejde — anlægge Sag mod Ministrene for Rigsretten i Anledning af deres Embedsførelse. Denne Domstol er det skarpeste Udtryk for Rigsdagens Beføjelse til at føre Kontrol med Regeringen. For-

Fra Ministeriet Staunings Tid: Chefen selv, Finansmin. H. P. Hansen og Landbrugsmin. Kr. Bording.

fatningen har givet Folketinget den Fortrinsstilling, at den aarlige Finanslov først skal behandles her, samt at alene det umiddelbart folkevalgte Ting kan anklage Ministrene, men Landstinget har faaet det Fortrin, at det sammen med Højesteret danner Rigsretten, nemlig paa den Maade, at Tinget blandt sine Medlemmer for fire Aar vælger 13 Dommere, svarende til Antallet af ordinære Medlemmer af Landets øverste Domstol. For saa vidt kan man sige, at medens Folketinget anklager, er det Landstinget, der dømmer. Denne Landstingets Adgang til at besætte Halvdelen af Rigsrettens Dommersæder er en Rest af Førstekammerets ældgamle dømmende Myndighed, der endnu formelt opretholdes i England; ogsaa det adelige Rigsraad, der i Danmark bestod indtil Enevældens Oprettelse i 1660, havde Domsmyndighed. Folketinget har hidtil rejst kun fire Sager for Rigsretten, den første i 1856, den sidste i 1909, da de afgaaede Ministre I. C. Christensen og Sigurd Berg anklagedes for deres Embedsforhold til P. A. Alberti; medens I. C. frikendtes, omend med ubehagelige Præmisses, idømtes Berg en Bøde. I Rigsdagssamlingen 1936—37 stillede Det frie Folkeparti (Bondepar-

tiet) Forslag til Beslutning af Folketinget om at tiltale Landbrugsminister Kr. Bording for hans Forhold til Kødeksportudvalget, men Forslaget blev forkastet. Rigsretten ulejligen nu overhovedet meget sjældent; en Anklage for denne Ret gælder Ministerens juridiske Ansvar som Embedsmand; under det parlamentariske Styre er det politiske Ansvar imidlertid traadt i Forgrunden: en Minister vil af sig selv vige for et Mistillidsvotum, og derved faar det oftest sit Forblivende. Maaske vil den Undersøgelse, som den siddende parlamentariske Kommission foretager, resultere i en Rigsretssag. Det er vel ogsaa tænkeligt, at Grundlovsbestemmelsen om, at Kongen med Folketingets Samtykke kan lade andre end Ministre tiltale for Rigsretten for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, vil blive aktuel; hidtil er denne Bestemmelse aldrig anvendt.

INTERMEZZO:

RIGSDAGSBETJENT OG PROPRIETÆR

Den megen Statsret trætter baade Fortæller og Læser, og da der i dette Kapitel endnu er en tung Ende tilbage, vil vi til Sindets Forfriskelse indlægge et lille Mellemspil, som skal handle om et Par mærkelige Skikkelser i Rigsdagens Betjentkorps. — Chr. Christensen eller »Russer-Christensen« blev ansat i Rigsdagen i Halvfemserne. Han var begyndt som Tjener hos en Grev Danneskiold-Samsøe, opholdt sig siden i andre adelige Huse, rejste i Udlandet med sine Herskaber, og da han havde Øre for Sprog, talte han inden længe fremmede Tungemaal — fiks og underholdende var han, i sin Ungdom noget af en Holbergsk Henrik. Under en Tjenestetid i det danske Gesandtskab i det daværende St. Petersborg blev Chr. Christensen perfekt i Russisk, hvilket siden viste sig at være et stort Aktiv. Naar Zarfamilien kom paa Besøg i København, gik der straks Bud til Rigsdagen efter Russer-Christensen, som ikke undlod at gøre sig nyttig ved Hoffet, saa længe de kejserlige Herskaber opholdt sig dér. Ogsaa ved de ekstraordinære Gesandtskaber, der udskikkedes for ved de europæiske Fyrstehuse at notificere Tronskifterne i 1906 og 1912, blev Rigsdagsbetjent Christensen anvendt. Han kunde derfor efterhaanden smykke sig med 10—12 Ordner og Medailler, omend af de mere lavstammede. Russer-Christensen gjorde Tjeneste i Landstinget, hvor det var hans Opgave at omdele Lovforslag, Betænkninger og andre Tryksager. Han kom her den Adel, i hvis Kølvand han altid havde befundet sig vel, paa nært Hold, det gamle Højres Spidser kunde godt lide den foretagsomme Mand, og i 1914 gik 10 Landstingsmænd, mellem hvilke nogle af Landets fineste Navne, i Borgen for ham for hver 1000 Kr., saa at han kunde overtage Studenterforeningens Restauration. Det skulde ikke synes nogen daarlig Idé, eftersom Christensen, der var en hjælpsom Natur, gentagne Gange havde vist sig i Besiddelse af Arrangementstalent, især naar det gjaldt Velgørenhed, og derved var blevet et »kendt Ansigt« i Byen. Som

Restauratør gik det ham dog helt galt. Efter et Aars Forløb maatte han vende tilbage til Rigsdagen — nu aldeles blank! Den skuffede Mand kunde ikke falde tilrette i de gamle Folder, han forlod sin Gerning, og nu fulgte nogle Aar, i hvilke hans sociale Omstændigheder stod i stærkt Misforhold til hans Ordensbaand, der var saa langt og farverigt som en engelsk Admirals. Da han i 1940 døde, havde han i nogen Tid haft en Klasselotterikollektion. Der var det i Vøjen med Russer-Christensen, at hans Talent var alt for stort til hans Stilling.

H. C. Sønnerby, Rigsdagsbetjenten, der sparede sig op til Proprietær, var en Mand af en helt anden Støbning. Stille, indadvendt, med et venligt, næsten evangelisk Smil færdedes han i de snævrere mulige Baner, alene opfyldt af et stort, lysende Syn: han vilde være Herremand! Han blev ansat i Rigsdagen omkring 1895. Paa bar Bund var Sønnerby ikke begyndt, ret tidligt havde han arvet en Snes Tusind og havde for Pengene købt en mindre Landejendom i Nordsjælland. Dermed vilde mange have ladet sig nøje — som Rigsdagsbetjent kunde han jo dengang opholde sig paa sin Ejendom det meste af Sommeren — men Sønnerby var Jyde, og han vilde videre. I 1920 erhvervede han af Ribe Amts Udstykningsforening 300 Tdr. Land paa Orten Hede ved Varde. Fra et beskedent lille Hus paa dette Areal begyndte Rigsdagsbetjenten og hans Familie en Opdyrkning af et saadant Format, at den kun lod sig gennemføre ved Sønnerbys fantastiske Spar-sommelighed og hans Kones Slid. Betjenten selv maatte jo opholde sig i København det meste af Aaret; han havde faaet Lov til at bo i et lille Rum paa tredje Sal i Christiansborgs Rigsdagsfløj, saa Udgifter til Logi forekom ikke paa hans Regnskab. Fortæring kunde han desværre ikke ganske undgaa, men han var Mand for, at Bekostningen blev den mindst mulige. Naar Folketingets Medlemmer havde kastet gamle Aviser i Papirkurven, saa samlede Sønnerby dem op og gik over til Fiskehandlerne Ved Stranden med en Stabel under Armen; de havde jo god Brug for Aviser til Indpakning og leverede gerne Sønnerby Fisk i Stedet. Fisk kan spises samme Dag, men den kan ogsaa saltes til senere Brug, og til den nøjsomme Rigsdagsbetjents stille Sysler paa Christiansborg hørte Nedsaltning af Torsk i Krukker, som blev sendt over til Orten Hede. I Viktualieforretningerne købte han Osteskorper, der smagte helt godt paa et Stykke Rugbrød, og en Kop Kaffe kunde erhverves for 10—12 Øre hos en Dame, som privat forvaltede et Spritapparat i et Hjørne af Rigsdagen — i Restaurationen, et Sted for Skørlevnere, viste Sønnerby sig aldrig. Kom hans Kone en sjælden Gang til København, faldt det dem ikke ind at blive vidtløftige i den Anledning; Besøget fejredes ved, at de oppe paa hans Værelse delte en Pot Sødsmælk og nogle Stykker Wienerbrød. Og dog var heller ikke H. C. Sønnerby fritaget for Pælen i Kødet. Ogsaa han var underkastet det fællesmenneskelige Vilkaar, at det onde, vi ikke vil, det gør vi! Enhver Karakter kan komme ud for saa svære Belastninger, at et Sammenbrud ikke kan undgaaes. For Sønnerby hændte der det, at han en Aften fristedes over Evne og gik i Tivoli, formedelst 50 Øre. Det skete kun denne ene Gang, men op igennem Aarene vedblev denne ustyrlige Flothed at være et mørkt Punkt i hans Livsførelse, som han søgte at dække over, skønt Sandheden jo er den, at vi *alle* har et eller andet i Fortiden, vi kun ugerne mindes. H. C. Sønnerby havde mindre at bebrejde sig end de aller fleste andre; forlod han Rigsdagen paa de Dage, der ikke var Møde, var det blot for paa en eller anden Auktion at erhverve sig et Stykke Møbel eller en Landbrugsmaskine til meget smaa Penge. Var Aftenen smuk, kunde

han sidde ovre i Bibliotekshaven og trække frisk Luft; det bitre Minde om det førnævnte sædelige Fald skulde nok holde ham inden for Slotsholmens Grund. Saaledes gik Aar efter Aar, medens Øre føjede sig til Øre og Krone til Krone. Hans store Dag var Lønningsdagen.

Men ovre paa Orten Hede sled Familien og Sønnerby selv, naar han kunde være hjemme, med Jordernes Afvanding og Mergling. Han købte endnu 300 Tdr. Land, fordoblede altsaa Arealet, og følgelig maatte den kommende Storgaards Bygninger — Sdr. Randsig skulde den hedde — være meget rummelige. Imidlertid: hvor meget der end blev spinket og sparet og arbejdet, var Pengene smaa, ja, sølle maalt med Opgaven. Sønnerby tog da en Bid hvert Aar! Laden fik straks den rigtige Herregaardsdimension, men det var ikke muligt at bygge mere end nogle faa Alen i Længden hver Sommer. Hen paa Efteraaret blev den aabne Gavl (»Fort-sættelse følger«) dækket med Græstørv, og bag denne midlertidige Mur overvin-trede saa Dyr og Mennesker. Saaledes skubbede Familien Sønnerby sig frem Aar for Aar, først med Udbygningerne, siden med det meget anselige Stuehus. Sluttelig kunde Storgaarden Sdr. Randsig ses over den ganske Egn. Af de 600 Tdr. Land var Halvdelen under Plov, og 150 Kreaturer græssede ved Sommertid paa dens Marker. H. C. Sønnerby modtog Hedeselskabets Sølvmedaille og andre Udmærkelser. Af den beskedne Rigsdagsbetjent var blevet en Proprietær, som endda ikke skyldte en Øre paa sin Gaard, hvorfor han sparede Brandforsikringen.

Sønnerby var ingen Gnier i sædvanlig Forstand. Han var et Menneske, der havde sat sig et stort Maal, som han hensynsløst forfulgte. Strengest var han mod sig selv og sin Familie. Paa Rigsdagen holdt alle af den stilfærdige, i sin Frem-træden elskelige Mand, ogsaa hans Kolleger, for hvem han, da han trak sig tilbage, gav et Afskedsgilde, hvor intet manglede. Den, der siden gæstede Proprietær H. C. Sønnerby paa Sdr. Randsig, gik heller ikke ubeværet bort. Desværre levede han kun 4 Aar paa sin Gaard. Da han i 1939 døde, blev han — dertil havde han forlængst indhentet Kirkeministeriets Tilladelse — gravsat paa Sdr. Randsigs Jord. Gaarden er ikke mere i Familiens Eje. —

Efter denne lille Udflugt kan vi paany vende os mod den uundgaelige Statsret og Forfatningspraksis. Vort Emne er nu:

GRUNDLOVENS § 45 OG DENS BRUG

Hvert af Rigsdagens Ting har forskellige staaende Udvalg, d. v. s. Udvalg, som vælges straks ved Samlingens Begyndelse og først bort-falder ved dens Ophør; deres Sammensætning er ret ens fra Aar til Aar, og Kendskabet til Fortilfældene paa det begrænsede Omraade med-fører en gavnlig Kontinuitet i Sagernes Behandling. De to Finansud-valg er allerede nævnt i denne Sammenhæng, men hertil føjer sig i hvert Ting særlige Udvalg for Forretningsordenen, for Andragender, for Prø-velse af Valg samt et Udvalg i Henhold til Grundlovens § 45. Til dette

sidste Udvalg knytter der sig af flere Grunde en særlig Interesse. Det første Stykke i Paragraffen stammer fra Grundloven af 1849 og omhandler det enkelte Tings Bemyndigelse til at nedsætte de ovenfor omtalte Undersøgelseskommisioner. Det andet og sidste Stykke, der kom ind ved Grundlovsændringen i 1915, lyder saaledes: »Tingenes Valg af Medlemmer til Kommissioner og Hverv sker efter Forholdstal; skal begge Ting repræsenteres, sker Valget paa den i § 49 om Valg af Statsrevisorer foreskrevne Maade«, d. v. s. ved at de to 15 Mands Udvalg, som hvert Ting har nedsat i Henhold til Grundlovens § 45, træder sammen, hvorefter dette Fællesudvalg paa 30 Medlemmer foretager de fornødne Valg efter Forholdstal. Det nye Stykke i Forbindelse med Bestemmelsen om, at Statsrevisorerne fremtidig skulde vælges af et andet Fællesudvalg ved Forholdstal (§ 49) — hidtil havde hvert Ting valgt to — medvirkede ikke ubetydeligt til, at Højre i 1915 sluttelig kunde stemme for Grundloven. Idet Forholdstallet blev bestemt af Partiernes Stilling i den samlede Rigsdag, opnaede Højre, der jo ved den privilegerede Valgrets Bortfald maatte forudse, at dets Stilling i Landstinget vilde blive stærkt svækket, nemlig Sikkerhed for, at det fremdeles kunde vælge en Statsrevisor, og samtidig blev det Partiet muligt, naar de to Tings § 45-Udvalg traadte sammen som een Valgforsamling, at hævde sig ved Valgene til de Hverv og Kommissioner, hvor begge Rigsdagens Ting skulde repræsenteres. Ved Kommissioner mentes her ikke parlamentariske Undersøgelseskommisioner — saadanne kan som nævnt kun nedsættes af det enkelte Ting — men f. Eks. Kommissioner og Udvalg til Forberedelse af betydningsfulde Lovforslag; ved Hverv tænkes især paa Rigsdagens ved bestaaende Love fastsatte Repræsentation i f. Eks. Landsskatteretten, Statens Jordlovsudvalg, Ligningsraadet, Overfredningsnævnet, Nationalbankens Repræsentantskab m. v., Hverv, der til Dels er af gammel Oprindelse. Naar der forestaar Valg til saadanne Institutioner, med hvis Forhold Rigsdagen skal have Indseende, foretages de altsaa af de sammentraadte § 45-Udvalg. Det er disse Hverv uden for Huset, som Rigsdagens Kritikere saa smagfuldt kalder »Ben« (det var dog et Medlem af Folketinget, Jens Busk, der sagde: »Vore egne Hunde skal gnave vore egne Ben!«). Arbejdet er imidlertid i nogle Tilfælde stort og Lønnen i de fleste Tilfælde beskeden, nemlig et mindre, aarligt Vederlag, hvor der er Tale om et varigt Hverv, ellers 10 Kr. pr. Møde samt til uden for København boende Rigsdagsmænd yderligere 18 Kr. pr. Møde- og Rejsedag, dog saaledes, at et Medlem betragtes som boende i København, naar Rigsdagen er samlet. Hvis man vil kalde Hver-

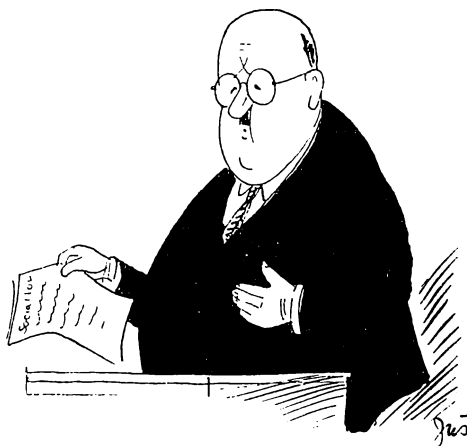
vene Bierhverv, maa det erindres, at der langtfra er saa mange, at der kan blive blot eet til hvert Medlem af Rigsdagen.

Den fremførte Kritik af Rigsdagens Forhold til § 45, som den er kommet til Orde navnlig gennem Københavns Universitets tidligere Statsretslærer, Professor Knud Berlin, har især fæstet sig ved, at der over § 45 i Tidens Løb er blevet nedsat forskellige lovbestemte *Rigsdagsfællesudvalg*: allerede i 1919 et Udvalg til Afvikling af Krigsforanstaltningerne, i 1921 et Arbejdsløshedsudvalg, i 1922 baade et Importreguleringsudvalg og et Udvalg til at følge Statens Kapitalinteresser i Landmandsbanken, i 1923 Det udenrigspolitiske Nævn, i 1924 et Valutaudvalg, i 1925 Grønlandsudvalget, i 1932 et erhvervspolitisk Nævn, siden andre. Det berømte Samarbejdsudvalg af 2. Juli 1940, Nimandsudvalget, der under Besættelsen næsten var en Overrigsdag, blev dog nedsat direkte af Partierne. Over for denne Udvikling har Kritikken hævdet, at saadanne Udvalg ganske simpelt er ulovlige, ja, at endog Rigsdagens meget betydningsfulde udenrigspolitiske Nævn er lige saa ulovligt, som et fælles Finansudvalg vilde være. Paastanden støttes derpaa, at da Rigsdagens Ting efter Grundloven kun kan fungere hver for sig, følger heraf, at der ikke gennem saadanne Fællesudvalg, vedtagne ved almindelig Lov, maa oprettes et fælles Trediekammer eller et skjult Etkammer, en »Undergrundsrigsdag«, der tilmed virker permanent, eftersom saadanne Udvalg kan fungere ogsaa uden for Samlingerne, ja, fra Aar til Aar. Angrebene paa disse Fællesudvalg, valgt af de sammentraadte § 45-Udvalg, var en Tid meget stærke. Var der da opstaaet en farlig Spænding mellem Grundloven og Rigsdagens Praksis? Det kunde ikke udelukkes, da enhver Grundlov, som A. F. Tscherning sagde, er en Slags Vorherre, der vil bestemme, hvordan Tingene skal være langt frem i Tiden og siden 1915 har Udviklingen unægtelig bevæget sig med Stormskridt! Paa Københavns Universitet doceres dog nu den Lære, at der intet er til Hinder for, at Rigsdagen ved Lov nedsætter Kommissioner, Nævn el. lign., bestaaende af Rigsdagsmænd udpeget af Rigsdagen selv og fra begge Ting med den Opgave at afgive visse Beretninger til et Ministerium eller at samtykke i visse Beslutninger, alt dog inden for den Grænse, at der ikke herved gøres Indgreb i de Funktioner, der er tillagt Rigsdagen ved Grundloven. Ej heller er der efter det juridiske Fakultets Mening noget i Vejen for, at saadanne Fællesudvalg kan fungere efter Rigsdagens Slutning eller Opøsning. Herefter vil den tidligere rejste Tvivl om Fællesudvalgenes Overensstemmelse med Grundloven ikke mere have Interesse. Medlemsskab af saadanne Udvalg

henregnes i de allerfleste Tilfælde, vist kun med en enkelt Undtagelse, under de Pligter, der paahviler Rigsdagsmanden i Kraft af hans Mandat, og det er derfor ulønnet.

Hvad der er sket, er dette, at Udviklingen har nødt Rigsdagen til, naar den vil have Krammet paa de mange nye Opgaver, Tiden henlagde til Staten, og som krævede Lovgivningsmagts stadige Aarvaagenhed, at betjene sig af Udvalg, der har Karakter næsten af staaende Institutioner og i hvert Fald er meget forskellige fra de flygtige Udvalg, der ned sættes af det enkelte Ting i Anledning af en Beslutning eller om et bestemt Lovforslag, og som forsvinder, naar Arbejdet dermed er endt, senest ved Samlingens Udgang. Det ligger imidlertid i Sagens Natur, at de nye, delvis permanente Fællesudvalg under deres Virksomhed meget let kommer til at tangere den udøvende Magts Omraade, ja, i visse Tilfælde er det endda saaledes, at en vedtagen Lov bestemmer, at Medlemmer af Rigsdagen skal føre Tilsyn med Lovens Administration,

hvilket næsten uundgaeligt fører til *Deltagelse* i Administrationen. I sine Bestræbelser for at tilpasse sig det 20. Aarhundredes Vilkaar har Lovgivningsmagten i de fleste Lande mere eller mindre sprængt sin oprindelige Begrænsning. Aldeles konsekvent har Montesquieus Arbejdsdeling mellem den lovgivende, den udøvende og den dømmende Magt ganske vist aldrig været gennemført i noget Land. I Sverige, hvis Forfatningsliv jo har meget gamle Traditioner, bestyres Statsgælden direkte af et Rigsdagsudvalg, og Riksbanken staar særdeles intimt under Rigsdagens Kontrol. Heller ikke den danske Grundlov er principfast; Kongen har jo ikke blot den udøvende Magt, men ogsaa Andel i den lovgivende, saaledes at disse tvende Statsmagter altsaa samles oppe i Toppen; paa den anden Side har Grundloven altid henlagt visse Dele af Forvaltningen til Rigsdagens Afgørelse, først og fremmest Spørgsmaalet om, hvem der bør have Indfødsret, men tillige Ekspropriationer, Statslaans Optagelse, Domæners Afhændelse, Mandskabs Udskrivning til Hær og Flaade, m. v. — her kræves Lovformens Iagttagelse, skønt det afgjort

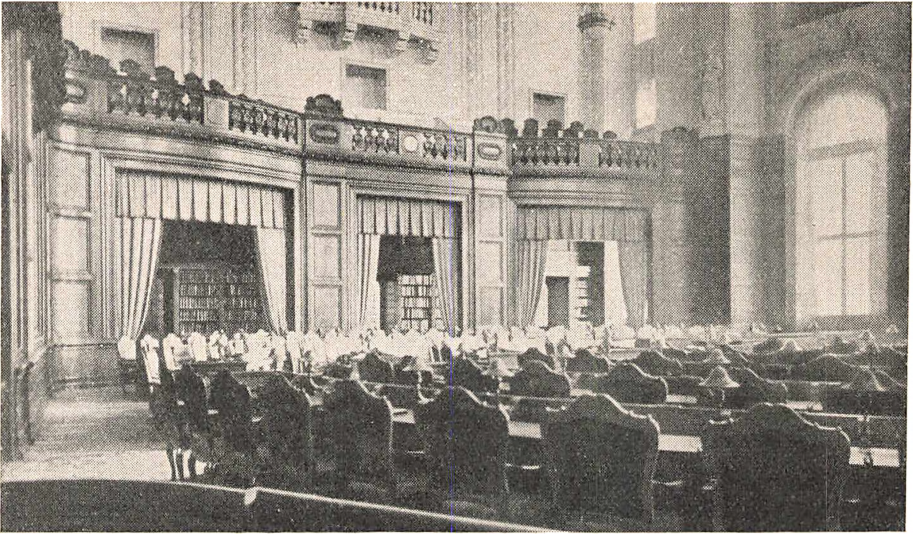
Johs. Kjærbel taler om Boliglovgivningen.

Tegning af Jensenius.

drejer sig om Forvaltningsanliggender, hvilket endda med formel Ret kan siges ogsaa om Finansloven. Dog, selv med disse gammelkendte Afbøvelser fra de principielle Linjer *in mente* er det uomtvisteligt, at Grænsen mellem Lovgivning og Administration nu fremtræder mindre klart end før, i Danmark som i andre parlamentarisk styrede Lande. Love om Engarealers Afvanding eller om Oprettelse af Menighedsraad, overhovedet Love af den gamle Type, til dem er der intet at føje, efter at de har forladt Rigsdagen; de drejer sig jo om faste, saglige Forhold, der maa anses for afhandlede for en længere Aarrække, den Dag Kongen har givet Lovene sin Underskrift. Helt anderledes med Love, der angaar kriseprægede økonomiske og sociale Forhold, som er i stadig Bevægelse. Her har Rigsdagen Valget mellem tre Ting: 1) den kan give en Lov en Gang for alle, derefter fornemt holde sig tilbage ... og lade den hastige Udvikling rende fra sig, 2) den kan, meget upraktisk, vedtage maaske 25—30 Love om det samme Problem i Løbet af een Rigsdagsssamling, nemlig for at følge de skiftende Situationer op, og endelig kan den 3) vedtage en Lov, der foruden at fastsætte visse almindelige Bestemmelser bemyndiger et Rigsdagsudvalg til at holde Føling med det paagældende Anliggende og træffe visse Dispositioner. Det er navnlig denne sidste, i mange Tilfælde ikke blot rimelige, men ogsaa nødvendige Fremgangsmaade, der kan føre til, at Lovgivningsmagten paa hidtil ukendt Vis griber ind i Forvaltningen. Det er imidlertid i Rigsdagens egen Interesse, at den i videst muligt Omfang bevarer Respekten for Montesquieus gamle, men stadig gode Formel, saaledes at Skellet mellem Lovgivningsmagt og Regering (Administration) ikke udviskes. Rigsdagen vil være lidet tjent med at blive en gennem Udvalg *medregerende* Forsamling, for hvis dens Medlemmer deltager i Forvaltningen, bliver de medansvarlige for Ministeriets Handlinger, hvorved et kosteligt Gode: Parlamentets Ret til fri Kritik og til Kontrol med Regeringens Førelse lider Skade. Rigsdagen er en Folkerepræsentation, og det vil altid være i dens Interesse, at Ministrenes og Administrationens Ansvar ikke forflygtiges. I denne Kendsgerning tør man formodentlig se en Garanti for, at Parlamentet ikke gør større Indhug paa den udøvende Magts klassiske Omraade, end det af Omstændighederne piskes til. Skæg for sig og Snot for sig! som Viggo Hørup sagde, naar han paa sit jævne, men ganske klangfulde Dansk talte à la Montesquieu.

OM RIGSDAGSMÆND

Vi sidder i Folketingets Tilhørerloge og ser ned over Salen. Medlemmernes Pladser straalere fra den lille Halvkreds omkring Ordførerbordet foran Formandsstolen ud imod Salens Sider, delt i fire Sektorer, mellem hvilke der løber en Gang. Paa de tre forreste Pladser i hvert Afsnit troner Partiernes Formænd eller Veteraner, med Partierne bag sig. Salen er altsaa opdelt i Partigrupper, og det enkelte Partimedlems Plads inden for Gruppen er principielt bestemt ved hans Anciennitet, men de absolut ledende Mænd sidder som nævnt paa de forreste Pladser, i hvert Fald hvis de selv ønsker det. Smaapartierne — »de smaa, halvvilde Heste«, som Hans Nielsen sagde — naaer dog ikke frem til Midten, deres Folk er alle anbragt i Yderkanterne, de benytter derfor ofte de Høreapparater, som staaer til Medlemmernes Disposition, hvilket har givet mange Tilhørere det ganske uberettigede Indtryk, at Danmarks Retsforbund med sær Forkærlighed vælger tunghøre. Endnu i Fredericiagade fordeltes *samtlige* Pladser i Salen efter Anciennitet — formodentlig et Levn af den Opfattelse, der var Grundlovsfædrenes, nemlig at Rigsdagsmanden alene stod i Fædrelandets Tjeneste og ikke tilhørte noget Parti. Pladserne havde dengang Numre, og ved Samlingens Begyndelse raabte Formanden Medlemmerne op efter deres Alder som Tingmænd, hvorefter de valgte deres Plads. Dette udelukkede jo ikke, at der alligevel opstod Partiklumper, eller at et Partis Rigsdagsmænd fra et bestemt Amt søgte sammen i Salen, maaske ved privat Bytning af Pladser; paa denne Baggrund kan man forstaa det Udtryk, som I. C. Christensen bevæget brugte, da han i 1908 efter Albertikatastrofen

Folketingssalen.

havde maattet demissionere som Konseilspræsident: at nu gik han tilbage til Ringkøbingbænken! Ministrenes Pladser findes til venstre for Formands- og Talerstolen, og de adskiller sig, meget demokratisk, ikke i nogen Henseende fra Medlemmernes; til Forvirring for mange af Tingets Gæster staar de ikke engang paa en Smule Forhøjning. Ogsaa Regeringens Medlemmer er anbragt efter Anciennitet, dog saaledes, at Statsministeren, Udenrigsministeren og Finansministeren sidder paa første Bænk, med Regeringens Chef paa Fløjen, nogle antager, fordi netop disse tre Ministre oftest kaldes til Klø af Oppositionen, Udenrigsministeren dog kun under særlige Forhold. Det er en kendt Sag, at den kombinerede Formands-, Taler- og Sekretærstol er gjort af en gammel Egestamme, der i sin Tid skænkedes Rigsdagen af Frede Bojsen, som mente, at de gamle Vikinger havde færdedes under Egens Krone; Snedkerarbejdet udførtes af Klaus Berntsens Datter, Anny Berntsen, symbolsk, da det blev fra denne Talerstol, danske Kvinder først kunde tage Ordet paa Tinge. I Salens Baggrund er der i Hjørnet nærmest Den røde Bygning og paa Niveau med Gulvet indrettet en Embedsmandsloge, hvorfra de Embedsmænd, hvis Minister har et Lovforslag til Behandling, kan følge Debatten, ogsaa for eventuelt at bistaa Ministeren med Oplysning om saglige Enkeltheder. Slotsarkitekt Thorvald Jørgensen sysselsatte sig meget med Folketingssalen, han havde vistnok set samtlige

Parlamentet i Europa. Salens Maal er nøjagtigt som det engelske Underhus', men medens M. P.'erne sidder paa lange Bænke, for saa vidt de overhovedet kan faa Siddeplads, uden nogen Pult til deres Papirer og til at gøre Notater ved, har hvert dansk M. F. sin Ejendomsplads, der giver ham et vist Raaderum. Der er i Salen ikke anvendt et eneste Søm, idet de rigt udskaarne mørke Egetræspaneler er sat sammen med Noter og Falser. Stolene er tegnet af Arkitekten selv. Oprindeligt talte Folketinget 101 Medlemmer, da Thorv. Jørgensen begyndte at arbejde med det nye Christiansborg 114, men efter Grundloven af 1915 skulde der være 140 og efter Genforeningen 149 Tingmænd. Disse stadige Udvidelser af Medlemstallet forvoldte Arkitekten Bryderier, saa meget mere som han, medens Slottets Genopførelse stod paa, opnaaede at arbejde under efterhaanden 9 Indenrigsministre. Efter den oprindelige Plan skulde Formandsstolen have staaet ind imod Presseløgens Væg, hvorfra Medlemmernes Pladser tænkte at hæve sig amfiteatralisk over imod Kongeløgen. Det blev dog nødvendigt slutteligt at dreje Salen saaledes, at Formands- og Talerstolen fik den nuværende Anbringelse, altsaa med Ryggen ud imod Slotspladsen og Kanalen.

Man burde maaske ikke røbe saadanne Intimiteter, men denne Drejning har virkelig lejlighedsvis haft nogen Indflydelse paa Forhandlingernes Gang! Sagen er den, at Formanden nu sidder lige foran et af de store Vinduer ud imod Pladsen, og det trækker nederdrægtigt gennem det Vindue. Man har ved at dække det med tykke Tæpper gjort alt for at holde Trækken ude, efterhaanden er det maaske ogsaa lykkedes, men i H. P. Hansens Formandstid i Tyverne var det i hvert Fald endnu ikke godt. Formanden fik dengang en smertefuld Gigt i Ryggen af de mange Timers Ophold paa det udsatte Sted, og enhver vidste efterhaanden, at H. P. H. havde det ligesom Terje Vigen: han var ikke god at komme nær imod uroligt Vejr! Inden Mødets Begyndelse nidstirrede han Ordførernes ofte meget omfangsrige Manuskripter. Ja, det burde vel egentlig ikke fortælles, men det var ikke ualmindeligt, at Talerne samledes til en hviskende Konference om Vindretningen. Det endte gerne med, at en af dem ilede ind i Telefonboksen; kom han da bleg tilbage, havde Meteorologisk Institut oplyst, at der var Udsigt til tiltagende Vinde omkring Nordøst! Saa gjaldt det om i sidste Minut at faa pillet de overflødige Blade ud af Manuskriptet, og det viste sig mærkeligt nok at være ikke saa faa. Undertiden lykkedes det, naar Vinden var østlig, at gennemføre Mødet paa en Timestid, og de kun 20—30 Jag, der i dette Tidsrum gik gennem Formandens Skulder, døjede han loyalt, omend smaaahvislende; H. P. Hansen var slet ikke særlig ømskindet, det var ikke det, han syntes bare, at der nok kunde tages et vist Hensyn. Dagen derpaa undrede Avislæserne sig maaske nok over, at Rigsdagsreferatet var saa kort, men de kunde jo heller ikke vide, at hvis de slog om paa Vejrbetretningen, fandt de Forklaringen dør. Nej, man skal aldrig undervurdere de smaa Tings Betydning i Politik, aldrig.

TINGMÆND I FUGLEPERSPEKTIV

Vi bøjer os nu ud over Tilhørerlogens Rand for nærmere at iagttage de lyttende, læsende, skrivende eller i Smaagrupper diskuterende Medlemmer af det danske Folketing. En antropologisk Undersøgelse vilde sikkert vise, at deres gennemsnitlige Højde og Vægt ligger over det for Befolkningen sædvanlige; et paafaldende stort Antal af Tingets Medlemmer er fysisk veludrustede, et Forhold, der nok finder sin Forklaring deri, at »Krop skal der til«, som H. C. Andersen sagde . . . baade det strabadserende Rejseliv, som mange Rigsdagsmænd maa føre, og selve det parlamentariske Arbejde gør det betænkeligt at vove sig ind i Politik uden et paalideligt Helbred; endda fandt gennem de løbende Tider mangen Mand her sin Bane. Gustav Bang og Vilhelm Lassen var to ypperlige Begavelser, men de manglede begge Fysik, og ingen af dem naaede at blive 50 Aar. — Hvilket Indtryk gør nu Forsamlingen som Helhed? Nogenlunde det samme som de øvrige nordiske Rigsdage; den har et lidt tungt og sagligt Præg, der findes her mange slidte Hænder, overensstemmende med at Danskerne ligesom deres skandinaviske Brødrefolk helst vil repræsenteres af deres egne paa Tinge. Det danske Folketing er ikke en Forsamling af gestikulerende Advokater, saadan som det franske Deputeretkammer var før 1939, men det tæller ogsaa, i Modsætning til det engelske Underhus, meget faa Mænd med stort Verdensudsyn. Allerede de første Valg under vor frie Forfatning viste Vælgernes Forkærlighed for at vælge jævne Mænd, dog helst den første blandt Ligemænd, af deres Midte, Mennesker, der havde et solidt Kendskab til Folkets Behov, og som besad praktisk Viden og Kunnen. Saa-dan var Bondevennernes Indstilling, til megen Forargelse for de nationalliberale, temmelig udflydende Teoretikere, og de Befolkningslag, der er rykket frem siden da, har væsentlig forholdt sig paa samme Maade. Den, der fra Tilhørerlogen ser ned over Tinget, har ikke svært ved at forestille sig, at et stort Antal af dets Medlemmer er ligesom Centrum for en bestemt Kreds af Livserfaring, gjort i Sognet, Byen eller Amtet, paa Arbejdspladsen, i Værkstedet, paa Kontoret eller i Gaarden. Derfor repræsenterer det enkelte Medlem ofte kun en begrænset Erfaring, men til sin egen Verden har han til Gengæld et livsnært Forhold, der sætter ham i Stand til baade som Lovgiver og som Kontroludøver at røgte sin Gerning med Myndighed. Folketingets Medlemmer udgør, stort set, tilsammen et Danmarkskort, formet som en Mosaik bestaaende af 150 Sten, der hver især har taget Farve af sin Oprindelse. Den, som første

Gang gæster Rigsdagen, venter maaske at blive stillet over for Forsamlinger, hvis Mænd og Kvinder alle, ogsaa i det ydre, har et tydeligt Mærke af det udsøgte, i god Forstand et aristokratisk Præg, og han skuffes da, naar han maa konstatere, at ikke alle Profiler er saa aandfulde som Ove Rodes og ikke alle Skikkelser saa overvældende som Th. Stau-nings, der synede i Tinget som en Bisonokse. Der sidder i Rigsdagen mere end een Husmand, hvis Ben er blevet krumme under hans Ungdoms Slid med Mælkespandene, dengang han, for at forøge sin Indtægt, kørte Mejeriruten; der er gamle Typografer, endnu blege af de halv-giftige Blydampe, og adskillige Gaardmænd er stadig stive i Ryggen af Gangen efter Ploven Knud Kristensen gaar den Dag i Dag, som havde han Tømmen krænget over Ryggen og Maager i sit Spor. I Folke-tinget er paa Formandssiden over Panelernes Afsats anbragt Statuer, der symboliserer Aarvaagenhed, Sandhed, Retfærdighed og Visdom; naar Tingmændene ser op imod dem, skuer de mod det himmelske Lys, men paa Væggen, der vender mod Vandrehallen, staar ogsaa fire Figurer: Fiskeren med sin Snøre, Købmanden med sin Vægt, Landmanden med sin Le og Haandværkeren med sit Værktøj, og disse fire lytter forventningsfulde ned mod Salen, hvor de ønsker at høre deres egne Livsforhold drøftet i deres eget Maal.

Uden at det Præg, vi her har omtalt, er udvisket, har Folketinget dog ligesom Landstinget mærkbart ændret Karakter under den anden Junigrundlov, om end af andre Aarsager end Landstinget, eftersom dets Udspring jo er det samme som forhen: den lige og almindelige Valgret, nu blot udvidet til at omfatte Kvinder og »Tyende«. Forklaringen kan findes dels i en Forskydning i Opgaverne fra det idépolitiske over mod det økonomiske, dels i Forholdstalsvalgets Gennemførelse. — Forfatningskampen, der jo inderst inde var en Kamp om Vurdering, om Menigmands Værdighed, kaldte paa begge Sider uvilkaarligt et stort Antal lidenskabelige Polemikere — for og imod det rene Folkestyre — frem paa Politikens Scene. Og disse Folketribuner holdt ved Valgene haarde Tvekampe i lukkede Kredse, hvor kun een af Parterne — men til Gen-gæld altid een — kunde fremstaa som Sejrrherre. Under saadanne Forhold saa Vælgeren i sin Folketingsmand næsten en Legemliggørelse af de høje politiske Idealer, for hvilke han gik ind, i hvert Fald havde de tilsammen Minder om mangan drøj Dravat; Vælgeren kunde ikke være i Tvivl om sin direkte Andel i Folkerepræsentantens Valg, han følte sig knyttet til ham. Mange kærlige og beundrende, henholdsvis hadske Blikke har fra Tilhørerpladserne i Tingsalene i Fredericiagade hvilet

paa saadanne Hærskrigenes Mænd som Carl Slengerik, A. C. Meyer, Povl Rasmusen, Jens Busk, F. J. Borgbjerg, Henning Matzen, Anders Nielsen, Alfred Christensen, Madsen-Mygdal den ældre, Klaus Berntsen, Jul. Schovelin, Lars Dinesen, Martin Olsen og C. Th. Zahle. Efter at Forfatningskampen afspændtes halvt i 1901, helt i 1915 (thi den senere Kamp om Landstingets Afskaffelse eller Omdannelse var af en anden, langt mindre bitter Karakter end den foregaaende), trængtes naturligt nok Stridsmændene noget tilbage, og en mere sagligt indstillet Type rykkede frem. Denne Udvikling er foregaaet saa meget hurtigere, som samtidig de økonomiske og sociale Spørgsmaal traadte stærkt i Forgrunden og øgede de forskellige Fag- og Erhvervsorganisationers Betydning samt deres Trang til at hævde sig i Parlamentet. Vel har Hjertet og Fantasiaen stadig sine Krav, men hvis de blot læskes af de store Førerskikkelser — Mænd som de to Th.'er, Madsen-Mygdal og Stauning — findes det rimeligt, ja, betryggende, at Specialerne varetages af særligt kyndige, omend alle Partier naturligvis søger at sætte Folk, der ogsaa har Almensans og Ansvarsfølelse over for Fællesskabet — uden disse Egenskaber tør ingen kalde sig Politiker — ind paa Rigsdagen.

Udviklingen bort fra Agitationen, over mod det saglige Arbejde er, som nævnt, tillige befordret ved Forholdstalsvalgmaaden. Folketingskredsen er jo ikke mere en lukket Valgkreds — en Ø for hidsig Holmgang — men kun en Opstillingskreds, hvor kan hændte ingen vælges, eller hvor den Kandidat, der faar flest Stemmer, maaske dumper, og den, der fik færrest, viser sig at være valgt — idet den Retfærdighed, som tilstræbes netop gennem Forholdstalsvalget, først fremtræder i en større Sammenhæng: Amtet, Landet. Under de nye Vilkaar har Valgtribunen mistet meget af sin gamle Betydning; i Københavns historiske Kampkredse spiller Vælgermøderne nu praktisk talt ingen Rolle; polemisk Slagkraft er blevet en Egenskab af sekundær Værdi, Vælgernes personlige Forhold til Folketingsmanden afsvækket, det er ofte mere Partierne end Personerne, der samler Stemmerne — altsammen Ting, som gør det lettere for den Mand at hævde sig, der er stærkere i Udvalgsarbejdet end paa Talerstolen. Og det er for saa vidt kun godt, som et Folketing, der bestod af lutter A. C. Meyere, i Dag vilde være komplet arbejdsudygtigt.

Den, der i 1949 ser ned i Folketingssalen, vil, hvis han ogsaa færdedes i Fredericiagade, let faa Øje paa Forskydningen. Blandt Tingets fremtrædende Medlemmer er nu Mænd fra Industrien som Boeck-Hansen og Axel Kristensen, Handelsrepræsentanter som Ove Weikop og Anker

Lau, Fagforeningsfolk som Johs. Kjærbo og Ingvard Dahl, en Tillidsmand fra Funktionærverdenen som Gustav Pedersen, Landboforeningsfolk som Hans Pinstrup, Jørgen Gram og Otto Himmelstrup (samtidig med at Landbrugskonsulenten er ved at løbe Venstres klassiske politiserende Lærer over Ende), Repræsentanter for det mindre Landbrug som Aage Fogh og Carl Petersen, Mænd fra Andelsbevægelse og Kooperation som Laurits Pedersen og Lars M. Olsen. Ogsaa de to Konservative Victor Larsen og Aksel Møller har nær Tilknytning til store Erhvervsinteresser. — Sikkert nok virker det danske Folketing ikke saa æggende som før, Personlighederne er mindre ejendommelige, Farverne mere dæmpede, men ét stort Tal af Tingets Medlemmer dækker hver især nøje en Del af Folket og Landet, og tilsammen udgør de en Repræsentation for det arbejdende Danmark, danner et Spejlbillede deraf, som næppe paa noget Tidspunkt af vort Forfatningsliv har været klarere end nu, da vi staar ved Folkestyrets Hundredaar. I øvrigt har Forholdstalsvalget gjort Tingets Konturer en Smule usikre, fordi de vippende Tillægsmandater, der er knyttet til denne Valgmaade, levner adskillige Politikere blot et Døgnliv som Folketingsmænd; nogle kommer og gaar med Mellemrum, der er bestemt af Valglykken eller rettere af Valgloven, og derfor kan Billedet blive lidt flimrende. De lovgivende Forsamlinger tæller jo ialt 226 Medlemmer, 150 i Folketinget, 76 i Landstinget. En Opgørelse, der blev foretaget i 1932, viste, at Antallet af dem, som havde været Medlemmer inden 1918, altsaa inden Overflytningen til Christiansborg, kun udgjorde 57 eller en Fjerdedel af Rigsdagen, som den saa ud 14 Aar tidligere. Siden 1947 er hverken i Folketing eller Landsting noget Medlem valgt før 1918. Rigsdagen er altsaa blevet totalt fornyet paa mindre end 30 Aar. Denne paafaldende Kendsgerning er ikke uden Forbindelse med, at Sliddet paa Mændene er stort.

Er det nu »Rigets bedste Mænd«, der sidder i denne Sal? Det var da ikke godt! Kravet eller Forventningen derom hviler paa en Frase. Hvis man skulde — og kunde — udpege Nationens 150 bedste Mænd, da vilde *nogle* af dem være at finde her. Det er sandt: der er flere Rigsdagsmænd, end der er Politikere, og der er ogsaa flere Politikere, end der er Statsmænd. Men de *store* Politikere, de virkelige, sjældent forekommende Statsmænd, som ikke nøjes med at tænke og handle fra Tilfælde til Tilfælde, men som med fast Overblik og skabende Fantasi evner enten at nyplacere deres Land i Forhold til Omverdenen eller indrepolitisk at reformere Samfundstilstanden paa afgørende Vis, socialt, økonomisk, kulturelt, *de* vil altid være blandt de »bedste Mænd«,

Hin 9. April om Aftenen . . . Rigsdagens Medlemmer er samlet i Fællessalen for at paahøre Statsministerens Erklæring. Den daværende Formand for Folketinget indleder.

ja, endda: denne Type er den allerfornemste, eftersom saadanne Politikere jo paavirker Landets og Folkets Vilkaar elementært og dermed ogsaa de Betingelser, der gives de andre »gode Mænd« at virke under. Den sande Statsmand holder ingen anden Borger Maal med. Vi vil ikke her fordybe os i, om I. C. Christensen og Th. Stauning var sande Statsmænd, men i hvilken som helst Forsamling de viste sig, Universitetets Aarsfest ikke undtaget, blev de det selvfølgelig Midtpunkt. Imidlertid: det vilde være daarlig Folkeøkonomi, om de »150 bedste Mænd« i Nationen alle blev anbragt just i denne Sal. Der vil vel være nogenlunde Enighed om, at Niels Bohr, J. F. Willumsen, Knud Faber, Johs. V. Jensen, A. P. Møller, August Krogh, Vilh. Andersen, Prins Axel, Andersen Nexø, Per Kampmann og Oberstløjtnant Svend Wagner («General Johansen») er blandt Rigets bedste Mænd, men flere af dem har ikke Begreb skabt om Politik — ogsaa til en Nobelpristager tør man sige: »Skomager, bliv ved din Læst!« — og om dem alle gælder, at Landet har langt større Gavn og Hæder af deres Virke, naar de alene vier sig det Arbejde, de har saa ypperlige Anlæg for. Det vilde i det hele være

skæbnsvangert for Nationen, om alle Folkets Topbegavelser blev samlet paa Rigsdagen, hvis Hovedopgave ikke er en direkte produktiv, men at fremme Arbejdets Vilkaar og retfærdigt fordele dets Resultat. Sagen er den, at Landet ikke skal styres just af »de bedste«, men af de dertil bedst egnede; ogsaa hos Politikeren forudsættes en særlig Begavelse, nemlig en opøvet Sans for og Indsigt i Almenvellet; hans Speciale er: ikke at være Specialist, i hvert Fald ikke saaledes, at han kun med Besvær formaar at hæve sig til et alment Udsyn. Ingen Mand er mere unyttig i Politik end den Specialist, der véd stadig mere om stadig mindre.

Hvor kommer nu de Mænd og Kvinder fra, som sidder i Folketingsalen? Et Flertal af dem har, før de blev valgt, længe været undervejs til Rigsdagen, baaret frem af deres Medborgeres Tillid fra Sogneraad til Amsraad, fra Fællesbageriets Bestyrelse til Byraadet, fra den lokale Kreds for Indkøb af Foderstoffer til Landsdelsforeningens Ledelse, fra Arbejdspladsens Klub til Fagforeningens Top. De fleste af dem er groet indefra og hjemmefra, jævnt, men sikkert. Under vor frie Forfatning udløstes Evnerne, med passende Mellemlum blev deres Virkefelt fordoblet, og nu er disse Mænd og Kvinder altsaa endt i den Forsamling, der er forpligtet paa hele Landets Velfærd. Omkring Aarhundredskiftet holdt den ledende Andelsbonde sit Indtog, 10—15 Aar senere den socialdemokratiske Borgmester, begge nyttigt hærdede i Livets Skole, repræsenterende en stor Sum af Erfaring og Viden, erhvervet under Agitation, Forhandling og Administration. Udvælgelsen af de »bedste Mænd« foregaar ikke mindst gennem det kommunale Selvstyre; netop Folk, der ikke er stærke i det teoretiske, interesserer let for de hjemlige, overskuelige Forhold, hvorved de opnaar en værdifuld Indsigt og Øvelse, der senere kan komme dem til gode paa et højere Plan. Som Christian VIII's Landkommunallov træned Bønderne, har Købstadkommunalloven af 1868, navnlig efter Valgretsudvidelsen i 1908, indført og opøvet mange Arbejdere i Byraadene. Vi har haft adskillige dygtige Indenrigsministre, hvis Løbebane begyndte ude i Kommunestyret. Det er et Spørgsmaal af verdenshistorisk Interesse, hvorledes det tyske Folks Skæbne havde formet sig, hvis det havde haft et demokratisk kommunalt Selvstyre i trekvart Aarhundrede, da Hitler krydsede dets Vej. Der er overhovedet Bunker af Sagkundskab paa den danske Rigsdag, men den er maaske nok noget for ensidigt fordelt paa Landbruget og Industrien, paa Bondens og Arbejderens Forhold set fra Erhvervets, Fagets og Kommunens Stade. Til disse realistiske Repræsentanter for det arbej-

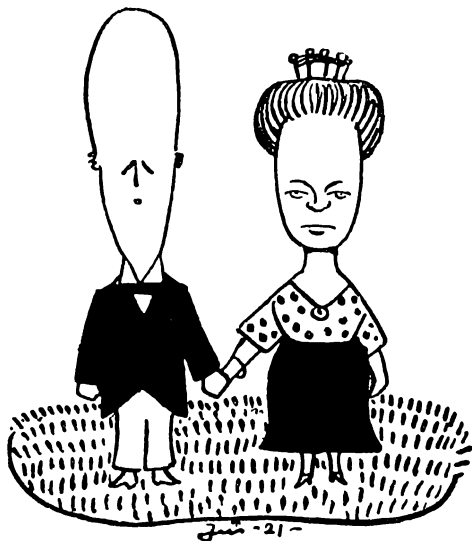
dende Danmark, der hver især dog tillige bekender sig til et politisk Syn og er et Udtryk for en særlig Tone i Folkesindet, en bestemt kulturel Indstilling, følger sig et ikke ringe Antal Parti- og Erhvervsfunktionærer, Lærere, Præster, Redaktører og Professorer, Folk, der ikke »repræsenterer« stort, men som er valgt paa deres personlige Anseelse eller paa den rene Politik, der ogsaa maa have sine Fanebærere. Det er dog afgjort Gaardejerne, Husmændene og Arbejderne, som giver Rigsdagen dens Grundpræg, et Præg af en noget tung Vederhæftighed. En meget stor Del af Folketingets Medlemmer har i sin Tid deltaget i deres Partis Ungdomsbevægelse og er derfor allerede i Ynglingeaaene blevet fortrolige med politiske Spørgsmaal.

Det engelske Parlament tæller flere varigt politiske Slægter, det gør det danske ikke; Navne som Appel, Andersen (Alsing, Nina), Stensballe, Clausager, Hækkerup, Heilesen, Starcke, Pinstrup, Bjerre, Foss, Hauch, Korsgaard og Wiinblad forekommer nok ret hyppigt, det er ogsaa i nogle Tilfælde sket, at Fader og Søn eller Fader og Datter har siddet paa Rigsdagen samtidig, men ingen Slægt har hidtil bidt sig fast gennem flere Generationer, saa at der maa paakomme Rigsdagen en Uhyggefølelse, den Dag den ikke er repræsenteret, ligesom Roskilde tror, at Byen skal gaa ynkeligt under, naar der ikke mere sidder en Schledermann af det gamle Murermesterdynasti i Byraadet. Vi har altsaa intet politisk Aristokrati . . . man kan just ikke sige i Modsætning til de ikke-demokratiske Stater, da Diktatorernes Talent for at naa ud over første Generation jo ikke synes stort. Venstres Elin Appel er vistnok den, der kan pege paa de fleste politiske Ahner: hendes Oldefader var Folketingets mangeaarige Formand Sofus Høgsbro, hendes Bedstefader var Justitsminister og Folketingsmand Svend Høgsbro, hendes Fader er Folketingsmand Erik Appel — og selv er hun altsaa Elin Appel. Kun yderst sjælden træffes paa den lige Slægtslinje det samme Navn mere end to Gange, hvad vi jo heller ikke gør i Tilfældet Elin Appel; men Fruen kan uden Modsigelse hævde, at hun — efter Blodet — er fjerde Generation i Underhuset, og at hun for saa vidt er endnu finere end en Chamberlain. Trods dette politiske Fuldblod er Venstres kvindelige M. F. beskeden i sin Fremtræden; hun har det ikke som den Seminarieforstander Rørdam i Haderslev, der altid sluttede et Foredrag om sin Morfar, Digteren Carsten Hauch, med at bede Forsamlingen synge Grundtvigs »Udrundne er de gamle Dage«, hvori de bekendte Linjer: » . . . men, lovet være Himlens Gud, de ædles Æt dør aldrig ud«.

Med Rette kunde Elin Appel være stolt baade paa sine Forgængeres og sine egne Vegne, thi det demokratiske danske Vælgerfolk sætter i Længden ingen Mand eller Kvinde ind paa Rigsdagen, blot fordi han eller hun tilhører en traditionsrig Slægt.

Biografiens Mester, Povl Engelstoft, skriver om Biskop D. G. Monrad, Junigrundlovens Fader, Konseilspræsidenten i 1864, Kultus-, Inden-

rigs- og Finansminister, Folketingsmand for Nykøbing F. og Middelfart, at i hans Levnedsløb »stiger frem et Billede af storladen og forreven Vælde«; han taler videre om »en Klarhed, gennemslunget af en sjælesyg, kæmpende Individualitets Irgange som Lyn fra fjerne Skyer, en Villie, paa een Gang sporet og hemmet af en Personligheds brændende Ærgerlighed og korstegnede Ydmyghed ...«. Det danske Folketing maa beklage, at i denne Kvalitet er det for Tiden udgaet. Og dog hævdede Niels Neergaard, Statsministeren og Historikeren med det lange Minde, han, som personlig havde kendt mange af de betydelige Karakterer, der havde Sæde paa Rigsdagen i forrige Aarhundrede, adskillige tilkaldt af Forfatningskampen, at i hans Tid var Rigsdagsmændenes Niveau stadig højnet. Hvad der er sket, er dette, at samtidig med at de store Aandskæmpere er blevet færre, er den gennemsnitlige Dygtighed vokset meget betydeligt som Følge af den kortere Arbejdstid, den bedre Skolegang og de højere Lærestalters Demokratisering. Især fra Landbohøjskolen er der i de sidste Aartier udgaet en Mængde Politikere. Ogsaa Arbejderhøjskolernes Frugter er nu kendelige. De Taler, den menige Rigsdagsmand holder, er vægtigere end før, Formen bedre. Naturligvis: nu som forhen har ethvert Parti sin »Sump«, der er altid nogle, som sidder og dækker sig; ogsaa har Hørup Ret i, at den, der vil have et Parti af lutter Gentlemen, han faar ikke noget Parti, men i Arbejdsduelighed, Indsigt og nøgternt Skøn holder det danske Folketing som Helhed sikkert Maal med en hvilken som helst parlamentarisk Forsamling i Verden. Ogsaa Forholdstalsvalgmaaden har, som foran nævnt, givet Sagligheden bedre Vilkaar; dog bliver der her en Post at bringe i Fradrag. Vel dominerede »den rene Politik« med den dertil knyttede heftige, ofte personlige Polemik temmelig meget i de gamle, lukkede Valgkredse, det kunde blive til Klopfægteri, men var blot een af Kandidaterne saglig stærk, da kom de andre ud for en haard Skolegang, fordi de blev tvunget

Kun eet Ægtepar har haft Sæde i Folketinget:
Peter og Elna Munch. Tegning af Jensenius.

til at sætte sig ind i Tingene. Den, der i en saadan Kreds havde været opstillet først i 1906, siden i 1909 og 1910 for sluttelig at blive valgt i 1913, han vidste efterhaanden en Del om Politik! Efter at under Forholdstallet Princippet: Mand mod Mand er forladt, og efter at Tilkomsten af de mange nye Partier næsten har umuliggjort regulære Vælgermøder, fordi der kun kan blive 17½ Minut til hver Taler, der tilmed helst skal behandle mange flere Emner end før, kan det ske, at et Flødeskæg slipper ind paa Rigsdagen, skønt han i det politiske Alfabet kun er kommet til A og i Talrækken kun til 20, nemlig fordi han ikke har maattet kæmpe sig til sit Mandat. Med alle sine svære Fejl lutrede det gamle System maaske Kandidaterne nok saa godt som det nye, ligesom det jo ogsaa gav den særprægede Mand uden for Partierne en Mulighed for at faa Sæde paa Rigsdagen. Over dette maa det dog ikke glemmes, at vort Parlament ganske afgjort er sagligt stærkere end forhen, saa stærkt, at den udefra kommende ofte undres derover. Fhv. Kirkeminister Carl Hermansen har udtalt:

»Een Ting har overrasket mig, og det er, at saa mange menige Rigsdagsmænd er i Besiddelse af en forbløffende Sagkundskab paa mange Omraader. Det er interessant at se, at Manden fra Ploven har et saa enestaaende Kendskab til Skatteproblemer og Socialproblemer, som Tilfældet er. Jeg har faaet Respekt for det Arbejde, der gøres paa Rigsdagen.«

Og Udenrigsminister Gustav Rasmussen:

»Det har været en Oplevelse for mig at faa Lov til at deltage i praktisk politisk Arbejde og at faa Indblik i den Virksomhed, som udøves af den danske Rigsdag. Det har gjort et stærkt Indtryk paa mig paa nært Hold at blive Vidne til den Alvor og Grundighed, hvormed de foreliggende Sager behandles paa Rigsdagen, og ganske særlig den Samvittighedsfuldhed, med hvilken der arbejdes i de Udvalg, hvortil de mere vigtige Spørgsmaal henvises til nærmere Undersøgelse og Overvejelse ...

I det hele vil jeg gerne sige, at de Erfaringer, jeg i de forløbne Maaneder har indhøstet, ikke alene har været en Oplevelse for mig, men ogsaa en Berigelse. Efter det Kendskab til det politiske Arbejde, jeg har erhvervet mig ved i denne Periode at deltage i det, er det min afgjorte Opfattelse, at den kritiske Holdning over for Rigsdagsarbejdet, som fra Tid til anden kommer til Orde, som oftest bunder i Ukendskab til de virkelige Forhold.«

I ingen Rigsdag, heller ikke i den danske, kan det i vor Tid med dens mangfoldige komplicerede Spørgsmaal undgaaes, at det enkelte Medlem, arbejder han end med nok saa megen Dygtighed og Alvor, undertiden maa tage Stilling til Problemer, som han har faa eller ingen Forudsæt-

ninger for at have nogen Mening om. Selv Gehejmerraad Goethe vilde i Dag ikke kunne regere det beskedne Hertugdømme Weimar egenmægtigt; han, det store Geni, vilde blive nødt til at raadføre sig med en Stab af Ekspertter. I Rigsdagen imødegaaes disse Vanskeligheder gennem en Deling af Arbejdet, hvorved den eller de, der paa et bestemt Omraade har en særlig Indsigt, naturligt faar Føringen. Parlamentet bør derfor have en vis alsidig Sammensætning. Efter Venstrereformpartiets store Valgsejr i 1901 var ikke mindre end 61 pCt. af Folketingets Medlemmer af privat Erhverv Landbrugere. En saa stærk Ensidighed vilde i vore Dage være meget farlig. Erhvervsspredningen er nu større, og ved de senere Valg har Partierne ogsaa tilstræbt at forøge Antallet af Mænd, der besidder en indtrængende teoretisk Viden og et systematisk Overblik hver paa sit Felt; i 1945 valgtes Mænd som N. Busch-Jensen, Thor-kil Kristensen, Frode Jakobsen og Mogens Fog, og det bliver næppe sidste Gang, vi ser en A. C. Mortensen efter et langt og hæderfuldt politisk Liv i den gamle Stil afløses af en Busch-Jensen. Der vil sikkert i Fremtidens Rigsdagsarbejde blive megen Brug for den grundige teoretiske Uddannelse som et Supplement til den solide praktiske Indsigt, der allerede er saa smukt repræsenteret paa vor Rigsdag. Vel er Kravet om, at Politikerne skal have Rod i det brede Folk, saa at Rigsdagen kan tænke og handle i Rytme med dette, uomgængeligt i et Demokrati — Parlamentets Opgave som Kontrolorgan forudsætter i Virkeligheden mindre en Repræsentation for Sagkundskaben end for de forskellige Interesser og Anskuelser i Befolkningen — men denne Fordring om Kongruens er i vor Tid, da mange højt uddannede Mænd og Kvinder kommer fra jævne Hjem, meget vel forenelig med, at den særlige, paa bestemte Omraader tilspidsede Viden inddrages i det politiske Arbejde. Dog bør det aldrig komme dertil, at et Folketingsmøde ligner et Møde i Videnskabernes Selskab! Nationalmuseets Direktør, den ansete Historiker Dr. phil. Poul Nørlund, der i øvrigt er Medlem netop af det nævnte Selskab, har skrevet: »Til de forskellige Professioner kræves et højt forskelligt Maal af boglig Uddannelse, men til at være Borger i et folkestyret Land kræves sund Dømmekraft og bredt Udsyn, Forstaaelse for det, som ligger uden for Professionen, uden for Erhvervet, uden for de snævre Standsinteresser«. Disse Ord, der her er udtalt med Henblik paa Folkestyrets første Led, selve Folket, har Gyldighed ogsaa for de to efterfølgende: Rigsdagen, til hvilken Vælgerne overdrager deres Magt, og Regeringen, den egentlig styrende, der henter sin Bemyndigelse hos Parlamentet — kun at Kravene om den saglige Indsigt i Statens Forhold

naturligvis bliver stadig strengere ved den Udvælgelse, der sker paa hvert Stadium. Intet Folkestyre kan jo virkeliggøres uden ledende Personligheder. Men i de 100 Aar, vi Danske har levet under en Forfatning, der hviler paa det Syn, at Lovene, som giver Reglerne for Borgernes Samvirken, bør fastsættes af Folket selv, er Afstanden mellem Statslivets førende Mænd og deres Udspring stedse blevet mindre. Det er værd at mærke, at da Constantin Hansen skulde male sit berømte Billede af Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848, da lod han Skikkelser som A. W. Moltke, C. Hall, D. G. Monrad, L. N. Hvidt, A. F. Tscherning, Orla Lehmann og Carl Ploug beherske Forgrunden; N. F. S. Grundtvig kan lige akkurat ses, men ingen af de til Maleriets Baggrund henviste menige Medlemmer kan med Sikkerhed genkendes. Denne Opstilling svarede maaske til Tilstanden, som den var ved vort parlamentariske Livs Begyndelse, ikke til Forholdene i Dag. Allerede for en lille Menneskealder siden maatte Oscar Matthiesen, naar han skulde være Sandheden tro, paa sit Frescomaleri af Fællesmødet i den gamle Folketingssal i Fredericiagade den 5. Juni 1915 portrættere hvert enkelt Medlem af Rigsdagen, fordi det menige Medlem nu virkelig var traadt frem fra Baggrunden og evnede at hævde sig langt stærkere end i Aartierne efter 1848—49. Denne Udvikling har siden fortsat sig, og at Rangforordningen i vort Folk saaledes er blevet en anden, det er især en Følge af den selv-hævende Proces, der blev sat i Gang, da Nationen for 100 Aar siden fik umiddelbar Medansvarlighed for den danske Stat og Adgang til at indgyde Lovgivningen sin Aand. Derfor er Angreb paa den lige og almindelige Valgret forblevet virkningsløse i Danmark. Vort Folk har aldrig ladet sig rokke fra den Overbevisning, at da alle Borgere ved deres Arbejde opretholder Samfundet, og alle er interesseret i dets Trivsel, bør de ogsaa alle have Indflydelse paa dets Styre. Valgdeltagelsen ligger i vort Land saa højt som omkring 85 pCt., og den er nogenlunde lige stor i de forskellige Befolkningslag. En Rigsdag kan være paavirkelig af Stemninger, og Partier kan skæve til deres Vælgeres Fordel, men de Afgørelser, der hviskende forberedes i en Diktators Forgemak, er næppe altid inspireret fra Himlen. Der findes i denne ufuldkomne Verden ikke nogen Valgordning, som bedre end den lige og almindelige Valgret med den til denne knyttede Adgang til offentlig Kritik sikrer redelige og kyndige Ledere af Staten. Tyngdepunktet kunde i hvert Fald ikke lægges i den økonomiske Magt, da dennes Fordeling i sig selv er uretfærdig. Dertil er det i en vis, udvidet Forstand en sund konservativ Garanti, at Statsstyret er i Harmoni med Folkets Flertal; Styrets Basis

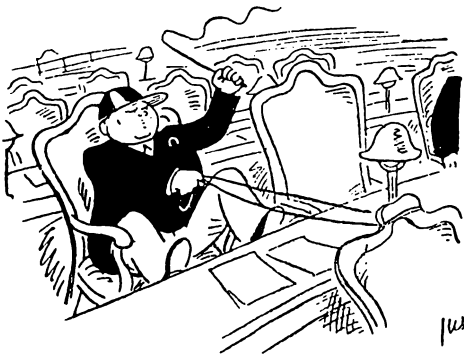
bliver jo derved bred og dyb. Et befæstet Demokrati lader sig ikke saa let rende over Ende, men er i Virkeligheden den sikreste Garanti for en rolig Samfundsudvikling. Endelig vidner Historien, og det betyder mere end alle Magtfilosofier, at indtil denne Dag er det højeste sociale og kulturelle Stade opnaaet i de folkestyrede Lande.

KVINDERNE PAA CHRISTIANSBORG

Vi kan nu paa ny vende os mod vort Emnes mindre seriøse Sider.

Der blev i 1918 valgt 9 Kvinder ind paa den danske Rigsdag, hvoraf de 5 fik Sæde i Landstinget, blandt hvilke Socialdemokraten Nina Bang, Datter af en Krigsraad og Stabshornblæser, Historiker, Søster til Højremanden Professor Ellinger, i 1924 Danmarks første og længe eneste kvindelige Minister. Hendes Livsforløb havde altsaa været mærkeligt nok, men paa sin Vis var Inger Gautier Schmits endnu mærkværdigere. Hun var Datter af den sidste kgl. Dyrlæge, havde haft sit Hjem paa Slotsholmen, Natten til den 4. Oktober 1884 saa hun Gardinerne i sit Barneværelse blive røde, og i Aarene derefter legede hun i Ruinerne af det Slot, hvor hun siden skulde rykke ind med det første Hold af kvindelige Lovgivere. Som ung dyrkede hun Musik og kristeligt socialt Arbejde. I 1918 boede Inger Gautier paa Samsø, gift med Birkefuldmægtig W. Schmit. Nærmest ved et Tilfælde faldt hun en Aften ind til den lokale Venstrevælgerforenings Generalforsamling — uden at interessere sig særlig for Politik havde hun dog altid haft Sympati for Venstre — og da Kvinderne jo nu skulde til at have Valgret, fandt Forsamlingen det passende at sætte den intetanende Frue ind i Bestyrelsen. Tilfældet var første Gang ude! Kort efter skulde der vælges Valgmænd til Landstingsvalget i Roskilde. Inger Gautier Schmit blev opstillet som Nr. 5 paa Listen, en Lærer som Nr. 4, men han bad om at maatte bytte Plads med sin kvindelige Partifælle, og da der kun blev valgt fire, kom Fruen altsaa til Roskilde. Tilfældet var anden Gang ude! Da Venstres Valgforsamling en halv Snes Dage senere holdt Prøvevalg i Domkirkebyen, viste det sig pinlig vanskeligt at samles om et kvindeligt Emne til Landstinget. Alle saa gerne en Kvinde valgt, men Hensynet til de forskellige Amters Repræsentation og til en Gruppe indremissionske Valgmænd syntes næsten at umuliggøre det. Dog, nu var Fruen selv ude! Paa Forvirringens Højdepunkt bad den ukendte Inger Gautier Schmit fra en af de bageste Bænke om Ordet, og hun paalagde indtrængende Valgforsamlingen ikke at skilles, før den havde udpeget en Kvinde til at blive Medlem af Landstinget nu, da der for første Gang var Mulighed derfor. Henvendelsen, der blev fremført med en vis Myndighed i et smukt Sprog, gjorde Indtryk, og det slog ned i flere samtidig: her har vi Emnet! Da det desuden viste sig, at Indre Mission vilde stemme paa Inger Gautier Schmit, og da hun tilmed var fra Holbæk Amt, med hvilket der havde været særlige Vanskeligheder, var Sagen næsten oplagt. Tidligere Landbrugsminister Ole Hansen, der nok kunde være en Filur, foreslog dog, at Forsamlingen, inden endelig Afgørelse blev truffet, skulde se Fru Schmit og hendes nærmeste Kon-

kurrent, en Overlægefrue fra Frederiksborg Amt, ved Siden af hinanden paa Talerstolen, et Forslag, der blev hilst med medvidende Forstaaelse af Mændene. Altsaa en Slags Mannequinopvisning! Om de tvende konkurrerende Evadøtre ogsaa drejede sig omkring sig selv med Armene yndefuldt hævede, erindrer ingen mere; det er muligt, de ikke gjorde det. Dog, da Inger Gautier Schmit aldeles ubetinget vandt ogsaa Skønhedskonkurrencen — selv mente hun beskedent: fordi hun var den yngste — var der ikke mere nogen Tvivl i Forsamlingen. Fruen sagde imidlertid, at hun ikke kunde tage imod Valg, før hun telefonisk havde indhentet sin Mands Samtykke. I sin Naivitet, tør man vel tro, var denne Udtalelse simpelthen genial. Den gjorde et svært godt Indtryk paa Mændene, de nikkede over Piberne,

Transporten har ønsket en Repræsentant i Folketinget.
Tegning af Jensenius.

tungt og bifaldende ... her var en Kvinde, der havde lært af Livet! Saaledes var Venstres Prøvevalg 1918 i Roskilde ikke uden Mindelser fra Paradisets første Tid, og Dagen derpaa fik Inger Gautier Schmit et sikkert Sæde i Landstinget, af hvilket hun blev et udmærket dygtigt Medlem. Hun har oplevet at holde 25 Aars Jubilæum paa Rigsdagen, hvad ingen anden Kvinde hidtil har naaet, ligesom hun er den eneste Kvinde, der fra Landstinget er blevet indvalgt i Folketinget. Da hun i 1945 midlertidigt trak sig tilbage, var hun som før nævnt dette Tings Anden Næstformand. — Det politiske Liv har sin Mystik!

De mandlige Medlemmer var ret ængstelige, da de 9 Kvinder i 1918 holdt deres Indtog paa Christiansborg. Mænd er jo altid lidt anderledes, naar Damer er til Stede. Maatte man ryge under Partimøderne? Eller maatte man maaske ikke en Gang skraa? Synet af den lille resolute og tydeligt puritanske Nina Bang kunde sandt at sige give de tristeste Formodninger! Der opstod imidlertid hurtigt en venlig og utvungen Omgangsform mellem Kønnene. — Da Kvinderne i vort Samfund som bekendt udgør over Halvdelen af Helheden, gav de kvindelige Medlemmer af Rigsdagen straks deres Virke et alment Sigte. En Lovgivers Arbejde skal ikke gøres mandligt eller kvindeligt, men statsborgerligt efter de politiske Linjer. Kvinderne ytrer sig derfor, følgende gammel Vane, ogsaa paa Rigsdagen til et hvilket som helst Anliggende, og de har intet intimt Samarbejde paa tværs af Partierne. En anden Ting er, at de, vel særlig i Udvalgene, fremhæver de Sider af en Sag, som Mænd kan være tilbøjelige til at overse; helt naturligt er det jo, at de øver en væsentlig Indflydelse, naar f. Eks. et Lovforslag om Mødrehjælp er til Behandling. Kvindernes Medarbejde staar nu for alle som aldeles uundværligt. Aktiviteten i det kvindelige Vælgerkorps var i mange Aar ikke stor; det mærkedes, at Mændene i 70 Aar, inden Kvinderne kom til, havde kunnet tilegne sig politiske Kundskaber og var blevet øvet i offentlig Optræden, men ved de senere Valg har de kvindelige Vælgere hævdet sig saa godt, at der nu sidder 14 Kvinder i Folketinget, 12 i Landstinget. Af Rigsdagens Garderobe- og Toiletteforhold frem-

gaar det dog, at Grundlovsfædrene fra 1915 og Slotsarkitekten havde regnet med et endnu større Tal.

De kvindelige Medlemmer indførte nye Farver i Tingsalene. Ak, hvem husker ikke Mathilde Malling Hauschultz' dejlige vinrøde Shawl? Det skete, at Ordførere, naar hun var i Salen, sad hensunken i Drømmerier med Haand under Kind og glemte at melde sig rettidigt til Formanden. Kvindernes Ankomst fik mærkeligt nok ikke Mændene til at smuksere sig, i hvert Fald kun forbigaaende. Et enkelt Medlem, en Mand af den elegante Handelsstand, viksede Skægget, og den lille, rankryggede Oberst Parkov, af Trin en Dansemester, bevægede sig endnu en Kende mere efter de for fjerde Tur af Lanciers gældende Regler, det var det hele. Men det vilde vel ogsaa være misforstaaet at kræve, at Rigsdagsmænd mødte til Møderne i Stadstøj. Tingsalene er Værksteder for Folkets Repræsentanter, enhver anstændig Paaklædning er derfor acceptabel, principielt vil der intet kunne indvendes imod, at en Folketingsmand, som var Maskinarbejder hos Burmeister & Wain, mødte renvasket i sin blaa Overall. Den gamle Almuebondes sidste sorte Krave blev baaret af Mølgaard Nielsen, som udtraadte i 1920, Degnens og Kirkesangerens hvide Slips forsvandt i 1924 med I. C. Christensen. Nu ser man Jakkesæt i alle Farver, Homespun, Plus-fours, blaa Skjorter, brune Slips og et højst forskelligartet Fodtøj. Paaklædningen afstemmes kun sjældent efter Lejligheden. I gamle Dage var det god Tone, at den, der skulde være Ordfører, stillede i Diplommatfrakke. Ikke saaledes i Dag. Og hvad er »god Tone«? Hvis den danske Statsminister, den Dag han skulde fremsætte et vigtigt Lovforslag for Folketinget, mødte i Salen med høj Hat i Nakken og lagde Benene op paa Bordet, idet han ventende lænede sig tilbage i Stolæn, saa vilde en saadan Opførsel afgjort ikke være i Overensstemmelse med god Tone. Men i det engelske Underhus er det en Selvfølgelighed, at just saaledes optræder en Premierminister.

SKULKER MEDLEMMERNE?

Ligesom paa Det kgl. Teater kan der paa Rigsdagen tales om en »Fyldningsgrad«, her Salenes. I Folketinget vil den oftest være ret høj lige efter Mødets Begyndelse; nu mødes Medlemmerne, der om Formiddagen har siddet spredt rundt om i Bygningens Udvalgs- og Partiværelser, for første Gang i større Antal, og Folketingssalen bliver derfor i en halv Timestid en Børs for Omsætning af politiske Nyheder og Udveksling af Dagens Indtryk. Paa Pultene ligger Breve fra Vælgerne; de aabnes og læses, og mange af dem har et Indhold, der tilskynder Folketingsmanden til at søge en Samtale med en eller flere af Ministrene, som i stort Tal plejer at være til Stede ved Mødets Begyndelse. Tinget gør derfor indtil ca. Kl. 13,30 et noget distraheret Indtryk, til Skade for den tilfældige Taler, hvis Ro Formanden jævnligen maa værne med Klokkeren. Hvad der foregaar i den uroligt summende Sal er en Udligning og Af-

spænding, Dagens foreløbige Kurser sættes, men herunder er Medlemmerne, der paa en mærkelig Maade kan dele deres Bevidsthed, i Virkeligheden lydhøre som en Flok Hjorte: falder der fra Talerstolen et Ord af særlig politisk Interesse, høres det øjeblikkeligt, og der bliver fuldstændig Ro i Salen. Det samme kan iagttages ved mangfoldige andre Lejligheder. Parlamentarikere synes i sig at have indbygget et Radar-anlæg, som gør dem særligt følsomme over for det, der kommer dem ved, og som netop derfor tillader deres Opmærksomhed at holde lange Frikvarterer; de hører i hvert Fald haarfint paa et enkelt Ord.

Fyldningsgraden varierer meget stærkt. Under storpolitiske Debatter og foran vigtige Afstemninger kan man i Folketinget se alle 150 Medlemmer paa deres Pladser, opmærksomt lyttende, vippende med Papirknivene, nu og da et Tilraab til Taleren eller Partierne imellem, maaske efterfulgt af en stormende Latter, det hele Ting i fuld Aktion. Modstykket hertil danner Behandlingen af et trivielt Gengangersforslag uden Nyhedsinteresse; ved saadanne Lejligheder hænder det, at der ikke er stort flere i Salen end de seks, syv Talere, der samles ved Ordførerbordet, og som efter Tur gaar op paa Talerstolen og siger, hvad de gentagne Gange tidligere har sagt. Dog tør man ikke af den Omstændighed, at en Lov blot skal forlænges, slutte, at Forhandlingen vil være uden Interesse; drejer det sig f. Eks. om Vareforsyningsloven eller om Prisolven, opstaar der næsten uundgaaeligt en livlig Debat, endog med Mulighed for Dagsordener. Det er overhovedet ugørligt med absolut Sikkerhed at forudsige, hvornaar der skal »foregaa« noget i Tinget og hvornaar ikke. Fredag vil i Regelen være en tam Dag, fordi mange udenbys Medlemmer om Eftermiddagen drager til deres Hjem; derfor henlægges 3die Behandlinger, hvor der jo skal stemmes, og hvor et stort Antal Medlemmer følgelig maa være i Huset, saa vidt muligt ikke til Fredagen.

Der er talt om »Skulkeriet i Rigsdagen«, særlig med Henblik paa Folketinget, som Offentligheden jo omfatter med størst Interesse, og som har langt flere Møder end Landstinget, hvor den gennemsnitlige Fyldningsgrad vist ligger betydeligt over Folketingets. Denne Beskyldning for Skulkeri er ikke velbegrundet. Det kan ikke bestrides, at mange Pladser ofte staar tomme, ogsaa flere end der burde. Det er rigtigt, at Jeppe drikker, men hvorfor drikker mangan Jeppe? Lad os tage »Berlingske Tidende« (Morgenudgaven) for den 19. Februar 1947:

»En Række Møder i Gaar Formiddags og Eftermiddags paa Christiansborg, dels i Partierne, dels mellem Repræsentanter for Partierne og Repræsentanter for

Regeringen, resulterede ud paa Eftermiddagen i, at Venstre, Konservative, Radikale og Dansk Samling — altsaa et betydeligt Flertal af Rigsdagens Medlemmer — gav Tilslutning til Tillægsaftalen til den dansk-engelske Handelsoverenskomst, medens Socialdemokrater, Kommuniste og Retsforbundet forbeholdt sig deres Stilling.«

Hvorledes tror man, Folketingssalen kommer til at se ud en saadan Dag? Det politiske Arbejde former sig i vor Tid saadan, at Rigsdagen som Befolkningens Repræsentation inddrages i mangfoldige Drøftelser og Beslutninger, der ikke, eller kun i ringe Omfang, kommer til Udtryk i Salen, men som i høj Grad beslaglægger Medlemmernes Opmærksomhed uden for Salen. Den Tilhører, der har gæstet Folketinget den 19. Februar 1947, har sikkert faaet et grimt Indtryk af Skulkeri, og saa har Sandheden været den, at den paagældende Onsdag var en endog ualmindelig travl Arbejdsdag. Ved den nævnte Lejlighed drejede det sig altsaa om en Tillægsaftale til den dansk-engelske Handelsoverenskomst, men omtrent paa samme Tid var ogsaa Forholdet til Færøerne og den saakaldte Spareplan til langvarige udentings Drøftelser. Heller ikke tænker den tilfældige Tilhører paa, at det Medlem, der savnes i Salen, maaske hans egen Folketingsmand, meget sandsynligt sidder begravet i Arbejde i et Udvalg. Under saadanne Omstændigheder er det jo dybt uretfærdigt, hvis Tilhøreren, idet Medlemmerne strømmer ind for at deltage i en Afstemning, tænker: Aha, de gad altsaa ikke give Møde i Salen, skønt de opholdt sig i Bygningen! Denne Forargelse vil dog rimeligvis hurtigt fortage sig for en anden og større, thi se: nu rejser Tingets Medlemmer sig paa Række og Geled, skønt de vitterligt ikke kan vide, hvad de stemmer om, eftersom de først lige er ankommet; de følger altsaa blot Parolen; *det* er vel nok en Skandale! Hvis Tilskueren gjorde sig den Ulejlighed at tænke sig om, vilde det dog vel staa ham klart, at Afstemningen, især efter en 3die Behandling, nærmest er et Ritual, hvorved de Standpunkter, der blev Resultatet af tidligere, ofte meget grundige Forhandlinger i Sal, Partier og Udvalg, bekræftes. Et Blik paa Dagsordenen eller Partiets Afstemningsleder («Staamanden»), og Medlemmet er klar over, hvorledes han vil stemme. Naar man er naaet saa langt som til den endelige Behandling, er i Regelen det Stadium forlængst passeret, hvor Forhandlingernes Forløb i Tinget kan faa Indflydelse paa Partiernes Stillingtagen; tilbage er kun ved Afstemningen at konfirmere det allerede besluttede. —

Men Tiden er nu inde til at se lidt paa, hvorledes Dagen normalt forløber for et Medlem af Rigsdagen.

EN RIGSDAGSMANDS DAG

I gammel Tid boede mange af de udenbys Tingmænd paa Byens Højskolehjem, adskillige paa Karen Jensens ved Nørrevold, andre, navnlig Bønder, paa de store Gæstgivergaarde i og omkring Vestergade. Paa »Tre Hjorter«, »Knapstedgaard« og hvad disse Gæstgiverier ellers hed, opstaldede Københavnsegnens Bønder deres Heste, naar de var kørende til Hovedstaden; for den landlege Rigsdagsmand var Bæsterne et kært Syn, Hestegødningen og de mere vandige Udskillelser gav ham en hyggelig, næsten hjemlig Ammoniakduft i Næsen, og om en Hests Kvaliteter kunde der altid slaas en tidkortende Snak af i den store, fremmede By. Baade Gæstgivergaardene og Hestene maatte vige for Automobilet. Snart havde Rigsdagsmanden heller ikke megen Tid til Passiar. Da Rigsdagen flyttede tilbage til Christiansborg, var der Tale om at bygge et særligt Rigsdagshotel ved Frederiksholms Kanal, men det blev ved Tanken. I vore Dage bor mange udenbys Tingmænd paa Vesterbros Missionshoteller, d. v. s. de overnatter dær, for Rigsdagens nuværende Bolig er saadan indrettet, at Parlamentarikeren uden at mærke legemlige eller aandelige Afsavn kan tilbringe den ganske Dag inden for Murene: spise, drikke, bade, læse, skrive, høre Radio og om fornødent knibe sig en Lur.

Landboerne møder tidligst paa Christiansborg, nogle allerede paa det Tidspunkt, da de hjemme plejede at gøre deres første Staldtur. Der er Bønder i Folketingets Læseværelse allerede Kl. 6½ — og i sin Tid Christmas Møller. Først læses Hovedstadens Morgenblade, men ved 8-Tiden ankommer en Rigsdagsbetjent med en svær Avispakke, indeholdende Provinsbladene fra den foregaaende Dag. Disse Aviser er for den udenbys Tingmand et kærkomment Bud hjemmefra; baade Lokalrubrikken og den ledende politiske Artikel studeres med stor Opmærksomhed; ikke sjældent føler Rigsdagsmanden efter Læsningen sig tilskyndet til at tage en Rigstelefonsamtale med Redaktøren for at give ham en Oplysning eller for selv at blive informeret om bestemte Forhold i Valgkredsen. De tidligt mødende Medlemmer naar allerede inden Udvalgsmøderne, der gerne begynder Kl. 10, at gennemgaa den Post, som er omdelt paa Pladserne inde i Tingsalen, og der kan ligge op imod en halv Snes Breve. Efter Udvalgsmøderne følger Partimøderne, derpaa en kort Frokostpause og endelig Tingenes Møder. — Men hvad stod der i de mange Breve? Jo, adskillige var fra Sogneraad, lokale Erhvervsvirksomheder og Vælgere, der ønskede Oplysninger om den nærmere For-

staaelse af nys vedtagne Love eller nye administrative Bestemmelser, eller som udtrykte Ønske om, at Folketingsmanden indtog en vis Stilling til et nylig fremsat Lovforslag. En Times Brevskrivning kan godt blive nødvendig i den Anledning. Endnu flere af Henvendelserne anmodede dog om hans personlige Bistand over for Administrationen, baade i selve Den røde Bygning og i de talrige Nævn og Udvalg. Denne Rigsdagsmandens Virksomhed som Budbringer for sine Vælgere er af meget gammel Dato. Den mildsindede sjællandske Bonde Kristjan Pedersen, Sandby, Landbrugsminister under den første Verdenskrig, fik, og overtog med Glæde, de mærkeligste Kommissioner, naar han Tirsdag Morgen kørte til København. Excellencens Lommer var stopfulde af Sedler med Besked til Æg- og Ostehandlere, Fragt- og Røgmænd, Kreaturkommissionærer, Brændevinsbrændere, Prokuratorer o. s. v.; han paatog sig ogsaa gerne Fornyelse af Lotterisedler. Kr. Pedersen var en Mand af en usædvanlig nobel Tankegang, uselvsk i sin offentlige som i sin private Færd, endnu mærket af Bøndernes gamle Fællesskab om Jorddriften, hans Minde skal ikke beklikkes, men det synes forstaaeligt, at han, bebyrdet som anført, maatte overlade Kornloven til Indenrigsminister Ove Rode, skønt den jo efter sin Art henhørte under Landbrugsministeriet. I Befolkningen lever en Tro paa, at en Rigsdagsmand kan klare alle Sager, ogsaa dem, der er strandet i Administrationen; det er endda muligt, at nogle forveksler Lovgivningsmagten med Forvaltningen; det staar i hvert Fald fast, at jo mere Udviklingen tenderer mod Statsstyre af Erhvervslivet, udøvet fra København, des flere Opgaver paalægges Provinsen sine Rigsdagsmænd. I de senere Aar har de været meget hyppige Gæster især i Varedirektoratet, Benzinnævnet og Byggenævnet. Kan de ikke opnaa et positivt Resultat, kan de dog sende Vælgere en Forklaring paa hans »Tilfælde«; i øvrigt viser det sig ikke sjældent, at den opstaaede Vanskelighed skyldes Ansøgerens utilstrækkelige Evne til at fremstille sin Sag skriftligt. Mange af Rigsdagens Medlemmer virker som en Slags uofficielle Sagførere, Folketinget nærmer sig til at blive et Forretningsudvalg, der maa tage sig af Befolkningens Affærer i stort og smaat, og med Grund har det Ønske været fremsat, at Rigsdagen oprettede en Skrivestue, hvor nogle Stenografdamer kunde staa til Raadighed for Medlemmerne og lette dem deres vidtløftige Korrespondance. Til denne Virksomhed i København svarer, at mange Lovgivere, naar de endelig er hjemme, modtager et stort Antal telefoniske og personlige Henvendelser — i de større Provinsbyer kan deres Forstue undertiden være saa fuld som en søgt Læges Ventevæ-

relse; Mand efter Mand lades ind for at faa Raad, ikke blot med Henblik paa de forskellige Forsyningsvanskeligheder, men ogsaa for at drøfte Husleje-, Skatte-, Invalidere- og Indfødsretsspørgsmaal. Rigsdagsmændene beklager sig paa ingen Maade over, at Vælgerne paalægger dem de mange Opgaver, de fleste er tværtimod glade derfor, og det af to Grunde: det er morsomt, ja, det giver en Glædesfølelse, naar det lykkes at skabe et Resultat, der umiddelbart kan konstateres (jævnfør, hvad foran er sagt om »Rigsdagsleden«), og enhver Tingmand véd, at jo mere intimt hans Forhold til Valgkredsen føles, des flere Henvendelser vil han faa; med en ganske særlig Tilfredshed modtager han naturligtvis Breve fra Folk, der ikke tilhører hans Parti. De talrige Ærinder kan ogsaa give ham et Indblik i mange Forhold af Interesse for en Lovgiver. Kun een Gruppe af Anmodninger foruroliger ham, og det stærkt, nemlig de, der paakalder hans Bistand til Opnaelse af en Klasselotterikollektion; han ved paa Forhaand, at Misforholdet mellem Ansørgernes Tal og de ledige Kollektioner er saa enormt, at medmindre Aspiranten kan fremtræde for Finansministeren med Hovedet under Armen, er det aldeles haabløst. For den samvittighedsfulde Minister er Fordelingen af disse Kollektioner en sand Plage. Da H. P. Hansen, Slagelse, i 1933, i sin Alders 61. Aar, overtog Finansministeriet, voldte denne Side af hans Embede ham mere Bekymring end hele Virksomheden i de fem Departementer. Han havde indtil da altid haft et godt Sovehjerte, men nu saa han ved Nattetid for sit indre Øje den lange Række af sørgende Enker og andre ulykkeligt stillede Mennesker, der paa Modtagelsesdagen havde søgt ham for at faa en Kollektion. Hvem skulde han hjælpe, og hvem skulde han støde tilbage i Haabløsheden? Man skal, hvis det paa nogen Maade er muligt, afholde sig fra at øve Indflydelse paa Fordelingen af disse smaa Levebrød! — Rigsdagsmanden slider selvsagt Administrationens Trapper uden at modtage noget Honorar for sin Bistand; det manglede bare. Den eneste Paaskønnelse, han venter, er den, at Vælgerne vil betænke, at netop fra Kl. 13 til Kl. 17, altsaa i Tingenes Mødetid, træffes Centraladministrationens højere Embedsmænd bedst, og at den tilfældige Rigsdagsgæst derfor ikke vil fælde en alt for haard Dom over ham, hvis han en Eftermiddag er fraværende i Tilhørerens Ærinde. —

Ved Aftenstid kan en Rigsdagsmand nok tillade sig at være træt, alle Dagens Gøremaal taget i Betragtning. Og saa kommer for dem, der ikke har deres Hjem i København, de triste Timer! — I det mægtige Christiansborg, i den elevatorraslende, underligt upersonlige Arbejdsbygning, som Rigsdagsfløjen er og maa være, dèr vil en Lovgiver, be-

røvet alt det personlige og lunende, som ligger i Familie og Hjemegn, let føle sig frysende ensom, naar hans Tanker ikke beslaglægges af Arbejdet. Efter Middagsmaden skriver han maaske et Par Breve; naar den øvrige Slotsfaçade forlængst henligger i Mørke, er der stadig Lys i Folketingets Læseværelse, for Aviserne kan taale endnu en Omgang ... blot ikke hjem til det triste Hotel, hvor man kun hører Vandet, der synker i Rørene, og hvor i øvrigt den store og stille Ligegyldighed hersker. Langt hen paa Aftenen kan i den halvmørke Folketingssal ses smaa Grupper af udenbys Medlemmer, som paa deres Pladser lavmælt diskuterer Dagens Hændelser eller meddeler hinanden Erindringer fra Vælgermøder og Indtryk af Personer, de har mødt. Rigsdagsmanden har en stor og nyttig Gerning, men han er ikke altid at misunde, naar han sætter sig i sin 1. Klasses Kupé og ruller mod København.

TIL HOVE

Rigsdagen som Institution er yderst sjælden Vært for sine Medlemmer; i nyere Tid har Reformationsjubilæet i 1936, Kong Christian X's Regeringsjubilæum i 1937 og Aarsdagen for Rigsdagens Genoptagelse af sit Arbejde efter Besættelsen foranlediget Festligheder, men der kan henrinde Aartier uden saadanne officielle Sammenkomster. Til Gengæld er Kongehuset gæstmildt. Naar Rigsdagen mødes første Gang i det nye Aar, omkring den 10. Januar, skal Tingmændene til Hove. I gamle Dage gjaldt Indbydelsen alene Rigsdagen; i Riddersalen i Christian VII's Palæ paa Amalienborg samledes Folkerepræsentationen med Kongefamilien, en Kammersanger eller Kammermusicus viste sin Kunst, og siden blev der budt paa Souper i de tilstødende Værelser; det hele var ganske intimt. Efter at de store Repræsentationslokaler paa Christiansborg er taget i Brug, former Nytaars-sammenkomsten sig en Del anderledes, navnlig derved, at foruden Rigsdagen ogsaa Landets øverste civile og militære Embedsmænd deltager. Indgangen er i Prins Jørgens Gaard; her ankommer, i Regelen Kl. 21, de forskellige Damer og Herrer i højeste Toilette, de dekorerede selvfølgelig med Ordener; i Drabantsalen præsenterer Gardister i rød Galla Gevær for militære Standspersoner; ogsaa Garderhusarer i Dolman bidrager til at give det hele Ankomstbilledet Farve. Naar Overtøjet er anbragt i de til Salen stødende Garderobes, begynder den langsomme Opstigning ad den store, brede Kongetrappe. Denne er flankeret af Hejdukke, som hver bærer en Blomsterkurv eller -potte paa Hovedet. Det sker, at en Rigsdagsmand, der er Kongens Gæst for første Gang, halvt af Skræk, halvt af Høflighed hilser Hejdukkerne med et »Godaften!« ... de er jo dog Vælgere, selv om de rent øjeblikkelig synes at befinde sig i en ejendommelig Situation. Hejdukken bevarer imidlertid sin statuariske Ro, ikke af Hoffærdighed, men hvem vilde være nikkevorn i hans Sted? Ved Vejs Ende modtages Gæsterne af Kongens Kabinetssekretær og andre høje Hofembedsmænd, hvorefter de fordeler sig paa de for dem bestemte Sale. Ved det sidste Aftenselskab før Krigen, det sidste normalt forløbende, var

Opstillingen denne: I Tronsalen stod nuværende og forhenværende Ministre, Rigsdagens Præsidium og — som den tredie Statsmagts Repræsentanter — Højesterets Dommere; Rigsdagens menige Medlemmer var anvist Plads i de umiddelbart tilstødende Lokaler: Christian IX's Gemak og Fredensborgsalen. I Frederik VI's Gemak, Fløjelsgemakket, Hjørnegemakket, Danske Galleri, Grønne Sal samt Abildgaard- og Alexandersalene opholdt sig Rigets Biskopper, Amtmændene, Generaler og Admiraler, Retspræsidenter, Departementschefer, Professorer og andre høje Honoratiores. Fløjddørene mellem de forskellige Gemakker og Sale staar aabne. Der konverseres livligt.

Paa et givet Tidspunkt hamrer Hofmarskallen sin Stav i Gulvet med et »Kongen!«, og ind i Tronsalen træder fra Taarngemakket Hans Majestæt, efterfulgt af hele den kgl. Familie. Alle, Værter som Gæster, er iført hvide Handsker, og idet Processionen skrider frem gennem Salene, faar nu hver enkelt Rigsdags- og Embedsmand indtil 20 Haandtryk og Lykønskninger til det nye Aar, nemlig af ethvert Medlem af det glyksborgske Hus. Kongen begynder med Statsministeren, der staar et Par Skridt foran sit Ministerium, og ender langt borte i Alexandersalen hos den efter Rangen laveste, eller mindst høje, Embedsmand. Fra Fløjddørene mellem Tronsalen og Christian IX's Gemak henvender han sædvanligvis nogle Ord til Rigsdagens Medlemmer i Anledning af Aarsskiftet, ligesom han, og andre af de Kongelige, paa Vejen ned langs Rækkerne ikke sjælden har en personlig Bemærkning at gøre til den enkelte. Naar Majestæten skal overskride Tærskelen til et nyt Gemak, melder Hofmarskallen hver Gang hans Ankomst med et »Kongen!«, hvorefter Konversationen øjeblikkelig standser.

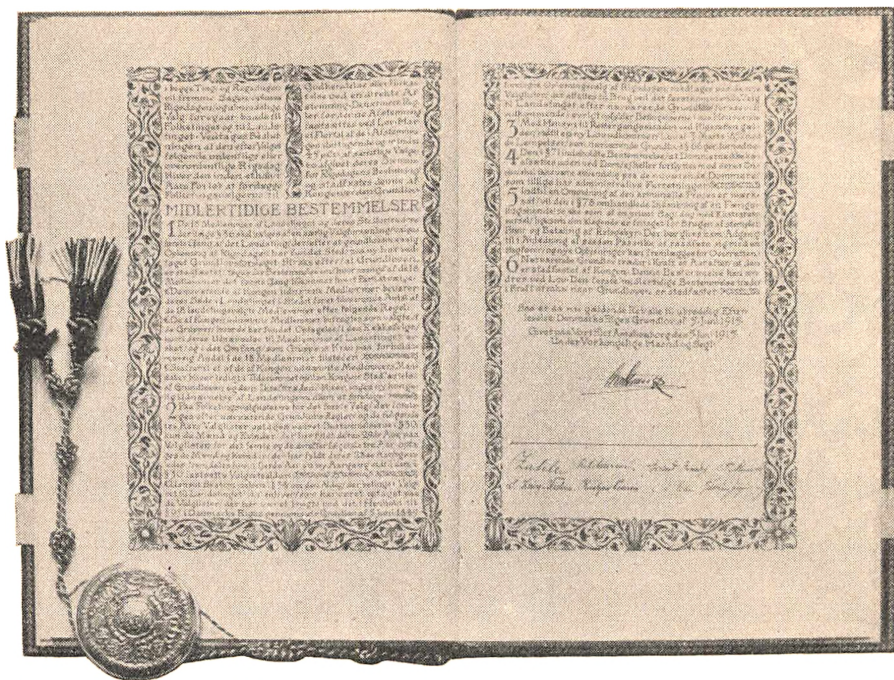
Efter Gratulationsakten samles inde i Riddersalen de 4—500 Gæster med Kongefamilien til en staaende Souper. Da Gæsterne kommer ind i Salen fra hver deres Gemak, bliver der, skønt enhver nu kan bevæge sig frit, ogsaa i dette store Rum uvilkaarligt en Gruppedeling; ved de pragtfuldt dækkede Borde søger Krage Mage. Der serveres en varm Ret — forlorn Skildpadde eller en Dyreragout — og desuden kolde Anretninger, Lagkage og Frugt. Springende Lakajer skænker gode Vine, ogsaa Champagne, dog er navnlig Rødvinen meget paaskønnet. Fra Salens Balkon højt oppe lyder festlige Toner, frembragt af Gardens Musikkorps. Kort sagt: Jeppe føler tvivlende paa sin hule Tand! Kongen spiser i Salens Midte, og naar alle har mættet den første Appetit, lader han en eller anden kalde til en Samtale, eller han begiver sig paa Vandring i Salen, maaske med sin Tallerken i Haanden. Det er ham øjensynlig magtpaaliggende at vise Rigsdagens Medlemmer en særlig Opmærksomhed. Under Ordvekslingen gælder den Regel, at Statsoverhovedet fører Samtalen, saaledes at forstaa, at den Tiltalte ikke bringer andre Emner paa Bane end de af Kongen anslaaede. Naar der paa denne Maade er gaet en Timestid, trækker Kongefamilien sig tilbage, ret pludseligt og meget diskret; kun de nærmest staaende naar at vende sig mod Majestæterne, idet de gaar. Og dermed er Aftenselskabet forbi. Gæsterne begynder at danne Kø foran Riddersalens Døre, men disse bevogtes udenfor af Jægere, og ingen maa passere, før Ceremonimesteren konstaterer, at de Kongelige har forladt Slottet. Det hele har varet et Par Timer. Nede omkring Stoppestedet ved Slotskirken staar Folk og ser op imod det kun halvt skjulte Purpurlys fra Fløjelsgemakket, hvis Vægge er beklædt med rødt Fløjel; det var her, Christiansborg Slots Tronstol stod, indtil den i 1932 blev flyttet hen i den nye Tronsal over Kongeporten. Former, ja!

Men alligevel, alligevel: naar Sporvognspassagererne bliver det purpurne Lys var, synes de at skue tværs gennem et Aartusind, helt tilbage til Kongesædet i Gorm den Gamles Hal. Danmark er et gammelt Rige.

Den Tradition har dannet sig, at Rigsdagens Medlemmer, eller dog en stor Del af dem, efter Aftenselskabet hos Kongen samles i Snapstinget, eventuelt med deres kvindelige parørende, af hvilke flere har tilbragt denne Aften i Teatret. Ved Hove er man kommet i et vist festligt Humør, ingen har rigtig Lyst til at gaa hjem, og man savner desuden en Kop Kaffe og en Cigar. Det kan da blive til et helt lille Gilde i Rigsdagens Restauration; hen paa de smaa Timer opstaar der gerne blandede, partiblandede, Sangkor, og gode folkelige Sange, især af Jeppe Aakjær, runger i Christiansborgs søndre Fløj. Rigsdagen har virkelig for en Gang Skyld taget sig en Skuddag! Det klær den.

DET PARLAMENTARISKE ARBEJDES ORGANISERING

De fleste af de Rigsdagsforhold, der kan se mærkelige ud for den udenfor staaende Iagttager, som derfor let øver en ubillig Kritik, finder, har vi set, en rimelig Forklaring, naar Sagen betragtes indefra. Det vil ikke sige, at alt er saare godt. Det er det nemlig ingenlunde. Det parlamentariske Arbejde er ikke paa alle Punkter rationelt organiseret i Forhold til Tidens Opgaver og Vilkaar, hvoraf lejlighedsvis meget store Vanskeligheder opstaar. End ikke for visse historiske Tabu har Rigsdagen formaaet at frigøre sig. Den unge Slægt, i Parlamentet og udenfor, fatter ikke fuldt, hvor længe Forfatningskampens Eftervirkninger varede, og hvor stærke de var. Skønt Højre i 1915 stillede sig paa den lige og almindelige Valgrets Grund og antog Navnet Det konservative Folkeparti, var det Ministeriet Neergaard ubehageligt i Perioden 1920—24 at være henvist til konservativ Støtte. Især Neergaard selv behandlede sky Partiet, som om der endnu stod Estrup paa Dørpladen; de nødvendige Aftaler traf han helst paa afsides Steder, nogle sagde omme bag Holmens Kirke eller ude i Kongelunden. Christmas Møllers Indsats som konservativ Politiker blev i Hovedsagen den at tilkæmpe Konservatismen Æresoprejsning i den offentlige Mening og Ligeberettigelse paa Rigsdagen, navnlig i Forholdet til Venstre, der under Samarbejdet var tilbøjeligt til at kræve en Fortrinsstilling. Efter Negrenes og Kvindernes Emancipation skulde følge Konservatismens! Det er derfor en Misforstaaelse, at »Piccoloen tabte Terrinen« den Dag i Foraaret 1929, da Det konservative Folkeparti, utilfreds med Militærbudgettet, undlod at stemme for Finansloven, hvorved Ministeriet Madsen-Mygdal blev

Grundloven af 1915.

bragt i Mindretal og maatte afgaa. Nej, dette var et Skridt frem paa Selvstændiggørelsens Vej, fortsat i 1931, da Konservatismen uden om Venstre sluttede sit Forlig med Ministeriet Stauning og Regeringspartierne om Krisehjælp til Arbejdere og Landmænd. Men den historisk betingede Mindreværdighed, som det efterhaanden lykkedes Det konservative Folkeparti at frigøre sig for, den hviler endnu over Landstinget og ytrer sig bl. a. derved, at en Minister nødig fremsætter et Lovforslag først i dette Ting. I en bestemt Rigsdagssamling blev 124 Forslag først forelagt Folketinget, kun 27 Landstinget. Der kan gives gode Grunde for, at det direkte folkevalgte Ting bør være Regeringens Hovedport til Parlamentet, men en saa ensidig Fordeling som den hidtil anvendte medfører, at medens Folketinget stønner under sin Arbejdsbyrde, kan Landstinget halvt holde Ferie. Ogsaa den klumpvise Fremsettelse af Lovforslagene er en Uting; den skyldes vistnok, at man af Hensyn til Kongen ikke kan holde Statsraad flere Gange om Ugen, men det synes lidet troligt, at Kongen ikke vil være indforstaaet med, at hans paa een Gang givne Samtykke til 10 Lovforslags Fremsettelse for Rigs-

dagen ikke nødvendiggor, at de fremsættes paa een Dag, naar dog en Fordeling over flere Dage vil gøre det lettere for Tingmændene at sætte sig ind i Stoffet og for Pressen at bearbejde det. Det er tillige meget ofte hændt, at Lovforslag forelægges betydeligt senere, end der havde været Mulighed for, hvorved der henimod Aarets Udgang, men navnlig ved Finansaarets Slutning, opstaar en alvorlig Forstoppelse i Rigsdagen og en deraf følgende ugrundig Behandling. En planmæssig Spredning af det Arbejde, der *kan* spredes, paa Tingene og paa Maanederne, er saa meget mere paakrævet, som den urolige Tid i sig selv Gang paa Gang med kort Varsel stiller Rigsdagen Opgaver, der bedst vil kunne løses, hvis den ikke ligger med overslæbende Arbejde. I de sidste 20—25 Aar har Rigsdagens Medlemmer haft det omtrent som Brandvæsenets Heste i gamle Dage: snart kan de i Ro og Mag gumle deres Havre, snart maa de sprænge af Sted, saa Aarerne svulmer. Et jævnt Trav vilde være at foretrække. Helt regelmæssigt kan det parlamentariske Arbejde aldrig blive under Nutidens Vilkaar, men »Styre ved Tale« forudsætter nu engang en vis rolig Takt mellem Forhandlingerne i Salen og Udvalgsarbejdet og i Samvirket mellem de to Ting. Det kan ikke undgaas, at Formændene ofte maa anmode Tingene om Samtykke til at fravige Forretningsordenens Bestemmelser om den Frist, der normalt skal hengaa mellem de enkelte Behandlinger, men et Lovforslag af et blot nogenlunde vægtigt Indhold bør kun i Nødsfald kunne komme til Behandling i Landstinget, før Fortrykket af den tilsvarende Forhandling i Folketinget foreligger, selv om Landstingets Medlemmer i Regelen vil være orienteret gennem deres Deltagelse i de fælles Partimøder. En Lovgivning i Iltempo bringer meget let Rigsdagen i nedværdigende Situationer; Resultatet kan blive »Lovsjusk« eller »Lovgylp«, til Fryd for Parlamentets Kritikere. Det er hændt, at en Lov har anordnet, den skulde træde i Kraft paa et Tidspunkt, der laa forud for den Dag, da den blev vedtaget, hvilket turde være en Umulighed; Forklaringen er, at Lovforslagets Behandling har trukket længere ud end ventet, og i den Skyn- ding, der er opstaaet til Slut, er Tidspunktet for Lovens Ikrafttræden ikke rettet. I 1932 var under Udvalgsarbejdet med Moratorieloven en betydningsfuld Passus blevet tabt, og de tabte Linjer maatte derfor senere vedtages som en helt ny Tillægslov; heller ikke »Lappen paa Moratorieloven« saa godt ud; det er formodentlig den eneste Lap, der nogen Sinde har faaet kongelig Underskrift. De travle Dage paa Christiansborg er ikke uden Charme; naar Klokkerne i Folketing og Lands- ting uafbrudt ringer til Afstemninger, naar de 164 Telefoner benyttes,

saa den røde Pære lyser fra alle Samtalebokse, naar Elevatorerne knirker hastende Mennesker fra Etage til Etage, saa stikker Rigsdagsrotten sit Hoved frem og vimrer veltilpas med sine lange Næsehaar — men er det sikkert, at den Lov, der er skabt under forrygende Travlhed, bliver »bekvem, nyttig, klar og forstaaelig«? Sikkert er det derimod, at Rigsdagens Referenter og Reportere under det stærke Tempo umuligt kan holde Befolkningen ordentlig underrettet om, hvad der sker, hvorved et meget væsentligt Hensyn krænkes.

Da det er den til enhver Tid siddende Regering, som fører i Lovgivningsarbejdet, har den det første Ansvar for Arbejdets Tilrettelæggelse. Men Rigsdagen kan selvsagt ikke finde sig i hvad som helst, eftersom den er Part i Sagen og vil tage Skade paa sit Omdømme, saafremt den ikke værner sin Værdighed, d. v. s. kræver anstændige Vilkaar for Lovgivningsmagten. Den Langmodighed, der i saa Henseende unægtelig er udvist, er i de sidste Aar vejet for en bestemt Optræden. Efter Hensstilling fra Præsidiet føres der nu i de forskellige Fagministerier et Kartotek over udløbende Love, og ved Samlingens Begyndelse modtager Rigsdagen fra Statsministeriet en Fortegnelse over disse. Forlængelsesforslagene, der kun undtagelsesvis indeholder nyt Stof, skal derefter fremsættes i god Tid og paa Tidspunkter, da Rigsdagen ikke er overbebyrdet med andet Lovgivningsarbejde. Dette er kun et rimeligt Krav, og siddes det overhørig, vil det vedkommende Ministerium faa en alvorlig Paamindelse. Naar Situationen synes at opfordre dertil, holdes der hos Formændene en Konference med Ministre og Partiformænd om de kommende Ugers Virksomhed, ikke mindst under Hensyn til, hvor langt Arbejdet er skredet frem i de siddende Udvalg; en Tilskyndelse til at fremme dette Arbejde mest muligt kan være overordentlig gavnlig, fordi Ophobningen i Samlingens sidste Uger derved modvirkes; helt undgaas kan den aldrig, da det er temmelig givet, at Regeringen netop henimod det Tidspunkt, da Rigsdagen tænkes hjemsendt, møder med vigtige Lovforslag; de har formodentlig ikke kunnet blive færdige før; Centraladministrationen har jo *sit* Besvær, og det er endda ofte stort. Ogsaa ved den sidste Ændring af Folketingets Forretningsorden har man søgt at understøtte Arbejdets friktionsløse Gang; det indskærpes nu, at det paahviler Medlemmer, som er hindret i at møde i Tinget, at anmelde Forfald for Formanden, for at Tingets Ledelse kan have Oversigt over Stillingen. Flere Forfatninger paalægger Rigsdagsmændene en Retspligt til at møde og deltage i Afstemningen, saaledes at Udeblivelse medfører Bøde (Norge), Tab af Diæter (Finland, Sverige og U. S. A.)

Fra Befrielses-Sommeren 1945: Rigsdagens Bureauchef, Hr. Eigil Olsen, viser tre engelske Gæster, Admiral R. V. Holt, Brigadier W. H. F. Crowe og General R. H. Dewing, det danske Parlament. Her er Selskabet standset foran Grundloven i Sølvskrinet.

eller i grovere Tilfælde endog Tab af Mandat (Finland); Bestemmelser af denne Karakter vilde forudsætte en Grundlovsændring, i hvert Fald hvad Mandattab angaar. Den ved Forretningsordenen bestemte Adgang til at opnaa Orlov med Indkaldelse af Stedfortræder er blevet udvidet, idet en saadan Orlov kan tilstaas — hvilket jo ogsaa er i Arbejdets Interesse — hvis et Medlem paa Grund af Sygdom eller Udsendelse i offentligt Hverv ikke vil kunne deltage i Møderne i blot 1 Maaned. Det er endvidere forsøgt at indføre en saakaldt Ugeliste, d. v. s. en Plan over Fordelingen af Arbejdsstoffet i den kommende Uge; nok vil Ugelisten vanskeligt kunne blive fuldstændig og bindende for Formanden, men den vil kunne bidrage til at give baade Ministre og Medlemmer et sikkert Grundlag for deres Dispositioner.

Tendensen er for Folketingets Vedkommende gaet i Retning af at give Formanden Myndighed til at lægge en saa fast Plan for Arbejdet, som Omstændighederne tillader. Denne Udvikling vil sikkert fortsætte sig. Hvad der dybest set er i Vejen, er nemlig dette, at de hævdvundne

Former for Rigsdagens Virksomhed ikke er tidsvarende. Arbejdsmaaden blev fastlagt i en længst svunden Tid, da Parlamentets Hovedopgave var Løsningen af en Række rent politiske Spørgsmaal, og da det vældige økonomiske, sociale og tekniske Stof, der nu foreligger til Behandling, var saa godt som ukendt. Forskellen i Vilkaarene ses maaske bedst deraf, at medens Finanslovdebatten før 1914 praktisk talt var ukrænkelig, bliver den nu Gang paa Gang slaaget i Stykker af mellemliggende Behandlinger af andre og mere presserende Lovforslag; sidst paa Eftermiddagen, naar disse andre Sager er overstaaet, faar man en Stump af Aarets Hoveddebat (hvis det da ikke netop drejer sig om selve Generaldebatten), og Følgen bliver uundgaaeligt, at Befolkningens Interesse for Finanslovsforhandlingen svækkes. Allerede her ligger et Problem, der bør løses; men det vilde ogsaa være heldigt, om en af Tingets nuværende Mødedage (Tirsdag—Fredag) kunde stilles til Raadighed alene for Udvalgsarbejdet, hvorefter denne Virksomhed aldrig maatte foregaa i Mødetiden; Landstinget, der normalt kun holder Møde Onsdag og Fredag, har Mulighed for helt at samle sig om Udvalgene den mellemliggende Torsdag. Ved et Tillæg til Folketingets Forretningsorden, som forbød Partiordførerne, ofte syv i Tal, Mand efter Mand at indlede deres Tale med at referere Lovforslagets allerede kendte Indhold, undertiden medtagende ogsaa en Del af de trykte »Bemærkninger« — nogle af Medlemmerne har en kedelig og frygtelig kedsommelig Tilbøjelighed herfor — vilde der kunne indtjenes Tid til »Udvalgsdagen«. Det bliver overhovedet nødvendigt at fortsætte de indledede Reforme, hvis Tingets Arbejdsmaade skal tilpasses det politiske Livs ændrede Vilkaar, som ingen mere kan tro er noget blot midlertidigt. Skal Rigsdagsmanden ikke ende som en ren Homunculus, et kemisk frembragt Menneske, maa der ved en fortsat Rationalisering af det parlamentariske Arbejde drages Omsorg for, at han dog i nogle Maaneder hvert Aar kan kvittere Christiansborg og leve ude blandt den Befolkning, hvorfra han er udgaaet, og hvis Repræsentant han er.

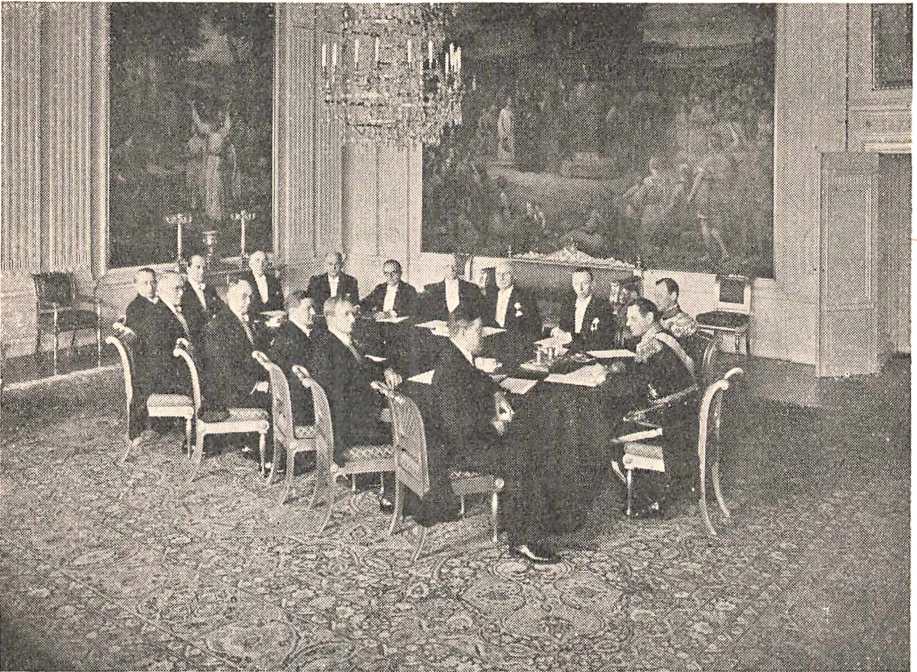
LØNNINGER OG PENSIONER — »LEVEBRØDSPOLITIKERE«

Rigsdagens Medlemmer faar Løn for deres Arbejde. Dette er en demokratisk Foranstaltning, thi var Lovgiveren ulønnet, vilde kun de velhavende have Raad til at lade sig vælge. Trods Vederlaget betyder

Deltagelse i Politik for adskillige et økonomisk Tab, navnlig nu, da Rigsdagen er samlet en saa stor Del af Aaret, og det derfor kan blive nødvendigt for Medlemmerne at holde Medhjælp hjemme, især naturligvis hvis de har egen Bedrift. Efter Besættelsens Ophør arbejdede Rigsdagen næsten uafbrudt i 14 Maaneder, den behandlede i dette Tidsrum ca. 300 Lovforslag, og under saadanne Forhold bliver ikke Gerningen paa Christiansborg, derimod Mandens egentlige Erhverv let en Bibe-kæftigelse. Dette er Sandheden, og den kan vi, som gentagne Gange tidligere berørt, nogenlunde give tilbagevirkende Kraft til 1914, altsaa til den første Verdenskrigs Udbrud. Som Følge af denne Udvikling, der kan iagttages i alle Lande med en Folkerepræsentation, har man i de fleste Rigsdage forladt Diæterne, som udbetaltes for hver Dag, Parlamentet var samlet, og indført den faste Aarsløn. Denne ydes af Staten, ikke (som i Danmark i Stændertiden) af Vælgerne eller Partiorganisationerne, fordi Rigsdagsmanden bør staa friest muligt. Helt forkasteligt vilde det jo være, om Lønnen blev udredet af en Kreds af Privatpersoner. Her i Landet udgjorde Diæterne fra 1903 10 Kr. pr. Dag i Tiden 1. Oktober—31. Marts, men var Rigsdagen samlet ud over denne Normalperiode, da kun 6 Kr. — onde Tunger sagde for at fremskynde Hjemsendelsen! Under den Prisstigning, der straks ledsagede den første Verdenskrig, som jo holdt Rigsdagen inde ogsaa i Sommerhalvaaret, altsaa à 6 Kr. pr. Dag, maatte de udenbys Medlemmer spæde til af egen Lomme blot for at faa Husly og Mad. Diæterne forhøjedes en Del i Løbet af Krigen, men først ved Valgloven af 1920 — Rigsdagsmænds Løn fastsættes i Valgloven — indførtes den faste, aarlige Godtgørelse, der satte til 4.000 Kr. for Medlemmer med Bopæl i København eller inden for en Afstand af 20 km fra Hovedbanegaarden, 5.200 Kr. for de øvrige, som jo mere eller mindre maatte have dobbelt Husholdning; hertil kom et Dyrtidstillæg. Disse Ansættelser var beskedne; paa samme Tidspunkt var Parlamentarikernes Løn: i England 7.200 Kr., i Frankrig 15.000 Francs og i U. S. A. endog 18.000 Kr. De danske Rigsdagsmænds Vederlag er nu 5.700 Kr., 7.200 Kr. og 8.700 Kr. for Medlemmer, der har Bopæl henholdsvis 1) i København eller Omegn, 2) i en Afstand af over 20 km, men under 75 km fra Banegaarden, eller 3) endnu længere borte. Der blev nemlig i 1946 indført en ny Lønklasse med Henblik paa de Medlemmer, som bor i Syd- og Vestsjælland, Fyn, Lolland-Falster, Bornholm eller Jylland, fordi de i de 8—10 Maaneder, som Rigsdagsarbejdet ofte varer, i særlig Grad kan lide Afbræk i deres personlige Erhverv eller indtægtsgivende Stilling og i hvert Fald har store Opholdsudgifter

i Hovedstaden. Til de nævnte Lønninger kommer et Dyrtidstillæg, som den 1. Oktober 1948 udgjorde 69 pCt., svingende med Tjenestemændenes Reguleringstillæg. Der udbetaltes derefter (efter Fradrag af Pensionsbidraget) i de tre Kategorier: 9.205 Kr., 11.740 Kr. og 14.275 Kr. aarlig. En norsk Stortingsmands Løn er fast 9.500 Kr. pr. »Sæson« af 6 Maaneders Varighed, men varer Samlingen ud over dette Tidsrum, forhøjes Godtgørelsen forholdsmæssigt; 9 Maaneders Virksomhed i Stortinget vederlægges altsaa med 14.250 Kr., maksimalt er Lønnen 19.000 norske Kr. En svensk Rigsdagsmand modtager, hvis han er bosat i Stockholm, 750 Kr. maanedlig, naar Rigsdagen er samlet, 1.000 Kr. maanedlig hvis han bor i Provinsen; er Rigsdagen inde hele Aaret, bliver Lønnen altsaa henholdsvis 9.000 og 12.000 svenske Kr.; de svenske Røglere er imidlertid optaget til Revision, og en klækkelig Forhøjelse ventes gennemført i Foraaret 1949. Et engelsk Parlamentsmedlems Løn er nu 12.000 Kr., et amerikansk Kongresmedlems 60.000 + Kontor- og Sekretærhjælp. Ethvert Medlem af vor Rigsdag er forpligtet til at modtage den i Loven fastsatte Løn.

Halvdelen af Lønnen er skattefri og med god Grund, da den Rigsdagsmand, der har 10.000 Kr. i offentlig Indtægt, netop gennemgaaende kan regne med, at det koster ham 5000 Kr. at tjene 5000 Kr. Folketinget holder nok i Regelen kun Møde fire Dage om Ugen, men deraf følger ikke, at de øvrige Dage kan vies et roligt Privatliv. Om mange af Medlemmerne gælder det, at de, som det i sin Tid blev sagt om Carl Slengerik, bedst er at træffe paa Fredericia Banegaard. De af Partierne hyppigst benyttede Talere fører en Tilværelse som en Handelsrejsende, blot uden dennes rundelige Diæter; en Rigsdagsmand, der kommer til Aarhus, kan ikke tillade sig at bo paa Hotel »Royal«. Det daglige Slid paa Pengepungen er ofte meget stort: Vælgere, der er paa Besøg i København, skal beværtet rimeligt; naar der iværksættes en Indsamling, ventes det, at Kredens Følketingsmand lægger for med et pænt Beløb, og hertil kommer Kranse til gamle Kampfællers Begravelse samt ikke ubetydelige Telegram- og Portoudgifter; en anstændig »Kjole« at trække i, naar man skal til Nytaarselskab hos Kongen, er ogsaa fornøden. Det overordentlig uregelmæssige Liv, som mange Politikere maa føre: med forskudte Spisetider og ofte meget lidt Søvn, til Tider kun et Par Timer i en Jernbanekupé, er i sig selv en Opspisning af et uerstatteligt Kapitalgode: Helbredet. Adskillige har i de unge Aar, da Kræfterne synes uopslidelige, forløftet sig ved hemningsløst at tage den ene Møderække efter den anden ... for saa, naar de har passeret de 50, at mærke, at der er gaaet alvorligt Brud paa Fysikken! For enhver rejsende Parlamentariker er det i øvrigt et Problem paa den ene Side ikke at støde Vælgerne ved at afslaa deres velmente Tilbud om solid Beværtning, paa den anden at søge en vis Begrænsning i Nydelsen af Mad og Drikke. — Rigsdagens Medlemmer har foruden deres Frikort til Statsbanerne visse andre Rejselempelser; de i Jylland bosiddende kan vederlagsfrit foretage Rejser til og fra Rigsdagen med D.F.D.S.s Skibe og under Samlingen frit rejse med Sovevogn een Gang ugentlig i hver Ret-

Kong Frederik IX afholder med Ministeriet Knud Kristensen sit første Statsraad, Dagen efter Faderens Død.

ning. De paa Bornholm bosatte Medlemmers Flyverejser paa Ruten København—Rønne betales helt af Rigsdagen, medens de nord- og midtjyske Medlemmer faar refunderet et Beløb, hvis de bruger Luftruten København—Aalborg. De uden for Sjælland bosatte Medlemmer kan over Rigstelefonen frit føre to ugentlige Samtaler med deres Hjem. Rigsdagen disponerer daglig over indtil 30 Fripladser i Det kgl. Teater, hvoraf, uden for Premierer og Festforestillinger, gennemgaaende kun fem, seks benyttes; de øvrige indgaar i Teatrets Salg.

I 1946 indførtes en Form for Pensionering af gamle Rigsdagsmænd. Holland, U. S. A. og Sverige har en saadan Ordning. Begrænsningerne i den danske Ordning er meget store. Han eller hun skal have været Medlem i mindst 10 Aar i alt, og en Del af Virksomheden skal være faldet efter det fyldte 50. Aar. Pensionen, der vokser med Ancienniteten, ydes fra den Dag, den vedkommende ophører at være Medlem af Rigsdagen, saafremt han eller hun er fyldt 65 Aar, og ellers fra den Dag denne Alder indtræder. En Mand, der er valgt, naar han er 30 Aar, men falder kort før han er 50, vil, som det ses, ikke kunne faa nogen Pension trods 20 Aars Rigsdagsgerning, da han jo ikke har deltaget i Rigsdagsarbejdet efter

sit 50. Aar og derfor forudsættes ikke at være blevet altfor alvorligt standset paa sin private Bane. Det for Ordningen til Grund liggende Synspunkt er overhovedet dette, at den, der virkelig vil ofre den Tid, Rigsdagsgerningen kræver, faar en ringere økonomisk Tilværelse end den, han eller hun kunde opnaa ved at udnytte sine Evner uden for Christiansborg. Hvem vil tvivle om, at f. Eks. den overordentlig arbejdsdygtige Christmas Møller havde tjent mange flere Penge, end han gjorde, hvis han ikke var gaaet ind i Politik? Det er uden for enhver Tvivl, at adskillige dygtige Mænd har givet Afkald paa et Mandat, fordi de forudsaa, at baade deres egen, deres Families og især den eventuelle Enkes økonomiske Stilling vilde lide Skade, hvis de lod sig opsluge af Rigsdagsarbejdet. Det er derfor i selve Folkestyrets Interesse, at Vilkaarene dog bliver nogenlunde honnøtte. Den mindste Pension, som altsaa først, og med de nævnte Begrænsninger, opnaas efter 10 Aars Medlemstid, er 1.600 Kr., den højeste 4.000 Kr. Enken efter en Rigsdagsmand vil altid faa 700 Kr. i Pension, men var Manden pensionsberettiget, faar hun $\frac{2}{3}$ af den Pension, han oppebar eller var berettiget til senere. Hertil kommer det sædvanlige Procenttillæg. Til Dækning af Udgifterne afkortes der ved Udbetalingen af Lønnen $7\frac{1}{2}$ pCt. af Rigsdagslønnsens Mindstesats, 5.700 Kr. Da Ordningen blev vedtaget, kunde kun 7 af Folketingets Medlemmer eventuelt opnaa Pension efter den, fordi det tredobbelte Krav: 10 Aar — 50 Aar — 65 Aar er en meget skarp Sigte. Ja, endda: selv om alle 7 Tilfælde straks var blevet aktuelle, hvad de ikke blev, vilde Arrangementet, der jo mere minder om en privat Hundredmandsforening end om en virkelig Pensionsordning, have været en øjeblikkelig Forretning for Statskassen, da Udgiften vilde have udgjort 42.000 Kr., medens Medlemmernes Bidrag androg 64.000 Kr.; til Udgiften maa dog lægges det Beløb, som den ved Loven hjemlede Pensionering ogsaa af tidligere Medlemmer eller disses Enker vil andrage; der foretages her et vist Fradrag, fordi de paagældende jo intet har indbetalt. I Landstinget med dets mange aldrende Medlemmer var i 1946 19 Medlemmer berettiget til i givet Fald at oppebære Pension, og der vilde derved for dette Tings Vedkommende opstaa en positiv Udgift paa 74.000 Kr. Hvad Ordningen totalt vil komme til at koste, kan imidlertid ikke i fuldt Omfang opfattes som en Udgiftsforøgelse; der bestod nemlig i Forvejen en Understøttelsesordning, hvorefter der efter visse, ikke meget rationelle Regler udbetaltes livsvarige Understøttelser til tidligere Rigsdagsmænd, hvis deres økonomiske Forhold talte derfor; denne Praksis er nu bortfaldet og afløst af Pensionsordningen.

Ministrene lønnes med 18.000 Kr. + et Tillæg, som følger Pristallet. Den samlede Løn for Mændene i Kongens Raad var i 1947 godt 25.000 Kr., naturligvis en smuk Gage, men dog vist knap saa meget som de fleste Kartoffelgrosserer tjener. Statsministeren og Udenrigsministeren, der jo ofte maa optræde som Værter paa Statens Vegne, har et Repræsentationstillæg paa henholdsvis 9.000 Kr. og 18.000 Kr. Den Minister, der ved sin Udnævnelse besidder indtægtsgivende Hverv i offentlige og private Virksomheders eller Institutioners Tjeneste, skal fratræde disse for ikke at komme i nogen Interessekonflikt under Udførelsen af sin Embedspligt. Der kan derfor forekomme Tilfælde, hvor det koster en Mand Penge at beklæde en Taburet. Meget ofte vil der i hvert Fald opstaa en Forstyrrelse af hans Forhold, og derfor har en afgaaet Minister Ret til 9.000 Kr. i Ventepenge i fra 1 til 3 Aar efter Omstændighederne. Livsvarig Pension faar kun den, der har virket som Minister i mere end 1 Aar. Efter Udløbet af det Tidsrum, hvori der eventuelt udbetales ham Ventepenge, pensioneres han med 1.800 Kr., hvis han har været Minister i indtil 2 Aar, derefter gradvist stigende med Aaremaalet, indtil højeste Pension, 9.000 Kr. som Grundbeløb, naas af den, der har virket i over 8 Aar, et Tidsrum, der plejer at kunne give selv den stærkeste sin Bekomst. Rigsdagens Menneskeforbrug er stort! Da Ove Rode i 1920 afgik som den første Verdenskrigs Indenrigsminister, var han trods sine kun 53 Aar en gammel og hærget Mand. C. N. Hauge, der som Handelsminister i Trediverne fik væltet den internationale Handelskrise ned over sit Hoved, gik det ikke meget bedre. Han var aldeles udslidt, da han fratraadte, og døde faa Aar efter. Enkepension ydes efter Reglerne for Statens Tjenestemænd. Ministerpensionerne udgør naturligvis en Post paa Statsbudgettet, men Rigets bedste Jord skænkes dog ikke mere, saaledes som under Enevælden, til Stats-, Finans- og Udenrigsministre. Havde Th. Stauning levet og virket for 200 Aar siden, saa var han gaaet af som Lensgreve Stauning-Stauningsborg; under samme Vilkaar vilde meget sandsynligt ikke Slægten Moltke, men C. Th. Zahle have huseret med Grevskabet Bregentveds Bønder. Under Folkestyret ærer Kongen sin mangeaarige Statsminister ved personlig at overvære hans Begravelse, og der sørges for, at Enken hverken skal sulte eller fryse, saa længe hun lever. Dermed maa det have sit Forblivende.

Da Rigsdagens Medlemmer jo kun er Mennesker, forekommer der vel ogsaa blandt dem økonomisk bjergsomme Naturer. De vil dog aldrig være at finde blandt de virkelige Politikere. Driften mod Politik synes i den Grad at beslaglægge Personligheden, at den kuer en Række andre

Drifter, endog de almindeligste, dog ikke Tobaksdriften, men nok Penge-
gedriften. Den sande Politiker interesserer sig, naar han ellers har et
rimeligt Lavmaal af Indtægt, meget lidt for Mammon, et Begær efter at
paavirke de offentlige Forhold og Samfundsudviklingen er hans Livs
Indhold, og herved er manges Rigsdagsmand privatøkonomisk kommet
til Skade. Ove Rode var ganske uden Interesse for Penge, der for ham
kun var en ubehagelig Distraction, han foretog sig aldrig noget for at
tjene flere, men maatte dog naturligvis respektere Pengehensynets Eksi-
stens; det var knapt nok, at Borgbjerg gjorde bare det, han maatte ikke
sjældnen laane til en Bil, naar han havde travlt og skulde »op paa Bladet«.
Den danske Rigsdagsmand er i Almindelighed ikke økonomisk bjergsom,
snarere tværtimod, og at nogle faa falder i Øjnene, fordi de sidder med
store Indtægter, det skyldes vel netop til Dels den Baggrund, paa hvil-
ken de fremtræder. I øvrigt kan ingen forlange, at et Medlem af Rigs-
dagen skal leve som en Diogenes i sin Tønde, men nok at han — med et
Udtryk af I. C. Christensen — skal »leve af sit eget og paa sit eget«, thi
gør han ikke det, kommer hans Uafhængighed i Fare, hvorefter han ikke
mere er Tillid værd. Det vil igen sige, at den Rigsdagsmand, der erhver-
ver sig en høj Indtægt ved at sælge sin Indflydelse som *Politiker*, f. Eks.
til store Erhvervselskaber, er en meget farlig Type, men den forekom-
mer yderst sjældnen i den danske Rigsdag. Derimod kan selve dette, at en
Rigsdagsmand hører til de højtbeskattede, ikke være diskvalificerende,
nemlig saafremt den store Indtægt er en Frugt af selvstændig Erhvervs-
virksomhed eller speciel Indsigt og Uddannelse — et saadant Medlem op-
fylder jo ogsaa Kravet om, at Politikerens skal leve af sit eget og paa sit
eget. Professor Birck, selv en rig Mand, fremhævede altid, at Uafhæn-
ghed var en Rigsdagsmands kosteligste Eje, men han kan ikke dermed
have ment, at Parlamentarikerens skulde leve saa at sige i en lufttom
Kuppel, uden Forbindelse med Omverdenen. Lovgivningen vilde lide
Skade, hvis han gjorde det. Lige saa meget som Rigsdagen maa sky den
virkelige Levebrødspolitikeren, ham, der slaar det størst mulige Levebrød
op paa sin politiske Indflydelse, lige saa meget har den Brug for Mænd
med de Egenskaber, i Kraft af hvilke f. Eks. den kyndige og initiativrige
Industrimand erhverver sig Velstand. Alene Indtægtens Oprindelse er
det afgørende. En Undersøgelse af Spørgsmaalet om Rigsdagsmændenes
Indkomster er aldrig foretaget, men den vilde utvivlsomt vise, at deres
Indtægter, beregnet efter den reelle Værdi, ikke er væsentlig højere end
den for Arbejdere, Bønder, Redaktører, Professorer og Direktører sæd-
vanlige.

Den, der vil være retfærdig, skal tovende holde sig for sin Mund, hvis han skulde faa Lyst til at raabe »Levebrødspolitikere!« efter de Medlemmer af Rigsdagen, hvis Indtægter hovedsagelig er offentlige. Saa komplicerede som Problemerne i vore Dage er, kan det politiske Liv simpelt hen ikke trives, medmindre en vis Kreds af Politikere er i Stand til uafbrudt at henvende hele deres Opmærksomhed paa Lovgivningsarbejdet. Det maa og kan Ministrene jo gøre i Embeds Medfør, men da Parlamentarismen normalt forudsætter, at en Opposition er rede til at overtage Styret, den Dag den af Vælgerne og Kongen kaldes dertil, er det ogsaa nødvendigt, at der i Rigsdagssalene sidder et »Skygge-kabinet«, bestaaende af de Mænd, der næste Gang skal i Ilden. Politikere af denne Rangklasse, de kommende Ministre, maa, for i givet Fald straks at være aktionsdygtige, ofre hele deres Tid paa det politiske Arbejde, nøje følge den økonomiske, erhvervsmæssige og sociale Udvikling, ja, flere af dem maa i Virkeligheden opretholde en Form for et Privatministerium, og det vil være ganske haabløst for disse Mennesker at tænke paa at have Kræfter tilovers for andet praktisk Virke. Allerede af den Grund er en nogenlunde rummelig Ventepenge- og Pensionsordning som den gældende nødvendig. Ukyndigheden om Rigsdagen og dens Medlemmers Arbejde er ofte forbavsende stor. Den, der vrænger »Professional Politiker!« efter en Rigsdagsmand af den her omtalte Type, maa jo, medmindre han er ligeglad med Sandheden, være ganske uvidende om, at 10—15 Aar med det sidste og yderste Ansvar som Leder af et af de »hede« Ministerier ... saa er Kraften svunden og vil maaske aldrig vende tilbage. Hertil svarer — omend udsprunget af en anden Aand — den ofte naive Lyst til at faa Sæde paa Rigsdagen. I begge Tilfælde foreligger der en Undervurdering. Folketingssalen er en Tryllekreds, men det er Mefistofeles, som har rundet den med Spidsen af sit ildsprudende Sværd, og hver den, der kommer inden for Kredsen, véd ikke, hvad der maaske skal times ham. Den, Guderne vredes paa, gør de til Politiker! Da Præsident Franklin D. Roosevelt var død, sagde Efterfølgeren, Truman, at han følte det, som om Universet var sunket ned omkring hans Hals, hvilket sikkert er en ubehagelig Fornemmelse. Det er ogsaa hændt, at en i sin Tid i al Hyggelighed valgt dansk Rigsdagsmand, der pludselig og uformodet blev kaldet til Chef for et vanskeligt Ministerium, har haft Aarsag til at lette paa Flippen for bedre at skaffe sig Luft — vel vidende, at paa den anden Side af den ansvarlige Minister er kun Havet og Vorherre! Den, der attraar et Rigsdagsmandat med en Ministertaburet for Øje, maa gøre sig klart, om han i en given Situation er selv de

største Byrder voksen, fysisk og aandeligt. Er han ikke det, bør han holde sig borte. Thi hvis han først naar frem blandt den lille halve Snes Politikere, som de egentlige Førere udgør, da gælder der intet Kære Mor længer! Allerede deres Hverdagsliv er yderst anspændende. Og naar *Valget* kommer, naar Elementerne rejser sig, naar de økonomiske og ideelle Kræfter i Folket brydes i et Braavallslag, da udsættes de faa Mænd, som gaar i Spidsen for Hærene, for en aandelig og legemlig Belastning, som kun kan betegnes som frygtelig og uden Sidestykke. Paa Fart Dag og Nat Landet over maa en saadan Mand være, forsvarende ikke blot sin egen Valgkreds, men ogsaa Meningsfællernes over for angrebslystne Modstandere, følende Ansvarer som Fører, som den, der har skabt Partiet det Valgrundlag, der nu skal bære eller briste, smedet med sin Livsskæbne til sit Parti og saa, efter Kampens uhorste Tortur, Afstemningsdagens Spænding nærmere kommer vi ikke i den moderne Civilisation det mytologiske Billede af Atlas, som bar Himlen paa sin Skulder.

Mange har undret sig over Billedhugger Anders Bundgaards fire smertekrummede Mandsskikkelser, der bærer Rigsdagsportalen over den store Granittrappe. Deres Støn er fremkaldt ved Portalens Vægt, men i Virkeligheden symboliserer de fire Duknakker den Byrde, som Statslivet paalægger sine Tjenere.

BIBLIOTEK OG ARKIV

Rigsdagens Bogsamling er for Medlemmerne et nyttigt Arbejdsmiddel. Samlingen blev opbygget allerede i Den grundlovgivende Rigsforsamlings Dage, med Stænderbibliotekerne i Roskilde og Viborg som Grundstamme. Ved Slotsbranden i 1884 gik en Trediedel af Bøgerne tabt; under Bjergningen omkom to Soldater, ramt af nedstyrtende Murværk. I det statelige Læseværelse findes nu et Haandbibliotek paa 2.000 Bind, og i Bogmagasinet 50.000 Bind, mest retsvidenskabelige, national-økonomiske, socialpolitiske og historiske Værker. Biblioteket indeholder ogsaa en Række udenlandske Parlamentsforhandlinger, saaledes Englands lige siden 1215, for de første seks, syv Aarhundreders Vedkommende sammenfattet og trykt efter Aar 1800 paa Grundlag af Parlamentets Protokoller. Samlingen ejer tilmed forskellige kinesiske Statstryk, der dog kun sjældent er udlaant. Rigsdagens Bibliotek indeholder i øvrigt faa Kuriosa, det skal ikke være et Raritetkabinet, men en Samling

af Faglitteratur, tjenlig som Hjælpemiddel for Rigsdagens Medlemmer under Udøvelsen af deres Virksomhed. Bibliotekaren gør m. H. t. Anskaffelse af nye og Udskydelse af gamle Bøger Indstilling til de af Rigsdagen valgte Tilsynsførende. Virksomheden er mere levende end paa de store Statsbiblioteker, idet Medlemmerne oftest ikke beder om bestemte Bøger, men ønsker Anvisning paa, hvad der overhovedet foreligger af Litteratur et vist Emne vedrørende; det forudsættes derfor, at Bibliotekets Personale kan være raadgivende, ikke blot ekspederende. En ung Rigsdagsmand bør sætte sig grundigt ind i Sagerne og ikke lade sig paavirke af, at foreløbig ikke han, men en anden af Partiets Medlemmer er Ordfører for denne eller hin Sag, saaledes at der for saa vidt ikke stilles noget Krav til ham. Erfaringen viser, at man skal holde Øje med den nyvalgte, der tilbringer megen Tid i Bibliotekets Læseværelse — om nogle Aar bliver han Minister! En stor Samling af politiske Flyveskrifter og Pjecer benyttes jævnlig af Historikere.

Arkivet er en ikke mindre nyttig Institution og tilmed den eneste af Parlamentets Kontorfunktioner, som er grundlovsfæstet, da det i Grundlovens § 7 udtrykkeligt hedder, at Kongens skriftlige Forsikring om ubrødelig at ville holde Grundloven overgives Rigsdagen »for at opbevares i sammes Arkiv«. Et Arkiv skal Rigsdagen altsaa altid have — Kongernes Forsikringer er deponeret i et Staalskrin. Arkivets vigtigste Bestanddel er det Materiale, som Lovforslagenes Behandling efterlader: de afsluttede Udvalgsprotokoller, de indgaaede Skrivelser m. v. Til Protokollerne, der indeholder en Oversigt over Udvalgsarbejdet, kan normalt kun Ministeren for den vedkommende Sag og Udvalgets daværende Medlemmer opnaa Adgang, fordi der, som før nævnt, værnes om Udvalgsarbejdets Fortrolighed. Parallelt med denne Journalisering foretages imidlertid en anden, idet for hvert Lovforslag Forhandlingen paa de forskellige Stadier og de afgivne Betænkninger samles i et Chartek, saaledes at de Medlemmer, der siden skal være Ordførere i samme Sag, paa Arkivet kan faa udleveret hele »Fortiden«. Adgangen hertil er meget brugt og stærkt paaskønnet. — Fra Den grundlovgivende Rigsforsamlings Tid findes adskillige Arkivalier, bl. a. N. F. S. Grundtvigs vidtløftige Forslag og Andragender; med Undren bøjer man sig over hans karakterfulde, men plumpe Tændstikskrift, den samme dog, hvormed han har nedskrevet »I al sin Glans nu straaler Solen«, Højsommersalmen, det skønneste danske Digt hævdede Bjørnson. Et mærkeligt menneskeligt Dokument er den værdige Skrivelse, hvori den ulykkelige Væver Hans Hansen, Mern, opgav at tage Sæde i Rigsforsamlingen. Den ukendte

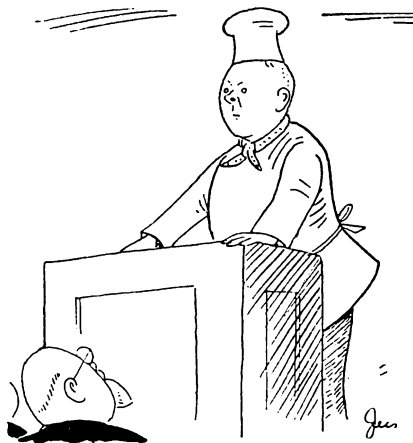
og ulærde Mand havde i Præstø med 570 Stemmer mod 330 besejret Teologen, Professor H. N. Clausen, en af Københavns Universitets højest ansete Lærere, og han blev derefter Genstand for en Presse- og Præstekampagne, der tog Modet fra ham. Hans Hansen staar for Eftertiden som en Martyr.

DET TREDIE TING: SNAPSTINGET

Rigsdagen har tre Ting, nemlig foruden de to, som Grundloven kender, tillige Snapstinget. Ingen ved, hvorfor Restaurationen almindeligt kaldes saadan, kun at Carl Ploug i 1848 spøgefuldt fremsatte et Forslag om, at selve den nye Folke-repræsentation skulde hedde Snapstinget. Snapstinget benævntes i Middelalderen det første Ting, som Viborg Landsting (Landsret) efter Julehelgen afholdt i det nye Aar, den anden Lørdag efter Helligtrekonger, og som ledsagedes af et Marked. Men hvorfor »Snaps«? Maaske af Snabeshøj ved Viborg. Ordet kan ikke med Sikkerhed forklares. Det er dog rimeligt nok, at der ved denne Lejlighed er gledet et stort Antal Snaps ned for at væde Julemaden, og i saa Fald er den danske Rigsdags Snapsting en uværdig Efterfølger. Endnu for 50 Aar siden, da den berømmelige Louise Nimb var Værtinde i Restaurationen, og da der samtidig sad baade Grever og Baroner i Landstinget, kunde der lejlighedsvis lyde et festligt Propknald . . . i Dag udgaar den helt dominerende Lyd fra de smaa Skeers Kørenomkring i Kaffekopperne. Af Snapstinget er der blevet et Kaffe- og Ølting! Danske Rigsdagsmænd er gennemgaaende yderst ædruelige. I 1918, da Rigsdagen flyttede tilbage til Christiansborg, var der endda Tale om, at Restaurationen skulde være en Afholdsbeværtning, men *det* kunde man dog ikke skamme sig til ved Mindet om Frederik II og Christian IV, der begge havde færdedes paa disse selvsamme Steder i det gamle Københavns Slot, allerede hen paa Eftermiddagen stærkt understøttet. Snapstinget kulminerer sædvanligvis Kl. 12—13, i Frokosttiden mellem Partimøderne og Tingenes Møder. En Del af Rigsdagsmændene, de mere reserverede Naturer, spiser i den for Medlemmer og Ministre forbeholdte Sal under Otto Baches Kæmpemaleri »Heste ved Stranden«; men det egentlige Snapsting, det er den halvoffentlige Restaurant, her træffer man baade Rigsdagsmænd, ofte med Gæster, Journalister, Deputationer og adgangsberettigede Tjenestemænd. Snapstinget er det offentlige Danmarks fælles Spisestue. Restaurationen bruger ikke at lægge et »Reserveret« paa visse Borde, hvilket i Grunden er ganske ufor-svarligt, da bestemte Partier i den Grad har Hævd paa hver sin af de tre dybe Nicher ud imod Ridebanen, at den, der intetanende sætter sig her i Frokosttiden, ubarmhertigt bliver hugget ned, ligesom en Kristen, der er trængt frem til Kaaba'en i den hellige By Mekka. Ved et Bord nær ved Indgangen og derfor med Udkik over hele Lokalet spiser hver Dag et Hold Journalister. Snapstinget er nemlig en glimrende Jagtmark for Pressen; naar en Rigsdagsmand sidder bøjet over sin Madpakke eller en stegt Rødspætte, saa er han for en Gangs Skyld i Ro og til at »gaa til Hovedet af«; kyndige hævder, at der i Restaurationen er lavet flere politiske Nyheder end i alle de øvrige Lokalteter tilsammen. — Det næste store Træk kommer ved Kaffetid, altsaa omkring Kl. 15. Nu møder vi Kaffeklub-

berne, der bestaar af seks, otte Mand, som har valgt at gøre Livet sammen i Lyst og Nød og filosofere over dets Tilskikkelser; nogle har besluttet at søge Tilværelsens Mening paa Bunden af et Krus Øl og har med et djærvt Haandslag lovet hinanden ikke mismodigt at give op, selv om Gaadens Løsning ikke skulde ligge allerede paa Bunden af det første Krus. Lister et større Selskab ind i et af Sidekabinetterne, er det nok en af de »hemmelige«, halvt geografisk, halvt politisk bestemte Klubber, der er paa Færde; Rigsdagen har Tid efter anden haft forskellige saadanne, f. Eks. »den jyske Blok« og »Ø. K.« (Ø-Klubben), vistnok ogsaa en Klub for *green horns*, d. v. s. unge Rigsdagsmænd; de mente sig tilsidesat af de ældre og holdt derfor store, begavede Taler til hinanden ved Kaffen. I de rummelige Sideværelser fejres ogsaa Fødselsdagene. I Trediverne udgjorde Th. Stauning, Hans Nielsen, Fr. Andersen og Sønnen Alsing Andersen en særlig respekteret Kaffeklub; den opfattedes almindeligt som et lille dagligt Statsraad.

Ligesom Rigsdagen ret beset har tre Ting, har den tre Dagsordener, den tredje Snapstingets Menukort. Da Parlamentets Restauratør hverken skal betale Husleje, Varme eller Lys, maa han selvsagt levere den jævne Mad, som Rigsdagsmændene ynder, til en rimelig Pris. I 1948 kunde man faa varme Frokostretter fra 1,50 Kr., og en Middag, bestaaende af to Retter samt Kaffe, kostede 2,60 Kr. I Fagkredse hævdes, at Snapstinget er Landets baade mest interessante og i Driften vanskeligste Restauration. Der hviler den onde Skæbne over denne Virksomhed, at Værten aldrig kan vide, om han faar 25 eller 250 Middagsgæster. Stilles der en sen Eftermiddag uventet en storpolitisk Dagsorden i Folketinget, vil der meget ofte blive Aftenmøde, imod Sædvane spiser da et stort Antal Medlemmer paa Christiansborg, tilmed er politisk interesserede blevet alarmeret gennem Radioavisen, og saa ligger der et kønt Hus! De store, hektiske Stød forekommer i Snapstinget hyppigere og voldsommere end i nogen anden Restauration og forvandler Lokalerne til et larmende Inferno. Paa de Dage, da der afholdes en Serie af Møder med smaa Mellemlum, skal alle spise paa een Gang og *med det samme*, nemlig inden der ringes til nyt Møde. Alle fører da Kamp mod alle. Det er meget haarde Dage for de stakkels Serveringsdamer! Værten søger naturligvis af Hensyn til sine Indkøb i god Tid at blive klar over, om der er Udsigt til Uro paa Borgen, men da det aldrig lader sig sige med Sikkerhed, er det praktisk talt umuligt at drive Snapstinget isoleret, det maa ske under Vekselvirkning med en anden Restauration, saa at Støtte kan hidkaldes uden Varsel. I de sidste Aartier har Rigsdagens Værter derfor været Indehavere af mindst een Restauration til. Dette forklarer, at der en Dag stod »Zoologisk Have« paa en Del af Servicet, og det var netop den paagældende Dag saa sandt, saa sandt.

Rigsdagens Præsidium har valgt Snapstingets nye Vært, som nu erklærer, at Grundpillen i hans Arbejde skal være Frikadeller.

Tegning af Jensenius.

RIGSDAGSMÆND INTIME

Hvorledes er Forholdet mellem Rigsdagsmændene af de forskellige Partier, og da ganske særlig mellem Medlemmerne af Folketinget? Disse sidste udgør jo hver $\frac{1}{150}$ af den umiddelbare og urolige Folkevilje. Forfatteren Erik Skram, der i et halvt Aarhundrede var Tjenestemand i Tinget, har talt om »Rigsdagen med sin altid onde Luft«. Det er klart, at Interessebrydninger kan fremkalde Misstemning, vel ogsaa Nid, men Skrams Udtryk er dog nok mest bestemt af hans Erfaringer i Forfatningskampens Tid. Menneskers Strid om deres indbyrdes Værdighed som Borgere vil let blive mere bitter end deres Kamp om Kaarene. En nutidig Kender af Livet paa Christiansborg mærker ikke »altid« Luften som ond. Forholdet mellem Lovgiverne er overhovedet betydeligt bedre, end den udenforstaaende kan faa Indtryk af, og det er ikke mærkeligt: naar Offentlighedens Opmærksomhed samles om Rigsdagen, vil det i Regelen være i Anledning af Stridigheder, hvis Brod stærkt understreges af Dagspressen. Parlamentets Grundtone er imidlertid — trods alt — bestemt af Samarbejdet Partierne imellem, men det er saa sædvanligt, at det ingen Nyhedsinteresse har.

Niels Neergaard, »Under Junigrundloven«s Forfatter, hævdede, at Valgkampagnen forud for Valgene til Den grundlovgivende Rigsforsamling meget mere bar Præg af at være en Klassekamp end en Kamp mellem politiske Anskuelser; over for hinanden stod, da som længe efter, paa den ene Side Bønderne, paa den anden Borgerne og Embedsmændene. Om intet Valg, der i Mands Minde har været afholdt i Danmark, vil nogen paastaa, at det formede sig som en hadsk Klassekamp. Dette er et Maal for den Udvikling, vort Folk har gennemløbet i de 100 Aar. Vel deler Interesserne, men de heraf fremkaldte Brydninger krydses og dæmpes af de ligeledes delte politiske Anskuelser. Den Opdeling, der følger med Forholdstalsvalget, maa paalægge Pligt til Samvirke, fordi Rigsdagsarbejdet ellers let faar et negativt Præg. Selve den lige og almindelige Valgret blev et virksomt Middel til social Udjævning, en Løftestang for den Tilnærmelse mellem Klasserne, der i Virkeligheden nu har ophævet dem, saaledes at det danske Folk fremtræder som en national Enhed fuldt saa godt som noget andet Folk i Verden. Denne lykkelige, men ikke smertefrie Fremadskriden er blevet befordret derved, at ingen Interessegruppe blot tilnærmelsesvis udgør et Flertal i Vælgerkorpset. Vi er alle fødte Mindretal. Siden 1913 har intet enkelt Parti, kun Partikoalitioner, kunnet beherske Folketinget; Samarbejde

maa derfor søges til forskellig Side, men Samvirke er intet godt Vækstvilkaar for Klassepolitik. Haand i Haand hermed er gaaet en stigende Forstaaelse af, at selv om det var muligt for et stærkt Flertal ensidigt at forfølge sine egne Formaal, vilde det ikke være forsvarligt eller blot klogt i standsegoistisk Forstand, fordi den rette Løsning af vor Tids højst sammensatte politiske Problemer ikke kan opnaas, medmindre de gribes an ud fra Helhedens Synspunkt. Den Regning, der afvises ved Fordøren, præsenteres ofte kort efter ved Bagdøren! At denne Erkendelse har bredt sig i Befolkningen, saaledes at den nu i Virkeligheden er ubestridt, det er netop et Resultat af den Modningsproces, et demokratisk styret Folk undergaar, idet det stilles over for Selvansvaret. Et Demokrati, der skal bestaa, maa ustandselig opdrage sig selv og udvikle sin Dømmekraft. Hvis denne stadige Tilskyndelse efterleves, naar ingen anden Styreform Demokratiet blot til Knæene.

Den Udvikling, hvoraf nogle Grundtræk her er nævnt, har præget ogsaa Rigsdagsmændenes indbyrdes Forhold. Da Klaus Berntsen den 28. Maj 1918 som Folketingets Aldersformand aabnede det første Møde i den nye Folketingssal — han var nu den eneste Rigsdagsmand, der havde haft Sæde paa det brændte Slot —, udtalte han bl. a.:

»Alle Folketingets Medlemmer kommer jo lige fra Valgkampens Hede, og en Del af Varmen sidder maaske endnu i Blodet paa flere af os; men selv om vi tilhører forskellige Partier, lad os saa dog i vore fremtidige Forhandlinger aldrig glemme, at vi har eet stort Fællesskab, og det bestaar deri, at vi er Landsmænd. Vi kommer her som Repræsentanter for og valgte af de Tusind Hjem, og vor Opgave er at udføre et godt Arbejde, som kan bringe størst mulig Lykke for vort fælles Fædreland.«

I denne Aand færdes Lovgiverne sædvanligvis blandt hverandre. Naar man skal omgaas til daglig og arbejde sammen under et fælles Ansvar, kan man ikke i det private Forhold opføre sig som Hyæner. Landets Vilkaar og Fremtidsmuligheder maa, trods modstridende Interesser i Byrders og Goders Fordeling, være alle lige magtpaaliggende. Demokratiet forudsætter i sig selv en folkelig Enhedsfølelse, en Vilje til at underordne sig skiftende Flertal, og en Erkendelse af, at der paa tværs af de forskellige politiske Opfattelser bestaar et Værdifællesskab, Frihedsrettighederne. Skatkammeret er det samme for alle demokratisk tænkende. Da der ikke løber dybe sociale Kløfter gennem vort Folk, er Overgangene mellem Samfundslagene tilmed jævne. Den Skellinje, der hyppigst viser sig og kan skabe »ond Luft« ogsaa mellem Politikerne personlig, er vel Modsætningen mellem Land og By. Denne Modsæt-

Rigsdagssamlingen er forbi, Betjentene rydder op paa Pultene i Folketingssalen, store Postpakker afgaar til Medlemmernes Hjemsted.

ning vilde imidlertid føles meget dybere, hvis Befolkningens Repræsentanter ikke kunde mødes paa en Rigsdag og dør under Samarbejdet, navnlig ved Drøftelserne i Udvalgene, lære hinandens Livsforhold at kende; der foregaar paa Rigsdagen en ogsaa psykologisk set nyttig Vekselvirkning mellem de forskellige Erhvervs Talsmænd. Endelig er Politik jo ikke en Kamp mellem Personer, men mellem Anskuelser og Interesser. Alt i alt, man kan være i Stue sammen! Ja, mere end det: ikke blot er mange af Rigsdagens Medlemmer Dus, men mangfoldige ægte Venskaber trives paa tværs af alle Partiskel og Interesses modsætninger. Det almene Drag, som de fleste Rigsdagsmænd har i deres Karakter, og deres Sans for det fælles i Folk og Land gør Forskellene mellem Personer og Grupper mindre dybe, end det fremgaar af Partiprogrammerne. Naar en Ordfører har holdt en god Tale, giver hans Partifæller ham en Enøre; endnu er det vel ikke kommet dertil, at saadanne Mønter udveksles Partierne imellem, det vilde være for meget at vente, men især i Tiden efter den tyske Besættelses Ophør mærkedes det, at ogsaa Af-

standen mellem de forskellige Partier under Indtrykket af de fælles Oplevelser var blevet mindre. Hvad særlig Personerne angaar, gaar der fra langt tilbage i Tiden Sagn om de rørende Udslag, som et Venskab eller blot et Kammeratskab, opstaaet i Løbet af maaske en Menneskealders dagligt Samvær paa Rigsdagen, kunde give sig; mere end een Gang er en Rigsdagsmand kommet listende til en gammel, haard Modstanders Dødsleje ude paa Hospitalet. — Rigsdagen og Gerningen der bliver Parlamentarikerens halve Liv, ofte mere. Det er den gamle Erfaring: Teaterkulisser, Redaktionskontorer og Parlamenter vedbliver at udøve en Dragning paa den, som en Gang har været indenfor. Faa eller ingen kan frigøre sig for Tiltrækningen. Det var en stor personlig Ulykke for Lars Dinesen, at han ikke fik Lov til at dø som Rigsdagsmand, men faldt i Hillerødkredsen i 1913 efter i 49 Aar at have besiddet et Mandat; som en Ahasverus flakkede han i de halvandet Aar, han endnu levede, rundt i og omkring Rigsdagen. Det er næsten ikke til at slippe, dette, at have en Viden fra første Haand og være med i Afgørelserne, især da ikke, hvis man har været saaledes begunstiget gennem Aartier. Ikke engang de til Døden syge formaar altid at holde sig borte fra Christiansborg. Det vilde være let, men ikke korrekt, at nævne Navne paa Mænd og Kvinder, der, formodentlig fuldt vidende om deres nære Død, vedblev at deltage i Rigsdagsarbejdet, lige indtil de stod paa den sorte Fjæl over deres kastede Grav.

TALENS HUS

Ordet Parlament kommer af det latinske *parlamentum*, d. v. s. Samtale eller Forhandling, og efterhaanden som Forhandlingerne bliver en Institution, betegnes Stedet, hvor de foregaar, som Parlamentet. Rigsdagen er da Talens Hus, men derfor ikke uden videre eller til enhver Tid Talekunstens. Hvis man ved Veltalenhed forstaar Evnen til at give sine Tanker et lysende klart og dog samtidig billedrigt, fængende Udtryk, har Veltalenheden i de sidste Aartier været i Tilbagegang i Danmarks Rigsdag. Dette kunde skyldes Tilfældigheder, da det vel stort set maa været ret tilfældigt, hvor mange fødte Oratorer der til given Tid sidder i den lovgivende Forsamling. Talekunstens Forfald forklares dog ikke dybt nok ved dette Forhold. Veltalenhed fremmes af visse Emner, sløves af andre. Den udfolder sig rigest, naar Taleren med hele sin Personlighed lidenskabeligt er optaget af sit Emne. Derfor var Forfatningskampens Aar Talekunstens Højtid. I vor parlamentariske Historie er Folketingets største Taler maaske Venstres Finanslovdør 1877—90, Lensgreve Ludvig Holstein-Ledreborg. Saaledes tiltalte han Konseilspræsident Estrup og hans Mænd efter det første Provisorium:

»En Ting skal man venlig huske, og det er, at kan Folketingets Nej end ikke hindre Regeringen i at udføre retsstridige Foranstaltninger, det vil sige: er Folketingets Nej ikke noget Magt-Nej, saa er det, og det kan aldrig nogen Regering nægte, vedblivende et Rets-Nej. Det vil sige: uden Folketingets Ja bliver her ingen Ret i Danmark nogen Sinde, og denne Regering kan anvende sine Provisorer, sine Grundlovsbrud saa ofte den vil, der bliver aldrig paa noget Omraade

nogen Ret i Danmark, før Regeringen faar dette Tings Ja, og paa en fuldstændig, vedvarende retløs Tilstand vil ingen Regering herhjemme i Længden kunne holde sig ...«

Saadan højstemt og elegant Tale høres nu kun yderst sjældent i den danske Rigsdag. Vel staar ogsaa nu Principper og Idéer over for hinanden som dengang Folkestyrets Idé over for Stormandsvældets. De to herskende politiske Tanker hedder nu Liberalisme og Socialisme. Men ingen af dem kan — som Forfatningskampens Venstre med Rette kunde vente at gøre — sejre definitivt paa en bestemt Dag, hvorefter Modstanderen ligger i Støvet. Ingen venter Socialismen indført den 24. Juli 1950, saaledes som Systemskiftet, Anerkendelsen af Folketingsflertallets Ret, indtraadte den 24. Juli 1901. Det, der behersker vor Tids Politik, er ingen bitter Retskonflikt, som hidser Lidenskaberne, derimod en frem- og tilbagebølgende Kamp mellem to omtrent lige udbredte og over for Forfatningen ligeberettigede, omend meget forskellige økonomiske Syn, der dog i den praktiske Politik maa indgaa talrige Kompromisser med hinanden — og Forlig gør ikke veltalende! For saa vidt er den gamle politiske Talekunst blevet ramt i selve sin Rod. I vore Dage er Rigsdagsdebattens Emner hovedsagelig bestemt ved den meget fremtrædende Plads, som Erhvervsproblemer samt økonomiske og sociale Forhold, altsaa et stort sagligt Stof, lige siden 1914 har haft i Lovgivningsarbejdet; men den, der taler i Anledning af saadanne Lovforslag, føler sig sjældent baaret af Medvind, han bøjer sig tværtimod ængstelig over sin maskinskrevne Tale, der alene kan sikre ham imod at løbe sur i de mange lovtekniske Enkeltheder, og man skal være en Vilhelm Andersen, altsaa en stor Skuespiller, for at forene Manuskript i Folioformat, d. v. s. den Ord til andet tilrettelagte Tale, med Indtrykket af Umiddelbarhed, et af Veltalenhedens Grundvilkaar. Forfatningskampens og de store Forsvarsdebatters Ophør, den faste Talerstol, der i Folketinget indførtes 1912 og ligesom gjorde Rigsdagsmanden mindre »privat«, end da han — som endnu i det engelske Parlament — talte fra sin Plads i Salen, endvidere den nymodens, alt for villige Skrivemaskine, Mikrofonanlægget, som ophæver Kravet til Stemmen, men først og sidst de bundne, ofte til Samarbejde tvingende Opgaver, det tunge, tekniske Stof, hvormed Rigsdagen nu maa trækkes, har gjort det svært for Veltalenhedens skønne Kunst at trives paa Christiansborg, saaledes som forhen i de lavloftede Tingsale i Fredericiagade, hvor et Parti jævnlig vilde noget, og kunde ville noget, som de andre aldeles ikke vilde. I øvrigt maa endnu et Forhold nævnes i denne Sam-

menhæng: den ved Forretningsordenen begrænsede Taletid, som dels opfordrer til saglig Koncentration, og det vil tiest sige til Manuskript, dels kuer den store personlige Præstation. Talekunst har til Forudsætning en Rummelighed i Tid, saa at Taleren ikke stadig maa skæve til Urviseren eller ræddes for Blinksignalet. Adskillige Goder blev vundet, da Folketinget indførte faste Regeler for Taletiden, de skal ikke agtes ringe, men fremmede for den frie Udfoldelse kunde de umuligt blive. Flere af de store Debatter i Tinget, der i Tiden før den første Verdenskrig saa stærkt optog Offentligheden, eksempelvis om Albertis Forhold, om Forsvarsspørgsmaalet, Retsplejeloven og Grundlovsrevisionen, og under hvilke Mænd som L. V. Birck, F. J. Borgbjerg, Ove Rode og N. Neergaard ofte talte i timevis og naede store Højder, de kunde i Dag slet ikke føres, medmindre der dispenseredes fra Taletidsreglerne; det kunde heller ikke de store principielle Kornlovsdiskussioner, der efter Krigsudbruddet i 1914 førtes mellem Indenrigsminister Ove Rode, som hævdede, at Kornet nu var Samfundets Proviand, og den gammelagtstænkende, typisk jyske »Gaardmand«, P. Th. Nielsen, der stod paa Grundlovens Ekspropriations-Paragraf. Det er en Kendsgerning, der har Interesse ogsaa i anden Forbindelse end den, at Forretningsordenens korte Tøjrs slag snærer den gamle, klassiske Veltalenhed. — Det staar dog som tidligere nævnt i Formandens Magt, naar en Sags Omfang eller andre særlige Grunde taler derfor, at tilstede Forlængelse af Taletiderne. Det er en Del af hans Stillings Ansvar her at skønne rigtigt.

Som den parlamentariske Debats Vilkaar former sig i vore Dage, er det i Regelen først i Indlæggene i anden Omgang og under de »korte Bemærkninger« — altsaa naar Manuskripterne er lagt bort — at virkelig Veltalenhed udfolder sig. Her kan man undertiden opleve det udmærkede, men det er ikke desto mindre paafaldende, at en Skok af fremragende Talere som for blot 20—25 Aar siden, det har Rigsdagen ikke nu.

Ove Rode.

Tegning af Jensenius.

Man mindes Borgbjerg, der havde et Register saa bredt som Grundtvigskirkens Række af Orgelpiber, hans hingsteagtige Tilbagekasten af Hovedet og pludselige Fremstød med Kroppen og de korte, lufagtige Arme, Franskmanden Jean Jaurès' Elev, men i øvrigt Folketalere af Konstitution; selv en mørk Novemberdag kunde han gøre Rigsdagssalen til en majgrøn Fælledpark. I Modsætning til ham, dog paa sin Vis ikke mindre fremragende, den velbalancerede Niels Neergaard, den fornemme, rolige Parlamentstaler af engelsk Skole, udmærkende sig ved Kundskabsfylden og den ligelige, dvælende Argumentation. Ove Rode: maaske mere Kultur end Natur, en Artist; der stod som en Duft af Nellike fra det udsøgte Ordvalg i de elegante Taler, hvori han som Indenrigsminister med eksempelløs Energi mestrede et uhyre, sagligt Stof og udstak nye politiske Linjer. Omtrent paa samme Tid talte Folketinget Talere som Klaus Berntsen, Jul. Schovelin, P. Sabroe, Slengerik, Anders Nielsen, Alfred Christensen, Poul Rasmussen m. fl. Maaske var denne Ophobning af Oratorer trods alt ingen Tilfældighed; disse Mænd var jo alle Forfatningskampens Efterslægt og vel derfor ogsaa dens aandelige Efterslæt. En anden Sag er, at den *gennemsnitlige* Veltalenhed utvivlsomt er større nu end før i Tiden. I vort Forfatningslivs Barndom, da vi endnu havde en Almue her i Landet, var der adskillige Bønder, der kun nødigt tog Ordet. Den jævne Rigsdagsmands Magt over Sproget er nu langt større end før. Det er Toppræstationerne, der er gaaet tilbage, men det er de ogsaa f. Eks. i Højesteret, maaske delvis paa Grund af en Ændring i Tidens Smag. — Lad os i øvrigt huske, at i Folketingssalen kan man lettere *tale* sig ihjel end *tie* sig ihjel.

De Skoler for Veltalenhed, som de fleste Rigsdagsmænd nu søger, er de af Venstremanden Dr. phil. O. Krag og af Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch grundlagte; begge disse Talere udmærkede sig mindre ved Temperament end ved den klare, sikre, hos Krag dog noget akademisk prægede Redegørelse for et filtret Stof og for de politiske Synspunkter i Sammenhæng hermed. Men hvert enkelt Medlem har naturligvis sin egen Tone, som gør Musikken: Bertel Dahlgaard er snart en bekymret bedredende, snart ungdommelig drilsk, skønt han er paa Vej til at blive Folketingets »store, gamle Mand«; Aksel Larsen har en vis bitter Humor, Aksel Møller et blondt, men pengesikkert Smil, Thorvil Kristensen ejer et stort Talent for at anskueliggøre Finanspolitikens Problemer og kan med Lune polemisere uden at udfordre. Naar Jørgen Jørgensen taler, skuer han ud over Salen med sit grundtvigske Seerblik; Ole Bjørn Kraft, L. N. Hvidts Tipoldebarn, repræsenterer i Grundlovens Hundredaar den pompøse nationalliberale Stil. Den ypperste Præstation, paa den saglige Veltalenheds Omraade, maa sikkert tilskrives Hartvig Frisch, Platons og Sokrates' Dyrker; han havde oplært sig til med Fuldkommenhed at beherske det Utal af sammenspillende Problemer, der knytter sig til den danske Sukkerindustri: Fabrikernes Forhold, Dyrkernes, Arbejdernes, Forbrugernes, og kunde, da det i sin

Tid var hans Opgave, foredrage dem frit og interessant for Tinget; som Politiker er han de praktiske Romeres Elev mere end de filosoferende Grækere. Hans Hedtoft faar som Taler et stadig større og bredere Format, men nærmer sig samtidig den gamle politiske, ofte festlige Type; han dyrker ogsaa raffinerede Pointer. Helt uden for den sædvanlige Linje ligger den umiddelbart veltalende Kristen Amby, Folketingets stærkeste Temperament, med det af Iver for sine Sager martrede Ansigt. I Viggo Starcke har Tinget faaet en politisk Causør.

I Rigsdagen ses det, at Talen vanskeligt kan udskilles fra den talendes Personlighed og vurderes selvstændigt. Ingen vilde vel kalde I. C. Christensen eller Thorvald Stauning veltalende i sædvanlig Forstand; de havde kun lidt at byde Finsmagerne, men talte dog, som de Karakterer de begge var, med en sjælden Vægt. Det samme (der som bekendt aldrig er helt det samme) gælder i Dag Erik Appel, Knud Kristensen og V. Buhl. Endnu et Forhold mærker den sig, som overværer Folketingets Forhandlinger, nemlig at Veltalenhed er aldeles uafhængig af Lærdom. Der sidder i Rigsdagen Mænd, som aldrig har gaaet i nogen anden Skole end Folkeskolen, men som er fortrinlige Talere med fuldendt Disposition, Ordvalg og Sætningsbygning. Modsat er der Professorer og Doktorer, om hvem dette ingenlunde kan paastaas. For en halv Snes Aar siden var en af de værste Talere en tidligere Rektor ved Københavns Universitet; hans Sætninger strittede, selv inden for samme Punktum, hver sin Vej, og den hele Tale var at tage paa som en Kaktus. Man tør heraf slutte, at Veltalenhed mest er en Naturgave, antagelig beroende paa et lykkeligt Sammenspil af flere Evner. Endnu værre end Professoren, ja, Stenografernes onde Drøm, der med Mellemrum blev en forfærdende Virkelighed, var en højtstaaende, usædvanlig klarhovedet Jurist, som blot paa Talerstolen uhjælpelig forvirrede enhver Sag, saaledes at hverken han selv eller andre kunde hitte ud af den; det endte altid i almindelig Fortvivlelse og alle implicerede Parters hulkende, gensidige Forsikringer om, at man jo dog kun vilde det bedste for hinanden. Da det er givet, at dette Medlems Tanker var klare nok, tør vi fastslaa, at det dunkelt sagte alligevel ikke altid er det dunkelt tænkte.

Hvorledes med de berømte Fortalelser? De er i Virkeligheden ret sjældne, men de forekommer. Om de levende Rigsdagsmænd dog intet andet end godt! Vi holder os tappert til de døde eller forhenværende. Ogsaa her gælder det, at høj akademisk Uddannelse ikke er nogen Garanti for Fuldkommenhed. Den radikale Dr. phil. Eduard Larsen udtalte 9. 12. 1915: »Det er den reneste aandelige Død,

disse unge Mennesker paa 14—16 Aar lever under.« I Januar Aaret efter: »Det er ganske bundløst, hvad man falder over«, og i Marts: »Af Velvilje eller som en udstrakt Haand gik vi over ...«. Omtrent samtidig forsikrede Partifællen Emil Rasmussen, at »Vedkommende har faaet Understøttelse flere Gange een Gang for alle«, Højremanden Wulff udtalte, med en mærkelig Hjerneslyngning, at »Det samme kunde omvendt tænkes«, Venstremanden Thomas Larsen oplyste, at »Dette Kirketaarn har ført en meget omtumlet Tilværelse og er nu blevet helt forfaldent«, og Socialdemokraten Chr. Rasmussen, at »Helsingør Lodseri er et rent Kunstfoster«. Johs. Pedersen, som ikke var stiv i Latinen, fastslog, at »Det Spørgsmaal maa vi lægge os *ad acta*« (d. v. s. tage os *ad notam*), Ferdinand Nielsen, at »Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at lægge Automobilkørslen unødvendige Hindringer i Vejen«, og 27. 2. 1920 mente Ingeniør Korsgaard, at »Paa en vis Maade sagt kan man vel sige«. I en fjernere Fortid sagde en Taler, irriteret over en Afbrydelse: »Det ærede Medlem kunde nok lade mig gøre færdig først!« I Landstinget omtalte en Fynbo vemodigt »Det Hus, hvor jeg fødtes første Gang.« Det bekendte: »Hvor intet er, har selv Kejseren tabt sit Skæg,« undslap Højremanden Oberst Colding, Lyngbykredsens Folketingsmand for et Par Menneskealdrer siden. En egen Art af Fortællelse gjorde M. Simonsen, Aarhus, sig skyldig i, da hans tre sidste Ord i en længere Udvikling den 23. 2. 1926 var: »erlægges Kontalingen betant.«

Nok om disse Petitesser.

RIGSDAGSSTENOGRAFERNE

Stenografkorpset bestaar af syv »Partier«, hvert paa fire Mand, nemlig to faste, som Tjenestemænd ansatte Stenografer, deriblandt ikke faa Kvinder, og to Assistenten, ofte studerende. Adskillige, der siden fik et kendt Navn i Politik, har i deres Studietid været Stenograflærlinge, bl. a. de senere Ministre Svend Høgsbro, Thorvald Povlsen og Alsing Andersen. C. Th. Zahles Hustru, Mathilde Zahle, var Stenograf indtil 1919, altsaa ogsaa da hendes Mand var Statsminister — en Sensation i den udenlandske Presse; i de senere Aar hævede Fruen dog ikke sin Gage, men lod den sætte hen til et Legat for studerende Stenografer. — »Partierne« afløser hinanden i Salen med et Kvarters Mellemrum, men successivt i Løbet af ca. et kvart Minut, saaledes at en af det gamle og en af det nye Hold stenograferer samtidigt, hvorved Spring i Stenogrammet undgaas. Naar det afløste »Parti« er kommet paa sit Værelse, sætter Assistenten sig til Skrivemaskinerne, medens Stenograferne dikterer hver sin Halvdel af Stenogrammet, idet de drøfter mulig Tvivl med hinanden. Rigsdagsstenografien adskiller sig jo fra andet forceret Arbejde derved, at medens man ved dette dog saa godt som altid vil kunne bruge 15¼ eller 15½ Minut, hvis Arbejdet ikke kan

Nina Andersen

Den 15. April 1908

1. 12. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

Ordføreren (Nina Andersen): Som det fremgaar af Betænkningen, har der været en Række Møder i Udvalget, hvor man meget indgaaende har gennemgaaet de Tvivlsspørgsmaal, der forelaa, og de Uoverensstemmelser, som man vel ogsaa kunde sige var til Stede, men man er naaet til kun at stille ganske enkelte Ændringsforslag. Det vil ses, at et Antal af Udvalgets Medlemmer har næret Betænkneligheder paa forskellige Omraader. Min Gruppes Medlemmer hører ikke til dette Mindretal. Vi har ikke været saa bange for Delingen af Pensionen, idet vi har fundet det rimeligt, at den fraskilte Hustru, allerede naar Skilsmissevilkaaene blev fastsat, blev nogenlunde klar over, hvad hun i Fremtiden, ogsaa naar Manden var død, kunde vente at have til Livets Opretholdelse. Ved Hovedregelen om, at Andelen i Pensionen ikke vil kunne overstige Underholdsbidraget, har den fraskilte Hustru noget at gaa efter, idet hun i hvert Tilfælde ikke kan vente mere, men i givet Fald kan faa mindre, idet det Antal Aar, hun har været gift med Manden, i Forhold til det Antal Aar, en senere Hustru har været gift med Manden, vil være afgørende herfor.

Brudstykke af et Folketingsmøde-Referat i Stenogram og gengivet i Rigsdagstidende.

gøres paa de 15, saa skal den, som følger en Taler stenografisk, klare sig netop med de 15 Minutter, hvori hans »Gang« bestaar — ogsaa saafremt det er den ordfygende Carsten Raft, Rigsdagens hurtigste Tunge, som taler. Den daglige Talehastighed er 135—140 Ord i Minuttet — en Spalte i Rigsdagstidende svarer til ca. 2—3 Minutters Tale — men 160—170 Ord forekommer, 200 er Sprængningsgrænsen, der i vor Tid foruden af Raft er tangeret af Madsen-Mygdal og Hans Clausager. Stenograferne regner dog mindre med Hastigheden, skønt denne kan stille store Krav, end med den talendes Sprog. Redaktør Niels Bransager priste det lødige Ord, som ofte ligger langt fra Alfavej; det lønnede sig, sagde han, at vandre over Marken og finde det, hvor det ligger og skinner i Mulden. Af et saadant Ord er Stenografen ingen Ynder; han befinder sig bedst paa Sprogets Middelvej og frygter de overrumplende Gloser, der kræver sjældent anvendte Tegn og saaledes let kaster Hurtigskriveren ud af Tankegang og Tempo. Derfor var i sin Tid Jul. Schovelin med sit bizarre Sprog og sine omvendte Ordstillinger en af de vanskeligste Talere for Stenograferne; hans Taler bruges endnu ofte til Diktat ved de Aarsprøver, som Assistentterne maa underkaste sig. Selv om det gaar paa Livet løs med »korte Bemærkninger«, og disse, hvad ofte vil være Til-

fældet, fremføres med stor Hast, er de dog lettere at stenografere end en langsommere Tale fyldt med ejendommelige Udtryk eller økonomisk-tekniske Vendinger. Aarsagen er den, at de korte Bemærkninger, som tidligere berørt, oftest samler sig om een Tanke, der stadig forfølges, og paa en levende Maade, som psykisk paavirker Stenografen, hvis Blyant derved faar Flugt. I Stænderforsamlingerne maatte Oplæsning af skrevne Taler ikke finde Sted, dog særlig for at forhindre fremmed Paavirkning af Forhandlingen — man tænkte sig maaske den Mulighed, at f. Eks. en udenforstaaende, politiserende Prokurator skrev en Tale for en Bonde, der ikke var alt for fortrolig med Pen og Blæk, og samtidig forfulgte sine egne Formaal. Endogsaa den begavede og veltalende nordslesvigske Bonde Laurids Skaus Taler paa Skamlingsbanken blev jo skrevet af en anden, Professor Chr. Flor. Forbudet mod at anvende Manuskript, i den Form, at Formandens Tilladelse skulde indhentes, opretholdtes i Folketingets Forretningsorden indtil for ganske nylig, skønt det forlængst var gjort magtesløst af den faktiske Udvikling. Nu kræves alene Tilladelse til Brugen af Citater, f. Eks. til at oplæse, hvad Aviser har skrevet. Allerede af praktiske Grunde har man altid søgt at begrænse Citeringen, men Kravet om Formandens Samtykke har ogsaa til Hensigt at sikre, at hvad Rigsdagsmanden fremfører virkelig er hans eget; er det kun et Referat, han meddeler Tinget, skal det udtrykkelig oplyses; det anses for i høj Grad nedværdigende at blive grebet i Udfoldelse af en Tankerigdom, der Ord til andet haver andetsteds hjemme. Alle Citater maa, ligesom Manuskripter til vanskelige Taler, afleveres til Rigsdagstidendes Redaktion. Hvis man i visse fremmede, meget urolige Parlamenter tog lige saa strengt paa Medlemmernes Ret til at citere, som man gør i det danske, vilde man der lettere kunne komme »Verbalsabotagen« til Livs, da denne jo ofte bestaar deri, at Talerne i timevis læser op af, d. v. s. citerer »Det gamle Testamente«, Kogebøger og alt muligt andet.

Rigsdagens Stenografkorps har gennem Tidene talt flere ejendommelige Personligheder, der havde deres Hovedinteresse uden for Parlamentet; nævnes kan den senere Højesteretsdommer Erland Tybjerg og den senere Professor Otto Jespersen, der begge i deres Ungdom var faste Rigsdagsstenografer. En fremragende Filolog som H. C. Søltoft-Jensen, der rimeligvis kunde være blevet Professor i Fransk ved Københavns Universitet, og den landskendte Journalist C. C. Clausen (»Tres«) forblev derimod i Korpsen, vel fordi endnu i Størstedelen af deres Tid Gerningen i Rigsdagen kunde betragtes som en Beskæftigelse, der gav rigelig Plads baade for andet Erhvervsarbejde og Studier. I 1948 døde en Mand, hvis Hukommelse om politiske Forhold og personlige Rigsdagersefaringer

rakte meget langt tilbage, nemlig Direktør Sophus Agerholm i Arbejdsgiverforeningen. Han blev Stenografassistent allerede 1885 og havde stenograferet Taler baade af D. G. Monrad, A. F. Krieger og Christen Berg; han huskede, at Konseilspræsident Estrup ofte legede med en Blyant, naar han havde Ordet, og hørte endnu det resolute Smæk af Blyanten, hvormed Estrup satte Punktum for sin Tale. Agerholm endte altsaa som Direktør i Arbejdsgiverforeningen; Udvandringen fra Korpsset var i det hele meget stor i Rigsdagens første 50 Aar; i 1899 havde vort Parlament haft ialt 60 Stenografer, hvoraf de 36 var gaaet over i anden Livsstilling. I vor Tid, da Rigsdagen vel gennemgaaende arbejder de 9 af Aarets Maaneder og ikke sjælden meget haardt, er Stenografkorpsset bedre lønnet og har faaet en mere professionel Karakter, end det forhen havde. Til Gengæld tæller Korpsset næppe saa mange originale Mennesker som tidligere. En Mand af det gamle Kuld var Th. Thorup, en kraftig og ligefrem Natur; han kunde i 1933 fejre det sjældne 50 Aars Jubilæum, idet han blev ansat i Rigsdagen 1883, da Venstre drev sin »Visnepolitik« overfor Estrup; dengang varede Møderne ikke sjælden kun 5 Minutter, og Stenografkorpsset truedes alvorligt af Forfald af Mangel paa Lejlighed til at bruge Blyanten.

Rigsdagsstenografens Gerning kræver baade en betydelig teknisk Færdighed og en ikke ringe Almendannelse, fordi det gode Referat ogsaa er betinget af, at man kan *forstaa* de mangeartede Forhold, der debatteres. Tingenes Protokolsekretærer, som i Modsætning til de skiftende Stenografer holdt paahører Forhandlingerne i deres Sammenhæng, og som desuden forudsættes at besidde solide politiske Kundskaber samt en udviklet Sprogsans, gennemgaar kritisk Manuskripterne, inden de sendes i Trykkeriet. Under denne Proces sker der naturligvis en vis Uniformering af de holdte Taler, man vil f. Eks. forgæves søge Knud Kristensens berømte A (for: Jeg); thi vel er det rigtigt, som der staar i Vandrehallen, at:

Paa Rigets Borg skal i dets Mødesale
med Folkets Stemme Folkesjælen tale,

men Rigsmålet maa respekteres, naar Talen skal trykkes. Censorerne vil dog altid sætte en Ære i, at mulige individuelle Ejendommeligheder i Ordvalg og Udtryksmaade forbliver urørt, saa at Talen beholder sin Duft, maaske sit Landsdelspræg. En Standardisering paa disse Omraader vilde selvsagt være forkastelig. Ved Aftenstid passerer den første Korrektur Rigsdagens Korrektører — der ligesom Stenograferne er Tjenestemænd og en Del af Aaret arbejder næsten i Døgndrift — og med et normalt Forløb skal en væsentlig Del af *Fortrykket* af f. Eks. Tirsdagens Forhandling kunne omdeles ved Mødets Begyndelse Onsdag, til Støtte for den eventuelt fortsatte Drøftelse. Tingssekretærene

er de øverste Redaktører for de to Tings Tidender, til dem maa et Medlem henvende sig, hvis han ønsker en eller anden Rettelse i Fortrykket, der jo netop kun er et *Fortryk* til Tidende. Fejl og Misforstaaelser i Referatet rettes naturligvis uden videre, det kan ogsaa tillades med et Ord eller to at underbygge Meningen i en Sætning, men ellers gælder det, at hvad der er sagt, er sagt; finder Tingssekretæren et Forslag til Ændring for vidtgaaende, maa Formanden afgøre Sagen. Den faste Talerstol har maaske, som antydet, været et tvivlsomt Gode, men den har gjort Fortrykket paalideligere. Navnlig under »korte Bemærkninger« maatte Stenograferne tidligere styrte fra det ene talende Medlems Plads til det andets, med smaa Borde i Haanden, og saadanne Arbejdsvilkaar gav mange »Omtrykte Blade«.

RIGSDAGSTIDENDE

Folketingets og Landstingets Forhandlinger i rentrykt Stand samles i Rigsdagstidende, der med sine ca. 700 svære Bind, nu omfattende et Aarhundrede, er langt det største Værk paa dansk Sprog. Denne Tidende er, naar man blot kommer paa den anden Side det sidste Tiaars Debat, et politisk-historisk Museum; men medens den, der besøger Nationalmuseet, nok kan gøre sig færdig paa en Dags Tid, vil Historikeren kunne vandre i Aarevis i denne mærkelige, uhyre langstrakte Hal. En og anden Videnskabsmand eller Politiker er altid, dybt ensom og uforstyrret, paa Vej ned langs de graa Sider. I de første 20—25 Aargange lyder de Nationalliberales selvbevidste Veltalenhed, siden hører vi Bondens djærve Sprog og vrede Ord. Her protesterer Oldingen Grundtvig mod den reaktionære Forfatningsrevision, der 1866 fulgte efter den tabte Krig, i August 1881 proklamerer Christen Berg Visnepolitikken over for Ministeriet Estrup, og i 1884, da Socialdemokratiet havde faaet sine første Mænd i Folketinget, advarer Chr. Hordum Regeringen mod at tro, at den behersker Militæret — Bajonetterne kunde komme til at vende den anden Vej! Her blader vi gennem Tiden, ja, Tiderne. I 1894 taler den unge, vestjyske Lærer I. C. Christensen-Stadil med sin mærkeligt kvækkende Stemme, men kraftigt mod det nys indgaaede Forlig mellem Højre og en Del af Venstre; i 1905, forud for det andet Venstreministeriums Dannelse, fastholder C. Th. Zahle det gamle Venstrekrav om Nedgang i Militærudgifterne og foranlediger derved

Venstres Sprængning; den 23. Oktober 1912 forelægger Klaus Berntsen sit Grundlovsforslag, og den 5. Juni 1915 byder F. J. Borgbjerg med Psalmisttunge den nye Grundlov velkommen. Hvad her er nævnt, er dog kun nogle dramatiske Højdepunkter. Det er med Rette sagt, at Rigsdagstidende viser den Plads, Parlamentet har indtaget som Midtpunkt for Nationens Bestræbelser paa alle Samfundslivets Omraader. Som en Kongevej op gennem de mange Bind løber Finanslovdebatten, Forhandlingen mellem Regeringen og Folketinget om smaa og store Spørgsmaal i Folkets Liv i nu et Aarhundrede.

Rigsdagstidende er en Kundskabskilde, den flyder blot for rigeligt. I. C. Christensen plejede at føre nyvalgte Venstremænd hen foran de høje Reoler og anbefale dem at begynde med Den grundlovgivende Rigsforsamling og derfra læse sig frem til Dato, saa kunde man siden tales ved! sagde han. En Dag trøstede Dr. P. Munch en saadan med Rette dybt nedbøjet med, at et og andet dog vist lod sig springe over hist og her. Men en væsentlig Aarsag til, at I. C. efter sit Valg i 1890 saa hurtigt opnaaede en Position, var netop hans Fortrolighed med Tidendens Indhold; det kom ham til gode baade sagligt og i Polemikken. Han var overhovedet en »rigsdagsklog« Mand, der beherskede alt, som kunde tilegnes gennem Dokumenterne, hvorimod hans Verdenskundskab og da især hans Menneskekundskab var stærkt begrænset, et Forhold, der jo nær havde givet ham Banesaar. I Dag gælder det endnu mere end paa I. C. Christensens Tid, at der er meget i Verden, som ikke findes i Rigsdagstidende; navnlig er Erhvervs-, Kultur- og Fagorganisationerne blevet intimt inddraget i Lovgivningens udentings Forberedelse, hvorfor et Lovforslags Forhistorie ofte maa søges andetsteds. Ogsaa som politisk Kasteskyts har Tidendes Værdi været faldende. Endnu kan man under en Debat se Ordføreren blive støttet af en Partifælle, der kommer ilende med et Bind af Rigsdagstidende opslaaet og med Fingeren triumferende anbragt paa et interessant Sted, hvor Modstanderen eller hans Parti har udtalt sig anderledes, end han gør nu. En saadan »Polemik paa Tidenden« kan selvsagt have sin Berettigelse, naar dens Genstand er strengt principielle Spørgsmaal, eller det drejer sig om Udtalelser af nyere Dato. Derudover er Rigsdagstidende et tvivlsomt Vaaben, thi i den sidste, bevægede Menneskealder har Forudsætningen for tidligere Standpunkter ofte ændret sig saa meget, at gamle Citater dels kun har historisk Værdi, dels kan faa et hvilket som helst Parti til at nyse. Det er da ogsaa ofte sagt, at det burde være forbudt at citere af Tidenden længere tilbage end fem Aar.

Rigsdagstidende er imidlertid et fortrinligt Hjælpemiddel for dem, som véd at benytte den. Den bestaar af Folketingets og Landstingets Forhandlinger, i særskilte Bind, og indeholder systematiske »Nøgler«, som gør det muligt for Læseren at finde frem til Stederne for hver enkelt Sags Behandling, at konstatere, hvilke Sager det enkelte Medlem har talt om, o. s. v. I en normal Rigsdagssamling er Folketingstidende paa ca. 6000 Spalter, Landstingstidende paa ca. 2000 — ialt vel indeholdende omkring 3 Mill. Ord. Efter Samlingens Slutning udarbejdes en formel Oversigt over Forhandlingerne i Rigsdagen, ogsaa denne findes i Tidenden og omfatter bl. a. en udførlig, alfabetisk og efter Stikord ordnet Sagfortegnelse, der endogsaa registrerer ethvert Emne, som af Medlemmer eller Ministre er omtalt under Debatten i Tingene, men som ikke direkte angaar det Lovforslag, under hvis Behandling Emnet fremdroges. Videre omfatter Rigsdagstidende som Særbind Tillæg A, der samler de fremsatte Lovforslag med Bemærkninger (Motiver), Tillæg B, som indeholder Udvalgenes Betænkninger samt Rigsdagens specificerede Regnskab, og endelig Tillæg C, der bringer Lovforslagene i den af det ene eller af begge Ting vedtagne Skikkelse, hvorfor de her er underskrevet af vedkommende Tingformand og en af Tingets valgte Sekretærer, klare til via Statsministeren at gaa til Kongens Underskrift, saafremt de er vedtaget enslydende i Folketing og Landsting. Satsen fra Tillæg C anvendes ved Trykningen af Lovtidende. Den samlede Rigsdagstidende (men ogsaa de enkelte Dele) kan bestilles hos Postvæsenet og koster i Aarsabonnement 20 Kr. Da Rentrykket imidlertid først foreligger flere Uger efter, at Forhandlingerne har fundet Sted, har Rigsdagen nu forsøgsvis indført den Ordning, at Fortrykket hver Uge udsendes som Hefter, der kan faas hos Boghandlerne for en Pris af 75 Øre—3 Kr., efter Hefternes Omfang. Nyligt fremsatte Lovforslag, afgivne Betænkninger og vedtagne Love kan i Styksalg erhverves paa Rigsdagens Bureau. Her kan Sagførere, Studiekredse og andre særligt interesserede ogsaa, i begrænset Omfang, købe et isoleret Længdesnit af en bestemt Sags Behandling, normalt dog kun inden for den sidste halve Snes Aar. — Efter hver Samlings Slutning udsendes *Rigsdagsaarbogen*, en selvstændig, overmaade nyttig Publikation, der i stærkt sammentrængt Form giver en reel Oversigt over hele Rigsdagsarbejdet, ordnet efter Sager: Lovforslagene, Partiernes Holdning til dem, de nedsatte Udvalg, Ændringsforslagene og deres Begrundelse m. m. Aarbogen opfylder ethvert rimeligt Krav til hurtig og paalidelig Orientering. Den er Rigsdagstidende divideret med 100.

RIGSDAGENS TRYKKERI

Rigsdagens Sætte- og Trykarbejde besørger af Firmaet J. H. Schultz, men Trykkeriet er installeret paa Christiansborg. Det gør Arbejdet billigere, at Rigsdagen selv delvis stiller Lokaler til Raadighed, hvilket vistnok ikke forekommer ved noget andet Parlament. Lovforslagene og delvis Tidenden sættes ude i Byen i Schultz's eget Sæteri, Betænkninger og andre Tryksager, der ofte skal præsteres med korteste Varsel i Tilslutning til Rigsdagens løbende Arbejde, derimod i Trykkerikælderen paa Christiansborg. Da det jo kan være af megen Interesse at have Forhaandskendskab navnlig til et Lovforslag, der angaar økonomiske Forhold, sørges der altid for, skønt Typografer naturligvis ikke kan mistænkes mere end andre, at Manuskriptet bliver fordelt paa flere Sætttere, saaledes at ingen faar fuldt Overblik over dets Indhold. Man kommer ikke ind i Trykkerikælderen uden at ringe paa. Den hele Virksomhed sætter aarlig ca. 20.000 Sider og trykker 5—6 Millioner Tryksager. Imod Samlingens Slutning, naar det strømmer ind med mindre Lovforslag, Betænkninger, Ændrings- og Underændringsforslag, arbejdes der i et yderst forceret Tempo. Mod hvilket Hjørne Faktoren end vender sig, staar der ogsaa dør en Mand, som vil skyde ham, hvis han ikke presser netop *hans* igennem. — Bag de svære Kældermure skærmedes i Besættelsens sidste Aar nogle af Rigsdagens værdifuldeste Malerier og Vaser, Grundloven i dens Sølvskrin og Minderuden for Genforeningen. Et komplet Sæt af Rigsdagstidende var derimod deponeret i Roskilde Domkirke, et andet i Køge Kirke. Bag Rigsdagskældereis favnetykke Mure søgte Medlemmerne Ly under Luftalarmer.

PRESSELOGEN

I et demokratisk Land er Rigsdag og Presse nøje forbundne, ja, der er to Sider af den samme Sag, da det er en elementær Forudsætning for Folkestyret, at Borgerne, efter at de har valgt deres Repræsentanter, kan følge de kaarne Mænds politiske Handlinger og blive oplyst om de betydende Spørgsmaal, hvorom Rigsdagen skal træffe Bestemmelse. Her finder Dagspressen en af sine vigtigste Opgaver. »At Tingene sker, betyder intet, at man ved det, betyder alt« ... dette Ord gælder ganske særlig for et Parlaments Forhold til Aviserne, d. v. s. til Offentligheden. Ikke desto mindre var Referenterne langt fra velsete i Rigsdagen i de første Par Menneskealdrer efter 1849. Man havde ikke gjort Pressen stort større Indrømmelser end lige netop dem, som flød af Grundlovens Ord om, at Tingenes Møder er offentlige. De talende og de skrivende Mænd levede i hver sin, skarpt adskilte Verden.

I 1870 kom det endda til et voldeligt Sammenstød mellem Venstremanden Steenstrup og de to højt ansete nationalliberale Referenter Damkier og Topsøe, der følte sig fortrængede over, at Steenstrup havde udtalt, Journalisterne ofte refererede forsætlig usandt. De opsøgte Folketingsmanden, og da han nægtede at duellere, fik han et Klask paa Kinden — de to Presse-mænd derefter 14 Dages Fængsel. Indtil da var Presse-logen indrettet paa en Forhøjning nær Tingets Gulv, nu blev den flyttet op under Loftshvælvingen; der var dengang Plads til kun seks Referenter. I 1893 skrev »Ekstrabladet«s senere Redaktør, Frejlif Olsen, til »Politiken« nogle saa respektløse Referater, at de betragtedes som en Latterliggørelse af Folketinget. Bladets Adgangskort til Referentlogen blev inddraget, men Fru Edv. Brandes lod den rebelske Journalist ledsage sig ind i den godt beliggende Dameloge, hvorfra han fortsatte sin Virksomhed. Sluttelig maatte Frejlif dog placere sig paa »Varmebænkene«, d. v. s. de almindelige Tilhørerpladser. Endnu

paa Kasernen i Fredericiagade var Pressens Lokalteter yderst beskedne. I Kælderen var der til privat Bekvemmelighed anvist Journalisterne et Par Rum, som tidligere havde været Arrest; der var stadig Jernstænger for Vinduerne indvendig, og det hændte, at et Par Referenter — der var nemlig glade Svende imellem — grimasseskærende ruskede i Jernet, saa at forbipasserende oppe paa Gaden rædselsslagne flygtede over paa det andet Fortov, nu paa det rene med, at Zoologisk Have havde indrettet et Depot af vilde Dyr i den indre By, formodentlig bestaaende af Dubleteksemplarer. Det bør tilføjes, at en af disse »Menneskeaber« siden gjorde en udmærket Figur i Udenrigstjenesten. Adskillige senere Berømtheder har daglig færdedes paa Pressens beskedne Domæne i den gamle Rigsdagsbygning, bl. a. Jeppe Aakjær, Anton Melbye og Overpræsident J. Jensen; blandt Journalisterne kan nævnes Asger Karstensen, Anders Vigen, Marinus Kristensen og Karl I. Eskelund.

Der har selvsagt, saa længe vi overhovedet har haft et parlamentarisk Liv, bestaaet Forbindelser mellem Rigsdagen og Dagspressen ud over Referaterne, navnlig i partitaktiske Spørgsmaal, der kunde foranledige en vis officios Journalistik, men denne formidledes oftest af de Redaktører, der var Medlemmer af Rigsdagen, ikke af Journalisterne. Disse havde alene at besøge Referatet af Møderne, de saas kun ugerne blande sig med Tingmændene, der efter Sæd og Skik var fredede uden for Salen, og Nyhedsreportage betragtedes desuden som Luskeri ad Køkken-trappen, for Resten ogsaa af den gamle Stab af Referenter, der talte flere fornemme Akademiherrer — Mænd som Chr. Hansen, »Berlingske Tidende«, og G. Chr. Olsen, »Social-Demokraten«, var at opfatte som Institutioner! Denne Tilstand bestod til op imod første Verdenskrig. At den ikke kunde opretholdes, skyldtes tre Ting: 1) Forhandlingerne om Grundloven af 1915, 2) Krigen, dens Indflydelse paa Politik og Administration og 3) Vandrehallen i Rigsdagens nye Bolig paa Christiansborg. — Allerede omkring Aarhundredskiftet havde Asger Karstensen indledet en mere aktiv Rigsdagsjournalistik, og efter 1912 vakte »Sorø Amtstidende«s Svend Martin næsten Bestyrtelse ved sin frimodige Reportage fra de spegede Grundlovsforhandlinger. Hvad der foregik i Partimøder og navnlig i *Udvalg*, var hidtil betragtet som Pressen aldeles uvedkommende; derfor kunde ingen give anden Forklaring paa Martins Velunderrettethed end den, at han efter Møderne listede ind paa Udvalgsværelset og tømte Papirkurven for dens Indhold eller holdt et Spejl op imod Klatpapiret, saa at han kunde læse de dør i omvendt Aftryk staaende Bogstaver fra Protokollatet! Under Krigen opstod der i og omkring Rigsdagen, navnlig m. H. t. Dyrtids- og Reguleringsforanstaltninger, et stort Nyhedsstof af en saa umiddelbar Interesse for Befolkningen, at den politiske Reportage endog gik forud for Referatet.

Fra Referenternes Værelse i Kælderen i Fredericiagade. Fotografiet er taget i 1909. Paa højre Fløj sidder F. K. Madsen («Social-Demokraten»), paa venstre Svend Martin («Sore Amtstidende»). I 1949 lever kun Jens Nyberg, som ses midt for Bordet med Armene overkors.

Og endelig: efter Indflytningen paa Christiansborg i 1918 færdedes Rigsdagsmænd og Journalister daglig Side om Side i Vandrehallen — det gamle Skel var fjernet. Paa Christiansborg fik Pressen overhovedet fortrinlige Arbejdsvilkaar. Hele Stueetagen paa begge Sider af Hovedindgangen er forbeholdt Journalisterne som Arbejdsværelser, Læseværelse (med Radioanlæg, gennem hvilket Folketingsmødet kan følges) og Spisestue; i selve Tingsalene er indrettet rummelige Referentloger med lydtætte Telefonbokse, Rørpostanlæg m. v. I 1918 dannedes tillige den af Rigsdagens Præsidium anerkendte Sammenslutning »Rigsdagens Presseloge«, der oprindelig kun talte Bladenes dagligt mødende Referenter i Folketing og Landsting, men hvori siden 1930 ogsaa Reporterne kan optages, nemlig som en Konsekvens af den journalistiske Udvikling, der har gjort Vandrehallen til Civilreportagens største Arbejds-mark; her »vandrer« jo foruden Politikerne ogsaa mange af Den røde Bygnings Embedsmænd, Erhvervsfolk m. fl. Logens Vedtægter skal god-

kendes af Præsidiets af Hensyn til Offentlighedsprincippet; de Journalister, der paa et givet Tidspunkt er Medlemmer, maa naturligvis ikke monopolisere deres Stilling paa Christiansborg ved at holde andre, moralsk adgangsberettigede ude. Der vises nemlig, i Offentlighedens Interesse, Rigsdagsjournalisterne vidtgaaende Hensyn; paa Betingelse af, at intet fremkommer i Bladene før til aftalt Tid, faar de udleveret vigtige Lovforslag til Forhaandsbearbejdelse, ofte et Døgn før Forslagene fremsættes for Rigsdagen; om Finanslovforslaget holdes i Regelen et særligt Møde hos Finansministeren, og ogsaa paa anden Vis gøres der paa Christiansborg meget for at lette Pressens Mænd deres betydningsfulde Gerning. Efter Regeringsskifter er Presselogen altid Vært for det nye Ministerium.

I Rigsdagen færdes altsaa baade Referenter og Reportere, som tillige kan være Lederskrivere. I gamle Dage med deres stærke, alment politiske Interesse var Rigsdagsreferatet ofte stort Forsidestof, især dog i Provinsens Blade, men efterhaanden som Tyngdepunktet i Rigsdagens Arbejde er blevet henlagt til Udvalgene, og Reporterne, inden Sagerne kommer til 2den Behandling i Salen, allerede har fortalt og Redaktionerne kommenteret, hvad der er sket i disse Lovsmedier, er Referatets Nyhedsværdi blevet mindre og dets Stilling i det hele noget reduceret, selv om det stadig har sine store Dage. Referatet fordrer f. Eks. under Generaldebatterne meget af sin Mand, fordi det maa renskrives allerede ved Optagelsen, d. v. s. at Hjernen, medens Talerens Tempo holdes, skal vurdere og forkorte, idet væsentligt vejes mod uvæsentligt, og det er ingen ringe Kunst. Især arbejder Hovedstadens Aftenblade og de Bureauer, som betjener Provinsens Eftermiddagsblade, under et haardt Pres, fordi saavel Referat som Reportage helst skal frem samme Dag. Det kan desværre ikke nægtes, at Rigsdagsreferatet i Mellemløbetiden var ved at demoralisere i visse Blade; det betragtedes ikke som »Stof«, og de paagældende Aviser gjorde heller ikke noget Forsøg paa at gøre et harmonisk opbygget, nogenlunde fyldigt Referat til Læsestof — det hænder jo dog, at Tilbud fremkalder Efterspørgsel — men rettede deres Opmærksomhed alene mod forekommende, sagligt ganske ligegyldige Pudsigheder eller nøjedes med at yde deres Partifæller en vis Service; undertiden kunde man endda se den værste af alle Former for Referat: det *polemiske* »Referat«. Dermed gjorde man Folkestyret — og paa længere Sigt altsaa ogsaa Pressefriheden — en daarlig Tjeneste, da det er en vigtig Betingelse for Demokrati, at Vælgerne har Mulighed for at blive oplyst om de Anskuelser, der fremsættes i Landets Parla-

ment. De overvejende causerende Referater maatte desuden give Offentligheden det Indtryk, at Folkets valgte Mænd gav Pokker i Sagligheden; det var allerede strengt nok, men Maalet løb over, naar de vedkommende Aviser derefter, netop med deres egne Referater som Motivering, angreb Rigsdagen for Mangel paa alvorlig Holdning over for Tidens Opgaver! En betydelig Bedring synes indtraadt, efter at Rigsdagen har genoptaget sit Arbejde ved Ophøret af den tyske Besættelse, der jo nok kunde foranledige forskellig Eftertanke. Til en hæderlig politisk Journalistik i et demokratisk Samfund hører uden mindste Afslag, at Modstanderens Argumentation ikke undertrykkes, ellers foreligger der et forfalsket Referat, der burde være ikke mindre strafbart end en falsk Veksel. Gennemgaaende refereres nu alle Partiernes Ordførere i vigtige Sager saa fyldigt, at ikke blot Partiernes Standpunkter, men ogsaa Motiveringen for dem kommer frem. De alenlange Rigsdagsreferaters Tid vender dog næppe tilbage, hvad heller ikke er nødvendigt for Formaålet. En vis Kortfattedhed er kun priselig — i øvrigt ogsaa hos Rigsdagsmændene. Naar Referenterne finder, at en Debat træneres, længe efter at alle Muligheder er udtømt, slukker de simpelt hen ved deres Pulte Lyset under Kobberskærmene og trækker sig tilbage. Enhver i Salen ved, hvad en mørk Presseloge betyder. Stundom er den velset hos Formanden.

Rigsdagsreportagens Baggrund er den Kendsgerning, at det i vor Tid meget ofte er i de lukkede Udvalgs- og Partimøder, det »foregaar«, og at Offentligheden ikke vil vente, især ikke naar det drejer sig om Lovforslag med økonomiske Konsekvenser, men ønsker tidligst mulig Besked om, i hvilken Retning Beslutningerne tenderer. Medens den Journalist, som udelukkende er Referent, ikke behøver at træde i direkte Forbindelse med Rigsdagens Medlemmer, kan Reporteren slet ikke arbejde uden intime Kontakter, ja, han skal endda helst have personlige Venner i alle Partier. En dygtig Rigsdagsreporter bliver man først efter Aars Forløb, naar Erfaring, Menneskekundskab og Fortrolighed med det politiske Apparat har indfundet sig, og alsidige Forbindelser er erhvervet, hvilket atter er helt afhængigt af, om Journalisten nyder Ry for Loyalitet og Ordholdenhed og har Evnen til at komme paa Talefod med sine Medmennesker. Reporteren maa desuden kende Husets Psykologi; han maa vide, at Ministre og Rigsdagsmænd ikke bør attraperes straks, naar de kommer ud fra et vigtigt Møde, fordi de endnu paa dette Tidspunkt damper af det skete og derfor er utilbøjelige til at udtale sig, navnlig da hvis en hel Skare Journalister er stim-

let sammen foran Døren, saaledes at der er godt med Vidner til Fortroligheden! Nej, den kloge Rigsdagsreporter er en Haj, der (foruden, som nævnt, i Snapstinget) helst opererer i de ensomme Farvande og aldrig viser Rygfinnen i Utide, saa lidt som han efterlader blodige Strimer i Vandet. Den politiske Reportage kræver nemlig ogsaa Taktfølelse og Dømmekraft. Betydningsfulde Dokumenter maa naturligvis ikke offentliggøres, men deres Indhold kan maaske med Forsigtighed omskrives i Forlydendets uforbindende Form — det gør jo dog en Forskel.

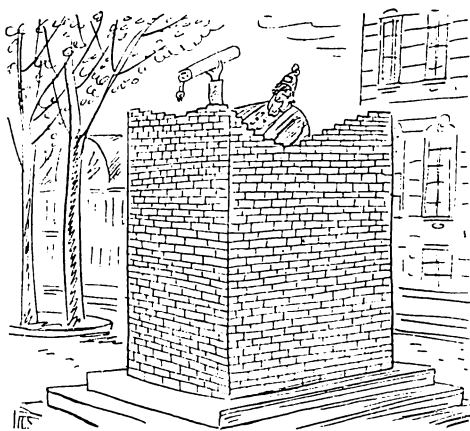
I Januar 1934, i den spændte Situation efter Nationalsocialismens Overtagelse af Magten i Tyskland, bragte »Dagens Nyheder« en ordret Gengivelse af et af de Forslag til »Urolove«, som Statsminister Stauning forberedende havde drøftet med Partiformændene. Rigsadvokaten beordrede en Undersøgelse, og der skete nu det enestaaende, at en Politimand slog sig ned paa Christiansborg for at forhøre en Række Rigsdagsmænd. Afhøringerne gav intet Resultat, men Bladets ansvarlige Redaktør, Nicolai Blædel, idømtes en Bøde paa 200 Kr. Hvis en Rigsdagsmand havde givet den paagældende Journalist Dokumentet i Hænde til hans Orientering — der forelaa ogsaa andre Muligheder — kan man være rolig for, at Reporteren ikke havde nødig at ulejlige sig mere paa det Sted!

En Mand, der kan sit Haandværk, har til Gengæld gode Muligheder for ikke blot at faa Nyheder, ogsaa for at blive holdt underrettet om Ting, der ikke for Tiden kan omtales i Pressen, men som dog paa højst gavnlig Vis bidrager til hans og Redaktionens Orientering. Der er paa Christiansborg Provinskorrespondenter, der har en væsentlig Del af deres Indtægt gennem private Meddelelser til Bladene; saadanne Meddelelser tilfredsstillende ikke blot en naturlig Videbegærlighed — det er nemlig ofte nyttigt, at det, der *kan* skrives, fremtræder paa en Baggrund af Merviden.

Det nære Forhold til Rigsdagsmændene, som Reportagen forudsætter, har medført, at nogle af Partiets Journalister i Regelen overværer det daglige Partimøde, et fuldkommen utænkeligt Forhold for 25 Aar siden. Reporteren kan derved vinde en god Oversigt over de foreliggende aktuelle Spørgsmaal, men lejlighedsvis jo ogsaa paadrage sig edelige Diskretionsforpligtelser, d. v. s. faa slaaet en Nyhed af Hænde, som han maaske kunde have bragt, i Fald han ikke deltog i Partimødet; Fordelen bestaar derfor mest i Orienteringen. For en lille Menneskealder siden var det ogsaa utænkeligt, at en Journalist uden for Rigsdagens Mødetid, eller uden for Samlingen, telefonerede til fremstaaende Politikere for at faa en Oplysning. Havde nogen dristet sig til telefonisk at ulejlige Mænd som Neergaard eller I. C. Christensen med Anmodning om en Udtalelse, vilde han selv af Skræk stille have lagt Røret paa igen,

inden den store Mand virkelig kom til Telefonen. Ikke at just disse to Politikere allerede følte sig som Statuer i en Folkepark — Neergaard var nok et eksklusivt Gemyt, men meget lidt statuarisk — nej, saadanne Intimiteter laa blot uden for Tidens Muligheder. Den første Minister, der brød med det fra Enevældens Epoke bestaaende dybe Skel mellem Hans Majestæt Kongens Regering og Pressens Repræsentanter, var vistnok Svenning Rytter, som blev Justitsminister i 1920. Grej, ligefrem og usnobbet var han altid tilrede med en Besked, naar han blev spurgt, uanset hvilken Pressegruppe Journalisten repræsenterede, og kunde der i Øjeblikket ikke skrives om den paagældende Sag, forklarede Rytter aabent hvorfor. Han saæde Tillid og høstede Tillid! Senere opstod Statsminister Staunings legendariske Forhold til de politiske Journalister. Stauning kunde ulejligen paa et hvilket som helst Tidspunkt af Døgnet, han har mangfoldige Gange udtalt sig til Pressens Mænd i Pyjamas; han vidste nøje, hvem der forvaltede hvilket Stof

rundt paa Redaktionerne, og bragte Ritzau Bud om en eller anden Begivenhed, der krævede Statsministerens Kommentar, hændte det, at Stauning selv, naar et Par af Bladene havde talt med ham, ringede de andre op: »For De kommer jo alligevel, ved jeg, og nu vil jeg gerne ha' lidt Nattero.« Ogsaa K. K. Steincke bør, uden Smaalighed, nævnes med Ære i denne Sammenhæng; trods sin pessimistiske Filosofi over Dagspressens Væsen var han baade som Justits- og Socialminister altid til Disposition, aldrig mattet, hvad nok efterhaanden kunde hælde Kontraparten. Steincke var impulsiv. Den ovenfor omtalte Venstrejournalist Svend Martin, der havde specialiseret sig i Artikler, som hvilede paa Staldtips (hvisket ham i Øret især af Dr. Krag), blev i 1931 i Vandrehallen af Landets Socialminister trakteret med Ord som »Sjover og fejj Slyn-gel«. De Snekker mødtes i Kvæld paa Hav, og Luften begyndte at gløde! Aarsagen var den, at Martin havde paastaet, at Regeringen, skønt radikal-socialdemokratisk, benyttede sig af Ordensvæsenet. Men Injurier som de af Steincke anvendte kan naturligvis aldrig passere. Han idømtes

Frederik VII, Grundlovens Giver, genser Solen
 efter 5. Maj 1945. Tegning af Jensenius.

en Bøde paa 300 Kr. Siden har intet Sølslag forstyrret Freden mellem Rigsdagsmænd og Journalister.

En Aarsag til det nu fortrinlige Forhold mellem Rigsdagens Medlemmer og Pressen maa utvivlsomt søges i den meget betydelige Fremgang i Journalisternes sociale Position, som er indtraadt de sidste 20—25 Aar. Hyppigt vil et Medlem af Presselogen økonomisk set være Mandatindehaverens Ligemand, ikke sjældent hans Overmand, og der kan naturligvis slet ikke være Tvivl om, at de fremmeste Journalister gennem deres Artikler øver en politisk Indflydelse, som betydeligt overgaar den, en jævn Tingmand naar. Den Omstændighed, at Reporterens Kilde ofte vil være hans politiske Modstander — det er jo i de *andre* Partier, de vanskeligst tilgængelige Nyheder findes — har, i Forbindelse med den almindelige Hævning af den politiske Kultur, medført, at de ofte skandaløse Personfølgelser, som man kendte i gamle Dage, ikke mere forekommer. Paa sin Side kan Rigsdagsmanden have adskillige gode Grunde til at ville »staa sig godt« med Journalisten, blandt andre den, at det ingenlunde altid alene er Reporteren, som har Udbyttet af en Samtale. Saavel i Henseende til Nyheder som til Skønnet over den politiske Situation kan Rigsdagens Journalister lejlighedsvis have et og andet, der ikke er at foragte, at byde Tingmændene; mange af disse vil jo Dagen igennem være ensidigt optaget af bestemte Sager.

Man kunde spørge, om vor Tids nære Forhold mellem Presse og Parlament da ikke resulterer i en almindelig »Sammenspisning«. Af Bladenes ledende Artikler ses, at det gør det ikke. Ingen nok saa venlig Omgangsform mellem Rigsdagsmænd og Journalister, heller ikke en vidtrækkende gensidig Tjenstvillighed, vil kunne paavirke Avisernes *politiske* Holdning og Kritik. Et er Manden, noget andet hans Sag. Saadan tænker baade Parlamentarikeren og Journalisten — netop deri bestaar de sidste 25 Aars Fremskridt i deres indbyrdes Forhold. Den Rigsdagsjournalist, der agter sin Gerning, vil dog altid erindre, at han for saa vidt er Rigsdagen uvedkommende, som han jo repræsenterer den udenforstaaende Offentlighed, Avislæserne, d. v. s. de store Vælgermasser, hvis Øje og Øre han er. Svinger han her sin Opgave, saa knækker et af Folkestyrets vigtigste Stempler.

I Rigsdagens Presseloge hersker en stærkt kollegial Aand. Dette har formodentlig Sammenhæng med, at der i Logens Lokaler ofte diskuteres med mindst lige saa megen Iver som i Tingsalene. En egen, aktiv anlagt Type af Journalister, meget forskellig fra »de litterære Spinatfugle« hjemme paa Redaktionerne, som Asger Karstensen for-

agteligt kaldte Boganmelderne og Skønskriverne, synes at have Dragning mod Christiansborg. Disse Pressemænd ønsker paa deres eget Domæne at kunne drøfte de aktuelle politiske Spørgsmaal ud fra en personlig Indstilling og intim Viden, men Fortrolighed er selvsagt en absolut Betingelse for, at dette kan blive muligt. Presselogen udleverer ingen Kætter til hans Partis Baal! Sandsynligvis har ogsaa de store Afstande paa Slottet medvirket til at skabe den Kollegialitetens og Hjælpsomhedens Aand, som er et Særkende for Logen, da det for at overkomme Arbejdet ofte kan være nødvendigt at udstykke det, f. Eks. ved Fordeling af Vagtposter. Selve Nyhederne vil dog kun sjældent indgaa i Fællespuljen, ikke engang inden for den enkelte Partigruppe, thi Reportagen er og forbliver Pressens Hovedvirksomhed. Paa Arbejdsværelserne bor nok hvert Partis Journalister for sig, men den fælles Telefonbox er ogsaa her forsynet med svært polstrede Døre og Vægge, der skærmer Samtalen eller Meddelelsen mod interesseret Lytten.

Presselogen, der anses for et godt Lærested for de unge, tæller herved 60 Medlemmer. Rigsdagens Journalister har i Tidens Løb beklædt fremtrædende Tillidshverv inden for Dagspressens Organisationer, vel sagtens paa Grund af deres politiske Træning; saaledes har Journalistforbundets Formand, Gunnar Nielsen, i næsten 30 Aar været Medlem af Logen. Flere har gjort Springet ned i Salen og er blevet aktive Politikere, bl. a. afdøde Folketingsmand Hans Nielsen, Ole Bjørn Kraft og Harald Petersen. De to sidstnævnte drev det jo endda til en Ministerpost.

— — —

Lang og travl er Arbejdsdagen paa Christiansborg baade for Rigsdagsmanden, Journalisten og Tjenestemanden. Et Øde synes Slottet efter saadan en Dag, naar ud paa Aftenen Stilheden har lagt sig over alt, og kun en forsinket Pige ude i Restaurationens Køkken rasler med Skeerne. Snart er Nattevagten ene paa Skansen, og den, der iler hjem, kommende fra sit Arbejde paa Nuets Plan, husvaler sig ved Tanken om, at Fugten paa Stenvæggen i Absalons Brønd ogsaa i denne Aften-tid samler sig til silende Draaber, som den har gjort i Aarhundreder og vel da, trods Atombomben, fortsat vil gøre? Om faa Timer fanger Taarnets Krone, hvor Maager i tre Gange Rundetaarns Højde til den Tid gør Morgentoilette, den nye Sol, der skyller fra Øresund ind over Christiansborg. Paa Slotspladsen ranker Frederik VII sig paa Hesten og byder med sin berømte Haandbevægelse sit Folk et livsaligt: Godmorgen! Men Frederik den Folkekære og hans Tid, de kunde ogsaa sagtens.